LUGAT-İ SİYER-İ VEYSÎ

(İNCELEME-ÇEVRİYAZILI METİN)

Shadi AL-İSMAİL

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2014

LUGAT-İ SİYER-İ VEYSÎ
(İNCELEME-ÇEVRİYAZILI METİN)

Shadi AL-İSMAİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Halit BİLTEKİN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2014

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Shadi AL-İSMAİL'in, "Lugat-i Siyer-i Veysi (İnceleme-Çevriyazılı Metin)" başlıklı tezi **03 Temmuz 2014** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

			İmza
Üye (Tez Danışmanı)	:	**Yrd.Doç.Dr.Halit BİLTEKİN**	.....
Üye	:	**Prof.Dr.Ahmet KARTAL**	.....
Üye	:	**Doç.Dr.Mehmet Mahur TULUM**	.....

Prof.Dr.B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

LUGAT-İ SİYER-İ VEYSÎ

(İNCELEME-ÇEVRİYAZILI METİN)

Şhadi AL-İSMAİL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2014

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Halit BİLTEKİN

Siyer kelimesi sözlükte, bir kişinin hali, tavrı, davranışı, ahlakı gibi anlamlara gelmektedir, ayne zamanda edebiyatımızda peygamber'in hayatını anlatan eserler için de kullanılan bir terim olmuştur. Veysî tarafından yazılmış olan *Dürretü't-tāc fî Sîreti Ṣāḥibi'l-mi'rāc* adlı eser, hicretten Bedir savaşına kadarki hadiseleri anlatmaktadır. Eser İslam tarihiyle doğrudan ilişkilidir. Ancak Veysî eserinde edebi dili ağır bir biçimde kullandığından ve eserde çokça yabancı kökenli kelimeler bulundurduğundan ve süslü nesir üslubu kullandığından dolayı eserin okunması ve anlaşılması güçleşmiştir. Bu sebepten dolayı bu eseri daha açık bir şekilde anlayabilmek ve okunabilmesi için bilinmeyen bir sözlük yazarı, bu eserin dilini analiz ederek ve eserdeki yabancı kelimeleri açıklayarak eserin sözlüğünü hazırlamıştır.

Bu tezde konu olarak alınan sözlükte, kelimeler elif ba sırasına göre verilmiş, her harf ise kendi içinde hareke sırasına göre sıralanmıştır. Bazı kelimeler yazıldığı halde yazar tarafından anlamları verilmemiştir. Bazı kelimeler ise fasih şekilleri ile değil halk arasındaki teleffuzlarıyla verilmiştir.

Bu tezde, Türk edebiyatında eser için hazırlanmış sözlüklere örnek olan, yazarı bilinmeyen Lugat-i Siyer-i Veysî'nin çeviriyazılı metni hazırlanmış ve metin incelemesi yapılarak araştırmacıların hizmetine sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, siyer, sözlük, Veysî, lugat

Abstract

A THESİS SUBMİTTED TO THE GRADUATE SCHOOL OF TURKİSH LANGUAGE AND LİTERATURE

LUGAT-İ SİYER-İ VEYSÎ

(TEXT ANALYSİS AND TRANSCRİPTİON)

Shadi AL-İSMAİL

Department of Turkish Language and Literatur

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2014

Adviser: Assoc. Prof. Halit BİLTEKİN

The word (Siyar) in dictionary, means the status, attitude, behavior and morals of an imortant historical person, and also it is a term used for works about the life of the Prophet in our literature. "*Dürretü't-tāc fî Sîreti Ṣāḥibi'l-mi'rāc*" is called literary work, which was written by Veysî and to describe the events from emigration until the battle of Badr. This thesis is directly related to the history of Islam. İt aims to analyze plenty of foreign-origin words, literary languages, and the intensive using of fancy prosestyled langauge in his work and consequently his works have become difficult to read and understand. For this reason, an unknown lexicographer analyzed the language of this work and explained foreign words to understand and to read more clearly and due to that a dictionary of this work was accomplished. In this thesis, it aims to underscore this dictionary and its lexical order provided alphabetically as "Elif be" and each letter is listed in the order of its phonetical forms. İn this dictionary, some words' meanings are not given by the author, although they are written. This paper also argues that, some words in the layterminology are not in clear forms. In this thesis, this type of dictionary (Lugat-i Siyer-i Veysî') on Turkish literature is an example excuted by an unknown author aimed to translate and anaylze tests put in service of researchers.

Keywords: prophet Muhammed, siyar, dictionary, Veysî, lugat**.**

10/07/2014

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Shadi Al-ismail

Önsöz

Tezimin aşamalı oluşturulma süreci boyunca, bana bilgi ve görüşlerinden yararlanma olanağı tanıyan danışman hocam sayın YRD.DOÇ. Halit Biltekin'e teşekkürlerimi sunarım. Kendisiyle çalışmak eğitim hayatıma fayda sağlayan önemli bir süreç olmuştur. Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında benden desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Özgeçmiş

Şhadi AL-İSMAİL
Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	2009	Yarmuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü
Lise	2005	alzarnuci lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğumyeri ve tarihi: İrbid – 17 Temmuz 1987

Cinsiyet: Bay

Yabancı dil: Farsça, Türkçe, İnglizce

İçindekiler

Sayfa

Jüri ve Enstitü Onayı ..... **ii**

Öz ..... **iii**

Abstract ..... **viii**

Önsöz ..... **vi**

Özgeçmiş ..... **viii**

Kısaltmalar Listesi ..... **x**

1. Giriş **1**

2. Siyer **1**

2.1. Siyer İlminin Tanıtımı **1**

2.2. Siyer İlminin Ortaya Çıkışı **2**

2.3. Türk Edediyatında Siyer Yazıcılığı **3**

3. Veysi (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri) **4**

3.1. Veysî'nin Hayatı **4**

3.2. Edebî Kişiliği **4**

3.3. Eserleri **5**

3.4. Siyer-i Veysî'nin Tanıtımı **6**

4. Sözlükçülük ve Sözlük Türleri **6**

4.1. Sözlükçülük **6**

4.2. Türk Edebiyatında Sözlükçülük **7**

4.3. Sözlükçülük Türleri **9**

4.4. Sözlük Türleri **9**

4.4.1. Tek lisanlı sözlükler **9**

4.4.2 İki lisanlı sözlükler. **10**

4.4.3. Alan sözlükleri **10**

4.4.4. Manzum sözlükler **11**

4.4.5. Mensur sözlükler **11**

4.5. Eser Sözlüğü Yazma Geleneği 12
5. Lugat-ı Siyer-i Veysî 13
5.1. Lugat-ı Siyer-i Veysî'nin Yazılma Amacı 13
5.2. Lugat-ı Siyer-i Veysî'nin Metin İncelemesi 14
6. Sonuç 130
7. Kaynakça 132

Kısaltmalar Listesi

ا (آ)	**Ā**
ء	**ʾ**
ث	**Ṯ**
ح	**Ḥ**
خ	**Ḫ**
د	**Ḍ**
ذ	**Ẕ**
ژ	**J**
ص	**Ṣ**
ض	**Ż**
ط	**Ṭ**
ظ	**Ẓ**
ع	**ʿ**
غ	**Ġ**
ق	**Ḳ**
ك	**Ñ-K-G**
و	**Ū**
ي	**Ī**

1. Giriş

Türk edebiyatı tarihi boyunca estetik anlayışından hiçbir güzellik kaybetmeksizin zaman içinde dokusunda büyük değişimler göstermiştir. Özellikle İslam'dan sonraki dönem Türk edebiyatı için dönüm noktası olmuştur. İslamiyetin Türkler tarafından kabulünden sonra Türk edebiyatı, köklü olarak değişim göstermiş; buna bağlı olarak eğitim sistemi değişerek yeni bilimler medreselerde okutulmaya başlamış, önemli İslamî eserler tercüme veya adaptasyon yoluyla Türkçeye kazandırılmıştır. Bahsedilen ilimlerden biri Siyer ilmidir. İslamiyet tarihi boyunca Siyer konusunda Araplar, Farslar ve Türkler tarafından önemli eserler kaleme alınmıştır. Bu siyer türü eserlerden biri de Veysî'nin *Dürretü't-tâc fî-Sîreti Ṣâḥibi'l-mi'râc*'dır. Bu tezde Veysî'nin siyeri için yazılan, düzenleyeni belli olmayan bir sözlük çalışması gün ışığına çıkarılacaktır. Bu çalışmadaki amaç, sözlükçülük geleneğine yeni bir eser eklenerek katkı sağlamak ve kütüphane raflarında kalan bir eseri araştırmacıların ve meraklıların faydalanmalarına katkıda bulunmak ve özellikle sözlükte yer alan birleşik sıfatların Türkçeye nasıl aktarıldığını sözlükten hareketle ortaya koymaktır. Bu amaçla Lugat-ı Siyer-i Veysî adlı sözlük çalışması önce çevriyazı işaretleriyle Latin harflerine aktarılarak metni hazırlanmış, bu metine ek olarak bir inceleme de yapılmıştır.

2. Siyer

Siyer terimi İslam literatüründe Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili edebî türlerden bir tanesidir. Temel olarak Hz. Peygamber'in hayatını analiz ederek İslam'ı iyi bir şekilde yorumlama ve anlama yöntemidir[1].

2.1. Siyer İlminin Tanıtımı

Siyer kelimesi sözlükte, bir kişinin hali, tavrı, davranışı, ahlakı gibi anlamlara gelmektedir. Siyer kelimesi "seyera" kelimesinin kökünden türetilmiştir. Aynı zamanda "sîre" ve ya "sîret" kelimelerinin de çoğuludur[2]. Bu kelime İslam tarihi literatüründe de yaygın kullanılmaktadır. Siyer ilmi aynı zamanda İslam tarihi ile de yakından ilgilidir. Hz. Peygamber'in hayatını doğumundan ölümüne kadar bütünüyle anlatmak için kullanılmıştır. Siyer ilmi Hz. Peygamber'in hadislerini de kapsayan bir ilimdir. Yani İslam tarihiyle doğrudan ilişkilidir. Siyer ilminde Hz. Peygamber'in hayatından söz eden

[1]A. Yaman (2009). *İslâm Ansiklopedisi (siyer)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı [TDV], s. 315-316.
[2]İ. Manzur (1919). *Lisânü'l-Arap Sözlüğü*. Kahire: Dâru'l-M'ârif yayınları, s.389.

eserlere genel olarak "Siyer-i Nebî", "Sîretü'n-Nebeviyye" veya kısaca "Siyer" adı verilmektedir[3].

2.2. Siyer İlminin Ortaya Çıkışı

Siyer ilminin ortaya çıkmasının baş sebebi Müslümanların Resulullah'a olan bağlılıkları, onun örnek insan niteliklerini taşıdığına inanmaları ve onun yolundan gitme isteklerinden kaynaklanmaktadır. Onun yolunda gidebilmek için öncelikle Hz. Peygamber'i iyi tanıyabilmek ve hayatını en iyi şekilde analiz etmek ve başından geçenleri en iyi şekilde yorumlayabilmek gerekmektedir[4]. Siyer ilminin ortaya çıkmasının bir diğer sebebi de, İslam âleminin dünyevî hayattaki sorunları İslam hukuku çerçevesi içerisinde çözümleme gereksinimidir. Bu çözümlemeleri yaparken İslam hukukunu en doğru şekilde uygulayabilmek için Hz. Peygamber'in hadislerinin ve hayatının doğru bir şekilde yorumlanmasında siyer ilminin büyük katkıları olmuştur.[5]

İslamiyetin ortaya çıkışıyla dinin yayıcısı ve açıklayıcısı olan Peygamber'in hayatı, sözleri ve davranışları özellikle kendisinin ölümünden sonra karşılaşılan olaylar için çözüm yöntemi arandığında öncelikli başvuru unsurlarından biri olmuştur. Peygamber'in ölümüne yakın dönemlerde yazının yaygın olmayışı dolayısıyla, İslam tarihi üzerine sözlü anlatılar yaygındı. Bu dönemlerde en güçlü sözlü kaynaklar Hz. Muhammed'den nakledilen hadislerdir. Ancak bir süre sonra hadislerin hangi olay üzerine, nerede ve kimlerin yanında söylendiği gibi konularda ihtilaf oluşması nedeniyle hadislerin açık, seçik ve doğru olarak tesbit edilebilmesi ve hadis aktarıcılarının ahlakı ve sosyal durumlarının incelenmesi ihtiyacı hissedilmiş ve hadis ilmi ortaya çıkmıştır. Miladi yedinci yüzyıl başlarında yazının yaygınlık kazanmasıyla Kur'an tefsiri ve İslam tarihi konularında eserler de yazılmaya başlanmış, böylece tefsir ve İslam tarihi biliminde de gelişmeler ve genişlemeler sağlanmıştır[6].

Yazılı tarihçilik daha çok Abbâsiler devrinde gelişmiştir. Peygamber'in yaşantısı ve savaşları üzerine yani Siyer'e dair ilk eserlerin Ebân bin Osmân bin Affân ve Muhammed bin Müslim Ez-zührî tarafından yazıldığı bilinmektedir. Ebân'dan sonra

---

[3]K. El-Kavnavî (1986). *Enîsü'l-Fukahâ.* Cedde: el-vefâ yayınevi, s.182.
[4]TDV. (2009), s.316-318.
[5]A. Tergip (2010). "Siyer Yazıcılığı ve Türklerin Siyer İlmine Katkıları" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15). http://www.sosyalarastirmalar.com/klasikturkedebiyati.htm (Erişim tarihi: 14.06.2014)
[6]M. Ez-Zehebî (1993). *Siyerü A'lâmi'n-Nubelâ*. Beyrut: Er-Risâle Yayınevi, s.57.

gelen diğer bir ünlü siyer yazarı da büyük bir ihtimal ile güney Arabistan kökenli azadlı bir köle olan Şürahbîl bin Sa'd'dır.

Yine tabiinden başka bir yazar da Yemen'de yerleşmiş İranlılara mensub Vehb bin Münye'dir. Vehb bin Münye, "*Kitâbü'l-Mübtedâ"* adlı eserinde peygamberlerin yaşantıları, İncil hikâyeleri ve İslam rivayetlerine yer vermiştir[7].

2.3. Türk Edediyatında Siyer Yazıcılığı

Türklerin kültür hayatında önemli bir yeri olan sohbet meclislerinin en önemli ve devamlı konularının başında siyerlerin geldiği bilinmektedir. Padişah saraylarından köy odalarına, tekkelerden kışlalara kadar yayılmış bu meclislerde anlatılan-dinlenilen olaylar hemen bütünüyle Hz. Peygamber'in hayatı, ahlakı, mucizeleri, savaşları ve Hz. Ali başta olmak üzere halifeleri ve yakın arkadaşlarının yer aldığı hadiseler etrafında geliştiğinden bunlar zamanla kitaplaştırılmış, ardından da meclislerde okunup dinlenmiştir[8].

Türk toplumu üzerinde yaygın din eğitimi yoluyla etkili olmuş en önemli ilk eserlerden olan ve siyer-mevlid türünün en dikkate değer manzum örneği sayılan Yazıcıoğlu Mehmed'in XV. yüzyıla ait "*Muhammediye*" adlı eseri de Arapça yazdığı "*Megâribü'z-Zamân*"ın Hz. Peygamberle ilgili kısmının Türkçeye manzum olarak çevrilmesinden doğmuştur, hatta bu eser çok beğenildiği için eserin ilk kaleme alınmasından itibaren ezberlenerek dini törenlerde ve sohbet meclislerinde okunduğu bilinmekte ve Türk edebiyatında siyer-mevlid türünün de ilk örneği olarak kabul edilmektedir.

İslamî Türk edebiyatında siyer türündeki ilk eserlerin Arapça ve Farsçadan yapılmış çeviriler oluşu, konunun hassasiyetinden kaynaklanmıştır; çünkü Hz. Peygamber hakkında doğru bilgiye ulaşmak dinin bir gereği olduğu gibi, ondan yanlış ifadeler aktarmak da dinî sorumluluğu gerektiren bir husustur. Bu arada Türk yazarların Arapça yazdıkları kitaplarla siyer türüne erken devirlerden itibaren önemli katkıları olmasına rağmen, Türk edebiyatında türün gelişmesi ve Türkçe kaleme alınmış metinlerin ortaya çıkması diğer Müslüman toplumların edebiyatlarına göre geç kalmış ve genellikle Arapça, Farsça dillerinden çevrilmiş eserlerle başlamıştır.

---

[7]İ. Hişâm (1992). *Hz. Muhammed'in Hayatı (es-Sîret'ün-Nebeviyye)*. (çev: İzzet Hasan, Neşet Çağatay), Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basım Evi, s. 3.
[8]Yaman (2009), s.316-317.

Türk edebiyatında en eski siyer kitabı, Darîr'in 1388 senesinde Kahire'de yazdığı ve büyük olasılıkla Mısır Memluk Sultanı olan Berkuk'a hediye ettiği "*Terceme-i Siyer-i Nebî*" adlı beş ciltlik manzum-mensur eserdir. Bunların yanında Lâmiî Çelebi'nin "*Terceme-i Şevâhidü'n-Nübüvve li-Taḳviyeti Yaḳîni Ehli'l-fütüvve*"si, Üsküblü Çıkrıkçızâde Muhammed bin Muhammed'in "*Delâ'il-i Nübüvve*"si önemli çeviri eserleridir. Manzum ve mensur olarak yazılmış birçok telif siyer bulunmaktadır. Örnek olarak Veysî'nin "*Dürretü't-tâc fî-Sîreti Ṣâḥibi'l-mi'râc*"ı, Nabî'nin "*Ẕeyl-i Siyer-i Veysî*"si, Şeyhü'l-islâm Karaçelebîzâde Abdu'l-'azîz Efendi trafından yazılan "*el-Fevâyiḥu'n-nebeviyye fi's-sîreti'l-muṣṭafaviyye*" ve Eyüp Sabrî Paşa'nın "*Maḥmûdü's-Siyer*"i gösterilebilir[9].

3. Veysî (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri)

3.1. Veysî'nin Hayatı

Asıl adı Üveys bin Mehmed'dir. 1561 yılında Alaşehir'de dünyaya gelmiştir. Babası, Kadı Mehmed Efendi'dir. Şair Makali Mustafa Bey'in yeğenidir[10]. Veysî Harput Rüştiyesini bitirdikten sonra vilayet mektubî kaleminde memuriyete başlamıştır. Daha sonra medrese tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul'a gelerek bir süre ticaretle meşgul olmuş, daha sonra ise Kazasker Molla Salih Efendi'den ve Anadolu Kazaskeri Ahmet efendilerden ders almıştır. Mehmet Şerif Paşa'nın Mısır valiliği sırasında divan kâtipliği yapan Veysî, Sadrazam Ali Paşa'nın Macaristan seferindeki serdarlığı sırasında ordu kadılığı görevine getirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerinde (Mısır, Reşîd, Anadolu ve Rumeli, Akhisar, Tire, Alaşehir, Serez, Tekfurdağı, Gümülcine ve Üsküb) kadılıklarda bulunmuş, Aydın ve Saruhan'da da vergi müfettişliği yapmıştır. Ardından Serez, 1605'te de Üsküb kadılığına atanmıştır. Sonra İnebahtı ve Eğriboz'da vergi memuriyetlerinde görev yapan Veysî, son olarak 1628'de altı kez kadılık yaptığı Üsküb'e yedinci kez atanmış ve bu görevde iken 68 yaşında vefat etmiştir[11].

3.2. Edebî Kişiliği

Şiirlerinden daha çok nesri ile şöhret kazanan Veysî, XVII. yüzyılın Nergisi ile birlikte tanınmış en önemli nasirlerden biridir. Veysî'nin ifadesi, aynı dönemde yaşamış

[9]B. Kemikli vd. (2011). *Türk İslâm Edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 187.
[10]M. Kanar (1997). *İslâm Ansiklopedisi(Veysî)* . Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], s. 308.
[11]M. Kaplan vd. (1980). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Veysî)*. (1. Baskı). İstanbul: Dergâh yayınları, s. 532-533.

olan Nergisi'ye oranla daha sade ve daha az süslü olsa da eserlerinde yer yer Nergisi'ye yaklaştığı bölümler de vardır. Veysî eski edebiyatımızın inşa alanında en büyük isimlerden biri olmuştur. İnşadaki başarısını uzun süre devam ettirmiş ve devrinde nesrin en büyük ustası sayılmıştır. Mensur eserlerinde bile teşbih, istiare, tenasüp, seci' ve cinas v.s. gibi birçok edebî sanatları kullanmıştır.[12]

3.3. Eserleri

1- *Dürretü't-tâc fî-Sîreti Ṣâḥibi'l-mi'râc* Bu eserin diğer adı da Siyer-i Veysî'dir. Veysî bu eseri tamamlayamamıştır. Eser Mekki ve Medeni olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Peygamber'in doğumundan hicretine kadar olan kısmı anlatmıştır. İkinci kısımda ise hicretten Bedir savaşına kadarki olaylara yer vermiştir. Eser Veysî tarafından tamamlanamadığı için Atâ'î ve Nâbî bu esere zeyiller yazmışlardır. Bu zeyillerden yalnızca Nâbî'nin zeyli tamamlanmıştır. Nâbî'nin zeyli[13], hicretin ikinci senesinde Banî Kaynukâ' olayından Mekke'nin fethine kadar konu edinir ve Peygamber'in gazalarından bahseder. Nâbî, ikinci zeyli olan "*Zeyl-i Zeylü'l-Nabî'yi*" yirmi yıl sonra yazmıştır[14].

2- *Hâb-nâme*; yazıldığı yüzyılın tipik bir nesir örneğidir. Dili itibarıyla Siyer ve Münşeât-ı Veysî'den daha sadedir. I.Ahmet ile Büyük İskender'in rüyada karşılıklı konuşmalarını ihtiva etmektedir. Aynı zamanda Âdem zamanından beri dünyada yapılan kötülükler hikâyelerle anlatılmaktadır. Uzun zaman kadılık yapmış olan Veysî bu eseriyle devlet bünyesine eğitimli insanlar gelmediği sürece dünyanın kötülüklerden kurtulamayacağını anlatır. Eser bir nevi siyasetnâme sayılabilir[15].

3- *Merace'l-Baḥreyn fî-Acvibe 'alâ-İ'tirâzâti'l-Cevherî*; Kâmûs mü'ellifi Mecdü'd-dîn Fîrûzâbâdî'nin, eṢ-Ṣıhâh fi'l-Luġa sahibi Ebū Naṣr İsmâîl bin Ḥammâd el-Cevherî'ye yaptığı itirazlara verilen cevaplar olup Arapça olarak yazılmıştır.

---

[12]M. Kaplan vd. (1980). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Veysî)*. (1. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları, s. 533.
[13]H. Gültekin (2013). *Nâbî*, *Zeyl-i Siyer*. İstanbul: Minval Yayınları.
[14]M. Erkan (2009). *İslâm Ansiklopedisi (Dürretü't-tâc)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı [TDV], s. 35.
[15]M. Altun (2011). *Hˇâb-nâme-i Veysî*. İstanbul: MTV Yayıncılık, s.13.

4- *Düstūru'l-'Amel* veya diğer adıyla Şehâdet-nâme; dini konular ve evliya menkıbeleri içeren bir eserdir.

5- *Risâle-i 'Amr bin al-'âṣ*; Veysî'nin Mısır'da kadı iken 1591-1592 tarihinde Okçu-zâde Mehmed Paşaya gönderdiği bu eser Mısır'ın fethini anlatır.

6- *Futūḥ-i Mısr*; tamamlanmamıştır. Mısır tarihi ile ilgili bir eserdir.

7- *Dîvân*

8- *Tevbe-nâme*; Zeyniye tarikatının piri Zeynü'd-din-i Hâfî'nin hikmet ve sözlerini anlatır.

9- *Münşe'ât*; müellifin hayatı ile ilgili bir takım bilgileri de içine alan bu eserde Veysî'nin Şeyhülislam Sun'ullah Efendinin şeyhülislamlığını ve Cemâlî-zâde'ye mansıb tevcihi dolayısıyla yazdığı tebrikler istid'ânâmesidir.

10- *Gurret'ül-'Aṣr fî-Tefsîri Sūreti'n-Naṣr*; 'Aṣr suresinin tefsirinden ibaretdir.

11- *Hediyyetü'l-Muḫliṣîn ve Teẕkireti'l-Muḥsinîn*; ahlaka dair bir eser olup basılmamıştır.[16]

3.4. Siyer-i Veysî'nin Tanıtımı

Eserin diğer adı, *Dürretü't-tâc fî-Sîreti Ṣâḥibi'l-mi'râc*'dır. Eser Klasik edebiyatın orijinal ürünlerinden biridir. Önemli bir yere sahip olan bu eser bu türde kendisinden sonra gelecek eserlere de ilham kaynağı olmuştur[17]. Klasik edebiyatta oldukça önemli yeri olan bu eserin yurt içinde ve yurt dışında birçok nüshası bulunmaktadır. Eser, Mısır ve İstanbul olmak üzere iki ayrı yerde basılmıştır.[18] Veysî, bu eserini yazarken Kadı Iyâz'ın *Eş-Şifâ*'sı, El-Hatîb el-Kastallânî'nin *El-Mevâhibü'l-Ledünniyye* adlı eseri, İbn Seyyidi'n- Nâs'ın *Uyûnu'l-Eser*'i ve Cemâlu'd-dîn eş-Şirâzî'nin Ravzatü'l-Ahbâb gibi eserlerden faydalanmıştır. Eser Hz. Peygamber'in hayatından bahsetmektedir, Mekkî ve Medenî olmak üzere iki bölümden oluşur. Eserin dili süslü ve ağırdır. Arapca ve Farsca kelimeler sık kullanılmıştır. Yazarın ölümü sebebiyle eser tamamlanamamıştır.[19]

4. Sözlükçülük ve Sözlük Türleri

4.1. Sözlükçülük

---

[16]M. Kanar (1997). *İslâm Ansiklopedisi(Veysî)* . Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], s. 308

[17]TDV. (2009), s.35.

[18]N. Yılmaz (1999). Veysî'nin Dürret'üt-tâc adlı siyeri ve nüshalarının tanıtımı *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8.sayı. http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/dergi_ana_sayfa.htm (Erişim tarihi: 14.06.2014)

[19]S. Yıldız (2011). Seyyid İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekkî'sinin ve Veysî'nin siyer'inin mevlid bölümlerinin karşılaştırılması *SDÜ Fen Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 24. http://sablon.sdu.edu.tr/dergi/sosbilder/?sayfa=arsiv&bilgi=sayi-24 (Erişim tarihi: 14.06.2014)

Sözlükçülüğün bir bilim dalı olup olmadığı halen tartışılan bir konudur. Sözlükçülük aslında bir dilin sözcük varlığını tanımlamaya çalışan leksikolojinin bir parçası olup aynı zamanda da dilbilimin bir dalı olabilir. Ya da bir dile ait sözcüklerin dâhil oldukları dilin sınırları içinde değerlendirilmesi olarak da görülebilir,hatta canlı olarak kabul ettiğimiz dilin sürekli değişim içindeyken toplumların dillerle olan ilişkilerini biçimlendiren ve yarar sağlayan bir hizmet aracı olarak da düşünülebilir.[20]

4.2. Türk Edebiyatında Sözlükçülük

Türk edebiyatı tarihinde Türk sözlükçülüğü geleneği oldukça eskidir. Günümüzde edinilen bilgilere göre ilk Türk sözlük " *Dîvânu Lugâti't-Türk*" adını taşıyan Kaşgarlı Mahmut'un eseri olan sözlüktür. Bu sözlüğün amacı Araplara Türkçe'yi öğretmektir[21]. Türk edebiyat tarihinin ilk sözlüğü olan bu eser Türkçe-Arapça olarak iki dilli bir sözlüktür. Dîvânu Lugâti't-Türk'ü çok yararlı bir sözlük olarak nitelendirilebilmesinin sebebi olarak, çeşitli konularda açıklamalar vermesiyle ansiklopedik bir sözlük olması göz önünde bulundurulmalıdır. Sözlük aynı zamanda ait olduğu dönemdeki Türk dilinin ses yapısı ve dil bilgisi hakkında bilgiler vermesi dolayısıyla bir gramer kitabı niteliği de taşımaktadır.

Türk sözlükleri içinde önemli bir yere sahip olan ikinci sözlük, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmūd bin Ömer bin Muhammed bin Ahmed ez-Zemahşerî el-Hârizmî'nin 1128-1144 'te yazdığı *"Mukaddimetü'l-Edeb*"dir büyük bir itibar hak eden eserdir. Sözlüğün amacı farklı kavimlere Arap dilini tanıtmak ve öğretmektir[22]. Osmanlı Devleti tarihinde yine Türk sözlük yazarlarından ve eserlerinden birçok örnek vardır. 16 yüzyılın bilginlerinden olan Vânḳulu Mehmet Efendi kendi adıyla anılan "*Kitâb-ı Lugat-ı Vânḳulu*" (1729) sözlüğüyle ünlü olmuştur. Farablı Cevherî'nin "*Sıhah-ı Cevher*" adlı Arapça sözlüğünden yapılan bu çeviri Türkiye'de kurulan matbaanın bastığı ilk kitaptır. 18 yüzyıla kadar Türkçe söz dağarcığını temel olarak alan bir sözlüğe pek rastlanmamaktadır. Ancak bu yüzyılda Esat Mehmet Efendi, "*Lehçetü'l-lugât*" (1732) adlı sözlüğü düzenleniş şekli ile bugün sözlükçülük geleneğinin ilk örneği

[20]Z. Bingöl (2006). *Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma* Akademik Bakış Dergisi, 9.sayı. http://www.akademikbakis.org/eskisite/sayi9.htm (Erişim tarihi: 14.6.2014)
[21]K. Mahmud (2005). *Divânü Lugâti't-türk*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, s.12.
[22]E. el-Ḫavârizmi (1993). *Mukaddimetü'l-Edeb*. Ankara: Trk Dli Kurumu Yayınları, s.3.

olarak kabul edilmektedir. Bu sözlük Türkçe sözcükleri temel almış ve bu sözcüklerin Arapça ve Farsça karşılıklarını vermiştir.

Yine bu döneme yakın zamanlarda Osmanlı Devleti edebiyatçıları tarafından çeviri sözlükleri de oluşturulmuştur. Özellikle 1755-1820 yılları arasında yaşamış olan Mütercim Asım'ın çok sayıda başka dillerden yaptığı çeviri sözlükleri bulunmaktadır. Tebrizli Hüseyin bin Halefî'in "*Burhân-ı Kâtı*"[23] (yazılış:1652, basılış:1836) adlı Farsça sözlüğünü Mütercim Asım, "*Tıbyân-ı Nafi der-Tercüme-i Burhân-ı Kâtı*" (1799-1800) adıyla Türkçe'ye, Fîrûzâbâdî'ye ait olan; Arapça "*Kâmusü'l-Muhît*" adlı sözlüğü, 1810 yılında "*El-Okyânusü'l-Basît fi-Tercemeti'l-Kâmūsu'l-Muhît*" adıyla üç cilt halinde Türkçe'ye çevirmiştir.

19. yüzyıldan itibaren Türk dünyasında sözlükler, Kıpçakça sözlükler, Çağatayca sözlükler ve Osmanlıca sözlükler olmak üzere üç grupta incelenmeye başlandı. Ebu'l-Kâsım Zemahşerî, Ebū Ḫayyâm, Cemâleddin İbni Mühennâ gibi önemli kişilerin Kıpçakca sözlükleri bulunmaktadır.

Alî Şîr Nevâî'nin eserlerinden ve Arap sözlükçülüğü geleneğine uygun olarak hazırlanan Çağatayca sözlüklerin en belirginlerinden olan ve Arapça - Farsça sözcüklere çok yer veren 16. yüzyılın başında Anadolu da yazıldığı sanılan "Abuşka Lügatı" Çağatayca sözcüklerin Anadolu Türkçesindeki karşılıklarını vermektedir. Ayrıca Alî Şîr Nevâî "*Muhâkemetü'l-Lugateyn*'i" adlı eserin de Türkçe ile Farsça dilini ve edebiyatını karşılaştırmış ve Türkçe'nin Farsça'dan üstün olduğu savunmuştur. Yine Mirzâ Mehdî Han tarafından hazırlanan "Senglah" birinci bölümü dil bilgisine, ikinci bölümü sözlüğe ayrılan Çağatayca bir sözlüktür[24].

Daha sonraki dönemlerde Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte harf devrimi gerçekleşmiştir. Yazı devrimi ile doğu düşüncesinden batı düşüncesine geçiş yapılmıştır. Bununla birlikte Türk dilinin iyi bir sözlüğe ihtiyacı olduğu kesinleşmiştir. Bu dönemde oluşturulan sözlükler, Türkçe'nin söz dağarcığını saptamak, Türkçe'de karşılığı bulunan yabancı kelimelerin Türkçelerini kullanmak ve Türkçe'de yazım birliğini sağlamak gibi amaçlar gütmüştür. Harf devriminden sonra yayımlanan ilk sözlüğü, İbrâhim Alaettîn'in başkanlık yaptığı; Alî Sedât, S. Tevfîk, Kerîm Sadî gibi şahısların da içinde bulunduğu bir grubun, 1930 yılında hazırladığı, "Yeni Türk Lügatı"

[23]M. Öztürk (2009). *Burhân-ı Kâtı*. İstanbul: Türk Dili Kurumu Yayınları, s.10.
[24]M. Mehmet Hân (1950). *Seng-lâh Lugat-i Nevâı* (yayınlayan: Besim Atalay). İstanbul: Türk Dili Kurumu Yayınevi, s.2.

adlı sözlüktür. Latin harfleri alfabesine göre hazırlanan sözlükte 30000 sözcük tanımlarıyla beraber yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda Türk Dil Kurumunun kurulmasıyla daha fazla sayıda Türkçe sözlükler ve bunlara dâhil olarak birçok alan sözlükleri de oluşturulmuştur[25].

4.3. Sözlükçülük Türleri

Sözlükçülük türlerini belirlerken sözlükçülükte kullanılan farklı yöntemleri, sözlükçülerin ilkeleri, gibi özellikleri göz önünde bulundurarak bu ayrımı yapabiliriz. Sözlükçülük türleri teorisi temelde iki başlık altında incelenir.

Teorik sözlükçülük; teorik sözlükçülük temel olarak sözlüğün sözcük zenginliği, sözcükleri derleme yöntemi, sözcükleri sözlükte kullanma biçimi gibi (makro-yapı) ve sözcük açıklama şekilleri, sözlükteki materyallerin yapısı, dilbilgisine örnek verme biçimleri, sözcük hakkındaki verilen farklı bilgilerin oranı (mikro-yapı) gibi işlevlerin yanında sözlük sınıflandırmasının kurulması gibi ilgili problemlerin de bütününü kapsamaktadır.

Pratik sözlükçülük; pratik sözlükçülük öncelikle, dil hakkındaki tüm bilgileri sözlükte eksiksiz olarak vermeyi ve sözlük kullanıcılarının en kullanışlı, yararlı ve usule uygun kaynaklara ulaşmalarını sağlamak amacını taşır. Amaca ulaşmaya çalışırken dil öğretimini, diller arası iletişimi, dilin tanımını, dilin kendi özgünlüğünü kazandırıp standartlaştırmayı ve dilin dilsel incelenmesini karşılamak suretiyle toplumlar için önemli olan bu fonksiyonu yerine getirmeyi ilke edinir[26].

4.4. Sözlük Türleri

Sözlük kelime anlamı olarak bir dilin belli bir dönemde ya da tüm dönemlerini esas alarak o dilde kullanılan sözcük ve deyimleri alfabetik bir sıraya göre tanımlayan veya başka dillerdeki karşılıklarını bazen de dilin kendi farklı dönemlerindeki karşılıklarını veren eserlere denir. Sözlük türlerini içerik açısından iki lisanlı, tek lisanlı ve alan lisanlı sınıflandırılmaktadır[27].

4.4.1. Tek lisanlı sözlükler

---

[25]Z. Bingöl (2006). Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma *Akademik Bakış Dergisi*, 9.sayı. http://www.akademikbakis.org/eskisite/sayi9.htm (Erişim tarihi: 14.6.2014)

[26]H. Usta (2010). Sözlükçülük ve sözlük araştırmacılığı *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2). http://mtad.humanity.ankara.edu.tr/VII-2Haziran2010.php (Erişim tarihi: 14.6.2014)

[27]Y. Öz (2010). *Târih boyunca farsça-türkçe sözlükler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.90-92-95.

Bu sözlükler diğer sözlük türlerine göre daha az kullanılan sözlüklerdir. Ancak bazen çok büyük ihtiyaç duyulabilir. Örneğin iki lisanlı sözlüklerde eşleştirilen dillerin aynı dil ailesinden olmaması durumu kelimelerin ifadelerinin birbirleriyle örtüşmemelerine sebep olabilir. Bu durumda okur öncelikle kendi diline ait bir kelimenin anlamını daha iyi kavraması gerektiğini bilmelidir. Bu sebepten dolayı tek lisanlı sözlük kullanması gerekebilir. Kelimelerin kullanılan genel anlamının yanında varolduğu dildeki kültürel karakteri de önemlidir. Farklı yerlerde farklı anlamlar ifade edebilen sözcükler söz konusu ise hataya düşme ihtimali göz önünde bulundurulmalı ve tek lisanlı sözlük yazarları sözcüklerin zaman ve duruma göre olan sosyolojik yapılarına hakim olmalıdır Sözlük türlerini olarak ayrılmasının dışında biçim olarak da ayırabiliriz[28]. Sözlükler biçim olarak manzum ve mensur olarak yazılabilir. Manzum sözlükler şiir şeklinde yazılmış sözlüklerdir. Mensur sözlükler ise düzyazı şeklinde yazılmış sözlüklerdir

4.4.2. İki lisanlı sözlükler

Temel olarak bir dilin sözcüklerinin başka bir dildeki karşılıklarını ifade etme amaçlıdır. Yabancı dil kitaplarını oluşturmakla beraber öğretim kurumlarında her zaman her alanda yaygın kullanılan dil öğrenme ve öğretme odaklı eserlerdir. İki lisanlı sözlüklerin en önemli faydası dili kullanan kişinin kelimeleri kullanırken kelimenin karşılığını unutmadan kaynaklanan problemlere çabuk çözüm getirmesidir. Ancak bunun yanında sorun teşkil edebilecek özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin sözlük yazarlarının sözlük oluşturmadaki tutumlarının, dilbilgisi seviyelerinin farklı olması kelime anlamlarının verilmesinde değişik karşılıklar verilmesi gibi sorunlara neden olabilir. Bunun yanında iki lisanlı sözlüklerde eşleştirilen dillerin farklı dil ailelerinden olması sözlük içerisindeki kavramların karşı dildeki denk kavramını birebir karşılayamayabilir. Bu problemin iyi bir çözümü, sözlük yazarının her iki dile özelliklerine hakim olması gerekmektedir.

4.4.3. Alan sözlükleri

Alan sözlükleri belli bir alanda yapılan çalışmalarda kullanılan terimleri ve yani uygulamaları yapılan alanın açıklamalarını sözcüksel olarak analiz eden sözlüklerdir. Söz konusu alandaki isimlendirmeleri karşılarlar. Herhangi bir alandaki isimlendirmeler

[28]H. Usta (2010). Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2). http://mtad.humanity.ankara.edu.tr/VII-2Haziran2010.php (Erişim tarihi: 14.6.2014)

belirlenirken bu kelimeler alandışı kullanımlarıyla aynı anlamları vermiyor olabilirler. Ama burada esas olan o alandaki kullanım şekilleri ve amaçları da olabilir. Alan sözlüklerine örnek olarak; felsefe sözlükleri, tıp sözlükleri, dini veya edebî sözlükler gösterilebilir. "*Istılâḥât-ı Edebiyye*" Muallim Nâci tarafından yazılmış Edebiyat terimleri lugatıdır. 1890 yılında 283 sayfa olarak ilk baskısı yapılmıştır. Son zamanlarda yeni harflere aktarılarak basılmıştır.

Alan sözlükleri fazlasıyla ihtiyaç duyulan sözlüklerdir. Ancak bu sözlükler daha dar kapsamlı olduğu için kavramların geçerli alan çerçevesi içinde daha iyi analiz edilmesi gereklidir. Sözlük yazarının yazdığı eserin kapsadığı alana hâkim olması gereklidir.

Sözlük türleri biçim açısından manzum ve mensur olmak suretiyle ikiye ayrılır

4.4.4. Manzum sözlükler

Manzum sözlükler genellikle okumaya yeni başlayan öğrencilere kelime ezberleme ve bazı gramer kurallarını kolay bir şekilde öğrenmelerine yardımda bulunması için kullanılmıştır. Manzum sözlükler genel olarak ilk önce mesnevi biçiminde yazılmış giriş, daha sonra genellikle mesnevi veya kıt'a nazım biçimleri ile yazılan sözlük kısmı ve mesnevi şeklinde yazılmış bir bitiş olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu sözlüklerde kıt'a ve beyit sayıları birbirinden farklıdır. Ancak tertiplerinin benzer esaslarla yazılmış olmaları ortak özellik niteliğindedir. Anlaşılmasının kolay olması için ve bu sözlüklerden en iyi şekilde faydalanılabilinmesi için yöntemler geliştirilmiştir. Bu tür sözlüklerde çoğu zaman isim ve sıfat türünde kelimeler yer almış ayrıca Farsça eylemlerin mastar halleri, geçmiş ve şimdiki zaman çekimleri verilmiştir. Bazen de kıt'aların son beyitlerinde Edebî sanatlar kullanılmıştır[29].

4.4.5. Mensur sözlükler

Mensur sözlükler düzyazı şeklinde yazılmış sözlüklerdir. Mensur sözlüklerde anlam esas alındığı gibi konu gruplarına göre sınıflandırma yapılabilir. Aynı zamanda ilk harf veya son harf sistemine göre alfabetik sınıflandırmada yapılmaktadır. XV. yüzyıldan itibaren mensur sözlüklerin büyük bir bölümünde Farsça kelimelerin karşılıkları verilmiştir. Bu yüzyılda yazılmış Farsça-Türkçe mensur sözlükler Farsça öğrenimine katkı sağlamak amacıyla hazırlanan sözlüklerdir. *"Tuḥfetü'l-Hediyye*" ve "*Minyetü'l-Mübtedî*" gibi sözlükler Farsça kelimelerin kolay ezberlenmesi amacıyla

[29]A. Kartal (2003). *Tuhfe-i Remzî*. Ankara: Akçağ Yayınları, s.21-23-24.

yapılmıştır. Aynı şekilde örnekte verilen eserler gibi, Abdülmecid ibn Ferişte tarafından 1450 yılında yazılmış olan "*Luğat-ı Kânun-ı İlâhî*" adlı mensur eser Arapça-Türkçe olup, Kur'ân-ı Kerîm'in içinde yer alan kelimeleri açıklar ve Türkçe için büyük önem arz eden bir eserdir[30].

4.5. Eser Sözlüğü Yazma Geleneği

Sözlükçülük geleneğinde karşılaşılan bir sözlük grubu da eser sözlükleridir. Bu grup sözlük çalışmalarında Kur'ân-ı Kerîm veya diğer ünlü eserleri daha kolay anlayabilmek için hazırlanmış sözlükler yer almaktadır. Bu tür sözlüklerin amacı herhangi edebî bir eserin içerisindeki yabancı kelimelerin, kavramların karşılığını bulmak ve sözlüğü yazılan eseri analiz etmektir. İslam ve Türk edebiyatında Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis kitaplarınında geçen dini emir ve uyarıları daha iyi anlayabilmek ve yorumlayabilmek adına, öncelikle bu büyük dini eserler için sözlükler oluşturulmuştur. Kur'ân sözlüklerine örnek olarak Abdüllatîf ibn Melek tarafından 1392 yılında yazılmış olan "*Luğat-ı Ferişteoğlu*" manzum sözlüğü gösterilebilir. Eser Arapça-Türkçe halinde yazılmıştır ayrıca amacı Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kelimeleri incelemek ve Türkçe karşılığını bulmaktır[31].

Sa'dî'nin Gülistân ve Bostân, Abdurrahmân-ı Câmî'nin "*Bahâristân*" ve Firdevsî'nin Şeh-nâme'si gibi ünlü Fars edebiyatı eserleri için de sözlükler hazırlanmıştır. Abdülkâdir El-Bağdâdî'nin hazırladığı "*Lugat-ı Şehnâme*" de aynı tür içinde yer almaktadır. "*Târîh-i Vaṣṣaf* " adlı eseri analiz etmek için biri Nazmizâde Hüseyin b. Ali tarafından hazırlanan "*Lugat-ı Târîh-i Vaṣṣaf*" ve diğeri Mirzâzâde Ahmed Neylî'nin hazırladığı "*Mâ la Büdde minhü li'l Edîb mine'l-Meşhur ve'lGarîb*" isimli iki sözlük bulunmaktadır.

Aynı şekilde Nâdirşâh Afşar'ın tarihini içeren "*Târîh-i Nâdirî*" adlı Farsça eser için *"Lugat-ı Târîh-i Nâdirî*" adlı bir sözlük hazırlanmıştır.

---

[30]Y. Akçay (2011). Doğuda ve Batıda Sözlükçülüğün Gelişimi ve Osmanlı Dönemi Sözlük Metinlerine Genel Bir Bakış *Dil ve Edebiy Ataraştırmaları Dergisi*, sayı.4. http://www.dilveedebiyatarastirmalari.com/sayi-goster.php?sayi=agustos-2011-4-sayi (Erişim tarihi: 19.06.2014)

[31]C. Muhtar (1993). *İki Kurân Sözlüğü Lugat-ı Ferişteoğluve Lugat-ı Kânūn-ı İlâhî*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı İstanbul.

Mevlâna'nın Mesnevî'sinde geçen kelimeler için hazırlanmış manzum sözlükler de vardır. Bu sözlükler içinde en meşhuru Şâhidî İbrahim Dede tarafından yazılmış olan "*Tuḥfe-i Şâhidî*"adlı eserdir, eser 1515 yılında yazılmıştır[32].

5. Lugat-ı Siyer-i Veysî

Elimizdeki sözlük Veysî'nin *Dürretü't-tâc fî-Sîreti Ṣâḥibi'l-mi'râc* adlı eseri için yazılmış bir sözlüktür. Yazarı ve yazılış tarihi belli değildir. Yazarı kesin olarak belli olmamasına rağmen kendi yöresine ait kelimelerden verdiği örnekler incelendiği zaman yazarın tahminen Orta Anadolu veya Doğu Anadolu bölgelerinde yaşamış bir şahıs olduğu kanısına ulaşılabilir. Metinde "**'amme** teşdîd ile pederin ḳız ḳarındaşına dėrler ki bizim beldede bibi deriz" ifadesinin yer verilmiş olması nedeniyle bu şekilde bir çıkarım yapılabilir[33]. Eserin erişebildiğimiz tek nüshası Ankara'da Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz 133 numarada kayıtlıdır. Eser, 215x130-170x85 mm ebatlarında, vişne rengi meşin sırtlı, ebru kağıt kaplı bir cilt içinde, 53 yaprak, 35 satırlık bir yazmadır. Yazılış tarihi belli olmamakla birlikte eserin 18-19. Yüzyıllarda yazılmış olabileceği zahriyedeki Muhammed Reşâd adına yazılan temellük kaydı tarihi olan 1281 tarihinden çıkarmak mümkündür. Ayrıca eserin zahriyesinde bu sözlüğün Veysî'nin Siyeri'nin sözlüğü olduğu da belirtilmektedir.

5.1. Lugat-ı Siyer-i Veysî'nin Yazılma Amacı

Yazar, mukaddimede eserin yazılış amacı ve eserin tertibi hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgilere göre yazar mukaddimede "fasihler meclisinin tadı, tuzu" ve "nesir sahasının ustası" olarak nitelendirdiği Veysî'nin Hz. Muhammed'in hayatı hakkında bir eser kaleme aldığını; bu eserin "az kullanılan" ve "anlamları kolayca unutulabilecek" kelimelerden oluştuğunu, bu yüzden eserden faydalanmanın güçleştiğini, herkesin bu eseri okuyarak faydalanması gerektiğini, okuyanların sözlük sözlük dolaşmadan eseri kolayca anlayabilmeleri için böyle bir sözlük hazırlamak istediğini, bu sözlüğü bir cilt hâlinde hazırlandığını ve kelimelerin "huruf-ı hecâ" sırasıyla verildiğini, kelimelerin Siyer'de geçen anlamların verildiğini, böylece sözün

[32]A. Kılıç (2007) "Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)" *Klâsik Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, 2(4). http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi6/sayi6pdf/33.pdf (Erişim tarihi: 19.06.2014)
[33]Derleme Sözlüğü (1965), Türk Dil Kurumu. Ankara. c.II, s.677-678.

uzatılmadığını, bu sayede herkesin Veysî'nin Siyer'inden faydalanmasına yardımcı olacağını ifade etmiştir[34].

5.2. Lugat-ı Siyer-i Veysî'nin Metin İncelemesi

Lugat-ı Siyer-i Veysî sözlüğünün metin incelemesi yapılırken, sözlükteki kelimelerin belli bir diziliş yönteminin olduğu saptanmıştır. Sözlük'te kelimeler önce elif-bâ sırasıyla dizilmiş, daha sonra her harf kelimenin ilk hecedeki harekesine göre, üstünlü, esreli, ötreli şekilde sınıflandırmıştır. Madde başı kelimelerin üzeri kırmızı mürekkeple belirlenmiştir.

Sözlük yazarı öncelikle sözlüğün içeriğinin kolaylıkla anlaşılabilmesi için sözlüğün birinci sayfasında bir tablo oluşturmuştur. Bu tabloda eser sahibi sözlüğün sözcük ve harf dizilişinin ne şekilde ilerlediğini gösteren, eserin kullanımını kolaylaştıracak bir liste yer almaktadır.

Bu listeden sonra eserin niçin yazıldığı ve nasıl düzenlediği konuların bilgiler verilen "mukaddime" bölümü vardır. Bu mukaddimede Veysî'nin Siyer'in herkes tarafından okunup anlaşılabilmesi için böyle bir sözlük hazırlamak istediği ve sözlüğün tertibi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Metin incelerken sözlük metni ile ilgili bazı özellikler, sorunlar ve birtakım ayrıntılar tespit edilmiştir. Bu özelliklerden bir tanesi sözlük yazarının bazı kelimelerin anlamlarını verdikten sonra anlamı güçlendirmek amacıyla manzum beyitlerden, hadislerden veya Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinden örnekler vermiştir:

"**diyār** dārıñ cem'-i keşretidir meşvā ve mevżi' ma'nāsına kemā ḳāle 'azze ve cell ve le-ni'me dārü'l-müttaḳîn".

Yazar bazı madde başlarında kelimenin anlamını verirken kullandığı kaynakların isimlerine anmıştır. Bu ifadelerden yazarın, Vânḳulı, Ni'metu'llâh, Vuḳarâ' gibi sözlüklerden faydalandığı anlaşılmaktadır:

"**şafaḥāt** ṣafāyiḥ yüzüñ cāniblerine ve ḳapunuñ ḳanadlarına ve iñlü ḳılıca ve iñlü ṭaşa dėrler diyü Vānḳulı'da mesṭūrdur".

Sözlük'te kelimelerin harekelenmesi konusunda birtakım sorunlar da bulunmaktadır. "esfâr" maddesinde sifr kelimesinin hareklenmesinde kullanılan "kesr ve sükūn-ı sîn ile" ifadesi yanlıştır. Bu gibi yanlış hareke okunuşlarının doğrusu metne dahil edilmiştir. Ayrıca Sözlük'te bazı kelimelerin harekelenmesinde bugüne göre

[34]bk. Metin, 2b-3a.

farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu gibi durumlarda kelimenin bugünkü teleffuzları dipnotla verilerek gösterilmiştir. Örneğin bugünkü sözlüklerde "ḫayrü'l-beriyye" olarak verilen tamlama sözlükte "ḫiyrü'l-beriyye" şeklinde harekelenmiştir. Bunun gibi yanlış harekelendirilmiş kelimeler sözlükte farklı yerlerde görülmektedir. Bazı kelimeler ağızdan ağıza teleffuz farklılığı gösterdiği için bu kelimeler yazılış ve söyleyiş açısından sözlükte asıl biçiminden farklı şekillerde bulumaktadır. Bu ağız farklılığından meydana gelmiş kelimeye örnek olarak "neberd" kelimesinin sözlükte bünerd olarak geçmesini gösterebiliriz. Halbuki bünerd kelimesi asıl sözlüklerde neberd olarak geçmektedir.

Sözlük'te karşılaşılan bir diğer eksiklik de madde başı kelimeler verilmesine rağmen bu kelimelerin anlamlarının yazılmamasıdır. Bu gibi kelimeler metinde sırasında yazılmış, anlamı ise verilmemiştir. Bu kelimelerin anlamlarının verilmeme sebebi yazarın mukaddimede belirttiği "kelimelerin geçtiği yere göre anlamları verilmiştir" mealindeki ifadesidir. Bu yüzden kelimenin Siyer içindeki yerleri tespit edilemediğinden anlamları yazılmamıştır: **" pergāle - telā'üd - ḥā'iz''** gibi.

Sözlük'te karşılaşılan bir diğer eksiklik ise yazmadan kaynaklanan sayfa eksiklikleridir. Sayfa sonlarındaki payendeler takip edildiğinde yazmanın 30a-30b ve 44a-44b varakları arasında sayfa kopuklukları olduğu görülmektedir. Bu eksiklikler, tespit edilebiliği kadarıyla birer varaktır.

Bu Sözlük'ün bir diğer özelliği ise Farsça kurallara göre yapılmış birleşik sıfatlara Türkçe karşılıklar verirken izlediği yoldur. Yazar, burada bu tür birleşik kelimeleri Türkçe isnad grupları şeklinde tercüme etmiştir: **āteş-tāb** āteş gibi şu'leli dėmekdir **āteş-bār** āteş yaġdırıcı **āteş-perest** oda ṭapıcı **āteş-maḳarr** mekān u ḳarār-gāhı āteş dėmekdir

Sözlük hazırlanırken bazı maddeler sayfa kenarlarına yazılmıştır. Bu maddeler metne dahil edilmiş, dipnotlarda sayfa kenarında yazıldıkları belirtilmiştir.

LUGAT-I SİYER-İ VEYSÎ

Bābü'l-elifi'l-memdūde (3 b)
Bābü'l-elifi'l-mażmūme (9 b)
Bābü'l-bā'i'l-mażmūme (11 b)
Bābü't-tā'i'l-mażmūme (14 b)
Bābü's̱-s̱ā'i'l-mażmūme (15 a)
Bābü'c-cīmi'l-mażmūme (16 a)
Bābü'l-ḥā'i'l-mażmūme (17 b)
Bābü'l-ḫā'i'l-mażmūme (19 a)
Bābü'd-dāli'l-mażmūme (21 a)
Bābü'ẕ-ẕāli'l-mażmūme (21 b)
Bābü'r-rā'i'l-mażmūme (23 a)
Bābü'z-zā'i'l-mażmūme (24 a)
Bābü's-sīni'l-mażmūme (27 a)
Bābü'ş-şīni'l-mażmūme (28 b)
Bābü'ṣ-ṣādi'l-mażmūme (30 a)
Bābü'l-elifi'l-meftūḥa (4 b)
Bābü'l-bā'i'l-meftūḥa (9 b)
Bābü't-tā'i'l-meftūḥa (12 a)
Bābü's̱-s̱ā'il-meftūḥa (14 b)
Bābü'c-cīmi'l-meftūḥa (15 a)
Bābü'l-ḥā'i'l-meftūḥa (16 b)
Bābü'l-ḫā'i'l-meftūḥa (18 a)
Bābü'd-dāli'l-meftūḥa (19 b)
Bābü'ẕ-ẕāli'l-meftūḥa (21 b)
Bābü'r-rā'i'l-meftūḥa (21 b)
Bābü'z-zā'i'l-meftūḥa (23 b)
Bābü's-sīni'l-meftūḥa (24 b)
Bābü'ş-şīni'l-meftūḥa (27 b)
Bābü'ṣ-ṣādi'l-meftūḥa (29 a)
Bābü'ż-żādi'l-meftūḥa (30 a)
Bābü'l-elifi'l-meksūre (7 a)
Bābü'l-bā'i'l-meksūre (11 a)
Bābü't-tā'i'l-meksūre (14 b)
Bābü's̱-s̱ā'i'l-meksūre (15 a)
Bābü'c-cīmi'l-meksūre (16 a)
Bābü'l-ḥā'i'l-meksūre (17 b)
Bābü'l-ḫā'i'l-meksūre (19 a)
Bābü'd-dāli'l-meksūre (20 b)
Bābü'ẕ-ẕāli'l-meksūre (21 b)
Bābü'r-rā'i'l-meksūre (22 b)
Bābü'z-zā'i'l-meksūre (24 a)
Bābü's-sīni'l-meksūre (26 b)
Bābü'ş-şīni'l-meksūre (28 a)
Bābü'ṣ-ṣādi'l-meksūre (29 b)
Bābü'ż-żādi'l-meksūre (30 a)

Bābü'ż-żādi'l-mażmūme (30 a)
Bābü'ṭ-ṭā’i'l-mażmūme: Metinde bulumamaktadır.
Bābü'ẓ-ẓā’i'l-mażmūme: Metinde bulumamaktadır.
Bābü'l-‘ayni'l-mażmūme (32 b)
Bābü'l-ġayni'l-mażmūme (33 b)
Bābü'l-fā’i'l-mażmūme (35 a)
Bābü'l-ḳāfi'l-mażmūme (36 a)
Bābü'l-kāfi'l-mażmūme (37 b)
Bābü'l-lāmi'l-mażmūme (38 b)
Bābü'l-mīmi'l-mażmūme (42 a)
Bābü'n-nūni'l-mażmūme (46 a)
Bābü'l-vāvi'l-mażmūme (47 a)
Bābü'l-hā’i'l-mażmūme (47 b)
Bābü'l-yā’i'l-mażmūme (48 a)
Bābü'ṭ-ṭā’i'l-meftūḥa (30 a)
Bābü'ẓ-ẓā’i'l-meftūḥa: Metinde bulumamaktadır.
Bābü'l-‘ayni'l-meftūḥa (30 b)
Bābü'l-ġayni'l-meftūḥa (33 a)
Bābü'l-fā’i'l-meftūḥa (33 b)
Bābü'l-ḳāfi'l-meftūḥa (35 a)
Bābü'l-kāfi'l-meftūḥa (36 b)
Bābü'l-lāmi'l-meftūḥa (38 a)
Bābü'l-mīmi'l-meftūḥa (39 a)
Bābü'n-nūni'l-meftūḥa (44 b)
Bābü'l-vāvi'l-meftūḥa (46 a)
Bābü'l-hā’i'l-meftūḥa (47 a)
Bābü'l-yā’i'l-meftūḥa (47 b)
Tamme'l fihris
Bābü'ṭ-ṭā’i'l-meksūre: Metinde bulumamaktadır.
Bābü'ẓ-ẓā’i'l-meksūre: Metinde bulumamaktadır.
Bābü'l-‘ayni'l-meksūre (32 a)
Bābü'l-ġayni'l-meksūre (33 b)
Bābü'l-fā’i'l-meksūre (34 b)
Bābü'l-ḳāfi'l-meksūre (36 a)
Bābü'l-kāfi'l-meksūre (37 b)
Bābü'l-lāmi'l-meksūre (38 b)
Bābü'l-mīmi'l-meksūre (41 b)
Bābü'n-nūni'l-meksūre (45 b)
Bābü'l-vāvi'l-meksūre (47 a)
Bābü'l-hā’i'l-meksūre (47 b)
Bābü'l-yā’i'l-meksūre (48 a)

Bismillāh'irraḥmān'irraḥim

Nemek-efşān-ı bezm-i fuṣaḥā yekke-tāz-ı ‘arṣa-i inşā Veysī-i mu‘ciz-edā ‘aleyhi raḥmetü'l-lāhi ta‘ālā ṣadefçe-i ilhām-pezīr ü secencel-naẓīrlerinde perveriş-yāfte olub vāsıṭa-i zebān-ı selīsü'l-beyān u melāḥat-rīzān ile keşīde-i rişte-i taḳrīr ėderek ḥabīb-i ẕī-şān ve nebiyy-i āḫir-zamān ‘aleyhi salavatü'r-rahmān efendimiz ḥażretleriniñ şāhid-i sīret-i bāhirü'l-meymenetlerini ḳılāde-i revnaḳ-dāde ėtmiş olduḳları derārīden be-ḳıymet-i kelimāt-ı fasāḥat-ġāyāt miyānelerinde münselik olan naḳāve-i mürvārīd-i girān-bahā-yı luġāt ekṣer nādirātdan oldıġından fakīr gibi bī-māyegānıñ **(3 a)** müddetü'l-‘ömr pīrāye-dih-i ṣandūḳa-i sāmi‘aları olmayub yegān yegān zīver-efzāy-ı zihn-i derrāk-i sebaḳ-ḫānān olmuş ise de keṣīrü'l-isti‘māl oldıġı ecilden onlarıñ daḫı rüsūḫ-yāb-ı mecmū‘a-i muḥāfaẓaları olmayub şekkerīn (ü) leẕẕet-dār oldıġı meczūm-ı bīmār-ı şeker-ḫār iken muḳteżā-yı ża‘f-ı mizācı üzre ṭa‘m-ı şīrīninden bī-nevā oldıġı gibi .

Sırr-ı şeh-beyt-i lebet gerçi merā negşūdī

Bī- ṣenāyem ki besā ma‘nī -i rengīn dāred

Müfādınca Veysī-i merḥūm işbu ḥadīḳa-i Siyer-i leṭāfet-zīverde icrā buyurduḳları āb-ı ḥayvān-ı sübḥāniyyü'l ‘unvān herkesi sīr-āb u reyyān ėdüb ḥayāt-baḫş-ı dil (ü) cān olacaġı vāreste-i delīl (ü) burhān ise de ḥīn-i müṭāla‘ada ma‘ānī-i ta‘bīrāt-ı dil-pesendi elden āyende-i bezm-i idrāk olmayaraḳ mıḳna‘a-pūş-ı nāz (u) istiġnā’ olan eyyim mermūde duşīze-i şīve-kār āsā ibrāz-i eṭvār-ı bī-gānegī ile muḳārenet ü āşnālıḳdan ibā ėdecegī ṭarz-ı cefā-cūsundan hüveydā olmaġla mutāla‘asına heves-kār olan ẕevātın ‘arabī ve fārsīden çend ḳıt‘a kütüb-i luġātı ārāyiş-i ḥibāle-i bāşıraya iḫtiyācları der-kār ve bu vechle külfe-i pīç ü tāba duçār olacaḳları emr-i āşikār edügine binā’en Siyer-i meẕkūrda münderic olan luġātın cem‘ (ü) tertībine ve ẕāt-ı ma‘ārif-simāt ṭarafından ṣarf-ı ebkār-ı himmet ve beẕl-i naḳdīne-i miknet birle luġatın muġlaḳātını ber-nehc-i īzaḥ bi't-taḥḳīḳ şerīfe-i meẕkūrda maḫṣūṣ olmaḳ üzre tanẓīmine teşmīr-i sā‘id-i ḥamiyyet buyurulsa āvān-ı muṭāla‘ada sür‘at-i küşāde-i müşkilāta bādī olacaḳ ṣūretde bā-āṣār-ı sühūlet-niṣārdan olacaġı çoḳdan berü ḫāṭır-güẕār-ı ‘abd-i bī-miḳdār ise de bu mādde-i cüz’iyye-i ṣervet ve yesār-ı ‘ulūm-ı bisyāra mütevaḳḳıf olmayub biḍā‘at-ı kemterīn sevād-ḫānlıḳla ḥuṣūl-peẕīr olur mevādd-ı teysīrden oldıġı ve eẕkār-ı reviş ü ḫaṣā’il-i ḥażret-i peyġam-berī de ṣarf-ı evḳāt ėden dermāndegānıñ sa‘yi hebā olmayaraḳ fevz-i sa‘ādet-i dāreyne maẓhariyyetleri bedīhī vü hüveydā olmaġla ümniye-i

meẕkūrdan ḥuṣūle gelen inbisāṭ u şevḳ bu āvāre rüzgārı tarīḳ-i ḫayra sevḳ ėdüb işbu Siyer-i şerīf-i sa‘ādet-redīfiñ ḥavī oldıġı mānend-i nigār-i sitīze-kār nihān-ḫāne-i fu’ād-ı maḥabbet-mu‘tād üftādegānda ḳarār-gīr ü me’nūs olmayan luġāt-ı vaḥşī-simātı kütüb-i luġavīden lede't-taḥḳīḳ müstaḳilen bir cilde cem‘ ile şīrāze-bend olmaḳ ve hezār aḥbāb olan şūḫ-ı ḫalī‘ü'l-ḥicāb-āsā ‘umūm ile me’lūf ü dā’ire-i efvāh olub ma‘rūf olanları keşīde-i saṭr-ı i‘tibāra olunmayaraḳ fürū-nihāde-i iḥmāli melḥūẓiken ṭā’ife-i mübtediyān daḫı onlardan sūd-mend olur ḫulyāsile Siyer-i meẕkūrun ‘asīr ü yesīr cümle luġātini ‘arabī ve fārsī maḫlūṭ ḥurūf-ı hicā’ üzre tertīb (ü) taḥrīr ve her biriniñ melbūs oldıġı câme-i ma‘nā-yı ra‘nānıñ zeyline yāfte-i nām-ı zībāsın nüvişte ve teşvīr-i ma‘ānī-i müştereke ile nām-dār olan luġātın maḳāma münāsib ma‘nāları aḫẕ ile iṭāle-i kelāmdan ictināben digerini terk ėdüb bu üslūb üzre nigāşte-i safḥa-i beyān olındı ve billāhi't-tevfīḳ ni‘me'l-mevlā ve ni‘me'r-refīḳ.

(3 b)

Āb: şu **āb-ı revān**: aḳarşu **āb-ı ḥayvān** ve āb-ı ḥayāt ve āb-ı zindegī ve āb-ı Ḫıżr dėrler nūş ėdenleriñ ḥadāyıḳ-ı āmāli zülāl-i ‘ömr-i cāvīd ile sīr-āb olacaġı meşhūrdur **ābile**: vücūdda ẓuhūr ėden çiçek ve ḳabarcıḳ **āblūc** nebāt şekeri **āb-dār** şulu yemiş tīġ-i āb-dār ve şemşīr-i āb-dār berrāḳ ḳılıca dėrler **ābā** cem‘dir babalar dėmedir **ābisten** insānıñ ve ḥayvānıñ ḥāmilesine dėrler ḥabal ma‘nāsına **ābād** ma‘mūr ve āferīn behişt ābād, behiştistān dėmekdir **ābādān** şenlik **āb-tābe** ibrīḳ **āb-zih** şu şızındısı **āb-gūn** şu renkli **āb-keş** su çekici **āb-ḫor** ve ābiş-ḫor su içecek yer bir vitr ḳāfiyesinde isti‘māl olunur **ābnūs** bir ḳara aġacdır **ātīye** gelecek **āteş-kede** mecūsīler kelīsāsına ve cehenneme ve sā’ir āteşi çoḳ maḥallere dėnür **āteş-tāb** āteş gibi şu‘leli dėmekdir **āteş-bār** āteş yaġdırıcı **āteş-perest** oda ṭapıcı **āteş-maḳarr** mekān u ḳarār-gāhı āteş dėmekdir **āteş-dān** ocaḳ **āteş-ḫīz** āteş ḳaldırıcı **āteş-gīr** āteş ṭutucı **āteş-ḫāy** āteş çineyici bahādırlar şıfatıdır **āṯār** cem‘dir eṯer, ‘alāmete dėrler **ācāl** baḳar-ı vaḥşī ḳıṭ‘aları dėmedir **ācān** her nesnede bulunān ṭarāvete dėrler **ācil** żıdd-ı ‘ācil **āḫād** on ‘adedden aşaġı olan a‘dāda dėrler **āḫerīn** feṭḥ-i ḫā’ ile diger gibi öbüri dėmekdir **āḫirīn** kesr-i ḫā’ ile evvelīn muḳābilidir ādemler dėmedir **ādāb** edebiñ cem‘idir edeb bir güzel şeydir **ārām** diñlenmek, ḳarār ma‘nāsına **ārāmīde** ve ārmīde ve ārāstend cümlesi diñlenmek ma‘nāsına **ārām-gāh** diñlenecek yer **ārāmiş-gāh** eglenmek yeri **ārām-gīr** rāḥat ve ḳarār ṭutucı **ārāyiş** zīnet ve bezek **ārāste** düzilmiş **ārzū** istek temennī ve iştiyāḳ gibi **ārende** götürüci **ārāyān** bezeyiciler **āzādegān** cem‘dir tamām ve fārigler

dėmekdir **āzürde** incinmiş ve ṣolmuş **āzmayiş** tecrübe āzmūden ma‘nāsına **āzmāyī** tecrübe ėtmek **āzād-kerde** āzād ėtmiş **āzār** bī-ḥürmet ve bī-rāḥat **āsā** mānend ma‘nāsına meh-āsā meh gibi dėmekdir vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur **āsāyiş** rāḥat ma‘nāsına **āsyā** ve āsyāb degirmen ṭāḥūn ma‘nāsına **āstīn** ḫaftān yeñi kem ma‘nāsına **āstān** ėşik, ‘atebe ma‘nāsına **āsīb** żarar ve zaḥmet **āsmān** gök, semā gibi **āsān** ḳolay **āsūde (4 a)** rāḥat **āşām** āşāmīden lafẓından emr ve vaṣf-ı terkībī āb-āşām su içici dėmekdir **āşüfte** serāsime ve ḥayrān **āşūb** fitne ve ḳarışıḳlıḳ **āşiyān** yuva, lāne gibi **āşinā** bildik kimse **āġūş** ḳucaḳ **āġişte** birbirine ḳarışmış ve ṣudan ġayrı nesne ile ışlanmış **āfile** ṭulanıcı **āfāḳ** ufḳuñ cem‘idir cānibler ve nāḥiyeler **āferīn** taḥsīn, cihān-āferīn cihān yaratıcı dėmekdir **āferīniş** yaradılış, ḫilḳat ma‘nāsına **āferīdegān** yaradılmışlar **āferīde-gār** ḫalḳ ėdici **āftāb** güneş **āfāt** cem‘dir belālar **aḳın** urġun ve yaġmā **āgīn** ve āgende yaṣdıḳ içine ve sā’ir memlū olan içe dėrler **āgāh** ḫaber-dār **ālüfte** āl ve mekr içinde şikeste ve ḥayrān olmuş kimse **ālāyiş** bulaşıḳ ālā ve ālūde ma‘nāsına **ālūden** bulaşmaḳdır **ālihe** ehl-i küfr kendüler yapub ṭapdıḳları bütlere dėrler cem‘ olacak **āl** evlād ve ehl-i beytiñ cümlesine ıṭlāḳ olunur **āmāc** oḳ nişānı **āmāde** ḥāżırlanmış ve sāḫte ma‘nāsına **āmās** verem ve şiş **āmāsīde** şişmiş **āmūġ** heybet ve ḳadd ü ḳāmete dėrler **āmīz** çoḳ yiyici ve kāhil **āmīze** ve **āmīġ** ḳarışmış ve cimā‘ ma‘nāsına **āmīz** ve āmīḫte ve āmīziş ma‘nāsına ve āmīḫten lafẓından ṣīġa-i emr ve vaṣf-ı terkībī **āmīziş** mizāc **āmūz** ögrenmek vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur āmūḫten lafẓından emrdir **āmāl** emeliñ cem‘idir ricālar ma‘nāsına **āmed** geldi **āmede** gelmiş **āmir** buyurucı **āmedend** geldiler **Āmine** māder-i resūlü'llāhdır ṣalla'llahu ‘aleyhi ve sellem emīn ma‘nāsınadır **āminūn** emīn kimseler amān üzre olıcılar dėmekdir ve **emīn** ḥāfiẓ ma‘nāsına da olur **ān** esmā’-ı işāretdendir o dėmek **ān** vaḳt ma‘nāsına ve żımn-ı ḥüsnde olan ḥalāvete daḫı ān dėrler **ān-gāh** ol vaḳt **ān kes** ol kimse dėmekdir **āvān** vaḳt ve zamān **āvān** kāseler ve çölmekler **āvürden** götürmek **āverīd** emrdir götürün dėmekdir **āver** götür dėmedir ve vasf-ı terkībī daḫı isti‘māl olunur **āvāre** ser-gerdān ve kārsız dėmedir **āverd** cengde ġayret ėtmege dėrler **āvīḫte** aşılmış nesne, āvīze gibi **āhū** geyik, ġazāl ma‘nāsına **āhū-bere** geyik yavrusu **āheste** nerm ve fısıldı **āheste-seyr** ḫafif ü nāzikāne yürüşlü **āhen-ḫāy** temir çineyici ġażūb ve bahādır kimselere dėrler **āhenīn** temür ile maṣnū‘ nesne **āheng** ḳaṣd ü ḫoş-ḫān ma‘nāsına **āhen-rübā** mıḳnātīs **āy** gel dėmedir **āyā** acabā **āyāb** gelici, miṯl-i āyende **āyīn** resm ü ādet **āyīn-bend** rüsūm

bağlayıcı **āyīne-i Sikender** cümle **(4 b)** cihān içinde görünür bir ṭaş imiş gītī-nümā daḫı dėrler **āyāt-ı beyyināt** alāmāt-ı vāẓıḥa

Elif-i meftūḥa

E'imme imāmlar **ebrār** feṯḥ-i bā' ile birriñ cem'idir zühd ü taḳvā ile ārāste olan kimselere dėrler **eblaḳ-süvār** alaca ata binmiş dėmekdir ve her ḥayvānıñ alacasına eblaḳ dėrler **ebḫire** buḫārıñ cem'idir tütün gibi mi'deden dimāġa ṣu'ūd ėdene buḫār dėrler abṭāl, bahādırlar **ebnā'** oġullar **ebr** bulut, seḥāb ma'nāsına **ebrū** ḳaş **ebniye** binālar **eb** baba, peder ma'nāsına **ebvāb** ḳapular **ebu'ş-şayāṭīn** şeyṭānlar babası **ebālise** iblīsler **ebyāt** şi'rde olan beytler **ebā-türāb** ṭopraḳ babası dėmekdir, ḥażret-i 'Alī raẕiya'llahu anhıñ künyesi oldıġı sīrette mufaṣṣaldır **ebu'l-erāmil** künyet-i ḥażret-i resūlu'llāhdır ṣalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem miskīnler babası dėmekdir, erāmil miskīn olanlardır ricālden ve nisādan ve içlerinde nisā yoġ ise yine erāmil dėrler ve ermele żu'afādan bir cemā'ata daḫı ıṭlāḳ olunur **ebdāl** ṣulaḥādan bir ḳavmdır ki dünyā anlarsız olmaz biri vefāt ėtse yerine Ḫaḳ ta'ālā bir āḫerin bedel ḳılur **ebyaż** ġāyet beyāż **ebū-ḳubays** bir cebeldir **ebter** kuyruġu kesilmiş, maḳtū'u'z̲-z̲eneb dėmekdir ve ḫayrsız kimseye de ebter dėrler **etḳıyā'** cem'dir cāme-i ṣalāḥ ile melbūs olan z̲evāta dėrler **etbā'** kimseye tābi' olanlara dėrler **eṣ̲īr** sırdaş ve refī' ma'nāsına **eṣ̲ḳāl** yükler dėmekdir, aḥmal ma'nāsına **eṣ̲nā'** tarīḳ eṣ̲nā' cem'dir yol aralıḳları dėmekdir **ecdād** dedeler **ecsād** cesedler **ecniḥa** ḳanādlar **echel** ṣırf cāhil **ecīrāne** ücretle ṭutulan kimse gibi **ecnād** cündün cem'idir 'askerler dėmekdir **ecelle** celāliñ cem'idir 'aẕametler ma'nāsına **ecel** kelime-i cevābdandır ne'am ma'nāsına **ecem** büklük ve ḳamışlıḳ dėmekdir **ecr** ṣevāb **ecrām** cem'dir cirm kesr-i cīm ile cesed ve levn ma'nāsınadır **ecza'** cem'dir cüz ba'żü'l-eczā dėmekdir **aḥmed-i muḫtār** muḫtār mümtāz ve müntaḫab ma'nāsınadır **aḥsent** taḥsīn ėtdim begendim dėmekdir **aḥādīṣ̲** cem'dir ḫaberler dėmek **ahadü-hümā** onlarıñ biri dėmekdir **aḥvāl** ḥāllar **aḥbār** yehūd ṭā'ifesiniñ 'ulamāsına dėrler **aḥfād** cem'dir ḥafīd, torun dėmekdir **aḥḳāb** cem'dir bir huḳb seksen yıldır ve muṭlaḳ yıllara da ahḳāb dėrler ve ḥayvānıñ pālānına verdān baġladıḳları ipe de dėrler paldan dėdikleridir **(5 a)** **aḥzāb** şol ṭā'ifedir ki enbiyā' ile muḥārabeye cem' olurlar **aḥcār** ṭaşlar **aḥkām** ḥükmüñ cem'idir **aḥzān** hüznüñ cem'idir sürūruñ żıddıdır **aḥmer** ġayet ḳırmızı renk **aḥabb** ziyāde sevgilü **aḥad** bir 'adedıñ ismidir aḥadiyyet birlik ṣıfatıyla muttaṣıf dėmedir **aḥbāb** ve aḥibbā' dostlar ve sevgilüler dėmekdir **aḥaḳ** şol ata dėrler ki durulmaz ve ayaḳlarını ellerіniñ başdıġı yere başar **eḫ** ḳarındaş **aḫter** yıldız ve tali' ve eyü fāla

dėrler **aḫḍar** ziyāde yeşil **aḫbār** ḫaberler **aḫyār** ḫayırlı kimseler **aḫceste** erġevān çiçegine ve āstāne dėrler **aḫlāḳ** hūylar dėmekdir **aḫnas** burnun ucı yüksek olan kimse ve mütekebbir kimseye daḫı dėrler **aḫz** almaḳ **edīm** muṭlaḳ saḥtiyāne ve cild-i medbūġdan düzilen bisāṭa dėrler **edevāt** ālāt ma‘nāsınadır **ed‘iye-i me’ṣūre** te’ṣīrli du‘ālar dėmedir **edebiyye** edebe dā’ir nesneler **edā** bir nesneyi ödemege dėrler **edhem** ḳarası beyāżına ġālib olan ḳır ata dėrler ve bu renkde olan cümle ḥayvāna daḫı dėrler **eẕā** eẕiyyet dėmedir **ercümend** ‘azīz ü ḳıymetlü dėmedir zīrā mend lafẓı edāt-ı nisbetdir **erec** ġāyet şiddetlü olan ḫoş ḳoḳuya dėrler **erbābu'l-bāb** aṣḥāb-ı ‘uḳūl dėmedir **erḍa** kūh dėdikleri ḳurd **arż** yer dėmekdir zemīn ma‘nāsına **arm** elifin feṭḥ ve sükūn ile bir nesneyi ışırmaḳ **arvend** efser vezni üzre taḫt ü tāca dėrler **erkān** cem‘idir bir nesneniñ ḳavī olan ṭarafına rükn dėrler ve pāy-ı maḫlūḳa rükn dėdikleri ḳıyāma sebeb-i aḳvā oldıġıçün **erīke** ārāste taḫte dėrler **erba‘** esmā’-ı ‘adedden dörde ve daḫı erba‘īn ḳırḳ ‘adede dėrler **erḥamü'r-rāḥimīn** esmā’-ı şıfatu'llallāhdır celle celālüh raḥm ėdicileriñ ziyāde arḥamı dėmekdir **ervāḥ** rūḥuñ cem‘idir **erre** ālāt-ı neccārdan ola bıçḳu **erdubehişt** bahār aylarından māh-ı nīsāna dėrler **erġevān** bir ḳırmızı çiçek adıdır **erġanūn** sāz nev‘indendir kilīselerde maḳām-gīrdir **erzān** ucuz ve lāyıḳ ma‘nāsına **erāẕil** rezīliñ cem‘idir **erẕel** ġāyet rezīl kimse **erācīf** yalan ḫaberler ve fitne ḫaberleri **eẕfer** ẕāl-i mu‘ceme ile ġāyet rāyiḥalu nesne yuḳāl misk-i eẕfer ey beyne'ẕ-ẕefr ezkīha ey aṭharuhā **ez-īn** bundan dėmekdir **ez-ān** andan dėmekdir **ezmān** cem‘dir zemānlar dėmekdir **ezhār** çiçekler dėmekdir **ejder-gām** ejderhā adımlu dėmekdir maḳām-ı temeddühde **(5 b)** bahādır yürüşlü dėme gibidir **ezvāc** cem‘dir zevc çift dėmekdir ‘avretiñ zevci şevheri ve ḥerifiñ zevci ‘avretidir ikisi cem‘ olunca ezvāc olur ve sā’ir iki münāsib nesneniñ her birine ezvāc dėnür ve miḥaffe üzerinde olan örtüye da dėrler **ezlām** şol oḳlardır ki ehl-i cāhiliyet bir nesne bölüşmekde ve bir niyyet fālında onları isti‘māl ėderler ėdi **esedu'llāh** Ḥaḳḳ Ta‘ālā ḥażretleriniñ arslanı ḥażret-i ‘Alī raẓiya’llāhü ta‘ālā ‘anhu dėmedir **esās** binānıñ temeli üsüs gibi żamm ve teşdīd ile **esfel-i sāfilīn** alçaḳlarıñ ziyāde alçaġı dėmedir, cehennemiñ dibinden ‘ibāretdir **esfār** seferiñ cem‘idir sefer ḳat‘-ı mesāfe ėtmege ve beyāż nehāra dėrler ve seferiñ daḫı cem‘idir sifr kesr-i sīn ve sükūn ile[35] kitāb dėmekdir kemā ḳāl ‘azze ve cell ke-meṣeli'l ḥimāri yaḥmilü esfāren[36] **eslem** āfetlerden selāmet bulmuş kimse **esmer** gendūm-gūn ya‘nī buġday renklü **esrā** yürütdi dėmekdir **esirre** teşdīd ile serīriñ cem‘i köşkler dėmedir

[35]Metinde "kesr ve sükūn-ı sîn ile" şeklinde gçmektedir
[36]Kuran kerimden bir ayetdir. "kitaplar tasiyan eşeğin durumu gibidir" (5), Cuma suresi.

esrār sırrlar **esāḳıfe** esḳufuñ cem‘idir baş papazlar dėmekdir **esāṭīn** direkler dėmekdir, sütūnlar ma‘nāsına **esb** at **ester** ḳaṭır **esenn** yaşda büyük kimseye dėrler feṭḥ-i elif ve sīn ve sükūn-ı nūn iledir **esliḥa** silāḥlar **esāmī** isimler ya‘nī adlar **esbāb** sebebler **esīrān** ve esīrīn esīriñ cem‘leridir **esānīd** cem‘dir sened mu‘temed ‘alyeh dėmedir **eşkāl** şekiller **eşrāf** şerafetlü kimseler **eşerr** eşerlü ṭā’ife **eşher** feṭḥ ve sükūn-ı hā’ ile ġayet şöhretlü dėmek **eşhür** żamm ve sükūn-ı hā’ ile aylar dėmekdir **eşhür-i ḥurum** ẕil-ḳa‘de ve ẕil-ḥicce ve muḥerrem ve receb bu dört māha dėrler iki ḳabīleden mā‘adā ‘Arab ṭā’ifesi bu aylarda ḳıtāli ḥelāl görmezler idi ve ḥelāl görenleriñ ḳatlini ḥelāl görürler idi **eşcār** aġaclar, dıraḫtān ma‘nāsına **eşrār** şerlü kimseler **eşāri‘** büyük yollar, ṭarīḳ-i ‘aẕīm ma‘nāsına **eşheb** ḳır ata dėrler ve şol güne dėrler anda kıraġı yaġa **eşrāṭü's-sā‘at** ‘alāmāt-ı ḳıyāmet dėmedir şeraṭ feṭḥateynle ‘alāmet ma‘nāsınadır **eşḳiyā** cem‘dir şaḳī bed-baḫt dėmedir, sa‘ādetiñ żıddıdır **aṣḥāb** hem-ṣoḥbet olanlara ve ser-keşlikden ṣoñra mutī‘ olmaġa dėrler ve **ṣaḥābe** daḫı bu ma‘nāya ve muṣāḥabat ma‘nāsına gelür **aṣālet** ulı ve cesīm olmaḳ **aṣl** bir nesneniñ evveline ve aġacıñ kökine dėrler **aṣīl** ikindiden aḫṣām vaḳtine ḳadar olan zamāndır ve ḳavī ma‘nāsına da gelür aṣīlü'r-rāy dėrler ve ulı ma‘nāsınadır **aṣfiyā** cem‘idir ḳalbinde ṣafvet-i islāmiyet olub küfr (ü) ġıll ve ġışşından pāk ve sālim olan kimselere dėrler **aṣnām** bütler dėmekdir, ṣanemiñ cem‘idir **aṣġar** ġayet küçük nesneye dėrler **aṣabte** feṭḥ-i tā ile işābet eylediñ ṣavāb söylediñ dėmekdir **(6 a) aṣdiḳā** ṣādıḳlar **eṣk** gözyaşı, sirişk ma‘nāsına **eşerr** ġāyet şerlü kimse **eşedd** ġāyet ḳatı ve berk dėmedir **eşīrvā** işāret ėdiñ murād cevāb ve ḫaber vėriñ dėmekdir **aḍall** ziyāde azġun ve güm-rāh dėmekdir **aṭher** ziyāde pāk u naẕīf dėmedir **eṭāyib** gökçek ḳoḳular **eṭfāl** çocuḳlar **uṭrūfe** nev-peydā māllar ve kenārları alemli ridā’ **aẕher** ziyāde ẓāhir ve āşkār nesne **a‘nāḳ** cem‘dir boyunlar dėmekdir, raḳabe ma‘nāsına ve ‘unḳ mā’il ma‘nāsına da gelür **e‘ālī** mertebede ‘ālī kimseler **a‘yād** ‘īdiñ cem‘idir bayrama dėrler ve şol nesneye dėrler ki saña mu‘tād ola ġuṣṣa olsun sā’ir nesne olsun **a‘mā** başarı zā’il olan kimse **a‘mām** ‘imāmeniñ cem‘idir başa ṣarılan destāra dėrler **a‘ṣāb** vücūdda olan sinirleriñ cem‘idir **a‘māl** ‘ameller, işler dėmekdir **a‘lām-ı ‘ulemā’** ‘ālimleriñ ziyāde bilicileri dėmekdir **e‘azz** ġāyetle ‘izzetlü dėmedir, ‘izzet ẕilletiñ muḳābilidir **a‘ceb** ġāyet ‘acāyib **a‘ẕār** ‘öẕrüñ cem‘idir **a‘dād** ‘adediñ cem‘i ṣayılar **a‘bā** cem‘dir yükler dėmek, aḥmāl ma‘nāsına ve ‘adl ve naẕīr ve ḳayırmaḳ ma‘nāsına da gelür kesr-i elif ile daḫı mervī **a‘ḳāb** ‘aḳabıñ cem‘idir velede ve veled-i velede dėrler **a‘la'llāhu şānehu** Allāhu Ta‘ālā şānını a‘lā ėtsün **a‘yā** ġāyet ‘āciz ve umūrunda başīret üzre olmayub kāhil olana

dėrler **a‘dā** düşmānlar **a‘lem** ziyāde bilici **a‘āẕım** büyükler **aġleẓ** ġāyet ġalīẓ ḳatı dėmekdir **aġnām** ḳoyunlar **aġyār** ġayriler **aġzel** muṣāḥabat ṣāḥibi olan kimse ve silāḥsız er dėmekdir **aġṣān** ġusnuñ cem‘idir dāllar dėmekdir **eflāk** gökler **efkār** fikirler **efṣaḥ** ziyāde faṣīḥ kelāmda bulunan belāġata faṣāḥat dėrler ve ba‘żılar eyitdi her kes ki tekellüme ḳādir ola oña faṣīḥ dėrler ḳādir olmayana a‘cem dėrler **efrāsiyāb** mülūk-ı müteḳaddimedendir **efzā** arturıcıdır vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur **ef‘ā** yılan ḥayye ma‘nāsına **eflāẕ-ı kebed** ciger pāreleri **efrād** cem‘dir ferd vitr ma‘nāsınadır tek ve yalñız dėmek **efsūs** ḥayf ėtmek ve masḫaraya almaḳ **efser** tāc-ı şāhī **efsār** yular **efşān** ṣaçmaḳ vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur **ef‘āl** cem‘-i fi‘l isimdir iş ma‘nāsına **efsāne** ḥikāye **efsürde** ṭoñmuş **efrāḫte** açıḳ **efrūḫte** yalıñlanmış **efrāz** efrāḫten lafẓından açmaḳ vaṣf-ı terkībīdir ‘alem-efrāz ‘alem açıcı dėmekdir **efreng** zīb ü zībā ve yüceliḳ **aḳvāl** cem‘dir ḳavl tekellüm ma‘nāsına **eḳāṣī** cem‘dir **aḳṣā** ıraḳ olan yere dėrler **aḳṣa'l-gāye** gāyet ırağıñ nihāyetī **aḳṭār** cem‘dir ḳuṭr cānib ma‘nāsınadır **aḳrabā’** ziyāde yaḳınlar dėmekdir **aḳāvīl** ḳavller ya‘nī sözler **aḳlām** cem‘dir ḳalem ḫāmeye ve ḳumār oḳuna dėrler ki onlarla fāl ėderler idi **(6 b) aḳārib** yaḳın kimseler **aḳrān** ḥāl ve rütbede hem-tā olan kimselere aḳrān ve emṣāl dėrler **elḳışşa** ḥāṣıl-ı kelām dėmedir **aḳālīd** ıḳlīdiñ cem‘idir anaḫtarlar dėmekdir mefātīḥ ma‘nāsınadır **ekber** ġāyet büyük dėmekdir **ekāsire** ‘alā-ḫilāfi'l-ḳıyās kisrānıñ cem‘idir ḳıyās kesrūn gelmek idi kisrā ibrā vezni üzre fürs melikleriñ laḳabıdır ve kāfiñ fetḥi daḫı luġatdır ve bu ḫusreviñ mu‘arrebidir ḫusrev melik dėmek olur **ekābir** büyükler dėmektir **eksūn** ḳumāş nev‘inden aṭlas **ekfer** pek ġalīẓ, gavur **ekṣer** pek çoḳ **ekl** yemek **ekārim** kerem ėdiciler **ekrem** ziyāde kerim, kerīm nīk-nām dėmekdir **allāhümme** ya allāh dėmekdir **elṭāf** luṭfler dėmekdir **luṭf** ‘amelde rıfḳ u mülāyemet üzre olmaġa dėrler ve ḫudā-yı ta‘ālādan tevfīḳ ü ‘işmete luṭf dėrler **el‘an** ziyāde la‘īn dėmekdir la‘n ve la‘net ḫayrdan ırağ ėtmege dėrler la‘īn mü’enneṣe daḫı şıfat vāḳi‘ olur **elḳāb** laḳabıñ cem‘idir **elsine** lisānıñ cem‘idir diller dėmekdir **elūs** ḫıyānete ve iḫtilāṭ-ı ‘aḳl ve dā’im ve ṣābit olan nesneye dėrler veşy ma‘nāsına da gelür **elyen** ġāyet mülāyim dėmekdir līn lāmıñ kesr ve meddiyle ve lāmıñ fetḥi ve yānıñ teşdīdiyle ve lāmıñ fetḥi ve yānıñ sükūnuyla mülāyim nesneye dėrler, ḫuşūnetiñ żıddıdır **el-ān ḥasḥasa'l-ḥaḳ** şimdi ḥaḳ ẓāhir oldı dėmekdir ḥasḥas bir nesne ẓuhūr ėtmege dėrler **elem** veca‘ ma‘nāsına, aġrı dėmekdir **elḫān** cem‘dir laḫn ḫüsn-i ṣavt ile āvāze ḳılmaġa dėrler **emcād** cem‘dir mecd kerem ve **emced** ekrem dėmedir **emlaḥ** ġāyet melīḥ dėmekdir melīḥ gökçek olan kimse ve ṭuzlu şu ma‘nāsına ve emlaḥ

şol beyāż levne dėrler ki oña siyāh ḳarışmış ola **emīr'ü'l-mü'minīn** mü'minleriñ ḥākimi ve emr ėdicisi dėmekdir **emvāl** māllar dėmekdir **emrāż** marażlar dėmek maraż ḫastalık, saḳam ma'nāsına **emn** sükūn-ı mīm ile emīn olmaḳ **emānet** emīnlik emīn ḥāfiẓ ve maḥfūẓ ma'nāsınadır **emākin** mekānlar dėmedir **emṣāl** cem'dir meṣel kelime-i tesviyedir **emyāl** mīliñ cem'idir mīl mīmiñ kesr ve meddiyle dört biñ adım yere dėrler, ṣülṣ fersaḫdır **emel** ricā ma'nāsına me'mūl bundandır **emr-i maḫtūm** ḫitām bulmuş ya'nī tamām olmuş iş **emāret-i emāret** bu emāretiñ biri 'alāmet ve biri emīrlik ma'nāsınadır emīrlik 'alāmeti dėmek olur **emīr** buyurıcı, fermān-fermā ma'nāsına **emān** emīn olmaḳ **emāsīde** şişmiş dėmekdir **emānī** ḳaṣd ve taḳdīr ma'nāsına taḳdīr-i ḫayāl ile kendüye bir nesne hāzırlamaġa dėrler ve ḳaṣd ḳāfıñ feṭḥ ve sükūnuyla bir nesneye teveccüh ėtmege dėrler **enbiyā** nebīler dėmedir ṣalavātu'lllāhi 'aleyhim ecma'īn enābīn dėmekdir **enver** ġāyet nūrlu **encümen** cem'iyyet maḥalli **inne muhammeden 'aşiḳa rabbahu** taḥḳīḳ ḥażret-i Muḥammed ṣalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem rabbine 'āşıḳ oldı dėmek olur **enhār** cem'dir nehār gündüze dėmekdir **endāḫte** atılmış dėmek olur **engüşt** barmaḳ işba' ma'nāsına **engüşterī** yüzük ḫātem ma'nāsına **endek** az, ḳalīl ma'nāsına **enbān** ṭaġarcıḳ cild-i ġanemden yapup azıḳ ḳorlar **enbāz** ortaḳ, şerīk ma'nāsına **enfās** nefesler, dem ma'nāsına daḫı feṭḥ ve sükūn ile olan nefesiñ cem'idir sebeb ile esbāb gibi **enfes** hemzeniñ ve fānıñ feṭḥiyle sevgilü nesne **enfüs** hemzeniñ feṭḥ ve sükūnı ve fānıñ żamm ve sükūnuyla **(7 a)** insāna ḫāṣ olaraḳ nefsler dėmekdir nefs, rūḥa ve ḳana ve cesede ve yavuz göze daḫı dėrler **encüm** ṣüreyyā nāmıyla meşhūr olan ülker yıldızına dėrler pervīn ve peren ma'nāsına **enām** maḫlūḳāta ıṭlāḳ olunur **en'ām** ḥayvānāt **engīz** ḳoparıcı ma'nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti'māl olunur şevḳ-engīz ve fitne-engīz **envā'** cem'd(ir) nev'-i cinsden aḫaṣṣdır **enbūl** ve **enbūh** bol vāsi' gibi ve ġalebe ma'nāsına da gelür **endīşe** fikr ve te'emmül ma'nāsına **endūd** ṣıva, ṭılā ma'nāsına **endūh** ve **enduh** ġuṣṣa ma'nāsına dėrler **engübīn** bāl, 'asel ma'nāsına **engūr** üzüm, 'ineb gibi **enīn** iñlemege dėrler zār u nāle ma'nāsına **endūḫte** ḳazanılmış dėmekdir **ensāb** cem'dir neseb ṣoy dėmekdir **enseb** pek münāsib dėmekdir **entüm** cem'dir siz dėmekdir fārsīde şumā dėrler **endāz** ṣalıcı ma'nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti'māl olunur sāye-endāz gibi **endūz** taḥmīn ma'nāsına **enbāşte** bir yeri ṭoldurmaġa ve ḳapamaġa dėrler **enṣār** yardım ėdiciler dėmekdir medīne ehālīsinden aṣḥāb-ı güzīn ṣaḥābe-i muhācirīn rıżvānü'llāhi ta'ālā 'aleyhim ecma'īn ḥażarātına ma'īşet ve sā'ir ḫuṣūṣlarda nuṣret ve mu'āvenet ėtdikleriçün enṣār nāmıyla şöhret-şi'ār olmuşlardır **enāmil** enmeleniñ

cem‘idir barmaḳ ucları dėmekdir **evliyā** cem‘dir velī, ehlü'llāh olan ẕevāta da dėrler ve bir nesne ṣāḥibine ve üzerine vālī olub ḥükm ėden kimseye daḫı dėrler **evā'il** cem‘dir evveller dėmekdir **evṣān** cem‘dir veṣen büt dėmedir **evkār** ġam-gīn kimse dėmedir **evreng** ferheng vezni üzre tāc ü taḫt ma‘nāsınadır **evḳat** vaḳitler **evhen** ġāyet ża‘īf nesne **evrāḳ** cem‘dir kitābıñ ve aġacıñ yapraḳlarına dėrler **evżā‘** vaż‘ıñ cem‘idir eṭvār maḳāmında isti‘māl ėderler **evbāş** feṭḥ ve sükūn-ı elif ile āmīḫte bā-her çīz ve levend ve bī-kār ma‘nāsına **evhām** ḥisābda yañılmaġa ve bir nesneyi yañlış añlamaġa da dėrler **evc** ‘ālī ve yüce dėmedir **evb** mekān ve nāḥiye ya‘nī cānib dėmekdir **ehl-i sünnet ve'l-cemā‘a** aṣḥāb efendilerimiziñ iṣrinde gitmek **ehl** feṭḥ ve sükūn-ı elif ile müstaḥiḳ ma‘nāsına ve bir kimseniñ ḫānedānına ve evde sākin olanlara ehl-i dār ve ehl-i beyt dėrler **ehlen ve sehlen** eteyte si‘aten ve eteyte ehlen feste’nis ve lā testevḥiş dėmekdir **eyne** elif ve yānıñ feṭḥ ve sükūnı ve nūnuñ feṭḥiyle ḳande dėmekdir **eymü'llāh** ve **eymenü'llāh** ikisi daḫı ‘alā ḥide sevgend-i ḫudādır ‘Arab ḳasem maḳāmında yād ėderler **eyim** elifiñ feṭḥi ve yānıñ kesr ve sükūnuyla zevci olmayan ere ve ‘avrete dėrler

Elif-i meksūre

İbdā’ söze başlamaġa dėrler fulān mā yübdī ve lā yu‘īd ya‘nī fulān ne feṭḥ-i kelām ėder ve ne redd-i cevāb ėder dėmekdir **ibdā‘** bir nesneniñ nümūnesi yoġiken yeñiden iḫtirā‘ ya‘nī īcād ėtmege dėrler **ibā’** bir nesneden imtinā‘ ėtmek **ibrāz** bir nesneyi iẓhār ėtmek **ibrīz** ḫāliṣ altun dėmekdir **ibtihāc** feraḥ-nāk olmaḳ **iblāġ** ėriṣdirmek **ibn** oġul dėmekdir **ibn-i ḥicr** ‘ulemādan bir ẕātıñ adıdır **ibṭāl** bir nesneyi baṭl ėtmek **ibtilā’** bir nesneye mübtelā olmaḳ **ibḳā’** bir nesneyi **(7 b)** yerinde kemā-kān bāḳī ḳılmaḳ **itmām** tamām ėtmek **itteḳū** siz ittiḳā ėdiñ ṣalāḥ üzre oluñ dėmekdir **ittibā‘** bir kimseye tābi‘olmaḳ **ittiṣāl** birikmek **ittikā** bir nesneye ṭayanmaḳ **ittiḥād** birlik ėtmek **ittifāḳ** re’yi birbirine muvāfıḳ olmaḳ **iṣr** elifiñ kesr ve sükūnuyla revġan-ı ḫāliṣ ve iz ma‘nāsına ize fārisīde pey dėrler **iṣneyn** esmā’-ı ‘adedden iki ‘adedin ismi **iṣnā ‘aşer** on iki dėmek **iṣbāt** bir nesneyi ṣābit ḳılmaḳ **icābet** cevāb vėrmek **ictinā** budaḳ, şāḫ gibi **iclāl** ta‘ẓīm ve tekrīm ėtmek ve çoḳ ‘aṭā ḳılmaġa dėrler **icmāl** ḥisābı cümleye redd ėtmek ve bir kimseye iyilik ėtmege ve bir nesneyi ḫūb ėtmege ve ḳavmıñ devesi çoḳ olmaġa dėrler **icāzet** bir nesneyi cā’iz görüb nāfiẕ ḳılmaḳ ve ṣu vėrmege de dėrler **iclās** bir kimseyi bir maḥalle oturtmaḳ **ictimā‘** cem‘ olmaḳ **icāre** bir nesneyi kira ile almaġa dėrler **ictihād** bir nesneye sa‘y ėdüb vüs‘ ve cehdi ṣarf ėtmek **iḫtirāz** saḳınmaḳ teveḳḳī ma‘nāsına **iḫtiyāc** muḥtāclıḳ **iḫrāz** ḥıfẓ ėtmek ma‘nāsına **iḥsān** kimseye iyilik ėtmek **iḫżār** ḥāżır ḳılmaḳ

segirtmege de dėrler ‘adv ma‘nāsına **iḫtilām** düş görmek ma‘nāsınadır **iḫtişām** bir kimseden ḫayā ėtmek ve onuñ ġażabından ḫavf ėtmek **iḫtivā** cem‘ ėtmek ve iştimāl ma‘nāsına da gelür **iḫşān** te’ehhül ėtmege dėrler **iḫsās** bir nesneyi yaḳīnen bilmek **iḫtiyāṭ** ṣıḳa ve mu‘temedün ‘aleyh nesne ile ‘āmil ve bir nesneyi ortaya almaġa da dėrler **iḫtimāl** irtiḥāl ma‘nāsına ve nāz götürmege ve bir nesneyi āḫer şey’e ḫaml ėtmege dėrler **iḫtirām** kimseyi mükerrem ṭutup ri‘āyet ėtmek **iḫāṭa** ḳaplamaḳ **iḥdā ve erba‘īn** ḳırḳ bir ‘adeddiñ ismidir **iḫtiżār** ḳasāvet gelmek ve segirtmek **iḫtilāfāt** birbiriniñ mugāyiri olan ḳavller **iḫāfe** ḳorḳutmaḳ **iḫrāc** çıḳarmaḳ **iḫṭār** bir nesneyi kimseniñ ḫāṭırına getürmek **iḫtişāş** kimseye bir nesneyi ḫāṣ ḳılmaḳ **iḫṭilāṭ** ḳarışmaḳ ma‘nāsınadır **iḫvān** aḫıñ cem‘idir ḳarındaşlar dėmedir **iḫtitām** bir nesne ḫitām bulmaḳ tamām olmaḳ **iḫbār** ḫaber vėrmek **iḫlāṣ** ḫāliṣ ḳılmaḳ ve tā‘atda iḫlāṣ terk-i riyādır **iḫtiyār** iki nesneye meyl ėdüb birin intiḫāb ėtmek ya‘nī seçmek **idbār** gitmege dėrler ve bāliġ olmaġa ṭavar yaġır olmaġa da ve dubūr yeline dāḫil olmaġa dėrler ve iḳbāliñ naḳīżidir **idrāk** ėrişmek luḥūḳ ma‘nāsına ve görmek ve meyve ėrişmege ve bir nesne nihāyet bulmaġa da dėrler **idāre** döndürmek **iddi‘ā** bir nesne da‘vā ėtmek **iddiḫār** teşdīd ile cem‘ ėtmek **idḫār** teḫfīf ile ẕelīl ḳılmaḳ **iddiṣār** māl-i keṣīr bulmaġa dėrler **iẕ‘ān** ḫużū‘ ėtmek ve bir nesneye meẕellet iẓhār ėtmek **irāḳa** bir nesneye dökmege dėrler ṣabb ma‘nāsına **irāde** murād ėtmek **irem** bāġ-ı cennetdir **irtiyāb** bir nesnede şekk ü şübhe ėtmek **irḍā‘** meme emdirmek **irżā’** rāżī ḳılmaḳ **irsāliyye** yürümesi mülāyim olan deve **irşād** ṭoġrı yola sevḳ ėtmek **irtifā‘** ‘ālī ḳılmaḳ **irtiḥāl** bir yerden āḫer maḥalla naḳl ėdüb ya‘nī göçmek ma‘nāsına **irtidād** ne‘ūẕü billāh mürted olmaġa dėrler **irsāl** kimseyi bir ṭarafa ėlçilik ile göndermek **irtikāb** bir nesneyi işlemege dėrler **ircā‘** döndürmek i‘āde gibi **irşā’** rüşvet vėrmek **irtişā’** rüşvet almaḳ **iz‘āc** bir nesneyi ırgalayub yerinden ḳoparmaḳ **izdivāc** te’ehhül ėtmek **izdirā’** ḫorlamaḳ **izāle** bir nesneyi mekānından ayırmaḳ **istiḫrāc** ḫurūc ṭaleb ėtmek, istinbāṭ gibi **istisḳā’** yaġmur ve ṣu içmek ṭaleb ėtmege dėrler **istīlā’** bir nesneniñ ġāyetine ėrişmege dėrler **(8 a) istinfār** ürkütmek ma‘nāsınadır **istiṭlā‘** bir nesneyi bilmek murād ėtmek **istīnās** ünsiyyet ve ülfet istemek **istişmām** rāyiḥa almaḳ **isti‘cāl** bir nesneniñ ‘acele olmasın isteyüb ėvdirmek **istiṣvāb** ṭoġrı bulmaḳ ve kimseniñ re’y ve kārını pesend ėtmek **istirāḳ** bir nesneyi gizlü eylemek yuḳāl istereḳa's-sem‘ semi‘a müstaḫfiyen dėmekdir **istiḥḳāḳ** bir nesneniñ vücūbun ṭaleb ėtmek **istiġnā’** ġanīlik göstürüb iḥtiyācsızlıḳ iẓhār ėtmek **istıḳlāl** bir nesneyi az ‘add ėtmek ve irtifā‘ ve irtiḥāl ma‘nāsına da gelür **istinṭāḳ** nutḳ

ṭaleb ėtmek kimseden cevāb istemege dėrler **istiḫlāṣ** ḫalāṣ olmaḳ istemek **istīṣāl** kökünden ḳoparmaḳ **ism** ad dėmekdir nām gibi **istiḳāmet** ṭoġrı olan nesne ve i‘tidāl ma‘nāsına **istikṣāf** açmaḳ ṭaleb ėtmek **istiḫkām** bir nesne muḥkem olmaḳ **istirāḥat** rāḥat eylemek **istimrār** gitmek ẕehāb ma‘nāsına ve istiḫkām ma‘nāsına da gelür **istinkāf** bir nesneniñ izin ġā’ib ėtdikden ṣoñra bulmaġa ve bir nesne irkilip imtinā‘ ėtmege de dėrler **istiḳrār** bir yerde ḳarār ḳılmaḳ **istid‘ā** istemek **isti‘dād** ḥāżırlanmaḳ **istiḳbāl** bir nesneye yönelmek **istidbār** istiḳbāliñ żıddıdır **istī‘āb** bir yeri iḥāṭa ėtmek **istifsār** bilmek ṭaleb ėtmek **istiḳṣā’** bir nesneniñ künh ve nihāyetine vāḳıf olmaḳ istemek **istirdād** bir nesneniñ gerü dönmesin ṭaleb ėtmek **istiḫlāf** kimseye ḫalīfe ėdinmek **isti‘fā** terk ve ‘afv ṭaleb ėtmek **istişāre** müşāvere ėtmek **iştirā** ṣatun almaḳ **istiftā** fetvā ṭaleb ėtmek **istiḫbār** ḫaber istemek **isti‘āne** yardım ṭaleb ėtmek **istiṣḥāb** taleb-i ṣoḥbete ve kimseye ṣaḥābet murād ėtmege dėrler **isḳāṭ** düşürmek **istidlāl** delīl istemek **isticāze** icāzet ve ruḫṣat ṭaleb ėtmek **istibḳā’** bir nesneniñ bir miḳdārın alıḳomaḳ ve bir nesneden şerm ve ḥayā ėtmege dėrler **istifāże** feyż ve sā’ir nesne vürūdın istemege ve vāsi‘ olmaġa da dėrler **isti‘āre** ‘āriyet ṭaleb ėtmek **iskāt** sükūt ėtdirmek **istiġāṯe** yardım istemek **isti‘lām** ögrenmek ve bilmek istemek **isnād** ṭayamaḳ ve ḥadīṯi ḳā’iline ref‘ ėtmege dėrler **istiḥbāb** müsteḥabb olmaḳ **istiḥsān** müstaḥsen ma‘nāsına oldıġı gibi **isti‘lā’** ‘ālī olmaḳ ve bir nesneniñ üzerine çıḳub yüksek olmaġa dėrler **iscāl** kelāmı irsāl ėtmege dėrler **istiṭā‘at** ṭāḳat ve ḳudret ma‘nāsınadır **istiż‘āf** bir kimseyiża‘īf ‘add ėtmek **istivā’** düz olmaḳ ve i‘tidāle daḫı dėrler **istikrā’** bir nesneyi kirā ile almaḳ **istīcāl** müddet ṭaleb ėtmek **istebraḳ** ḳalın olan aṭlas **is‘āf** ḥācet bitürmek ya‘nī kimseniñ iḥtiyācını def‘ ėtmek **istihānet** bir nesneyi ḥaḳīr görmek **istīnāf** bir nesneye başlamaḳ, ibtidā ma‘nāsına **istiḥāle** muḥāl olan nesneyi ṭaleb ėtmek **iş‘āl** āteşi yalıñlandırmaġa dėrler **iştibāh** bir nesne mültebis olmaḳ ya‘nī beñzemek **işkāl** bir nesne müşkil olmaḳ ya‘nī ġayra mültebis olmaḳ **işrāḳ** żiyālu olmaḳ ve güneşiñ żiyāsına dāḫil olmaga daḫı yüz nūrānī olmaġa da dėrler **iş‘ār** bildirmek **iştihā’** istek ḫˇāhiş ma‘nāsına **işrāb** içürmek **iştiġāl** meşġūl olmaḳ **işā‘a** ḫaberi şāyi‘ ḳılmaḳ **işḫāṣ** sefer ėtmege ḳarīb olmaḳ **işkence** ‘uḳūbet ve ta‘ẕīb ve cendere ma‘nālarınadır elifsiz daḫı o ma‘nāyadır **işdār** vāḳı‘ ḳılmaḳ **ışār** şol ipdir ki ḫaymeniñ aşaġısına baġlarlar **ışba‘** barmaḳ cem‘(i) eṣābi‘dir **ışrār** bir nesne üzerine ḳā’im ve dā’im olmaḳ **ışlāḥ** bir nesneyi ṣāliḥ ḳılmaġa dėrler fesādiñ **(8 b)** muḳābilidir **işābet** bulmaḳ ve muṣībet-zede olmaġa ve ṣavāb söylemege dėrler yuḳāl aṣāba fī ḳavlehi ve oḳı nişāna ėrişdirmege dėrler **iżrār**

ziyāde ḳarīb olmaġa ve bir miḳdār segirtmege ve ‘avret üzerine ‘avret almaġa dėrler **iżmār** bir nesneyi ḳalbde gizlemek **iżā’et** şu‘lelendirmek **ıẕṭırāb** mevciñ birbiriñe urmasına ve ḥareket ve iḫtilāl ma‘nāsınadır **iżṭırār** nā-çār olmaġa dėrler **ıṭlāḳ** bendden ıṭlāḳ olunmuş develere dėrler ve ‘avreti ḳayd-ı nikāḥdan ve esīri ‘ıḳāl-i rıḳḳiyyetden ḫalāṣ ėdüb şalıvermege de dėrler ve lisānda ṭalāḳat ve ıṭlāḳ açıḳlıḳ ve selāsetden ‘ibāretdir **iṭā‘at** emre inḳıyād ma‘nāsınadır **ıṭrā** mubālaġa ile medḥ ėtmege dėrler **ıṭfā’** söyündürmek **ıṭlā‘** bir nesneye vāḳıf olmaḳ **iṭ‘ām** kimseye ṭa‘ām yedirmek **ıṭmīnān** sākin olmaḳ żamm-ı ṭā ile **ṭamāniyyet** daḫı o ma‘nāyadır Ṣābit merḥūmuñ

ṣoyunca pīrehenin bulmadım ṭamāniyyet

dėdigi bu ma‘nādır **iẓhār** bir nesneyi ẓāhire iḫrāc ėtmek **i‘tidāl** ṭoġrulamaḳ **i‘lān** āşikāre ḳılmaḳ **i‘yā** bir nesneyi işlemekde başīret üzre olmayub yorılub ‘āciz olmaġa dėrler **i‘āde** geçmiş nesneniñ tekrār ẕikrin döndürmege dėrler **i‘tināḳ** bir kimseniñ boynuna ṣarılmaḳ **i‘tisāf** bir nesneyi ẓulm ile almaḳ **i‘tisāḳ** bir nesneye ḥarīṣ olmaḳ **i‘tirāf** iḳrār ma‘nāsına ve bilmek içün ḫaber ṣormaġa ve ‘örf ma‘nāsına da gelür **i‘bād** kimseyi ḳul ėdinmek **i‘tişām** memnū‘ olmaḳ **i‘tiẕār** günāhdan ‘öẕr dilemek ve ‘öẕr maḳbūl olmaḳ ve bikriñ bekāretin izāle ėtmege de dėrler iḳtiżāż ma‘nāsına **i‘tibār** ögüt almaḳ ve intiḳāl ėtmek **i‘tinā’** ihtimām ve diḳḳat ma‘nāsına **i‘lā** kimseyi refī‘ ḳılmaḳ **i‘lām** bildirmek ve sipāhı kendü nefsine bahādır ḳılmaġa ve her ‘alāmet ḳılmaġa da **i‘lām** dėrler **i‘zāz** kimseyi ‘azīz ṭutmaḳ **i‘rāż** bir nesneden yüz döndürmek **i‘tirāż** ‘askeri yoḳlayub gözden geçürmege ve bir nesneye ḥā’il olmaġa ve bir nesne arḳırı ve oḳ ile kimseye teveccüh ėdüb urub öldürmege dėrler ve kimseniñ ‘ırżına degmege dėrler **iġrāḳ** ġarḳ ėtmek ve yayı geregi gibi çekmege dėrler **iġtinām** bir nesneyi ġanīmet bilmek **iġfāl** ġāfil ḳılmaḳ ve bir nesneyi añıp ṭururken terk ėtmek ve feṭḥ-i elif ile **eġfāl** ḫālī ve ḫarāb yer arż-ı mevāt ma‘nāsına **ifḫām** zecr ṭarīḳiyle cevāb vėrüb iskāt ėtmek **ifāża** ṭoldurmaġa ve dökmege ve söze girmege dėrler **iftirā-gū** bir kimse ḥaḳḳında vuḳū‘ı olmayan nesneyi söyleyici **iflās** müflis olmaḳ feles feṭḥeteynle pula ve menḳūra dėrler elinde olan aḳcası fülūs ve züyūf oldı dėmedir **ifrāṭ** ḥadden tecāvüz ėtmek **iftiḫār** bir nesne ile faḫr ėdüb (ö)günmek **iftitān** kimseye āfet ve fitne ėrişmek **ifşā** ḫaberi şāyi‘ ḳılmaḳ **ifrāz** ayrılan nesneniñ bir pāresine ve ṣayd ṣayyādıñ ḳolayına gelmege dėrler **iḳāmet** bir yerde muḳīm olub eglenmege dėrler **ıḳlīd** anaḫtar miftāḥ ve mıḳled ma‘nāsına **iḳtibās** büyük āteşden āteş almaġa dėrler **iḳtiḥām** maḥall-i müżāyaḳaya dāḫil olmaġa ve bir nesneyi ḥaḳīr görmege dėrler **iḳtiṭāf** aġacdan meyve

(9 a) devşirmek **ıḳlīdus** bir ḥakīmiñ adıdır **ıḳra'** oḳu dėmekdir **iḳtināş** ṣayd avlamaġa dėrler **iḳtidār** bir nesneye ḳādir olmaġa ve çölmekde nesne bişürmege dėrler **iḳdām** bir nesne ḥusūlüne tamām muḳayyed olmaġa ve şecā'ate ve bir nesneyi muḳaddem ḳılmaġa da dėrler **iklīl** mücevher tāc **ikrāh** bir nesneyi kerh görmek **iktisāb** rızḳ taleb ėtmek **ikrām** bir nesneye ḥürmet ėtmek ve evlād-ı kirām ṣāḥibine de ikrām dėrler **iktifā'** bir nesne ile ḳanā'at ėtmek **ikfā'** ḫaymeniñ ardına kefā dėdikleri bezi çekmek ve şi'riñ āḫirinde ḳāfiye ḥarfleri muḫtelif olmaḳ **iksīr** kīmyā dėdikleri ḥasret-i 'ām **iltiḥāḳ** lāḥıḳ olmaḳ ya'nī yetişmeklik **iltiḳāṭ** bulmaḳ **iltizām** bir nesneyi ta'ahhüd eylemek **ilḥāḳ** yetişmek ve yetişdirmek ma'nāsına **ilḥād** ḥaḳdan bāṭıla meyl ėtmek **iltihāb** od yalıñlanmaḳ **ilḥāḥ** ibrām ėtmek **ilzām** bir nesneyi lāzım ḳılmaḳ **iltiḳām** loḳmayı yuṭmaḳ **iltifāt** kimseyi dil ile ya iḥsān ile oḫşamaḳ nevāziş ma'nāsına **iltivā** burulmaḳ ve devrilmeḳ **iltimās** bir nesneyi ummaḳ **ilġā'** bir nesne bāṭıl ḳılmaḳ ve 'adedden bir nesneyi isḳāṭ ėtmek **ilḳā'** bir nesneyi bıraḳmaḳ ve bir nesneye muḥabbet düşürmek **ilāh** celle celālühü ve lā ilāhe ġayrühu **ilbās** kimseye bir nesne giydirmek **ilā-metā** ne vaḳta ḳadar dėmekdir **iltiyām** cerāḥat ṣaġılmaḳ **imā'** emeniñ cem'idir ḳaravaşlar dėmedir **im'ān** ġāyet daḳīḳ naẓar **imāle** meyl ėtdirmek **imāṭa** bir nesneden ıraġ olmaġa ve ıraġ ėtmege dėrler **imtiṯāl** emre ṭā'at göstermek, iḥtiẕā' gibi **imtiyāz** ayrılmaḳ ve seçilmek **imre'e** 'avret **imşeb** bu gece **imkān** ḳādir ḳılmaḳ **imtinā'** bir nesneden el çeküb ferāġat ėtmek **imrūz** bugün dėmedir **imżā'** bir nesneyi geçürmek **imtiḥān** ṣınamaġa dėrler **incāz** va'de vefā ėtmek **inhimāk** bir ḫuṣūṣda cedd ve lecc ėtmek **ināḫa** deveyi çöker(t)mek **inşirāḥ** ḳalb açılmaḳ **intihāz** fırṣat bulmaḳ **intiḳāż** ip bükülüb bükümi çözülmek **intihāb** ġanīmet mālın dilemek **inṣırāf** dönmek **inşād** bildirmek ve şi'r oḳumaḳ **inḥirāf** meyl ėdüb 'udūl ėtmek **intiḳāl** bir yerden cāy-ı digere naḳl ėtmek **in'ām** ni'met vėrmek **intiḳām** 'iḳāb ėtmek **inhizām** 'askeriñ bozulub ṣınması **insilāl** süzilmek **insidād** bir gedik nesne ṭutulub ıṣlāḥ olmaḳ **inḳıṭā'** kesilmek **inḳiyād** iṭā'at ma'nāsınadır **inḥilāl** arıḳlatmaḳ **inḳirāż** ḳavm dükünüb kimse ḳalmamaḳ **ins** benī ādemiñ cümlesine dėnür **inẕār** ḳorḳutmaḳ dėmedir **intiḫāb** ayırub seçmek **intibāh** uyanmaḳ **inkisār** ḳırmaḳ **inbisāṭ** döşenmege ve daḫı ḥaşmet zā'il olmaġa dėrler **intiṣār** intiḳām almaḳ **inhidām** yıḳılmaḳ **inḳiżā'** bir nesne dükenmek **infi'āl** bir nesne(ye) fi'l-i ḳabūl ėtmek **inbi'āṯ** gönderilmek ve sür'at eylemek **inṭılāḳ** gitmek, ẕehāb ma'nāsına **inzivā'** bir yer(e) cem' olub devşirilmek **ihtimām** gussalanmak iġtimām gibi ve bir ḫuṣūṣa sa'y ve diḳḳat ėtmege dėrler **ihtizāz** müteḥarrik olmaḳ ve yıldız düşerken

ḥareket ėtmesine ve ‘askeriñ gürüldisine ve ġavġā ve ġalebe ėtmesine de dėrler **ihmāl** bir kimse bir nesne ile nefsiniñ beynin taḫliye ḳılub terk eylemekdir **ihdā’** kimseye bir nesne hediye eylemek **ihānet** bir kimse ḫafīf ‘add ėdüb ḥaḳīr görmek **īrā’** çaḳmaḳ çaḳmaya ve mu‘āvenet **(9 b)** ma‘nāsınadır **iyyām-ı teşrīḳ**[37] ḳurbān bayramınıñ evvelki gününden ṣoñra gelen üç güne dėrler **īsā** şimdi dėmekdir **īn** bu dėmedir **īżāḥ** āşikāre ḳılmaḳ **īṣār** beẕl ve ṣaçmaḳ **īẕā’** kimseyi eẕiyyet ile āzürde ėtmek **īḳāẕ** āgāh ėtmek ve uyartmaḳ **īṣāl** ėrişdirmek **iyyām**[38] yevmiñ cem‘i günler dėmedir **īcāb** ve ḳabūl bey‘ ü şirāda bāyi‘iñ vėrdigi cevāba müşterī daḫı rāẕī olıcaḳ ṭarafeyndan īcāb ve ḳabūl vāḳı‘ oldı dėrler **īrāṣ** elem (ve) ġamm ve elem getürici dėmedir **īcāz** bir nesneyi muḫtaṣar ḳılmaḳ **ılġar** hücūma cesāret ėdüb ġārete dest-dırāzlıḳ eylemek **īsād** kelbi ava ḳandırmaḳ **irti‘ād** ditremek iżṭırāb ma‘nāsına **isā’et** günāh ėtmek **istīfā** bir nesneyi ḳabż eylemek **isāre** yürütmek **istihzā** hez ṭaleb ėtmek **is‘ād** sa‘īd eylemek **istimāle** taḳviye ma‘nāsınadır

Bābü'l-elifi'l-mażmūme

Bahā[39] ḥüsn ma‘nāsınadır **übbehet** bahā-dārlıḳ ve ḳadr-ı ‘ālīlik **übīte**[40] **‘inde rabbī** ḥadīṣ-i şerīfdir rabbimiñ ‘ind-i ma‘nevīsinde beytūtet eyledim ya‘nī geceledim dėmedir **ücret** kirā ve ḥaḳ vėrmek ma‘nāsınadır **uḥud** bir ġazā ismidir **uḥdūṣe** şol nesnedir ki ḥikāyet ėdüb onuñla ḫaber vėrirler mā-yüteḥaddeṣü bihi ma‘nāsına **uḫuvvet** ḳarındaşlıḳ **üẕn** ḳulaḳ **üstüḫˇān** kemük **üstüvār** miṣl-i üstüvān muḥkem ve emīn dėmedir **üskūb** nām-ı belde **üslūb** fen ma‘nāsınadır **üss** binānıñ temeli esās gibi **üstād** mu‘allim ve ḥāẕıḳ ve māhir dėmedir **üsārā** esīriñ cem‘idir **üsbū‘** hafta günleri ve yedi kere ma‘nāsına **üşkūfe** miṣl-i şükūfe çiçek dėmekdir **uṭum** ehl-i Mekke taḥaşşun etdiġi yeriñ adıdır **u‘cūbe** ta‘accüb olunacaḳ nesne **üftān ü ḫīzān** düşüb ḳalḳaraḳ dėmekdir **üftādegān** düşkünler **üfgende**[41] bıraḳılmış **ufḳ** cānib ve nāḥiye ve çāpük ata da dėrler **üknūn**[42] şimdi dėmedir, künūn gibi **ümniyye** ümīd ma‘nāsınadır ümīd teşdīd ile ve

[37]**İyyām** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **eyyāmdır**. Metinde esreli elif kısmında **iyyām** olarak geçmektedir.
[38]**İyyām** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **eyyāmdır**. Metinde esreli elif kısmında **iyyām** olarak geçmektedir.
[39]Bu kelime aslında üstünlü bā’ kısmında olması gerekirken metinde ötreli elif kısmında geçmektedir. Metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[40]**Übīte** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ebītedir**. Metinde ötreli elif kısmında **übīte** olarak geçmektedir.
[41]**Üfgende** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **efgendedir**. Metinde ötreli elif kısmında **üfgende** olarak geçmektedir.
[42]**Üknūn** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **eknūndur**. Metinde ötreli elif kısmında **üknūn** olarak geçmektedir.

teşdīdsiz bir ma‘nādır ma‘lūmdır **ümīd-vār** ümīd ṭutucı dėmekdir **ümmī** ‘ilm oḳumamış kimse **ümmü'l-ḳurā** Mekke-i mükerremeniñ elḳābındandır **ümmü'l-kitāb** Ḳur’ān-ı ‘aẕīmü'ş-şān **ümmehāt** analar ümmüñ cem‘idir **ümem** ümmetler **umūr** işler dėmekdir **ümerā** emr ėdiciler dėmekdir emīriñ cem‘idir **ümīd-gāh** ümīd yeri **üns** vaḥşete muḳābil olan ünsiyyete dėrler **ülü'l-emr** ‘ādil pādişāh **ülü'l-ebṣār** başīret ṣāḥibleri dėmedir **ust** odur dėmek **ühūl** te’ehhül eylemek

Bābü'l-bā’i'l-meftūḥa

Bāb ḳapu **bāz** açıḳ **pāk-bāz** pāk naẕarlu dėmekdir **bā-yek-diger** birbirlerile **bāz** ṭoġan dėdikleri ḳuş ve oyun lu‘b ma‘nāsına **bāşed** ola dėmekdir **bāhir** şol ḳamerdir ki münevvir ola **bānī** binā ėdici yapıcı dėmedir **bār-keş** yük çekici **bālā-ter** ziyāde ‘ālī **bāl** ḳuş ḳanadı ve ‘arabīde ḳalb dėmedir **bād** olsun dėmekdir ve rüzgāra da bād dėrler **bāyi‘** ṣatıcı **bāzū** ḳoluñ dirsekden yuḳarusına dėrler **pāşīde** ṣaçılmış **bāyed** gerek ve lāzım dėmek **pā-leng** topal a‘rec gibi **pāy** ayaḳ **bā‘iṯ** sebeb dėmek **bālā** yuḳaru ve boy **pāyān** bir nesneniñ nihāyetine dėrler **bāzgūne** ‘aksine dėmekdir **bāri‘a** ġālib ve fā’iḳ olmaḳ **bāliye** könhe **bānū** ḫātūn **bālāẕ** yedek atı **bāḫter** maġrib **bād-ā-bād** ne olursa olsun dėmek **bād-bān** gemi yelkeni **bād-pāz** yelpāze, mirvaḥa ma‘nāsına **bād-peymā** havā ve heves yolunda yėlici **bād-ı şurṭa** żamm-ı şīn ile muvāfıḳ rüzgār **bāde** mey **bādiye** ṣaḥrā **bār** meyve ve çiçek ve düstūr ve yük ve büzürg nitekim bār-ı ḫudā dėrler ve bārīden lafẓından ṣaçıcı **(10 a)** ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur müşk-bār ve eşk-bār gibi **bārān** yaġmur **pārsā** zāhid **pāy-laġız** ayaġı ḳayıcı **pādāş** ödeşmek, ‘ivaż gibi **bār-yāfte** ruḫṣat ve icāzet bulmuş **bār-ı diger** ġayrı kere **pālūde** muṣaffā dėmedir eṭ‘imedendir **bām** ṭam üzerine ve fecre dėrler **pāy-kūb** ayaḳ depici raḳṣ ėdüb ayaġın yere urıcı **bādī** sebeb olıcı, bā‘iṯ gibi **bāliş** yaṣdıḳ **bār-gāh** çādır ve ḳapu öñi ve mertebe ve dīvār-ı ḫāne **bārū** burc ve ḥişār **bārī** bir kere **bāz** bāzīden lafẓından oynadıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-bāz yürek oynadıcı ve ‘işve-bāz ‘işve oyunlu dėmedir **pāsuḫ** cevāb **pās-bān** ḥıfẓ ėdici ve gözėdici **bākūre** turfanda meyve **pākīze** pāk ma‘nāsına **bālīn** yaṣdıḳ **pās-dār** ḥıfẓ ṭutucı **pāy-māl** ayaḳ altında sürünmüş ve ḫor dėmedir **pāyende** bāḳī ve dā’im **bāre** yük devesine ve binilecek ḥayvānāta dėrler **bālā-dāşt** yukaru ṭutucı **bāzāriyān** ehl-i bāzār dėmedir **bāz-mend** gerü ḳalmış **bārid** soġuk dėmedir berd ü serd gibi **bāk-rīz** ḳorḳu aḳıdıcı **bār-kerde** kervāncıya ve yükleriñ derūnunda olan eşyāya dėrler **bā-vucūd** ḫuşūşen ma‘nāsına isti‘māl olunur **bāḫten** oynamaḳ **pā-bürehne** yalın ayaḳ **bāṣıra** diḳḳat-ı naẕar ṣāḥibi **bālā-gīr** yuḳaru ṭutucı **pā-**

zede pā ayaḳ zede urulmuş dėmek **pāzū-burīde** ḳolı barāḳli ve aşılmış dėmedir **bālānī** ḥayvān semerine ve baş depesine dėrler hāmme maʿnāsına **pāye** mertebe ve nerdibān ayaġı **bā-kemāl** kemāllu dėmedir kemāl tamām maʿnāsına **bāf** ṭoḳuyıcı maʿnāsıyla vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur perde-bāf gibi **bāliġ** ėyülikde nihāyet bulmuş **bāġiyān** ʿişyān ėdiciler **pāy-gāh** dūn-ı maḳām dėmekdir, dihlīz gibi **bād-zehr** bir muʿayyen maʿrūf ṭaşdır ṣaru ve bazraḳ olur Arisṭo kavlince maʿdenīdir ve baʿżılar yılan boynuzı ve gāv ḥimārıñ yüreginde olur dėrler ėzüb içmek zehri defʿ ėder ve her tiryāḳ ki zehri defʿ ėde oña bād-zehr dėrler **bādire** ḥiddet ve ġażab ve bir nesne bedīhe olmaġa daḫı dėrler **bā-serhā** başlarıyla dėmedir **bebr** bir cānverdir ki arslān ile muḫāṣama ėder **be-best** bağladı dėmek **betūl** cihāna ve zevce raġbet ėtmeyüb ḫulūṣ ile ḥaḳḳa müteveccih olan ʿavret **be-tū** saña dėmedir **beççe** taḫfīf ve teşdīd ile yaḳında ṭoġmuş yavrı ve oġlancıḳ **beḥayrā** nām-ı rāhib **beḫ beḫ** zehi zehi ve ḫoşā ḫoşā dėmedir **peder** baba dėmekdir **be-der** kapuya dėmekdir **bed-fercām** ṣoñı fenā dėme **bed** fenā bedterīn ġāyet yaramaz ve fenā **bedreḳa** kulaġuz **bedaḫşān** bir vilāyet **bidā'** başlamaḳ **bedīʿ** bī-miṯāl nesne iḥdāṯ ėden kimse bedāyiʿ cemʿi **bed-endīş** bed fikirlü **bed-baḫt** bed ṭāliʿlu dėmedir **beẕl-i maḳdūr** ḳādir oldıġını yaʿnī varını ṣarf ėtmek **peẕīreftār** ḳabūl ėtmek ve ḳabūl ėdici maʿnāsına **peẕīrendegān** ḳabūl ėdiciler **perverde-gār** besleyici dėmekdir esmā'-ı ṣıfatu'llāhdandır celle celāluhu **perestār** ḳul ḳaravaş **perde-giyān** mestūre ʿavretler **ber-mūcib-i fermūde** buyurulmuş olan emr iḳtiżāsınca **perdāz** düzici maʿnāsıyla vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur **berāyā** beriyyeniñ cemʿidir beriyye ḫalḳ maʿnāsına ve yabān yerlere de beriyye dėrler **perde-ber-endāz** perdeyi yuḳaru ṣalıcı **pervāne** kepenek **perestiş** ṭapmaḳ **perdāḫten** tamām ėtmek ve işe ṣūret vėrmek **perest** ṭapıcı maʿnāsıyla vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur **berrān** keskīn tīz maʿnāsına **pervāz-gāh** uçacaḳ yer **perrān** uçıcı **pervīn** Ülker yıldızı **(10 b) peren** miṯlüh **berūmend** yemişlü ve ḫāṣıllu ve ḳuvvetlü dėmedir **perdāḫte** düzülmiş **berzede-dāmen** ėtgini yuḳaru urucı teşmīr-i ẕeyl maʿnāsına **berāʿa** bir kimse aṣḥābına ʿilmde yāḫud sā'ir nesnede ġālib ve fā'iḳ olmaḳ **berāʿat-ı istihlāl** ṣol nesnedir ki dībācede ẕikr olunub maḳṣūda delālet ėde **istihlāl** luġatda çocuḳ ṭoġdıġı vaḳt ve bükā ve ḥareketine dėrler ki ḥayātına dāldir ve feraḥ ḥīninde yüzde ṭarāvet görünmege ve yaġmur yaġmaġa başlamaġa ve ayı görmege de dėrler **barāz** feżāy-ı vāsiʿ ve baʿżılar eyitdi barāz ṣol yerdir onda aḥcār ve eşcār ḳışmından daḫı bulunmaya **ber** gögüs, sīne maʿnāsına ve meyve **berr** teşdīd ile baḥriñ ġayrına dėrler **berere** bārrıñ cemʿidir iyilik ėden kimseler dėmekdir **ber-ḳarār-ı sābıḳ**

üslūb-ı sābıḳ üzre **berḳ** şimşek **ber'e's-saḳam** marażları ṣaġıldıcı **ber-ḫurdār** naṣīblü ve güvenici **perniyān** münaḳḳaş ḥarīr **ber-efrāşte** yüceltmek[43] **berḳ-i ḫāṭif** göz nūrunu ḳapıcı şimşek ya'nī ḳamaşdırıcı **berūn** ṭışarı **berg** yapraḳ **ber-kende** ḳopmuş **per** ḳuş kanadı **perr** teşdīd ile uçmaya dėrler **pervāne-veş** pervāne gibi **perde-dār** perde ṭutucı **perḫāş** ceng ve cidāl **perverde** beslenmiş **perend-peyk** ma'nāsına 'Arabca berīde dėrler, elçi dėmekdir **ber-āverde** yuḳaru ve ilerü götürici **berterīn** ġāyet yuḳaru uçıcı 'ālī-pervāz ma'nāsına **perende** uçıcı dėmekdir **ber-tāft** yuḳaru bükdi **ber-sebīl-i ta'cīl** 'acele ṭarīḳi üzre **ber-keşīd** yuḳaru çekdi **pergār** ma'rūfdur onuñla dā'ire çekerler **baraş** ala dėdikleri marażdır **bercīs** müşteri yıldızıdır ki seb'a-ı seyyāredendir **perākende** perīşān dėmedir **berzaḫ** iki nesne arasında māni' olan şey'e ve dünyā ile āḫiret beynine daḫı dėrler her kim vefāt ėtse berzaḫa dāḫil olur zamān-ı bi'ṣete ḳadar **berrāḳ** ṣāfī ve parlaḳ nesne **perde-nişīn** verā-yı perdede oturıcı dėmedir **bi-re'yi resm'il-ḳudūm** teşrīf rusūmunuñ rāyı üzre **bergeşte** ma'kūs **ber-güzīde** üründülenmiş ve iḫtiyār olunmuş, ġāyet mümtāz dėmedir **berhemen** nām-ı ḥakīmdir **pür-dilān** żamm ve sükūn-ı bā iledir bahādırlar dėmek **pergāle**[44] **ber-hem-zede** birbirine urmuş **beze** cürm ü günāh dėmedir **bezm** meclis-i ẕevḳ u 'işret **bezbūze** ibrīḳ emzigine ya'nī lūlesine dėrler **besālet** bahādırlık **pest** alçaḳ **beste** baġlu **pes** arda dir(ler), verā gibi **pesendīde** begenilmiş **basṭ** bir nesneyi döşemek **besā** niçe niçe dėmekdir **besī** gibi **pes-mānde** gerü ḳalmış **basaṭat** vüs'at ma'nāsına **basīṭ** döşenmiş **pesend** begenmek begenmiş ma'nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti'māl olunur ḫod-pesend gibi **pesīn** gerüde olan **beşer** ve **beşere** insānıñ ẓāhir bedeni **beşeretü'l-arż** yer yüzünde olan nebātāt **beşāşet** güler yüzlü olmaḳ **peştegān** peşşeniñ cem'idir Türkcede üvez ve sivrisinek dėrler **beşīr** müjdeci **beşāret-resān** müjde ėrişdirici **baṣar** görmek ḳuvveti ki gözde ḫalḳ olunmuşdur ḥāsse-(i) baṣar ma'nāsına ve bilmek ma'nāsınadır 'ilm gibi **baṣīr** görici dėmekdir **baṭālet**[45] bahādırlık ve işci kimse işinden āvāre ḳalmaġa dėrler **baṭn** ḳarın Fārsīde şikem ve ḳabīleye de baṭn dėrler **baṭş** ḥamle ḳılmaḳ ve bir nesneye 'unf ile yapışmaḳ **baṭḥā** şol vāsi' ṣu aḳındısıdır ki ufaḳ ṭaşları ola baṭḥā' Mekke bundan me'ḫūẕdur şerrefeha'l-lahu ta'ālā **ba'd-ez-ān** ondan ṣoñra **ba'd-ez** daḫı o ma'nāyadır **ba'd-ez-īn** bundan ṣoñra dėmedir **ba'ūża** üvez **(11 a)** dėdikleri sivrisiñekdir **ba'īr** deve, ibil ma'nāsına **ba's** göndermege ve nāḳaya daġ urumaġa dėrler **baġy** sükūn ile ẓulme ve

[43]Metinde yüceltmeḳ olarak geçmektedir.
[44]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[45]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

serkeşli(g)e derler **baġteten** bir nesne añsızıñ olmaḳ, füc'eten gibi **baġl** ḳaṭır **beftere** cullāh āletlerindendir küci ve dıḳḳa dėrler **baḳiyye** bir nesneden bāḳī ḳala(n) şey **beḳā'** bir nesneniñ zamān-ı vücūdı mümted olmaḳ **baḳī'** şol yerdir ki onda envā'-ı eşcār ola Medīne-i münevverede olan ḳabristāna baḳī'ü'l ġarḳad dėdikleri ġarḳad bir cins aġacıñ ismidir **bekūr** şol ḫurmā fidānıdır ki evvel ėrişe **belāġat** lisānda olan feṣāḥata dėrler **pelīd** aḥmaḳ dėmedir **belā-dīde** belā görmüş **pele** terazu keffesi ve nerdübān ayaġı **beliyyāt** ve **belāyā** belālar dėmekdir **peleng** ḳaplan dėdikleri cānver **belāġ** teblīġ ma'nāsına ve teblīġ-i risāleti edā ėtmege ve atıñ dizginini uzatmaġa dėrler ziyāde segirtsün dėyü **belā-bār** belā yaġdırıcı dėmekdir **belāst** belādır dėmek **belīnās** ṣāḥib-i raṣd bir ḥakīmiñ adıdır **penāh** yardım **bend-güsil** bend üzici **bende** ḳul **benān** barmaḳ ucları **penc** esmā'-ı 'adedden beş **penc-gāne** beş vaḳt dėmek **Benī-Hāşim** Hāşim evlādı dėmedir bir ḳabīle oña isnād olunur 'aleyhi's-selām efendīmiz daḫı hāşimīdir **Benī-'Abdü'ddār** Benī-Meḫzūm Benī-'Uday Benī-Sehm Benī-Cem' Benī-Ḳürayże bunlar her birī bir ḳabīle ismidir **pend** ögüt dėmek, naṣīḥat ma'nāsına **pehn** yaṣṣı yere ve yaṣṣı nesneye dėrler **pehnā** düz ṣaḥrā **bahāne-cūy** bahāne arayıcı dėmek **behce** ḥüsn yuḳāl recülün ẕü-behce **bahādır** şecī' **behiyye** hüsn-dār olan nesne **pehlū** ḳaburga **pehlū-gāh** yan ṭarafına dėrler **be-her-ḥāl** her ḥāl ile **behre-dār** naṣīb ṭutucı **bahāne-sāz** bahāne düzici **Behrām** seb'a-ı seyyāreden olan Merrīḫ dėdikleri yıldızdır **behr-i ḫudā** ḫudā içün dėmekdir **beyhaḳī** 'ulamādan bir ẕātdır **bahā-fürūz** bahā żiyālandır bahā-dār dėmedir **beyābān** yabān yer **bīgānegān** āşinānıñ muḳābili olan bīgāneler **peyām** ḫaber

Bābü'l-bā'i'l-meksūre

Bi'se'l-mihād bi's maḳām-ı ẕemde ẕikr olunur maḳām-ı medḥde ni'me isti'māl olundıġı gibi **mihād** döşenecek nesne **bi-ḥasebi'l-işāre** işāret ḥasebince ḥasb kifāyet ėdici dėmekdir **bidih** kesreteynle vėr dėmekdir **bi'ẕ-ẕāt** ẕāt ile ya'nī kendüsi bi'n-nefs gibi **birāder** ḳarındaş **birāder-i riḍā'ī** süd ḳarındaşı **perī-veşān** perī gibiler dėmekdir veş miṯl ma'nāsına **birehne** çıplaḳ 'uryān ma'nāsına **bi-zed** emrdir ur dėmek iżrib ma'nāsına **piste** yemiş nev'inden olan fıstıḳ żamm-ı bā ile daḫı mervī **pistān** meme ṣedy ma'nāsına **bi-sitān** bā ve siniñ kesriyle al dėmekdir ḫüẕ ma'nāsına **bisyār** çoḳ keṯīr ma'nāsına **bisāṭ** döşenilen nesne fırāş ma'nāsına **pister** döşek **biżā'a** bir miḳdār māla dėrler ki ticāret içün bir ṭarafa irsāl ėdesin **biṭāne** keşiniñ ḫavāṣṣından olan muṣāḥibidir velīce ma'nāsına **bi're** deve necisi **be'er** daḫı o ma'nāya **bikr** ḳız duḫter ve dūşīze gibi ṣadme-i rūzgārdan bekāretine şive-i gezend ėrişmemiş fettānelerdir **bilād**

şehirler cem‘-i belde **bi’l-istiḥḳāḳ** mustaḥaḳlık ile **bi'l-āḫire** ‘āḳibet ma‘nāsına **binā’en ‘aleyh** onuñ üzerine binā’en dėmekdir **bināberīn** bunuñ üzerine binā’en **bintü'l-‘ineb** üzüm ḳızı dėmekdir duḫter-i rez gibi elḳāb-ı bādedendir **bīh** ayva sefercel ma‘nāsına ve ėyü ve ṣaġ dėmekdir **bihterīn** eyürek **bihişt** cennet **pirāmen** eṭrāf ve çevre dėmekdir pīrāmūn gibi **pīrāhen ve pīrehen (11 b)** gömlek ḳamīṣ ma‘nāsına **pīçāde** yāḳūta ve keh-rübāya ve alaca boncuġa dėrler **bī-ma‘nā** ma‘nāsız **peymānçe** küçük sāġar **peyk** elçi ‘arabīde berīd dėrler **pey-rev** bir kimseniñ izince yürüyici **peyġām** ḫaber **peyġam-ber** ve peyġām-ber ḫaber iletici **bī-çūn** renksiz dėmekdir vācib ta‘ālā ḥażretlerine bī-çun ıṭlāḳı münezzeh oldığıçündür levnden **pīç-ā-pīç** ġāyet ṭolaşıḳ dėmekdir girih-gīr gibi **pīç** büklüm **piyāde** piyā rācil ma‘nāsına **bīdār** uyanıḳ **bī-dād** ẓulm **pīşān** alın cebhe ma‘nāsına **pīş** ön ḳabl ma‘nāsına **pīşvā** uyulacaḳ ve tābi‘ olunacaḳ kimse muḳtedā ma‘nāsına **peykān** oḳ temreni **pīl** fīl dėdikleri cānver **bīnī** burun enf ma‘nāsına ve görürsün dėmekdir **bīmār** ḫaste **pīle-ver** çerçi dėrler alçaḳ şeyler ṣatar **bīnī-ver** yaşmaḳ dėrler ‘avretler bürünür **pīrāye** bezek **bī-dirīġ** dirīġsiz dirīġ esirgemek ma‘nāsınadır **pīr** iḫtiyār kimse **pīş-gāh** öñ yeri ki ḥużūr dėmekdir **bīrūn** ṭışarı **bī-meze** dadsız **peyker** ṣūret dėmekdir çehre gibi **bī-hūş** ‘aḳılsız **pey** iz **beyne'l kitfeyn** arḳada olan iki kürek kemiginiñ arası **peyz** peyzīden lafẓından eleyici ma‘nāsıyla vasf-ı terkībī isti‘māl olunur misk-peyz gibi **peygūle** köşe künc gibi **bīve** ṭul ya‘nī ersiz ‘avret **bīḫ** kök aṣıl ma‘nāsına **bī-şükūh** salṭanatsız ve şöhretsiz **pīçīde** ṭolaşmış **bey‘** ṣatmaḳ ve almaḳ ma‘nāsına **bey‘-i ṣābit** ḳaṭ‘ī ṣatmaḳ **pīş-rev** ilerü yüriyici **bī-minnet** minnetsiz **pīşe** ṣan‘at **bīş** artıḳ **bī-perva** teḥāşīsiz **pīş-āheng** ḳaṭārda olan meşhūr peşengdir **bī-şümār** ṣayısız ve ḥesābsız **pīş-keş** öñe çekilen nesne **piygār** ceng ve ġavġā **bīm** ḳorḳu **bī‘atü'r-rıżvān** riżā ile tābi‘ olmaḳ aṣḥāb efendilerimiz bir vaḳt birbirleriyle eyledikleri mu‘āhede ve ‘aḳd-ı uḫuvvetiñ adıdır **peyveste** muttaṣıl ve ulaşmış **beyża-i beyżā** beyāż yumurṭa ve daḫı **beyża** temür maṣnū‘ tolġadır ki silāḥ te’s̱īr ėtmesün içün cengde başlarına giyerler **bīnān** göriciler dėmekdir **bī-cān** cānsız **bī-çāre** çāresiz **pīç ü tāb** büklüm büklüm ve fikr ve telāşa dėrler **pīçān** bükülmüş ve ḳıvrılmış dėmekdir **bī-bāk** ḳorḳusuz **bī-gāne** āşinānıñ muḳābili yabancı dėmekdir **peyvend** sebeb-i ittişāl ve bend-keş ve ḳol bāġı ve aḳrabā ve ta‘alluḳāt ve pāy-bend bundan taṣarruf olunmuşdur **bīşe-zār** meşelik **bī-kīne** kīnsiz kīne yaramaz ḥālete dėrler **pīş-nihād** öñe ḳonmuş nesne **bī-ḫud** kendinden bī-ḫaber dėmekdir **bī-vaḳfe** ṭurmaḳsızın dėmedir **beytü'l-māl** māl-i mīrī

cem‘ olacaḳ yer ve mālıñ kendine ad olmuşdur **bī-hūde** bāṭıl **bī-hem-tā** naẕīrsiz **pīne-dūz** yama dikici dėmekdir

Bābü'l-bā’i'l-mażmūme

Büt güzel dėmekdir küffār ṭapdıḳları bütlere de dėrler **büt-perest** büte ṭapıcı **bütān** bütler **büt-ḫāne** ve büt-kede bütler oldıġı yere dėrler **buḥbūḥa** eviñ ve sā’ir yeriñ ortası vasaṭ ma‘nāsına **buḥūr** baḥrıñ cem‘idir baḥr deryā ve yügrük ata daḫı dėrler **buḫūr-dān** buḫūr ṭutucı dėmekdir türkīde daḫı müsta‘meldir **buḫti** tüvānā deve **büdün** cem‘dir beden şol nāḳaya ve şol sıġıra dėrler ki gāyet semīn ola **bürhe** zamāndan müddet-i ṭavīle dėrler feṯḥ-i bā ile daḫı mervī **bürūz** çıḳmaḳ ḫurūc ma‘nāsına **bürḳa‘** nisvān yüzine çekdiġi peçeye dėrler **(12 a) bürd** bezlerden bir nev‘dir **bürde** şol kiçirek siyāh kilīmdir ki dört köşelüdür ‘Arablar giyerler **bürhān** ḥüccet **bürīde** aşılmış ve şarkmış nesne **pür** ṭolu memlū ma‘nāsına **bürīd** sā‘ī bürd iletmek **burāḳ** çār-pālardan şol ḥayvāndır ki şeb-i ‘urūcda resūl-ı ekrem ṣalla'llāhü ‘aleyhi ve sellem oña süvār olmuşdur **bürke** cem‘ olmuş şu ḥacc yolunda ma‘rūfdur **burc** ḥiṣārıñ bir ṭarafında olan yapuya dėrler **burūn** ṭışarı **büzürg** büyük **büzürg-ter** büyükrek **büzürg-vār** ululuḳ ve ululuḳ ėdici ve ẕevi'l-‘ulūma ḫāṣṣdır ve cebbār ma‘nāsına da gelür **püser** oġul veled ma‘nāsına **püste** fıstıḳ **püşt** arḳa ẓahr ma‘nāsına **püşte** depecik **püşte-i baġ** çimen dėmekdir **buşrā-yı şām** nām-ı belde **büṭāriḳa** cem‘dir rūm ṭā’ifesiniñ dīn ulularıdır dėmekdir **buṭnān** çukur yer ma‘nāsına olan baṭnıñ cem‘idir **buṭnānü'c-cenne** cennetiñ orta yeri dėmekdir **buṭūn** baṭnıñ cem‘idir ḳabīleler ve şikemler ma‘nāsına **buṭlān** bāṭıl olmaḳ bāṭıl ḥaḳḳıñ muḳābilidir **buġāt** ‘āṣīler **buḳ‘a** bir pāre yer **bükūr** ṣabāḥ vaḳtına dāḫil olmaḳ **bükā’** aġlamaḳ **bülġa** ḳūt-ı yevmiyye rimāḳ ma‘nāsına **pül** köpri cisr ma‘nāsına **bülend** ‘ālī ya‘nī yüce **püle** terazu kefesi feṯḥ-i bā ile daḫı mervī **büleġā** belīġiñ cem‘idir sözde faṣāḥat beyān ėdenler **bünerd**[46] ceng ve ġavġā **bün** derūn ve bir nesneniñ dibi **pünhān**[47] gizlü nihān gibi **bünerd-gāh**[48] ġavgā yeri ve ceng vaḳti dėmedir **bünyād** binā ma‘nāsına **bünyān** divār ḫā’iṭ ma‘nāsına **pūyān** yėlici **pūsīde** çürümiş **būriyā** ḥaṣīr **püşīde** örtüli mestūr ma‘nāsına **buḳalemūn** ṣuda bulunur yetmiş iki dürlü renge girer bir cānvere ėmiş rūzgār mütelevvin oldıġıçün oña teşbīh ėderler

[46]**Bünerd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **neberddir**. Metinde ötreli bā’ kısmında **bünerd** olarak geçmektedir.
[47]**Pünhān** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **pinhān**dır. Metinde ötreli bā’ kısmında **pünhān** olarak geçmektedir.
[48]**Bünerd-gāh** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **neberd-ġāh**dır. Metinde ötreli bā’ kısmında **bünerd-gāh** olarak geçmektedir.

būy ḳoḳu rāyiḥa maʿnāsına **pūziş** tevbe **pūş** örtüci maʿnāsıyla vaṣf-ı terkībi istiʿmāl olunur ḫaṭā-pūş gibi **būs** būsīden lafẓından öpmek ḳubel maʿnāsına **būd** idi dėmekdir **bü'l-ʿaceb** ʿacāyib ṣāḥibi dėmekdir **bü'l-heves** heves babası yaʿnī gāyet heveskār **bü'l-fużūlān** bīhūde işler ṣāḥibi dėmedir **būm** bāyḳuş dėdikleri ḳuş **bühtān** isnād mā lem yekün yaʿnī kimseye olmamış nesne iftirā eylemek **büyūt** cemʿdir evler dėmekdir

Bābü't-tā'i'l-meftūḥa

Tāb ṭāḳat ve ḥarāret ve büklüm ve żiyā maʿnālarınadır **tālid** şol māldır ki seniñ yanıñda ḥāṣıl olub ḳadīmi mālıñ ola tilād ü etlād gibi **tālīd** neşv ü nümā ṣāḥibi **tāb-dih** dālıñ kesr ve sükūn ile ḳuvvet vėr dėmekdir **tārbūd** arġac ve arış **tār** baş depesi hāmme maʿnāsına ve tel ve ẓulmete de tār dėnür **tārīk** ve tarik ḳarānlıḳ ẓulmet maʿnāsına **tāb-nāk** şuʿlelü **tāb-dār** żiyā ve şuʿle ṭutucı **tāziyāne** ḳamçı teʾḫīr bir nesneyi girü ḳomaġa dėrler **tābiş-i ḫurşīd** güneşiñ şuʿlelenmesi **te'yīd** bir nesneyi ḳavī ḳılmaḳ **tāb-istān** yay faṣlı **tābende** yıldıracı **tāb-ı tekellüm** söylemek ṭāḳati **te'sīs** muḥkem ḳılmaḳ **tām** tamām maʿnāsınadır **te'vīl** bir nesneyi meʾāliyle yaʿnī olacaġıyla tefsīr ėtmek **tārīḫ-nüvīs** tārīḫ yazıcı **tāzende** yėlici **tārāc** yaġma **tāc-dih** tāc vėr ve tāc vėrici maʿnāsına da olur **tār-mūy** siyah tüy **tāft** bükdi dėmekdir **tābiʿān** uyucılar **te'emmül** düşünmek **tābān** żiyā-dār dėmekdir **te'līf** iki nesneyi bir yere cemʿ ėtmek ve tekmīl maʿnāsına **te'ellüf** iki nesne cemʿ olmaḳ ve islāma yaḳışdırmaḳ **te'kīd** bir nesneyi muḥkem ḳılmaḳ **tācirān** yaʿnī tüccārcasına **(12 b) tāk** aşma çubuġı **tāḫten** yarışmaḳ ve ḳavuşmaḳ ve uymak **te'şīr** bir nesneniñ bir yerde eşerin bāḳī ḳılmaḳ **tebāşīr** cemʿdir müjdeler dėmek **tebādül** degişmek **tebdīl-i mekān** yerin degişmek **teblīġ** ėrişdirmek **tebāb** helāk ve ḫusrān maʿnāsına **tebe** çürük ve fāsid dėmek **tebessüm** ḍıḥkdan ednā olan gülmege dėrler ḍıḥk kendü işidecek ḳadar gülmek **tebḫāle** ṭuṭaḳda ẓuhūr ėden uçuḳ **tebār** ḳavm ve ḳabīleye ve nesle dėrler **teberrī** bir nesneye taʿarruż ėtmek **tetimme** tamām olacaḳ maḥall **tecerruʿ** guṣṣaları hażm ėdüb taḥammül ėtmek **tecāvür** ḳaç kimse birbiriyle ḳomşuluḳ ėtmek **tecdīd** bir nesneyi yeñilemek **tecvīz** bir nesneyi cāʾiz görmek **techīz** sefer esbabıñ ve gelin esbābıñ tertīb ėtmek ve iḥżār maʿnāsına da dėmişler **tecrīd** kimseyi ʿuryān ėtmek ve kılıcı ḳınından çıḳarmaḳ ve aġacıñ budaġın yonub ışlāḥ ėtmek **tecāvüz** geçmek **tecezzī** bir nesneyi ayırub bölmek **tecāhül** bir nesneyi bilürken cāhillilik iẓhār ėtmek **tecellī** bir nesne münkeşif olmaḳ **tecessüs** ḫaber şormaḳ **taḥayyüz** ṭurmaḳ isteyüb ṭurmada büṭūʾ üzre olmaḳ yuḳāl tetaheyyazu tahayyüze'l-ḥayye **taḥdīḳ-i naẓar** şiddet ve diḳḳatla baḳmaḳ **taḥammül** bir nesneyi götürmek ve irtiḥāl maʿnāsına

gelür **teḥāşī** ictināb ma‘nāsına **taḥşīl** bir nesneyi ḥuṣūle getürmek **taḥrīmiyye-bend** iftitāḥ tekbīri **taḥrīm** ḥarām ḳılmaḳ ma‘nāsınadır **taḥvīlāt** döndürmekler ve dönmekler **taḥḳīḳ** bir nesne ṣaḥīḥ olmaḳ **taḥrīk** depertmek **taḥmīl** bir nesneyi götürmegi teklīf ėtmek **taḥt** bir nesneniñ ṭaraf-ı süflāsı **taḥmīd** ḥamd ėtmek **taḥrīş** ḳındırmaḳ **taḥrīr** ṣūret-i kitābeti naḳş ėtmege ve ḳul āzād ėtmege ve veledi Ḥaḳ ta‘ālāniñ ḫidmetine taḫṣīṣ ėtmege dėrler **taḥḳīr** bir nesneyi ḫor görmek **taḥrīf** kelāmı yerinden ayırmaḳ ve ḳalemi münḥarif kesmek **taḥiyye** selām ma‘nāsına **taḥlīl** ḥelāl ḳılmaḳ **taḥsīn** bir nesneyi begenüb güzel görmek **taḫvīf** ḳorḳutmaḳ **taḫt-gāh** taḫt olan maḥalle dėrler **taḫfīf** bir nesneyi yeyñiltmek ṣaḳīliñ muḳābilidir **taḫallüf** bir nesneniñ ḫilāfına iş işlemek **taḫannüs** bārī ta‘ālā’niñ ẕikrinden girü ḳaçmaḳ **taḫayyül** ḫayāl ėtmek **taḫḍīb** boyamaḳ **tedḳīḳ** diḳḳat ėtmek **tedārük** żāyi‘ olan nesneyi yerine getürmek lüḥūḳ ma‘nāsına da gelür **tedmīr** helāk eylemek **tedbīr** bir nesneniñ ‘āḳibet ve men’eline naẓar ėtmek ve ḳulı kendünden ṣoñra āzād eylemek **teẕerv** keklik gibi bir ḳuşdur ‘arabīde dürrāc ve türkīde süñlün dėrlermiş **teẕlīl** kimseyi ḫor ve ẕelīl ḳılmaḳ **teẕkār** añmaḳ ve yād eylemek **tarṣīf** birbirine żamm ėdüb ḳat ḳat yıġmaḳ **tersān** ḳorḳucı **tersāyān** naṣrānīler **ter-dest** eli uz ya‘nī eli ṣan‘ata yaḳışur usta **tervend** yalan va‘d **ter** tāze ve yaş **tertīb** her nesneyi yerlü yerine ḳoymaḳ **terkīb** birikdirmek **terāne** āvāz çıḳarmaḳ **terbiyet** beslemek **teraḳḳī** derece derece yuḳaru çıḳmaḳ **tercīḥ** kimseye ziyāde vėrmek **terġibet** (raġbet) ėtdirmek heveslendirmek **terkeş** oḳ ḳoyacaḳ ẓarf **tīr-keş** de dėrler **terāküm** ḳat ḳat yıġılmaḳ **terādüf** ardınca gelmek **tercemān** cīmiñ fetḥyile bir kelāmi lisān-ı āḫerle tefsīr ėden kimse **terceme** fetḥ-i cīm ile kelāmı lisān-ı āḫerle tefsīr ėtmege dėrler **(13 a) terennüm-sāz** naġme düzici **tezyīf** aḳcayı yaramaz çıḳarmaḳ **tezelzül** yeri depertmek **tezvīc** çiftlendirmek **tezāḥüm** ḫalḳ ġalebe ėdüb birbirin sıḳmaḳ **teskīn** sākin ḳılmaḳ **teslīm** āfetden berī ḳılmaḳ ve kimseye bir nesne vėrmege ve hükme riżāyı beẕl ėdüb ḳabūl-ı tām ile ḳabūl ėtmege ve selam vėrmege dėrler **tesliye** kimseniñ gussasıñ izāle ėtmek **tasṭīr** saṭra keşīde ve muntażam ḳılmaḳ **teshīl** āsān ḳılmaḳ teysīr gibi **tesḫīr** ẕelīl ėtmek ve ücretsiz iş teklīf ėtmek **tesābuḳ** bir nesnede kimseden evvel iş işlemek geçmek ma‘nāsınadır **tesviye** bir nesneyi düzlemek ve ḫoş-ḥāl ḳılmaġa dėrler **teşvīf** bir nesneyi cilālandırmaḳ ve ‘avreti tezyīn ėtmek ve bir nesneniñ ara yerinden uzanub baḳmaḳ **teşvīḳ** kimseye bir nesneye heveslendirüb müteşevviḳ ḳılmaḳ **teşyīd** muḥkem eylemek **teşne** ṣuṣamış **teşrīf** şerīf ḳılmaḳ **teşvīş** ḳarışdırmaḳ ḫalṭ ma‘nāsına **teşyī‘** kimseniñ ḥīn-i irtiḥālında beraber varub yola ḳoşmaḳ ve āteşe odun bıraḳmaġa dėrler

teşe’’üm bir nesneyi şūm ve meymenetsiz ‘add ėtmek **teşekkül** ‘ineb alaca olmaḳ ‘ineb üzüme dėrler **teşḫīẕ** bir nesneyi bileleyüb tīz eylemek **teşnī‘** ṭa‘n ėdüb yaramazlıġa nisbet ėtmek ve segirtmege ve cüst ü çalak olub ḥāżırlanmaġa dėrler **tesḫīş** bir nesneniñ ḳarāretisin gördükden ṣoñra ne oldıġın farḳ ėtmek **teşcī‘** kimseye şecā‘ata nisbet eylemek yāḫud kuvvet-i ḳalb vėrüb bahādır ḳılmaġa dėrler **teşhīr** şöhretlendirüb vāżıḥ ḳılmaḳ **teşeffī** şifālandırmaḳ **teşmīr** libāsın yuḳaru ḳaldırub çemrenmek ve irsāl ma‘nāsına da gelür **teṣādüm** ṭoḳuşmaḳ **taṣvīr** ṣūretlü ḳılmaḳ **taṣavvur** ṣūretlü olmaḳ ve bir nesneyi fikr ėtmek ve düşmege meyl ėtmege de dėrler **taṣarruf** żabṭ ma‘nāsına **taṣmīm** seyrde yā ġayri nesnede geçici olmaḳ ve bir nesneyi ażı dişiyle ışurub ṣalıvermemek ve ḳılıc kemige ėrişüb kemigi daḫı kesmege dėrler **taṣallüf** tekellüfle iẓhār-ı ẓarāfet ėdüb bī-vech ‘arż-ı tekebbür ėtmek **teṣā‘ud** yukaru çıḳmaḳ **taṣadduḳ** ṣadaḳa vėrmek **taṣdīḳ** ṣadāḳata ḥaml ėtmek **taṣrīḥ** bir nesneyi açıḳ söylemek ta‘rīżiñ żıddıdır **taṣḥīḥ** ṣaġ ėtmek **teżā‘īf** bir nesneniñ aṣlı üzerine miṣlin ziyāde ėtmek ve kimseyi ża‘fa nisbet eylemek **tażarru‘** yalvarmaḳ ve ḥācet ṭaleb ėtmege de dėrler **taṭayyur** yaramaz fāl ṭutmaḳ **taṭbīḳ** namāz içinde ḥālet-i rükū‘da ellerin uyluḳ üzre ḳomaḳ ve ḳılıcı mafṣala ėriṣdirüb ‘użvı ayırmaḳ ve bu ma‘nādan bir kimse da‘vāsına muvāfıḳ hüccet īrād ėtmege de taṭbīḳ dėrler **taṭallu‘** bir nesneye muṭṭali‘ olmaḳ **taẓallüm** kimseniñ ẓulmundan şikāyet ėtmek **ta‘affün** çürük olmaḳ bir nesne bir yerde ṭurmaḳla çürüyüb rāyiḥa peydā olmaḳ **ta‘ahhüd** bir nesneyi ṣaḳınmak ve bir nesneyi iltizām ėdüb boynuna almaġa da dėrler **ta‘biye** terbiye vezni üzre ‘askeri yerlü yerinde ḥāżır ḳılmaḳ ve bir nesneyi derc ėtmege de dėrler **te‘āṭī** bir nesneye el uzadub almaḳ ve bir nesneye şürū‘ ėdüb oñā meşġūl olmaġa dėrler **ta‘dād** ṣayı **ta‘yīn** bir ḳaç kimseniñ içinden birin taḫṣīṣ ėtmek ve incü delmek ve kimseniñ yaramazlıġın yüzine ḳarşu söylemek **ta‘bīr-kerde** ta‘bīr ėtmiş dėmedir ta‘bīr düş yormaġa dėrler ve bir kimseden ḫaber vėrmege dėrler **ta‘ṭīl** bir nesneyi ḫālī ḳılmaḳ tefrīġ ma‘nāsına **ta‘līḳ** aşmaḳ ve maḥabbet ‘alāḳasında daḫı isti‘māl olunur **ta‘alluḳ** bir nesneye aşılmaḳ ve ta‘līḳ ma‘nāsına da gelür **ta‘rīż** taṣrīḥ ėtmeyüb kimse ile söylişürken āḫere nükte murād eylemek ve kātib kitābı mücmel ve müşevveş **(13 b)** ḳılmaġa ve bir nesneyi ėnlületmege dėrler **ta‘arruż** żamm-ı rā ile teveccüh ve ḳaṣd ma‘nāsına **ta‘addüd** ṣaymaḳ **ta‘ẕīb** ‘uḳūbet ėtmek **ta‘allül-sāz** ‘illet ve bahāne düzici **ta‘ṣīr** üzüm sıḳmaḳ **ta‘līm** ögretmek **ta‘allüm** ögrenmek **ta‘dīl** bir nesneyi ṭoġrultmaḳ ve şāhidler ‘ādildir dėmek **ta‘yīr** başa ḳalkmaḳ ser-zeniş ma‘nāsına **ta‘ḳīb** ‘aḳabınca gelmek ve kimse bir senede iki kere

ġazāya gitmek ve namāzdan ṣoñra duʿā veya bir nesne ṭalebiçün oṭurmaḳ **teʿāḳub** birbiri ardınca gelmek ve nevbetleşmek **taʿaṣṣub** yardım ėtmek ve ʿıṣābe baġlamaḳ ʿıṣābe başa baġlanan ʿimāme ve dül-bend **taʿvīẕ** ṣıġınmaḳ ve ṣıġındırmaḳ **taʿẕīr** bir ḫuṣūṣda taḳṣīr ėtmek ve ʿözr ėtmek ve necāsete bulaşdırmaḳ **taʿzīr** ululamaḳ taʿẓīm ve tevḳīr maʿnāsına ve teʾdībe daḫı dėrler bu sebebden şol darb ki ḥadd-ı şerʿīden aşaġı ola oña taʿzīr dėrler ve ṭavara yük urmaġa da dėrler **taġyīr** bir nesneyi bir ḥālden bir ḥāle döndürmek ve ehl-i sefer yüklerin ışlāḥ ėtmege dėrler **taġallüb** ḳahr ile hükūmet ėtmek ve taġallübāt cemʿidir **teġāyür** ḳaç nesne birbirine muḫālif olmaḳ **teġāfül** ġāfil degiliken gaflet iẓhār ėtmege dėrler **tefsīde** ḳızġın ve ḥarāretli **terfiḳa** ayırmaḳ tefrīḳ maʿnāsına **tafṣīl** bir nesneyi künhiyle beyān ėtmek ve ḳaṣṣāb ḳoyunı mefāṣıldan yaʿnī oynaḳlarından pārelemek **tefāsīr** cemʿdir tefsīr beyān ve keşf maʿnāsınadır **tefe''ül** bir nesneye fāl açmaḳ **tefl** fānıñ sükūnuyla tükürmek ve daḫı kesr-i fā ile **tefil** ḳoḳusu müteġayyir olan nesne **tefrīṭ** bir nesneyi taḳṣīr ile żāyiʿ ėtmek ve ʿacele ėtmemek ve sibḳat maʿnāsına ve ifrāṭıñ muḳābili olaraḳ ḥaddin tecāvüz ėtmek **tefhīm** bildirmek ve añlatmak **tefḍīl** bir kimse ġayrilerden ziyāde eylemek yāḫud ġayrilerden ziyāde olmasına hükm ėtmek **tefāḳum** bir nesne ulu olmaḳ tefāḳama'l emrü iẕā ʿażüm **tefaḳḳud** bir nesneyi yavı ḳılub aramaḳ **taḳdīr** ḥāżırlamak **taḳāhum** yüz üzre düşmek ve bilā-mülāḥaża bir yere dāḫil olmaḳ **taḳrīr** kimseyi iḳrāra götürmek ve bir nesneyi ḳarārınca ḳılmaḳ ve kimseniñ ḳatında ḫaberi muḳarrer ḳılmaġa dėrler **taḳrīʿ** bir nesnede ʿunf ėtmek **taḳvā** menhiyyātdan iḥtirāz **taḳdīm** bir nesneyi muḳaddem ḳılmaḳ ve teḳaddüm maʿnāsına da gelür **teḳāżā** medyūnuna ṭalebde ilḥāḥ ėtmek **taḳviyet** bir nesneyi ḳavi ḳılmaḳ **teḳābül** muvācehe maʿnāsına ve muḳābele iki kitābı birbirine ʿarż ėtmege dėrler **taḳlīd** ḳılāde ṭaḳmaḳ ve ṭavrını kimse revişine beñzetmek **taḳdīs** pāk ėtmek taṭhīr maʿnāsına **teḳaddüm** bir nesnede ilerü geçmek **taḳbīl** öpmek telsīm maʿnāsına **taḳvīm** ṭoġrultmaḳ ve bir nesneyi ḳīymete ṭutmaġa dėrler **teḳāṭuʿ** kesilmek tevāṣuluñ żıddıdır **taḳṣīr** kāhillik ėtmek ve bez aġartmaḳ ve bir nesneyi ḳışaltmaḳ **Takiyyü'ddīn meskīn** mü'ellifīnden bir ẕātıñ ismidir **taḳarrub-cū** yaḳınlıḳ isteyici **tekellüm** söylemek **tekāpū** yilüb gezmek **tek ü tāz** yilmek ve yürümek **tekeffül** kefīl olmaḳ **tekfīr** kimseye alçaḳlıḳ göstürüb boyun egmek nitekim küfre raʿiyyet el gögüse ḳoyub sipāhilerine ḫuşūʿ u ḫużūʿ ėderler ve yemīnde ḥınṯla lāzim geleni işlemek ve günāhı setr ėdüb izāle ėtmege ve kimseye küfre nisbet ėtmege dėrler **tekrime** kimseye hürmet ve ikrām ėtmek **tekẕīb** kimseye yalancı dėmek **tekbīr** kimseye ululamaḳ taʿẓīm

ma‘nāsına **tekebbür** kendüyi büyük ‘addetmek ta‘aẕẕum ma‘nāsına **tekrīr** tekrār ḳılmaḳ tekerrür **(14 a)** gibi **tekdīr** bulandırmaḳ ve kimseyi kederletmek **tekāver** yorġa yürüyen at **teklīf** bir meşaḳḳatlu nesne emr ėtmek **tekvīn** bir nesneyi iḥdāṯ ėtmek **telāfī** bir nesneyi tedārük ėtmek **telāḳī** buluşmaḳ **tell** depe püşte ma‘nāsına ve yüzi üzre bıraḳmaġa dėrler **tilāl** kesr-i tā ile cem‘idir depeler dėmedir **telāṭum** ṭabança ile uruşmaḳ ve deryā mevciniñ birbirine ṭokunması **telḫ-āb** acı ṣu **telbiye** eṯnā’-ı ḥacda yāḫud kimseye “lebbeyk” dėmek **telaḳḳī** kimseyi ḳarşulamaḳ ve birbiri aġızından ḫaber almaġa dėrler **telmīḥ** işāret eylemek **telḫ** acı **telḫ-kām** acı murādlı **telḳīn** fehm ėtdirmek **telvīṯ** bulaşdırmaḳ ve bulandırmaḳ **telāvün** bir renge girmek ve nev‘ dėmek ve bir cins ḫurmā aġacına daḫı levn dėrler **televvün** daḫı bu ma‘nāyadır **telef-şüde** telef olmuş **telḳīb** laḳab ḳomaḳ **telbīs** ḥīle ėdüb mültebis ḳılmaḳ **telfīḳ** kelām-ı müzaḫrefe ve kiẕb ile maslaḥata ṣūret vėrmek **telfīf** dürmek **telā‘üd**[49] **temrīḳ** ırlamaḳ gedālar türkisin ve erāẕil sözlerin ırlamaḳ **temzīḳ** yaḳmak taḥrīḳ ma‘nāsına **temīme** şol ḥıfẓ nüsḫasıdır ki üzerinde götürürler **temşiyet** yürimek ve yürütmek ma‘nāsına **temhīd** bir nesneyi düz ü hem-vār ėtmek ve ‘öẕr eylemek ve ‘öẕr ḳabūl ėtmege dėrler **temennī** bir nesneyi ummaḳ **temkīn** ḳādir ḳılmaḳ **temdīd** uzatmaḳ **temennu‘** men‘ ėdici olmaḳ **temāyül** meyl eylemek **temellük** bir nesneyi cebr ile mālik olmaḳ **temeṩsül** bir kimse vaṣf-ı ḥālı içün bir nesne söylemek ve kimseniñ şekline girmege de dėrler **tenḳīḥ** aġacı yonup pāk ve **şi‘ri** tezyīn ėdüb elfāẓ-ı bārideden pāk ėtmek ve kemügüñ iligin çıkarmaġa tenḳīḥü'l-‘aẓm dėrler **tenāfüs** raġbet eylemek **tenū-mend** ten-dürüst ḳayġusuz **tennūr** ma‘rūf olan tandurlardır **ten-dürüst** ṣıḥḥat ve selāmetde olana dėrler **teng** sükūn-ı nūn ile ṭar ḍayyıḳ ma‘nāsına **tenük** żamm-ı nūn ile yufḳa nesne **tenet** fetḥateynle seniñ teniñ ya‘nī vücūduñ dėmekdir **tenāvül** el uzadub almaḳ **tenessüm** nefes almaḳ teneffüs ma‘nāsına ve bir nesneniñ eṯerin bulmaġa ve rīḥ ya‘nī yel ma‘nāsına **tenzīh** kimse nefsini yaramaz nesneden ırağ ėtmek **tenezzül** tedrīc ile inmek **ten-āver** gövdelü ve cesīm dėmekdir **tengnā** ṭarlıġa ve ṭar yere dėrler **tenāsül** lāmiñ żammıyla ba‘żı ba‘żından ṭoġmaḳ **tenessüb** seniñ ṣoyuñdanım dėyü da‘vā ėtmek **tenfīr** ürkütmek infār ve istinfār gibi ve tenfīr galebe ile hükm ėtmek infār gibi ve laḳab ḳomaġa dėrler **tevṭi’a** bir yere başub düzlemek **tevṭiye** best muḳaddime **tevṯīḳ** muḥkem ḳılmaḳ ve bir nesneye ṯiḳadır dėmek **tevsīḳ** terekeyi yük yük ėdüb ayırmaḳ **tevḳīr** kimseyi büyük ṭutub ta‘ẓīm ėtmek **tevellüd** ṭoġmaḳ **tev’em** ikiz hem-zād ma‘nāsına **tevārīḫ** tārīḫiñ cem‘idir **tevcīh** bir

[49]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

nesneyi bir cānibe müteveccih ḳılmaḳ **teveccüh** bir nesneye yüz ṭutmaḳ ve ziyāde pīr olmaġa da teveccüh dėrler **tevekkül** iẓhār-ı ʿacz ėdüb gayra iʿtimād ėtmek **tevkīl** kimseyi vekīl ḳılmaḳ **tevrāt** kütüb-i erbaʿa-ı ilāhīden olub Mūsa ṣalavātu'llāhı ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi ḥażretlerine şeref-baḫş-ı nüzūl oldıġı maʿlūmdur **tavṣiye** vaṣiyyet eylemek **tevşīḥ** viṣāḥ ṭaḳmaḳ viṣāḥ kesr-i vāv ile saḫtiyāndan üzerine cevāhir yāḫud boncuḳ dizüb ʿavretler ḥamā'il gibi boynuna aṣarlar **tevḥīd** Ḥaḳḳ Taʿālā celle şānühü ḥażretlerini **(14 b)** birlemek **tevfīḳ** kimseniñ işin rāst getürmek **tevāfuḳ** muvāfaḳat maʿnāsınadır rāst gelmek **tevrīġ** fermān **tevḳīʿ** nişān-ı pādişāhī ki ṭuġra dėrler **tevābiʿ** tābiʿler dėmek **tevaḳḳuf** bir nesneye muntaẓır olup eglenmek **tevḳīf** bilezik ṭaḳmaḳ ve ḥüccāc vaḳfeye ṭurmaḳ ve şerʿ-i şerīfde naṣṣ maʿnāsına da gelür **tevsīʿ** bir nesneyi bol ėtmek taẓyīḳıñ muḳābilidir **tevbīḫ** pek söyleyüb tehdīd ėtmek **tevḳiye** teṣniye vezni üzre ḥıfẓ eylemek **tevehhüm** ẓannetmek **tevessül** vesīle ḳılmaġa ve sariḳa maʿnāsına da gelür **tevdīʿ** göç zamānında esenleşinmek ve erkek ḥayvānı döl içün alıḳomaḳ ve eṣvābı boġçaya ḳoyub ṣaḳlamaḳ **tevhīn** żaʿīf ḳılmaḳ ve geceniñ nıṣfına yāḫud āḫirine dāḫil olmaḳ **tevfīr** bir nesneyi vāfir ḳılmaḳ **teveffür** kimseniñ hürmetin tamām riʿāyet eylemek **tevātür** bir ḫuṣūṣda cemʿ-i keṣīriñ müttefiḳan ifāde ve naḳline dėrler **tehyi'e** tecribe vezni üzre bir nesneyi ışlāḥ ėtmek **teheyyü'** ḥāżırlanmaḳ **tehī-gāh** boş yer ki vücūdda olan bögürdür ki ḳaburga altıdır **tehevvür** geceniñ nışfı geçüb ẓulmeti eksilmege ve şitānıñ şiddeti geçüb berdūdeti noḳṣān bulmaġa ve tehevvür ḳıllet-i mübālāt sebebiyle bir nesneye vāḳiʿ olmaġa da dėrler **tehāvün** bir nesneyi ḥaḳīr görmek **tehni'e** ve **tehnī'** tekmile ve tekmīl vezni üzre mübārek olsun dėmek dėrler **tehī** boş dėmekdir ḫālī maʿnāsına **tehem-ten** bir pehlevān ismidir **tehem** büyük dėmekdir **teyaḳḳuẓ** uyanmaḳ **teyemmüm** ābdestiñ bedeli olan ṭopraḳ ile teyemmümdür ṭaleb ve ḳaṣd maʿnāsınadır **teys** feṭḥ ve sükūn-ı yā ile erkek keçi teysīse ergilik ṣatmaḳ

Bābü't-tā'i'l-meksūre

Ticāret alım ṣatım ėtmek **tirḫāl** bir maḥalden āḫer yere göçmek **timṯāl** ṣūret maʿnāsına **tilḳā'** cihet dėmek **tilāvet** oḳumaḳ **tīmā**[50] muḥkem dėmekdir ḥışn-ı tīmā ḥışn-ı ḥaṣīn maʿnāsınadır ışṭılāḥāt-ı ʿArabdandır **tīz-rev** keskin yürüyüşli serīʿü's-seyr maʿnāsına **tīz-ter** keskinrek **tīz-āb** keskīn ṣu rūḥ **tīh** ḥayret ve beriyyeye de dėrler maḳām-ı ḥayret oldıġıçün **teysīr** ḳolay āsān maʿnāsına **tīre** bulanıḳ **tīr** oḳ **tībā** maḥbūblarıñ ʿişvesi **tīcān** tācıñ cemʿidir **tīġ** ḳılıc **tīmāc** oḳ nişānı **tīmār** ʿilāc eylemek ve beslemek ve kimseniñ

[50]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ġuṣṣasın yemek ve riʿāyet eylemek **tīşe** neccār ālātından olan keser **tīr-keş** oḳ ḳabı ter-keş gibi **tīr-dān** oḳ ḳuburı **tīre-dil** melūl dėmek **tīse** güvercine beñzer ḳuşdur

Bābü't-tā'i'l-mažmūme

Tütuḳ perde-i peyker-i ʿarūs ki biz oña duvaḳ deriz **türāb** ṭopraḳ **turş** ekşi **türk ü tāz** yaġma ve ġāret içün segirdim ṣalmaḳ ve nāz ve şīve maʿnāsına **türrehāt** ṣaçma güftārdan ʿibāretdir **torā** saña **tuḥaf** tuḥfeniñ cemʿidir armaġan götürilen nesne **tuḫm** her nesneniñ aṣl ve māddesine de dėrler **tünd** ṣarb ve bulanıḳ **tünd-bād** ḳaṣırġa yeli **tügme** maʿrūfdur eṣvāba dikerler **tüklān** tevekkül maʿnāsınadır **tūsen** esb-i serkeş **tūşe** azıḳ yol azıġı **tūġ** vüzerānıñ tūġıdır ki faṣīḥi ṭā ile meşhūrı tā iledir **türe** ʿādet ve resm **tū** sen dėmekdir ente maʿnāsına **tūz** yay tūzı ve ṭaleb ve ḳazanc tūḫten lafẓından emr ve vaṣf-ı terkībī **töhmet** yaramaz nesne ki kimseye isnād ėderler **tüʿizzü men teşā'** diledigin ʿazīz eyler **tüẕillü men teşā'** murād etdigi kimseyi ẕelīl ėder dėmedir

Bābü'ṣ- ṣā'i'l-meftūḥa

ṣe'r intiḳām almaḳ ve dostını öldürmüş kimseye de ṣe'r dėrler **ṣānī** ikinci **ṣāliṣ** üçinci dėmekdir **(15 a) ṣābit-ḳadem** ayaġı dā'im ve ḳarār-gīr maʿnāsına **ṣāḳıbe** żiyālu nesne şihāb-ı ṣāḳıb gibi ve südi çoḳ olan nāḳaya dėrler **ṣebt** sükūn-ı bā ile ṣābitü'l-ḳalb ve ṣābitü'l-ʿaḳl olan **ṣebet** fetḥateynle ṣābit-ḳadem olmaġa ve ḥüccete dėrler **ṣebāt** ḥāṣıl olmaḳ ṣübūt maʿnāsına **ṣervet** bir nesneniñ ṣayısı çoḳ olmaḳ keṣret-i ʿaded maʿnāsına ẕū-ṣervet ve ṣāḥib-i ṣervet māl-dār ve ġanī kimse **ṣeḳf** fetḥ ve sükūn ile ḥāẕıḳ ve ḫafīf kimse ve bir nesneye duş ve müṣādif olmaġa dėrler **ṣelme** gedik yaʿnī dereniñ seylden ya ġayri nesneden bir ṭarafı gedilmesine dėrler **ṣelle** teşdīd ile ḳoyun sürüsine dėrler **Ṣevībe**[51] murḍiʿa-(ı) resūlu'llāh ṣalla'llāhu taʿālā ʿaleyhi ve sellem olan kenīzekiñ ismidir **ṣevābit ve seyyārāt** ṭuran ve yürüyen kevākib **ṣevb** urbanıñ her birine dėrler cemʿi eṣvābdır **ṣenāyā** zīr ü bālāda olan dört ʿaded ön dişe ve yoḳuşda olan yola dėrler ṭarīḳ-i ʿaḳabe maʿnāsına **ṣeniyye** bir nesneyi añmaḳ ʿaṭf maʿnāsına **ṣeniyyetü'l-beyżā** bir maḥallıñ ismidir **ṣeniyyāt** yollar ve ṭavarlar maʿnāsınadır **ṣenā'** duʿa maʿnāsına **ṣemen** ṣatılan nesne bahāsı **ṣemere** meyve dėmekdir **ṣaḳaleyn** ins ü cinniñ mecmūʿına dėrler **ṣaḳīl** aġır nesne **ṣaḳīf** bir ḳabīleniñ babası ismidir **ṣeyyib** eri gitmiş ʿavret ve ʿavreti gitmiş er müẕekker ve mü'enneṣ bunda beraberdir **ṣeyyibe** mü'enneṣe ḫāṣdır

Bābü'ṣ-ṣā'i'l-meksūre

[51] **Ṣevībe** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Ṣüveybedir**. Metinde üstünlü ṣā' kısmında **Ṣevībe** olarak geçmektedir.

S̲ıḳlet aġırlıḳ **s̲iḳāl** s̲ıḳlıñ cem‘idir yükler dėmekdir **s̲iḳḳīf** merrīḫ vezni üzre ġāyet ekşi sirkeye dėrler **s̲iḳā** mu‘temedün ‘aleyhi olan nesneye dėrler **s̲iḳāt** bunuñ cem‘idir

Bābü's̲-s̲ā’i'l-mażmūme

S̲u‘bān bir nev‘ yılandır ki ġāyet uzun olur **s̲üġūr** s̲aġrıñ cem‘idir ḳorḳulu maḥallere ve pür-sūr belde de olsun ser-ḥadlarda olan gedikler de olsun ve ṭolmuş çıbana da dėrler **s̲uḳbe** delik sūrāḫ gibi **s̲üreyyā** Ülker nāmıyla meşhūr olan yıldıza dėrler **s̲übūt** ḥāṣıl olmaḳ s̲ebāt gibi **s̲ülüs̲** bir nesneniñ üç bölükde bir bölügi **s̲ülüs̲ān** üç bölükde iki bölügüne dėrler

Bābü'l-cīmi'l-meftūḥa

Cāh manṣıb ve rif‘at **çāh** ḳuyu bi’r ma‘nāsına **cām** ḳadeḥe ve bādeye ve ṣırçaya **câme** urba s̲evb ma‘nāsına **câme-ḫ̬ˇāb** örtü ve döşek **çār** dört ‘adedin ismidir **çāşnī** leẕẕet ve dad ma‘nāsına **çāşnī-gīr** dad ṭutucı **cāvīd ve cāvidān** ḳadīm ve ebedī ma‘nāsına dėrler **cān-perver** cān besleyici **cā ve cāy** ikisi maḥall ve maḳām ma‘nāsınadır **cāy-gāh** eglenecek yer ḳarār-gāh ma‘nāsına **cāy-gīr** yer ṭutucı **cā-nişīn** kimse ḫ̬alefine ya‘nī yerine oturana dėrler **cān-sitān** kesr-i sīn ile cān alıcı dėmekdir **cān-baḫ̬ş** cān-baḫ̬ş ėdici dėmekdir **cān-sipārī** cānını mengene ile sıḳmaḳ ġayretden kināyedir **cān-gezāy** cān ışırıcı ya‘nī dişleyici **çāk** yırtıḳ ḫ̬arḳ gibi **cādde** ulu yol şāh-rāh ma‘nāsına **çārūb** süpürge dėmedir **çārūb-keş** süpürge çekici **çār-bāliş** mindere ve ‘anāṣır-ı erba‘aya dėrler **câhiliyyet** cāhillik dėmekdir ki ‘ilmiñ żıddıdır büt-perestān ḥaḳdan ġāfil ve bī-ḫ̬aber olduḳlarıçün vaḳtlerine zamān-ı cāhiliyyet dėrler **çāre-res** çāre ėrişdirici dėmekdir **Cābir** raẕiya'llāhü ta‘ālā ‘anhü ṣaḥābe-i güzīndendir **cānib-dār** ṭaraf ṭutucı ġayret çekici ve yardımcı dėmekdir **çāḳ (15 b)** tā gibi esmā’-ı işāretden olmalı **cān-fezā** cān arturan **çār-pā** dört ayaḳlu **cāsūs** cüst ü cū ėdüb teftīş ü tecessüs ėdici türkīde daḫ̬ı müsta‘meldır **çāre-cū** çāre isteyici **çār-per** dört ḳanadlı **cār** ḳomşu hem-sāye ma‘nāsına ve ol kimseye dėrler ki imdādına ėrişsin **çāre-sāz** çāre düzici **cāzim** bir nesneyi cezm ėdici ḳaṭ‘ ma‘nāsına **Cebbār** esmā’-ı allāhdandır celle celālühü sā’ir cebr ėdenlere de dėrler **cebābire** cem‘dir cebr ėdiciler dėmek **cebīre** yara baġı **cebel** ṭaġ **cebīn** alında zülfüñ üzerinde olan yer ve ḳorḳaḳ kimseye dėrler **cebān** gibi **çep** ṣol ṭaraf yesār ma‘nāsına **cebe** cengde giyilen temür dir‘e dėrler **cebhe** alın pīşān gibi **ceberūt** ‘ālem-i ‘ulvīden bir ‘ālemdir **çetr** çādıra dėrler **caḫ̬īm** āteş isimlerindendir cehennem ve her çukur yerde olan nār-ı ‘aẕīmine caḫ̬īm dėrler **cedr** dört yaşında olan deve ve ḳāṣıd ma‘nāsına **ced‘ā** bir deveye tesmiye buyurulmuş oldığı sīretde mufaṣṣaldır **cedd** dede

cedāvil cedveliñ cem‘idir ma‘lūmdur **ceẕb** çekmek cebẕ gibi **cerād** çekirge milḥ ma‘nāsına **çerā-gāh** otlaḳ yeri **çerende** otlayıcı ve otluḳ **cerb** ferbih ya‘nī semīz ü bir dürlü ṣudur ve ġālib ma‘nāsına **cerb-zebān** şīrīn dillü dėme **cerbde** ḳabuḳsuz aġaç **çerḫ** gök felek gibi **çerā** niçün dėmekdir **cerīḥa-dūz** yara dikici **çerīde** otlamış **cereyān** aḳmaḳ **cerr** çekmek **çerende-revān** otlaḳda gezici **cerīde** defter ve her şeyden mücerred ma‘nāsına **cerāyim** cem‘dir cürm ve günāhlar dėmek **ceza‘** fetḥateynle ṣabırsızlıḳ **cezīle** ‘aẕīme ma‘nāsınadır **cezūr** boġazlamaḳ içün olan deve müẕekkere ve mü’enneṯe dėnür **cest** ṣıçradı **cesbān** lāyıḳ **çeşn** bayram **çeşīde** ṭatmaḳ **ceffāf** ḳurudıcı **cefūn** çanaġa ve göz ḳabaġına dėrler **çekīde** ṭamlamış **çekān** ṭamlayıcı **celīl** emr-i ‘aẕīm **celādet** berklik ṣalābet ma‘nāsına **Celālü's-suyūṭī** ‘ulemādan bir ẕātiñ ismidir **celā’il** celīliñ cem‘idir **celīl** bir nev‘ ota daḫı dėrler **celāl** ‘aẓamet ma‘nāsına kesr-i cīm ile ecel ma‘nāsına **celiyye** müteyaḳḳın olan ḫaber **celī** āşikāre olan nesne ki ḫafīniñ muḳābilidir **çelībā** ḫāç ṣalīb ma‘nāsına **cemre** köz aḫker ma‘nāsına **çemen-pīrā** çemenistānı bezeyici **cemīl** ṣāḥib-i cemāl olan **cemīle** ḥüsnā ‘avret **cem‘-i keṯīr** çoḳ kimseler **cemmā’ı'l-ġafīr** cīmiñ fetḥ ve teşdīd ile cemā‘et-i nāsa dėrler **çemen-efrūz** çemen ṣu‘lelendirici **çemen-zār** çimenlik **cemām** at diñlenüb rāḥet olmaḳ **cem‘iyyet** dernek **cemel** erkek deve **çemçe** aġacdan olan ḳadeḥ **cemz** seyrden bir nev‘dir ki ‘unuḳdan eşeddir ‘unuḳ gerini gerini yürümekdir **cemmāz** ṣol deve ki oña micmez biner micmez kesr-i mīm ile deveyi ẕikr olunan reviş üzre yürüdendir **çend** ‘adedden su’āldir ḳaç ve ne miḳdār dėmekdir **çendīn-sāl** niçe yıl dėmekdir **çendān** niçe niçe ve niçe kerre dėmekdir **ceng-āver** cengci ve bahādır **çeng** çalgı nev‘inden imiş **çeġāne** barmaḳlar arasında çalınur bir sāz imiş **çengī** raḳḳāṣıñ mü’enneṯ cinsine dėrler

ḫayāl u fikri yürek oynadan dir el-ḳıṣṣa
o çengi raḳṣda bir cilve-sāz ki añladamam

cenāḥ ḳuş ḳanadı **ceng-cū** ceng isteyici **cenān** ḳalb **cenūb** ḳıble ṭarafınıñ muḳābili **cenāb** cenbden ṭaraf dėme ve ḳapu öñi ve ḳadr ve kenār ma‘nāsına **cenīn** raḥimde olan çocuḳ **cenen** fetḥateynle ḳabr mezār ma‘nāsına **cevv** teşdīd ile gök ile yer arasına ve daḫı vādī-i **(16 a)** vāsi‘ ma‘nāsına da dėmişler **cevād** cömerdlik saḫāvet ma‘nāsına **cevher-fürūş** cevher ṣatıcı **cevheriyān** cevherciler **cevānib** cānibler ve ṭaraflar dėmekdir **çevgān** ma‘rūf ucı egri degnekdir ṣaḥrālarda ṭob çalarlarımış **cevşen** gögüs sīne ma‘nāsına ve zırh ve cevşenü'l-leyl nıṣf-ı leyle ve ṣadr-ı leyle dėrler **cevlān-ger** cevlān ėdici pertāv gibi bir şeydir **cevlān-gāh** cevlān yeri **çehre-sā** yüz sürici **çehre-**

nümā yüz gösterici **cehele** cāhiller **cehābize** cehbāzıñ cem‘idir ve şehbāzıñ mu‘arrebidir **ceyed** fetḥateynle gerdānı uzun ve güzel **ceydā** gerdeni güzel ‘avret

Bābü'l-cīmi'l-meksūre

Ci’te ileynā bizim ṭarafımıza geldiñ **cibillet** yaradılış ḫilḳat ma‘nāsına **cibāl** cem‘dir ṭaġlar dėmek **cidār** dīvār **cidd** teşdīd ile çalışmaḳ sa‘y ma‘nāsına **çirāġ** fetīlde yanan od **çirk-āb** murdār ve bulaşıḳ şu **cirm** kesr ve sükūn ile cesede ve levne ve ṣavta daḫı dėrler **cirīde-i ḫaḍrā**[52] yeşil ‘aṣa **çişme**[53] pıñār **çişm** göz **ciger-şikāf** ciger yarıcı **ciger-ḫūn** cigeri ḳanlu **ciger-dūz** ciger dikici **ciger-gāh** cigerde eglenici **cilve** ḥarekete ve ṣalını ṣalını gezmek **cilve-ger** cilve ėdici **cilve-sāz** cilve düzici **cilve-dih** kesr-i dāl ile cilve vėr dėmekdir **cilve-nümā** cilve gösterici **cilbāb** çār-şeb milḥafe ma‘nāsına Fārsī’de żamm-ı cīm ile çār-şeb ve dül-bend ma‘nāsına **Cimşīd**[54] nām-ı pādişāh **cinniyān** cin ṭa’ifesi **çınār** bir ma‘rūf aġacdır **cinān** büstānlar ma‘nāsınadır cennetiñ cem‘idir **cinnān** teşdīd ile aġ yılan dėmekdir **cinnī** cinlere ve ḳalbe ve bir nesneniñ ibtidāsına ve tāze oġlana da dėrler **civār** ḳomşuluġa ve mescidde mu‘tekif olmaġa dėrler żamm-ı cīm ile daḫı bu ma‘nāya **civān-merd** genç ve tāze yigit **cihān-āferīn** cihān yaradıcı **çihār** dört ‘adediñ ismidir **çihār-deh** ondört **çihil** ḳırḳ **cihān-bīn** cihān görmüş **cihān-muṭā‘** cihān iṭā‘et ėdici dėmekdir **cihān-gīr** cihān ṭutucı **cihān-tāb** cihān şu‘lelendirici **cihān-ārā** cihānı bezeyici **cihān-gerd** cihānı ṭolaşıcı dėmekdir bunlar vaṣf-ı terkībidir **cihet** ṭaraf **cihād** ġazāya dėrler **çi-pürsī** ne ṣorarsın **çi-dāned** ne bilür dėmedir **çi-gūnegī** ne gūnelik **çihārüm** dördünci demekdir **çihā** çi lafẓınıñ cem‘idir neler dėmekdir **cihāz** gelin esbābı feṭḥ-i cīm ile daḫı gelin esbābı ve kes zen ma‘nāsınadır ḥāṣılı bir kelām-ı ḫaṭar-nākdır ḳurrācasına faṣīḥini icrāya diḳḳat lāzımdır **cihet-i cāmi‘a** cem‘ ėdici cihet **çīz** nesne ve şey dėmekdir **çīn** büklüm ve bir şehir **ciyş**[55] ‘asker **cīfe** rāyiḥa baġlamış olan meyyitiñ bedeni **cīd** boyun ‘unḳ gibi

Bābü'l-cīmi'l-mażmūme

Cübb teşdīd ile şol ḳuyudur ki içi yapılmamış ola **cüdūl** dāne sünbülünde berg olmaḳ **cüdā** ayrılmaḳ **cüdā-gāne** başḳacasına **cüs̱mān** beden cesed ma‘nāsına **cürs̱ūme** aṣıl **cür‘a** bir içim şu ḥasve ma‘nāsına ve ḳadeḥiñ dibinde ḳalan baḳıyyeye de cür‘a dėrler

[52]**cirīde** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **cerīdedir**. Metinde esreli cīm kısmında **cirīde** olarak geçmektedir.
[53]**Çişme** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **çeşmedir**. Metinde esreli cīm kısmında **çişme** olarak geçmektedir.
[54]**Cimşīd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Cemşīd**. Metinde esreli cīm kısmında **Cimşīd** olarak geçmektedir.
[55]**Ciyş** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ceyşdir**. Metinde esreli cīm kısmında **ciyş** olarak geçmektedir.

cür'et bahādırlık şecā'at ma'nāsına **cürre-bāz** cürre bir ṭuzaḳdır bāz ṭoġan dėdikleri ḳuşdur ṭoġan ṭuzaġı dėmek olur **cürūḥ** cem'idir yaralar dėmekdir **cüz'** ba'ż'ül-eczā' **cüst-cū** aramaḳ ve istemek **cülūs (16 b)** oturmaḳ ḳu'ūd ma'nāsına **cümcüme** cīmleriñ żammı ve mīm-i evveliñ sükūnuyla ḳafā kemügi ki dimāġı müştemildir ve aġac ḳadeḥe ve şoraḳ yerde ḳazınan ḳuyuya dėrler **cümmāze** bir cins dir'dır yünükdenyapub giyerler **cum'āt** cem'dir cum'a günleri dėmek **cumhūr** şol ḳavmdir ki cem' olub eṭrāfına ḥavāle olmuş ola **cünāf**[56] meyl ėtmek **çünīn** böyle **çünān** onuñ gibi **cünūn** dīvāneye ve gece ḳarañlıḳ olmaġa ve aġac ve ot uzanub birbirine ṣarılmaġa dėrler **cünbān** deperdici **cünd** 'asker cünūd cem'idir **cünbiş** cünbīden lafẓından ism-i maṣdardır depreniş ve ḥareket ma'nāsına **cūy-bār** ırmaḳ kenārı **cüyende** isteyici dėmekdir ṭālib ma'nāsına cūyān ve cüyā gibi **cūd** saḫāvet ma'nāsına **cū'** açlıḳ **cūşān** ḳaynayıcı **çūp ve çūpe ve çūpīn** kesilmiş aġacıñ büyüğüne ve küçüğüne dėrler kesilmemiş yerinde pāy-dār olana diraḫt dėrler **çūn ve çirā** nite ve niçün dėmekdir **çūn** imāle iledir **çü** miṯl ma'nāsınadır **cüy** ırmaḳ **cū ve cüy** cüyyīden lafẓından isteyici ma'nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti'māl olunur dil-cū ve vesīle-cū gibi **cühelā ve cühhāl** cāhiller 'alemeniñ muḳābilidir ki bilmeyiciler dėmekdir **cüyūş** ceyşiñ cem'idir 'askerler dėmekdir

Bābü'l-ḥā'i'l-meftūḥa

ḥā'iz[57] **ḥālef** 'ahd edişmek ve ḳarındaşlaşmaḳ ve fi'l-ḥadīṯ ennehü ḥālefa beyna ḳureyş ve'l anṣār[58] ya'nī āḫā beynehüm lā-ḥilfe fi'l-islām bu maḳūle yerlerde and içişmek zamān-ı cāhilīyetde olur idi islāmda olmaz dėmekdir **maḥfel-i ḥālef** 'ahdleşmek içün cem' olacaḳ yer **ḥāfıḳan** şarḳ ile ġarb dėrler **ḥāşā** kelām-ı tenzīhdir **ḥāciz** men' ėdici **ḥāvī** cem' ėdici **Ḥāfıẓ-ı Sem'ānc** muḥaddiṯīnden bir ẕātdır **ḥādī-'aşer** onbirinci **ḥāmil ve ḥāmile** yüklü 'avrete dėrler **ḥāyiṭ** dīvār **ḥāşe** kenār ve ḥavāş cem'idir **ḥāṣıl** bir nesneniñ bāḳī ḳalanı **ḥā'il** yükli ḳalmayan deve ve nāḳa yavrısınıñ dişisine derler **ḥāḳ** bir nesneniñ ortası vasaṭ ma'nāsına **ḥāmiye** ıssı göze 'ayn-ı ḥār ma'nāsına **ḥālāt** ḥāller **ḥabīb** sevgilü **ḥabbeẕā** ne güzel **ḥabel** fetḥateynle ḳarnında olan veled ḥaml ma'nāsına **ḥablü'l-verīd** şāh ṭamarı **hablü'l-metīn** muḥkem ip **Ḥabībüs-siyer** nām-ı kitāb **ḥebel** fetḥateynle viṣāl ma'nāsınadır **ḥabāb** şu üzerinde ḳabarcıġa ve büyük şuya da dėrler **ḥattā** intiha-yı ġāyet **ḥaṣīṣ** serī' ve 'acūl **ḥacle** fetḥateynle gelin evine dėrler cem'i

[56]**Cünāf** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **cenefdir**. Metinde ötreli cīm kısmında **cünāf** olarak geçmektedir.
[57]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime sayfa kenarında bulunmaktadır.
[58]Hadis şeriftir."Muhacirlerle Ensâr Arasında Kardeşlik Kurudu".

ḥicāldır kesr-i ḥā ile ve ṭuyūrdan olan erkek keklige hacle de dėrler **Ḥaccāc** meşhūr merḥametsiz bir kimsedir **ḥacb**[59] men‘ ėtmek **ḥacer** ṭaş seng ma‘nāsına **ḥacerāt**[60] ḥücretiñ cem‘idir nāḥiyeler ve māl u menāl ma‘nāsına **ḥac** ḳaṣd ma‘nāsına ve zamān-ı maḫṣūṣda mekān-ı maḫṣūṣı ziyāret ėtmege dėrler **ḥadīḳa** bāġçe ravża ma‘nāsına **Ḥadīḳatü'n-naḫle** bir mevżı‘ıñ adıdır **ḥadeḳatü'l-‘ayn** göz ḳarası **ḥadd** iki şey’iñ beyninde māni‘ olan nesne ve bir nesneniñ alacasına ve ḳuvvete ve bir nesneniñ müntehāsına ve ḥadd-ı şer‘ī urmaġa dėrler bir işi tekrār ėtmeden māni‘ oldıġıçün ve ‘avret zevci vefātından ṣoñra zīnetinden el çekmege dėrler **ḥadīd** temür āhen ma‘nāsına **ḥadīṯ** ḫaber cem‘i ḥavādiṯdir **ḥaẕvü'l-ḳaẕẕe bi'l-ḳaẕẕe** ṭābaḳa'n-na‘la bi'n-na‘l dėmekdir **ḥarb** ceng **ḥarem** ḥarāma ıṭlāḳ olunur bunuñ naẓīri zemen ile zamān gibidir **ḥarīm** bir nesneniñ eṭrāfına **(17 a)** ve maḥremiñ ṣevbine dėrler **ḥareket** depretmek harekāt cem‘i **ḥarīf** hem-şan‘at dėmekdir ve şol nesnedir ki ḥarāfetle dili yaḳar başal-ı ḥarīf dėrler **Ḥarrā’**[61] nām-ı cebel **ḥarrāḳa** bir nev‘ gemidir ki içinde düşmāna atılacaḳ āteş işi vardır **ḥarāret** ıssılık bürūdetiñ muḳābilidir **ḥarīr** ipek ve aṭlas **ḥarem-serāy** ḥarem olan ḫāneye dėrler **ḥarf-gīrān** söz ṣāḥibleri **ḥarām** ḥalālıñ żıddıdır **ḥarām-zāde** veled-i zinā **ḥarṣ** ekin zer‘ ma‘nāsına **ḥarbe** ḳışa caḳı süñü nīze-i ḳaṣīr ma‘nāsına **ḥaremü'l-emn** Mekke-i mükerremedir şerrafaha'llāhü ta‘ālā **ḥazm** ḥānıñ feṭḥ ve sükūn ile bir nesneyi baġlamaḳ ve mürtefi‘ yere çıḳmaḳ **hazem** feṭḥateynle gögüsde ola(n) ṭutḳunluḳ ve ġuṣṣa ġuṣaṣ gibidir veznen ve ma‘nen ve feresiñ yanları ḳaba olmaḳ haźmıñ żıddıdır haźm atıñ yanları birbirine munżam olub balıḳ ḳarınlı olmaḳdır at ehliniñ ‘indinde bu miṣillü ‘ayb ‘add olunur **hazīn** hüzünlenmiş kimse yāḫud hüzün vėrici nesne **hazin** kesr-i zā ile ġam -nāk kimse ḥazīn ma‘nāsına **ḥazen** feṭḥateynle ḥüzn çekmek sürūruñ muḳābilidir **ḥasane** iyilik seyyi’eniñ muḳābili **ḥased** kimseye iyilik istememek **ḥasede** ḥased ėdiciler **ḥasret** ārzū çekmek **ḥasīb** ḥaseb ṣāḥibi olan kimse ḥaseb şol nesnedir ki insān onuñla tefāḫür ėder ābā ve ecdādınıñ ṣıfāt-ı ḥasenesinden ba‘żılar insānıñ ḥasebi dīnidir ba‘żılar mālīdir didi Nuḫbe-i Vehbī’de

baba ṣoyı pāk olan kimseye dėrler ḥasīb
vālidesi cānibi ṭāhir olandır nesīb

[59]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[60]**Ḥacrāt** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḥücerātdır**. Metinde üstünlü ḥā’ kısmında **ḥacerāt** olarak geçmektedir.
[61]**Ḥarrā’** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Ḥirā’dır**. Metinde üstünlü ḥā’ kısmında **Ḥarrā’** olarak geçmektedir.

ḥasb sükūn-ı sīn ile ṣaymaḳ ve kifāyet ma‘nāsına **ḥasūd** ḥased ėdici kimse **ḥaşem** kimseniñ ḫademine ve tevābi‘ine dėrler onuñ sebebine ġażabına gelür olalar **ḥaşerāt** yeryüzünde gezen cānverlerin ḫurdeleri **ḥaşr** ṣādıñ sükūnuyla bir nesneyi ṭar ėtmek ve iḥāṭa ėtmek ve ‘adüvv bir ṭā’ifeyi iḥāṭa ėdüb taẕyīḳ eylemek ve ḥabs ėtmege de dėrler **ḥaṣāt** ḫurde ṭaşlar **ḥażar** fetḥateynle maḥżar ma‘nāsınadır şehirde sākin olmaḳ **ḥażret** żādıñ sükūnuyla bir nesneniñ ḳurbı ve çevresi **ḥażerāt** cem‘idir **ḥażīż** ṭaġ nihāyet buldıġı yerde olan düz yere dėrler **ḫaṭar**[62] helāka müşref olmaḳ öndüle ve ḳadr u menzilete dėrler **ḥaṭṭ** bir yere nüzūl ėtmege ve aşaġı inmege ve ḥayvānıñ irin almaġa ve yayın kirişin açmaġa dėrler **ḥafaẓa** ḥıfẓ ėdiciler **ḥafr** sükūn-ı fā ile bir yeri ḳazmaḳ **ḥavāfir** cem‘idir **ḥaḳḳ-perest** ḥaḳḳa ṭapıcı **ḥaḳīḳī** bir nesneyi işlemege lāyıḳ olan kimse **ḥaḳḳ-bīn** ḥaḳḳ görici **ḥaḳḳ-cūy** ḥaḳḳ isteyici **ḥaḳāyıḳ** ḥaḳīḳetiñ cem‘idir **ḥaḳāret** ḥaḳīrlik ve ẕelīllik **ḥakīm** ‘ālim ve ṣāḥib-i ḥikmet ve umūrı muḥkem ḳılana daḫı dėrler **ḥakem** fetḥateynle ḥākim ma‘nāsına **ḥakeme-i ḥikmet** hikmet ḥākimleri ya‘nī ‘ilm-i ḥikmetden ḥükm ile ḫaber vėriciler **ḥükm-fermā** yine fetḥateynle ḥükm buyurıcı dėmekdir **ḥakkāk** ḳazıcı **ḥalbe** lāmıñ ve ḥānıñ sükūnuyla şol atlardır ki her ṭarafdan ḳoşı içün cem‘ olub işṭabl-ı vāḥidden olmaya **ḥalāvet** bir nesne ṭatlu olmaḳ bāb-ı rābi‘den göze şirīn görünmede ve bāb-ı evvelden aġıza şirīn gelmede isti‘māl olunur dėyü mervīdir **ḥalaḳa-be-gūş** ışṭılāḥda emre muṭī‘ olan ḳul ve ḫiẕmet-kār ma‘nāsınadır **ḥall** açmaḳ ve nüzūl ma‘nāsına da gelür **ḥalīle** zevceye ve zevcine ḥalīl dėrler bir evde **(17 b)** ḥulūl ėttikleri içün **ḥalīf** kimse ile ‘ahd ėdüb and içen kimse **ḥamel** fetḥateynle ḳuzı bere ma‘nāsına **ḥaml** sükūn ile yük bār ma‘nāsına **ḥamāme** güvercin kebūter ma‘nāsına **ḥamrü'n-na‘īmī**[63] ṣıġın dėdikleri cānver **ḥamīm** ıssı ṣu mā’-ı ḥār ve āb-ı germ ma‘nāsına **ḥamle** hücūm ėtmek **ḥamd** ẕemmiñ żıddıdır ve medḥ ma‘nāsına **Ḥamza** rażiya'llāhü ‘anhü ‘amm-ı resūlu'llāhdır ‘aleyhi's-selām **ḥamiyyet** bir nesneden ‘ār ėtmek **ḥamā’il-vār** ḥamā’il gibi **ḥamrā’** ḳızıl renk **ḥammāletü'l-ḥaṭab** zevce-i bī-edeb-i Ebu-leheb **ḥavāyā** ḥalaḳalar ve bağırsaḳlar ve erkek develer **ḥavme** çevre ve eṭrāf ma‘nāsına **ḥavālī** ṭaraflar ve çevreler **ḥavza** nāḥiye ki her nesneniñ ṭarafı dėmekdir **ḥavzatü'l-mülk** şehriñ eṭrāfında olan ḳurādır ki onı evvel şehir żabṭ ü ṣıyānet ėder **ḥavāss** ḥissiñ cem‘idir **ḥavṣala** ḳuş ḳursaġı ve daḫı ḳursaġı ṭoldurmaġa da ḥavṣala dėrler **ḥavż-ı mevrūd** ḥāżır olmuş ḥavż **Ḥayzūm** melāyik atlarınıñ ismidir ve bir

[62]Bu kelime aslında üstünlü ḫā’ kısmında olması gerekirken metinde üsütünlü ḥā’ kısmında geçmektedir.
[63]**Ḥamrü'n-na‘īmī** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḥumrü'n-na‘īmīdir**. Metinde üstünlü ḫā’ kısmında **ḥamrü'n-na‘īmī** olarak geçmektedir.

rivāyetde Cebrā’īl ‘aleyhi's-selāmıñ feresiñ ismidir **ḥayāle** ḳarşu muḳābil ma‘nāsına **ḥayāt** ṣaġlıḳ **ḥayā’** utanmaḳ **ḥayyiz** eve tābi‘ olan mekān **ḥayf** ḥānıñ feṯḥ ve sükūnuyla cevr ve ẓulm

Bābü'l-ḥā’i'l-meksūre

ḥibāl ḥablıñ cem‘idir ipler dėmekdir **ḥibil** kesreteynle āfet dāhiye dėme dāhiye emr-i ‘aẓīme dėrler **hicāb-sūz** hicāb yaḳıcı **ḥiddet** keskinliġe ve ġażaba dėrler **ḥırş** ṭama‘ **ḥirmān** bir nesne kimseye ḥarām olmaḳ **ḥirz** ziyāde maḥfūẓ yere dėrler **ḥizām**[64] ata urduḳları ḳolan ve beşikde çocuġuñ ellerin bağladıḳları nesne **ḥicāz** bir ḳaç beldeniñ ismidir **ḥicr** insānıñ ḳucāġı kenar-ı merdüm ve ḥarām ma‘nāsına **ḥicāle** gelin evi **ḥiss** gizlü āvaz ve nefsā olan ‘avrete ‘āriż olan veca‘a ve şey ma‘nāsına ve şefḳat ve riḳḳat ėtmege ve nebātātı yıḳan ṣoġuḳa ve bir nesneye yaḳın ḥāṣıl ḳılmaġa dėrler **ḥişār** ḳal‘a **ḥişşe-dār** ḥişşe ṭutıcı **ḥışn-ı ḥaşīn** muḥkem ḥişār **ḥıżāne** ‘avret kendü oġlını ṣaḳlamaġa dėrler **ḥıfẓ ü ḥirāset** ḥirāset daḫı ḥıfẓ ma‘nāsınadır **ḥıḳd** kīn żaġn ma‘nāsına **ḥikmet-āmīz** ḥikmet ḳarışdırıcı **ḥilye** ṣıfat ve ḳılıç zīneti olan nesne **ḥimā** memnū‘ olan nesne ki oña ḳarīb olmaġa ruḫṣat olmaya **ḥimāyet** ṣiyānet ma‘nāsına **ḥimār** eşek ḫar gibi **ḥıyż**[65] nisā ḥālidir **ḥīn** zamān **ḥayret-efzā** ḥayret arturıcı **ḥiyel** ḥīleler **ḥīṭān** ḥāyıṭıñ cem‘idir dīvārlar dėmekdir **ḥayy** diri zinde ma‘nāsına esmā’-ı ẕātdandır celle celālehu **Ḥiyder**[66] laḳab-ı ḥażret-i ‘Alidir rażiya'llāhü ta‘ālā ‘anhü **hayṣiyāt**[67]

Bābü'l-ḥā’i'l-mażmūme

ḥublā yüklü ‘avret cem‘i ḥubāldır **ḥubbü'l-vaṭan mine'l-īmān** vaṭana maḥabbet īmāndandır vaṭan oldığı yere dėrler **ḥubāb** süvişmek muḥabbet ve yılana dėrler ḥayye ma‘nāsına ve ismi şeyṭāndır dėdikleriniñ vechi budur ki yılana şeyṭāndır dėrler **ḥücüb** żammeteynle ḥicābıñ cem‘idir **ḥüccet** bürhān **ḥücre** deve aġılı hücretü'd-dār bundan me’ḫūẕdur **Ḥüccetü'l-vedā‘** bir maḥallıñ ismidir **ḥudūṣ** bir nesne yoġiken ṣoñradan vücūda gelmek **ḥudūd** ḥaddiñ cem‘idir ḥadd ḥā’-ı meftūḥada mürūr ėtdi **ḥurūf** ḥarfler **ḥürmet** bir nesneye mübāşeret ḥarām olmaḳ **ḥurrāḳ** ziyāde ṭuzlu ṣu ve segirtme de müteşevviḳ olan ata dėrler ki āteş miṣāli tīz ola ve **ḥurrāḳ u ḥurrāḳa**[68] **(18 a)** teşdīd ile

[64]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[65]**Ḥıyż** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḥayżdır**. Metinde esreli ḥā’ kısmında **Ḥıyż** olarak geçmektedir.
[66]**Ḥiyder** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Ḥayderdir**. Metinde esreli ḥā’ kısmında **Ḥıyż** olarak geçmektedir.
[67]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[68]**Ḥurrāḳa** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḥarrāḳadır**. Metinde ötreli ḥā’ kısmında **ḥurrāḳa** olarak geçmektedir.

şol ḳava dėrler ki çaḳmaḳdan āteş çıḳdıḳda onuñ üzerine düşe **ḥüzn** sükūn ile ġamluluḳ **ḥüsn** sükūn ile güzellik **ḥussād** ḥased ėdiciler **ḥusām** ḳılıc ve yan bıçāġı **ḥuşne** ‘avret perhīz-kār olmaḳ **ḥużżār** ḥāżırlar **ḥużūr** ġaybetiñ muḳābilidir **ḥuṭām** menfa‘at-i sūri ve yābis nesneden münkesir olana dėrler ba‘żılar ḳurı ot ḫurdesi dėmişdir giyāh-rīze-i ḫuşk ma‘nāsına ve duḫāna da dėrlermiş **ḥuffāẓ** ḥāfıẓlar **ḥufre** żamm ve sükūn ile çuḳur yer ki ḳazmaḳla ḥāṣıl olmuşdur **ḥufer** ḥānıñ żammı ve fānıñ fetḥiyle cem‘i ḳazılan yerler **ḥuḳūḳ** ḥaḳḳ ġalebe ėtmek ḥaḳḳ kimseye ḳorḳutmaġa ve bir nesneyi s̱ābit ḳılmaġa ve bir nesneyi yaḳīn bilmek ve bir nesne işlemek cā’iz olmaġa da der(ler) ve vücūb ma‘nāsına da gelür **hükm-fermā** hükm buyurıcı **ḥükkām** ḥākimler **ḥükūmet** ḥākimlik **ḥulūl** ḳonmaḳ nüzūl ma‘nāsına ve ḳurbān şol mevżi‘e ėrişmege dėrler ki anda onuñ ẕebḥi ḥelāl ola ve dīn ḥall olmaġa dėrler teḳūl ḥalla'd-dīn yeḥilü ḥulūlen mine'l-bābi's̱-s̱ānī **ḥulī-bend** bezek baġlayıcı **ḥulvü't-tebessüm** ṭatlu gülüşli **ḥulvü'l-beyān** ṭatlu taḳrīrlü **ḥulel** ḥulleler **ḥumāt** ‘ār lāḥiḳ olan nesnelerden ḥimāyet ḳılanlar **ḥumḳ** sükūn ile ‘aḳlı eksik olmaḳ ve aḥmaḳ ve ḥamḳānıñ cem‘i gelür yuḳāl ḳavm ve nisvetün ḥumḳ **ḥumuḳ** żammeteynle ‘aḳlı eksik olmaḳ ma‘nāsınadır

Bābü'l-ḫā’i'l-meftūḥa

Ḫˇāce pīr ve ‘azīz ve dāniş-mend **ḫātem-i nübüvvet** peyġam-berlik mührі **ḫāriḳ-ı ‘ādet** ḥayyiz-i ‘uḳūldan ḫāric olaraḳ peyġam-berān-ı ‘iẓām ṣalavātü'llāhi ‘aleyhim ecma‘īn ḥażerātından ṣudūr ėden mu‘cizāta ve evliyā’-i kiram ḥażerātından vuḳū‘a gelen kerāmāta dėrler **ḫˇāb** uyḳu nevm ma‘nāsına **ḫˇāher** ḳız ḳarındaş hem-şīre ma‘nāsına **ḫˇāhed** ister dėmekdir **ḫˇāhiş** istek ārzū gibi **ḫādim** ḫiẓmet-kāra dėrler ġulām olsun cāriye olsun **ḫadem** fetḥateynle cem‘i ḫiẓmet-kārlar **ḫāric** dāḫiliñ muḳābili **ḫāver-zemin-i şarḳ** bu maḳāmda Mekke-i mükerreme murād olunur şerrefaha'llāhü ta‘ālā āftāb-ı nübüvvet ondan ṭāli‘ oldıġıçün **ḫāver** gün ṭoġdıġı yere dėrler **ḫāme-i ‘abbās-ı ‘imāme** ‘abbāsī ‘imāme siyah ṣarıḳ dėmekdir **ḫāşāk-rūb** çörçöp süpürici **ḫāṭır-cūy** ḫāṭır isteyici **ḫātime** bir nesneniñ āḫiri **ḫˇāh** dilek ve istek vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-ḫˇāh gibi **ḫākister kün** yere döşenmiş eyle ya‘nī pāy-māl eyle dėmekdir **ḫāfıḳān** şarḳ ile ġarba dėrler **ḫāl** vücūd-ı insānda olan ben **Ḫātūn-ı Ka‘be** ka‘betü'llāha dėrler Naẓm-ı Vehbī’de

dėdiler a‘cām bī-şerm ü edeb
Ka‘be-i ‘ulyāya ḫātūn-ı ‘Arab

dėdiġi bu maʿnādır **ḫāsir** żarar ėdici **ḫānedān** ehl-i beyt ḫāne-vāde ḳadīmī ḫāndān ki aṣıldan olmuş ola **ḫ̌ānende** oḳuyucı **ḫāmūş u ḫamūş** sükūt u epsem **ḫ̌ān** oḳuyıcı maʿnāsıyla vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur sebaḳ-ḫ̌ān gibi **ḫ̌ān** sofra **ḫāṭır-ḫ̌āh** göñül istegi **ḫā'ib** maṭlabına nā'il olmayub nevmīd olıcı kimse **ḫādişe ve ḫadşe** ṭırmalamaḳ eşeri **ḫārḫār** göñülde olan guṣṣa **ḫ̌āst-gār** ṭaleb ėdici **ḫāk** ṭoprāḳ **ḫāk-i pāy** ayaḳ ṭopraġı **ḫāk-dān** ṭopraḳlıḳ ve çöplik **ḫāk-būs** ṭopraġını yaʿnī ḫāk-i pāyını öpmek **ḫākiyān** żillet-i irtikāb idenler ve mütevāżıʿlar **ḫādimāne** ḫiżmet-kārcasına **ḫār** diken **ḫāristān ve ḫārzār** dikenlik **(18 b) ḫāmise** beşinci dėmekdir **ḫāmis** daḫı o maʿnāyadır **ḫālī** boş tehī maʿnāsına **ḫāliḳü'l-arżi ve's-semā'** yeri ve gögi ḫalḳ ėdici dėmekdir cellet ʿaẓametühü **ḫ̌āhī** dilersiñ dėmekdir **ḫāṭır-āzār** göñül incidici **ḫ̌āb-gāh** uyḳu yeri ve rāḥat yeri **ḫāṭır-fürūz** göñül pāsını açıcı ve göñül yaḳıcı **ḫ̌āst** dilek **ḫāne-ḫarāb** vaṣf-ı terkībīdir evi ḫarāb dėmekdir **ḫāṭır-pesend** ḫāṭır begenici **ḫāṣṣa** ʿāmmeniñ muḳābilidir **ḫāricī** şol kimsedir ki aṣlında ululuḳ yoġiken ululuḳ göstere **ḫānmān** ev barḳ ve ḥāl ve mülk muttaṣıl bir luġat olmuşdur **ḫāne** ev **ḫānegī** ḫānede olan nesneler ḫāneye mensūb dėmekdir **ḫāṣṣü'l-ḫāṣ** ḫāṣṣ kimseye maḫṣūṣ ḳılınmış olana dėrler **ḫāk-fersā** ṭopraġa sürünmüş ve ṭopraḳ olmuş **ḫāk-sār** ṭopraḳ ile berāber ṭopraġa mensūb sār lafẓı nisbet ve iżāfet maʿnāsına olur kūh-sār ve seng-sār gibi ve keşretden ve büyüklükden kināyedir ruḫ-sār ve şāḫsār gibi **ḫaber-pejū** ḫaber arayıcı ekşer cāsūslarda istiʿmāl olunur **ḫab-kār** epsemlik **ḫaber-gīr** ḫaber ṭutucı **ḫabīş** yaramaz nesne ṭayyibiñ muḳābili **ḫabbāzān** etmekciler **ḫaber-res** ḫaber ėrişdirici **ḫatm-ı ḫitām** ḫatm bir nesneyi mühürlemege ve āḫir eylemege dėrler ḫitām şol balçıḳdır ki onuñla mühürlerler ve āḫir maʿnāsına da gelür **ḫacālet** ḫacīllik **ḫacel-zede** ḫacīlliġe urulmuş yaʿnī ḫacālete düşmüş **ḫacel** fetḥateynle utandıġından müteḥayyir ve medhūş olmaḳ **ḫacil** kesr-i cīm ile utanıcı kimse **ḫadeng** ḳayın aġacından düzilen oḳa dėrler **ḫadem** cemʿdir ḫiżmet-kārlar dėmekdir **ḫademāt** ḳulluḳlar ve ḫiżmetler **ḫaẕelehümü'llāh** Ḥaḳḳ celle ve ʿalā ḥażretleri ʿavn ve nuṣretini onlardan ḳatʿ eylesün **ḫarḫaşa** ġavġā' ve ġalebe ve yumruḳ cengi **ḫar-meşrebān ve ḫar-ṭabʿān** eşek mizāclu kimseler **ḫarş ve taḫdiş** ḳaşımaḳ ve ṭırmalamaḳ **ḫarīṭa** defter ve şol cāme-dāndir ki içine ḳodukları eşvābıñ üzerine iliklenüb bağlanur **ḫar-gele** eşek sürüsi **ḫarāb** ʿimāretiñ żıddıdır **ḫar-gāh** derem evi ki keçe ile örterler Derem bir ḳabīle ismidir **ḫargūş** ṭavşan dėdikleri cānver **ḫar-seng** uzun eşek dėdikleri oyundur ve büyük degirmen ve ıfaḳ çaḳıl ṭaşı ki üzerinde eşek yürümeye **ḫazā'in** cemʿdir ḫazīneler vāḥıdı **ḫizānedir** kesr-i ḫā ile **ḫazān** güz ayı, ḫarīf maʿnāsına

ḫazān-dīde ḫazān görici **ḫazef** ṣaḳsı ve çölmek **ḫas** bayaġı menfa‘atsiz, çerçöp **ḫasīs** deniyyü'ṭ-ṭab‘ olan kimse **ḫasār ve ḫasāret** helāk olmaḳ ve azmaḳ **ḫaşyet** ḫavf ve kerīh görmek **ḫaḍīre** şol ḫurmā aġacıdır ki ḳoruġı yeşil iken döküle **ḫaḍrā** gök, āsmān ma‘nāsına ve demüre ġaraḳ olmuş ‘asker ve bed-aṣl ‘avret ve şehr-i ‘aẕīm **ḫaṭīre** deve ve ḳoyun aġılı ki çubuḳdan ururlar ve ‘aẕīm ma‘nāsınadır **ḫaṭīr** miṯl ve şeref sābıḳı olan kimse pūlāda daḫı dėrler **ḫaṭar** helāka müşrif olmaḳ ve ḳadr ve menzile **ḫaṭf** sükūn-ı ḫā ve ṭā ile ḳapmaḳ, istīlāb ma‘nāsına ḳavlühü ta‘ālā yaḫṭıfü ebṣārahüm[69] **berḳ-ı ḫāṭıf** göz nūrın ḳapıcı yıldırım ḳamaşdırmaḳdır **ḫatve** adım **ḫaṭmī** bir çiçekdir **ḫatā-pūş** günāh ve ḫaṭāyı setr ėdici **ḫaṭṭ** yazı **ḫafī** bir nesneyi gizlemek ve āşikār ḳılmaġa daḫı dėrler eżdāddandır **ḫafā’** bir kimseye eṯer ve ‘alāmet gizlü olmaġa dėrler **ḫafīfe** yeñli **ḫafe** öksürük ve ism-i maṣdardır boġaz boġmaḳ **ḫalī‘ü'l-‘ıẕār** ḫayāsız kimseye dėrler **(19 a) ḫalṭ** ḳarışdırmaḳ **ḫalef** ard ki ḳuddāmıñ naḳīżidir ve bir ḳarndan ṣoñra gelen ḳarna dėrler pehlūda olan **eyegü** kemüklerine ve kimseniñ ḳā’im-maḳāmına dėrler ve ba‘d ma‘nāsına gelür **ḫalīf** şol bezdir ki köhne yerin çıḳarub meremmet ḳılmış olalar **ḫalef** ‘alef vezni üzre ḫāmile olan nāḳalar vāḥidī ḫalefedir **ḫalīfe** pādişāh **ḫalefterīn** ġāyet girüde olan **ḫalīf** iki ṭaġ arasında olan yola dėrler **ḫalīl** dost dėmekdir **ḫalḫāl** zīnet içün nisvān ayaḳlarına ṭaḳarlar **ḫallāḳ** esmā’-ı şıfatu’lllāhdır celle şānüh mübālaġa ile ḫalḳ ėdici dėmedir **ḫalvet-gāh** yalñızlıḳ yeri **ḫalecān** göñül segrimek fārsīde sülāf dėrler **ḫalīḳa** ṭabī‘at ma‘nāsına ve ḫalā’iḳe dėrler, maḫlūḳlar ma‘nāsına **ḫal‘** sükūn ile bir nesneyi bir nesneden izāle ėtmek yuḳāl ḫala‘a ṣevbahü ve na‘lahü ve ḫil‘at giydirmege dėrler ve ‘azl ėtmege dėrler yuḳāl ḫüli‘a'l-vālī iẕā ‘uzil ve şol ete dėrler ki ḥavāyicle bişürülüb ṭaġarcıġa ḳona **ḫamyāze** esnemek ve gevşeklik **ḫamr** şarāb **ḫamīr** şol mayadır ki ḫamīre ḳatarlar ekşi ḫamīr **ḫamīs** ‘askere dėrler ilerüye ve çār cihete beş bölük oldıġıçün ve ṣaġīr ve ḥaḳīr libāsa dėrler **ḫande** gülmek **ḫandān** gülici **ḫande-rīş** yüze ve ṣaḳala gülmek **ḫandīş** kimseyi masḫaraya almaḳ **ḫavf** ḳorḳu **ḫavārıḳ** cem‘dır ġarīb mu‘cizeler ve kerāmetler **ḫavātim** ḫātimeler ḫātime bir nesneniñ āḫirine dėrler **ḫayāl-bāz** ḳaragöz ve ḥoḳḳa gibi nesneler oynadan **ḫayāvān** buluda dėrler ki anda yaġmur eṯeri ola **ḫayşūm** burunda olan geñize ve ṭaġ burununa dėrler

Bābü'l-ḫā’i'l-meksūre

ḫiẕmet ḫādimlik **ḫiẕmet-kār** ḫiẕmet ėdicilik **ḫiẕlān** ‘avn ve nuṣreti terk ėtmek **ḫırāş** ṭırmalamaḳ ve yaramaz ve saḳaṭ nesne **ḫırāşīde** eẕiyyet pençe-i eẕa ve cefā ile

[69]Kuran kerimden bir ayettir." Şimşek neredeyse gözlerini alacak onların"(20), bakara suresi.

ṭırmalanmış dėmedir **ḫırām** beşāret ve ṣalınış ism-i maṣdardır ṣalınıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur ser ve ḫirām gibi **ḫırāmende ve ḫırāmān** ṣalınıcı ve yürici dėmekdir **ḫırīdār** müşterī ya‘nī ṣatun almaġa ṭālib **ḫired** ‘aḳl **ḫired-mend** ‘aḳıllu **ḫırīde** ṣatun alınmış **ḫırḳ** yırtıḳ çak ma‘nāsına **ḫired-bār** ‘aḳl yaġdırıcı ziyādelikden kināyedir **ḫışt** kerpiç **ḫışm** ġażab **ḫışāl** ḫuylar ḫaṣlet ḫuy dėmekdir ve ḫışāl oḳ atmaġa dėrler **Ḫıżr-ı mesīḥā-maḳdem** ‘īsā ḳudūmlı olan Ḫıżr dėmekdir ‘aleyhimi's-selām **ḫıṭṭa** şol yer ki kimse kendü ve nefsiçün iḫtiyār ėdüb onda binā yapmaġa ‘alāmet vaż‘ ėde **ḫiṭbe** nikāḥa ‘avreti tezevvüce da‘vet ėtmek **ḫiṭāb** bir ḥāżır kimseye söz söylemek **ḫiffet** yeñlilik **ḫilṭat** ḳarışmaḳ **ḫilāl** aralıḳlar **ḫilāfet** ḫalīfelik **ḫil‘at** mālıñ a‘lāsına ve muḫtārına dėrler **ḫilḳat** yaradılış, fıṭrat ma‘nāsına **ḫilāf** muḫālafet ma‘nāsına ve bir kimse ġā’ib olduḳdan ṣoñra zevcesini āḫer kimse varmaġa dėrler **ḫ̌īş** ḫaşm ve kendü **ḫ̌īşāvend** miṣlüh **ḫīme**[70] çādır **ḫıyām** çādırlar **ḫiybet**[71] nevmīd olub maṭlūbına nā’il olmamaḳ **ḫīzed** ḳalḳar **ḫīzān** ḳalḳıcı **ḫiyr-endīş**[72] ḫayr fikirlü **ḫiyl**[73] at, feres ma‘nāsına **ḫiyrü'l-beriyye**[74] ėyü kimseleriñ hayrlusı **Ḫiyber**[75]bir ḳal‘a ismidir **ḫīs-i mışrı** ḫīs şol aġacdır ki budaḳları birbirine ṭolaşmış ve arslān yataġına daḫı dėrler

Bābü'l-ḫā’i'l-mażmūme

(19 b) Ḫubz etmek, nān ma‘nāsına **ḫubbāz ve ḫubbāzī** etmekci **Ḫoten** bir memleketdir **ḫucest ve ḫuceste** mübārek ve bir ṣarı çiçek adı **Ḫudā** celle celālüh **Ḫudāvend** mālik ve büzürg-vār **Ḫudā-dād** Ḥaḳḳ Ta‘ālā’nıñ vergisi **ḫuddām** ḫiẓmet ėdiciler **ḫudāvendigār** iş ṣāḥibi **ḫüdīv** emīr-i büzürg ve ṣāḥib kesr-i ḫā ile daḫı mervī **ḫuẓū bismi'llāh** ya‘nī Ḥaḳḳ Ta‘ālā’nıñ ism-i şerīfiyle alıñ dėmekdir **ḫurde-kār** ıfaḳ ve ince işlü **ḫurde-sāl** genc yaşlu, ṭıfl tāze sāl **ḫurşīd** güneş **ḫūrşīd** miṣlüh **ḫursend** ḳanā‘at **ḫurrem** şād **ḫurrem-sāz** şādlıḳ düzici **ḫurūş** feryād eylemek **ḫurde-bīn** ince fikirlü olan daḳīḳ kimseye dėrler **Ḫüsrev-āne** ḫüsrev edālı Ḫüsrev nām-ı pādīşāhdır **ḫüsrān** bey‘ ü şirāda żarar ėtmek ḫüsr miṣlüh **ḫuşk** kurı, yābis ma‘nāsına **ḫoşnūd** miṣl-ı ḫoşnud, rāżī dėmekdir **ḫuşk-zār** ḳuru yerler **ḫuşūnet** peklik ki mülāyemetiñ muḳābilidir

---

[70]**Ḫīme** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḫaymedir**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **ḫīme** olarak geçmektedir.

[71]**Ḫiybet** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḫaybetdir**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **ḫiybet** olarak geçmektedir.

[72]**Ḫiyr-endīş** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḫayr-endīşdir**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **ḫiyr-endīş** olarak geçmektedir.

[73]**Ḫiyl** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḫayldır**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **ḫiyl** olarak geçmektedir.

[74]**Ḫiyrü'l-beriyye** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḫayrü'l-beriyyedir**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **ḫiyrü'l-beriyye** olarak geçmektedir.

[75]**Ḫiyber** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Ḫayberdir**. Metinde esreli ḫā’ kısmında **Ḫiyber** olarak geçmektedir.

ḫuşūş bir şey' bir nesneye maḫṣūṣ olmaḳ **ḫuṣuṣiyyet** ḫānıñ feṯḥ ve żammı ile ḫuṣūṣ ma'nāsına feṯḥ-i ḫā ile efṣaḥdır **ḫuşūmet** ḫaşmlık **ḫuṭbe** minber üzre ḫuṭbe oḳumaḳ **ḫuṭūb** emr-ı 'aẓīm **ḫulāṣa** ṣāfī ve güzīde olan nesne **ḫulṭa** 'işret ėtmek **ḫuld-āyīn** cennet resimlü dėmekdir luġatda ḫuld kürd vezni üzre żamm ve sükūn ile gözsüz köpek dėdikleri cānver ve bir nesneniñ baḳāsı dā'im olmaḳ ma'nāsınadır **ḫuṭṭa** emr ve ḳaṣd ve maḳṣad ve inṣāf ėtmek **ḫul'** bir kimse zevesin ibānet ėtmege dėrler **ḫum-kede** meyḫāne **ḫum** küp **ḫumār** sārḫoşluḳdan bāḳī ḳalān eşere dėrler ve ḫānıñ feṯḥi ve żammı ile ḫalḳ aralıġına dėrler **ḫums** beş bölükde birine dėrler **ḫunük** baḫtlu ve āsān ve mu'tedil ve ṭūbā lehü ma'nāsına **ḫūb** güzel **ḫūn-rīz** ḳan aḳıdıcı **ḫūn-ālūd** ḳana bulaşmış **ḫūn-āşām** ḳan içici **ḫūn-nā-ḥaḳ** şuçsuz kimseyi ḳatl eylemek **ḫod** kendü **ḫūb-ter** ġāyet güzel **ḫoş-āb** meşhūrdur ve ṣāfi ṣu ve sebze-i ter **ḫūn-pāş** ḳan ṣaçıcı **ḫūn-ḫ˘ār** ḳan içici **ḫūbān** güzeller **ḫūn-ābe** ḳanlu ṣu **ḫod-re'y** kendüyi görici mütekebbir **ḫorde** yemiş **ẕaḫm-ḫorde** yara yemiş **ḫūn-bār** ḳan yaġdırıcı **ḫūn-bahā** ḳan bahāsı, diyet dėrler **ḫūn-çekān** ḳan ṭamladıcı **ḫū** ḫūy **ḫūn-girifte** ḳan ṭutmuş **ḫorṭūm** burun enf ma'nāsına **ḫor** ẕelīl kimse **ḫuyūṭ** cem'dir ḫayṭ iplik, silk dėmedir **ḫuylā'** büyüklenmek kibir **ḫuyūl** ḫaylıñ cem'idir atlar ve ḫayl ẓan ve ḫayāl ma'nāsına daḫı gelür

Bābü'd-dāli'l-meftūḥa

Dār[76] 'arabīde meṣvā ve mevżi' ma'nāsına **dār** serāy ve ev ma'nāsına **dārü's-sürūr** sürūr evi **dārü'ż-żiyāfe** żiyāfe kimseye ḳonaḳ olmaġa dėrler **dārü's-sa'āde** Mekkeye ve Medīneye dėrler **Dārü'n-nābiġa** bir serāy ismidir nābiġa, ṭāhire ma'nāsına **dārü'l-bevār** helāk yeri **dārü'n-na'īm** cennet **dār-gīr** ceng ṭutucı **dārü'l-hicre** Medīne-i münevvere **dārü'ḍ-ḍarb** sikke urılan maḥall **dārü's-selām** cennet **dārü'n-nedve** bir ḳavm mükāleme ve müşāvere içün cem' olduḳları mevżi' **dārü's-sekīne** sekīne bir nesneye ārām vėrmek ve vaḳār üzre olmaḳ **dāye** çocuḳ emzirüb besleyici 'avret **dāder** ḳarındāş **dārende** ṭutucı **dāḫil** içerü yāḫud girici **dādend** vėrdiler **de'b** zaḥmet çekici kimse **dāġ-ı ġam ber-dāġ** ġamm daġı birbiri üzre dėmekdir **dās** oraḳ dėdikleri ki onuñla ekin biçerler **dāhiye** emr-i 'aẓīm **devāhī** cem'idir re'y ve tedbīr ṣāḥibi **(20 a)** olan kimseye daḫı dėrler **dāniyye** ziyāde ḳarīb nesne **dām-gāh** duzaḳ yeri dā'iye ümid ve istek **dā'** maraż **dāmen ü dāmān** etek, ẕeyl ma'nāsına **dād u sitād** alışveriş **dāniş-peju** bilmek arayıcı **Dādār** nām-ı ḫudā celle celālühü **dānā** bilici **dād-ḫ˘āh** yardım ṭaleb ėdici **dāstān** ḥikāye **dālle** delālet ėdici nesne **dāde** vėrici ma'nāsıyla vaṣf-ı terkībī

[76]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

isti‘māl olunur dil-dāde gibi **dām** duzāḳ **dāġ-dār** dāġ dutıcı **dāmād** güyegü biz enişte dėriz **dārīm** ṭutariz dėmekdir **dārū** ‘ilāc **dārū-yı hoşber** bi-ḫod ėdüb ‘aḳl götürici dermān **dā’-i ‘uḍāl** dā’ maraż ‘uḍāl żamm-ı ‘ayın ile emr-i müşkil dėmekdir ey şedīd a‘ya'l-aṭibbā’ **dāşt** ṭutdı **dāmen-gīr** etek ṭutıcı māni‘ olıcı dėmekdir **dā’ire** şol çizidir ki onuñ merkezinden muḥīṭine çekilen ḫaṭlar beraber olub birbirinden mütefāvit olmaya **dāre** dārdan aḫaṣṣdır bir ev dėmekdir ve dāre ay aġılı, hāle-i ḳamer ma‘nāsına **dāne-çīn** dāne devşirici **debdebe** bir nev‘ ṣavtdır ba‘żılar ṭabl ve ba‘żılar dünbelekdir dėdi ve ba‘żılar at ṭırnaġı yere pek ṭoḳunmaḳdan ḥāṣıl olan āvāzdır dėdi **debūr** ġarb ṭarafından esen rüzgār ṣabānıñ muḳābilidir ṣabā gece gündüz beraber olduḳda şarḳ cānibinden essen yeldir **debere** fetḥateynle ‘asker ṣınmaḳ, inhizām ma‘nāsına **debre** sükūn ile berd ve nem yer **debīr-istān** mekteb-ḫāneye dėrler amma yazı yazacaḳ ve yazı ögreneceḳ yer dėmekdir **deṣbe** mevżi‘ **daḫme** maḳbere **der** ḳapu, bāb ma‘nāsına **derrāk** ziyāde derk ėdici dėmekdir **derk** ėrişmek, luḥūḳ ma‘nāsına **dervīde** biçin, ḥaṣad ma‘nāsına **derende** yırtıcı cānver **deryā-nevāl** nevāl fetḥ-i nūn ile ‘aṭā ma‘nāsına **deryāçe** göl **derīde** yırtıḳ, çāk ma‘nāsına **derūn** içerü **derhem** ṭolaşıḳ ve perīşān **der-gāh ve der-geh** āstān ve ḳapu öni ve üsti ve ulu ṣofa **der-mānde** ‘āciz ve çāresiz **derd-mend** derdlü **dervīşāne** faḳīr ve dervīşcesine **der-ān** onda **Deri** nām-ı belde **derīçe** pencere ve büyük ḳapular içinde yapdıḳları küçük ḳapu ve ṭaġ depesi **der-be-der** ḳapu ḳapu gezen kimse **der-āġūş** kimseyi ḳucamaḳ der-kenār ma‘nāsına **derd-nāk** derdlü kimse **deryā-bār** deryā yaġdırıcı **der-miyān** belde dėmekdir, miyān, ṣulb ma‘nāsına **derc** dėrmek ve cem‘ ėtmek **derecāt** cem‘dir derece nerd-bān, merḳāt ma‘nāsına ve ṭabaḳa ve mertebeye daḫı dėrler **dereke** cehennemiñ aşaġı ṭabaḳası ve żamāna daḫı dėrler dālıñ fetḥ ve sükūn ile daḫı luġatdır **der-āmed** ṭışarıya geldi **dest** el **dest-ber-bālā-yı dest** el elden üstdür dėmek **dest-āvīz** ḫafīfce armaġan **dest-bürd** hünerde ġālib kimse **dest-ḫūş** elde eglence olan nesne **dest-yār** el yardımcısı, mu‘īn ma‘nāsına **desīse** ḥīle **dest-gāh** ṣan‘at ve ṣāni‘ ma‘nāsına **dest-gīr** el ṭutucı dėmek **dest-res** el ėrişmek ki ḳudretden ve ġınādan ‘ibāretdir **dest-efşān** el çalub raḳṣ eylemek **dest-māl** el silecek maḳreme **dest-be-dest** el be el dėmekdir **dest-māye** elde olan sermāye **destār** başa ṣarılan ṣarıḳ **deşt** ṣaḥrā ve ova **deşine** ḫançere dėrler **da‘vet** bir nesneniñ vuḳū‘un ṭaleb ėtmek da‘avāt cem‘idir **daġdaġa** ḳıcıḳ ‘arabīdir ve fārisīde daḫı ṣāyi‘dir **daġal-bāz** ḳalb-zen ve ḫāyin kimse **defn** gömmek **defīne** gömülmüş nesne defāyin cem‘idir **def‘aten** bir kere def‘ ėtmek

def‘a-ı evveli evvelki kere **(20 b) deffāf**[77] def çalıcı **daḳīḳa-şināsān** ince añlıḳlu diḳḳatlu kimseler **daḳḳa** cullāh āletlerinden befteri ve ba‘żılar küci dėrlerimiş **delālet** delīllik **dellāle** Tuḥfe’de pezevengiñ mü’nneṣidir **dem-sāz** muvāfıḳ ve rāzdāş **dem** vaḳt ve nefes ve ḳan **demān** kīn ve ḥıḳd ma‘nāsına yavuz arslan ve fīl ṣıfatıdır ve daḫı ḫurmā aġacda çürüyüb dökülmesine de dėrler **dem-keş** nefes çekici **dem-pesīn** murād hengâm-ı ḳıyāmetdir **dem-beste** nuṭḳı bağlanmış **demīd** üfürdi dėmekdir **demdeme** ġavġā ve ġalebe kükremek ve ‘arabīde bir nesneyi pāy-māl ėdüb yere yapışdırmaḳ ve helāk ėtmege dėrler **demār** aġacıñ ve sā’ir nesneniñ köki ve helāk ve intiḳām ve kīse ve per yırtmaḳ ve bīnī ma‘nāsına **denānīr** cem‘dir dīnār altuna dėrler aṣlı denārdır **dendān** diş, sinn ma‘nāsına **denes** kīr ve leke, vesaḫ ma‘nāsına veznen ve ma‘nen **denī** alçaḳ **devān** segirdici seyr-i serī‘ ecellü az ma‘nāsına **devḫa** ulu aġac şecer-i ‘aẕīm ma‘nāsına **devlet-mend** devletlü dėmekdir **devlet-i ‘Abbāsiyye** bir nesildir ki bir zamān ḫilāfet onlarda ḳarār ėtmişdir āl-i ‘Abbās dėrler **devlet-me’āb** eglenecek yer **devvār** mubālaġa ile devr ėdici, dönici dėmekdir deverān daḫı fetḥateynle dönmek ma‘nāsına **devām** dā’im olmaḳ **devā‘ī'd-dehr** zamānınıñ ḥavādiṯi **devāb** cem‘dir dābbe her nesnedir ki yerde yürür lakin binilen ḥayvānāta maḫṣūṣ olmaġla şöhret bulmuşdur **dehmā** añsızıñ ẓuhūr ėden **dehm** fetḥ ve sükūn ile ‘aded-i keṯīr **dehşet-efzā** müteḥayyirlik arturıcı **deh** on ‘adediñ ismidir **dehmen**[78] **dehr** zamān dėmekdir ve ‘ādet ma‘nāsına ve himmet ma‘nāsına gelür **dey-māh** ḳış ayı **deyn** borc **deydene** dālıñ fetḥi ve yānıñ sükūnı ve dāl-i ṯānīniñ fetḥiyle ‘ādet ve resm ve ḳā‘ide **deyyān** fetḥ ve teşdīd ile bārī ta‘ālāniñ ṣıfatlarındandır muḥāsebe ma‘nāsından me’ḫūẕdur **deyr**[79] ma‘bed-i naṣārā dālıñ fetḥi ve sükūnuyla

Bābü'd-dāli'l-meksūre

Diraḫt ağaç, şecer ma‘nāsına **diraḫtān** cem‘idir **dırāz** uzun, ṭavīl ma‘nāsına **direm-dārān** zenginler, aġniyā ma‘nāsına **dirhem** aḳca dėmekdir fārisīden mu‘arrebdir **Dir‘** ḥuṭama ḥānıñ żammı ve ṭā’ıñ[80] fetḥiyle esmā’-ı nārdandır zīrā nār kendüye ilḳā olunan nesneyi kesr ėdüb żāyi‘ ėder **dır‘** kesr ve sükūn ile zırh ki ḥarb içün giyerler **dirū‘** dır‘ın cem‘-i keṯretidir **dirī‘āt** dirī‘in cem‘i dirī‘ ‘alā-ḫilāfi'l-ḳıyās dır‘ın taṣġīrīdir **dirāye** bir nesneyi bilmek **di‘āme** eviñ diregi, ‘imādü'l-beyt ma‘nāsına ve ulu kimseye

[77]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[78]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[79]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[80]Metinde " ve dālıñ fetḥiyle " şeklinde geçmektedir.

dėrler, seyyid ma‘nāsına **dil** göñül **dil-pesend** ḫāṭıra ḫoş gelen nesne **dil-beste** göñli baġlu **dil-efrūz** göñül açıcı ve göñül yaḳıcı **dil-rübā** göñül kapıcı **dil-şād** göñli şen ve ġuṣṣasız **dil-güşā** göñül açıcı **dil-ārā** göñül bezeyici **dil-dāde** göñül vėrici **dil-nüvāz** göñül oḫşayıcı **dil-cū** göñül isteyici **dil-ḫˇāh** göñül istegi **dilīr** bahādır ve şecī‘ **dil-āver** miṣlüh **dil-rīş** göñli mecrūḥ, yaralı, derdli dėmekdir **dil-sitān** göñül alıcı maḥbūb **dil-keş** göñül çekici **dil-şüde** dīvāne ve ‘āşıḳ dėmekdir

‘īddir ṣulḥ olalım tīġ-i nigāhıñla dėdim
dėdi ey dil-şüde ṣaġ olana her gün bayram

dil-āzār göñül incidici **dil-ārām** göñül eglencesi **dil-ḫırāş** göñül ṭırmalayıcı ve ıẕṭırāb vėrici **dil-ḫoş kün** göñli ḫoş eyle dėmekdir **dil-dār** göñül ṭutucı maḥbūb **dil-teşne-i zülal-i cevāb** ya‘nī mānend-i āb-ı zülāl olan cevāb-ı şīrīn-ḫiṭābına göñül ṣuṣamış, heves-kār ve ārzū-keş dėmek olur **dil-āvīz** göñül aşıcı **dimāġ** başda olan ‘uẕv-ı ma‘rūfdur **dihḳān** ‘arabīde **(21 a)** köy sipāhisi olan kimse dih-ḫāndan mu‘arrebdir ve fārisīde **dihḳān** ekinciye ve köyüñ re’īsi ve söz bilenine dėrler **dih** kesr ve sükūn ile köy dėmekdir, ḳarye ma‘nāsına **dihlīzü'l-ḳurb** maḳām-ı ḳurbuñ dihlīzi dihlīz ma‘rūfdur ḳapu aralığına dėrler **dihende** vėrici dėmekdir **dīde** göz, ‘ayn ma‘nāsına ve görici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur ġam-dīde gibi **diger** daḫı **dīger-gūn** bir güne daḫı yāḫud ġayri renk dėmekdir **dīger-bār** ġayri kere **dīhīm** muraṣṣa‘ tac ve taḫt **dīrīne** eski ve ḳadīm **dīg** çölmek **dīg-dān** çölmek yeri **dībāc** aṭlas dībā ma‘nāsına farisīden mu‘arrebdir **dībāce** kitābıñ evveli ve yañaḳ, ḫadd ma‘nāsına **dībā-pūş** aṭlasla örtülmüş ve bürinmiş dėmekdir **dīn-dār** dīn ṭutucı ḫāṣ müslimānlara dėrler beyāġīlere demezler **dīd(e)-bān** gözėdici kimse **dīd** gördi **dīnār** altun **dīden** görmek **dīdār** yüzüñ görenen yeri dīden lafẓından müştaḳdır ism-i maṣdardır **diyār** dārıñ cem‘-i keṯretidir meṯvā ve mevżi‘ ma‘nāsına kema ḳāle ‘azze ve cell ve le-ni‘me dārü'l-müttaḳīn[81] **dīr** gec ve dīr ma‘nāsına **dīrīne** ḳadīm ve eski **diyet** ḫūn-bahā **dīv-i dīvane-i kebūd-endām** cismi gök renklü dīvāne şeyṭān dėmekdir **dīv-pāy** örümcek

Bābü'd-dāli'l-maẕmūme

Dücā ḳarañu ẓulmet ma‘nāsına **duḫter** ḳız ve pākīze ma‘nāsına **duḫt** miṯl-i duḫter **duḫūl** bir yere girmek **duḫān** tütün, dūd ma‘nāsına **dürr** incü **dür-i şehvār** iri incü, **dürr-i yek-tā** miṯlüh **dürr-i yetīm** bi-ma‘nāh **dür-i yemīn-i risālet** yemīn ḳuvvet ve

[81]Kuran kerimden bir ayettir. "Ve gerçekten muttakilerin (takva sahiplerinin) yurdu ne güzeldir"(16), Nahl suresi.

dīn ma‘nāsınadır ḳavlühü ta‘ālā te’tūnana ‘ani'l-yemīn[82] ve yemīn ‘ālī dereceye daḫı dėrler **dürr-i ṣadef-i şeref** şerīf olan ṣadefiñ incüsi **düstūr** vezīr ve ḳānūn ve icāzet **dürre-i kāste** kemāla ermemiş, eksik incü **dürū‘** dāl-i meksūrede yazıldı **dürūġ** yalan, kiẕb ma‘nāsına **dürr-niṣār** incü ṣaçıcı **Dürcü'd-dürer** nām-ı kitābdır **Dürretü't-tāc** bir kitāb ismidir **dürüst** ṣaġ bütün ve meskūk zer ü sīm **dürüşt** büyük ve nā-hem-vār ya‘nī düzgün degil ve ḳatı ma‘nāsına **dürūd** du‘ā ma‘nāsınadır **dürc-i dürer-bār** incü yaġdırıcı (dürc), **dürc** ṣandūḳceye ve cevāhir ḳutusuna dėrler **durra**[83] tura dėrler büküb oyunda birbirin dögerler **dürrā‘a** żamm ve teşdīd ile bir cins öni ṭutuḳ yek-tā sādedir ki ekṣeri ‘Arablar giyer ve külah-ı sefīd ve peşmīn keşti-bānān dėyü tefsīr olunmuşdur cem‘i derārī‘dir **düzd** ḫırsız, uġrı ma‘nāsına **düşnām** sögmek **düşmān-gīr** düşmān ṭutucı dėmekdir **dükkānçe** ma‘rūf olan dükkānıñ taşġīri **du‘ā** istemek **düldül-süvār** düldüle binmiş ḥażret-i ‘Alī rażiya’llāhü ‘anhüdür, düldül resūlü'llāh ‘aleyhi's- selāmıñ iḥsān buyurduḳları ḳaṭırıñ adıdır gri renginde oldıġına binā’en düldül dėrler yāḫud ḥareketden me’ḫūẕdur **düm** ḳuyruk **dümbāl** ḳuyruḳlu ve çebān **dünbāle-devān** verādan segirdici **düvāl** ḳayış ve şırım **düvāse** ulaḳ **dūdmān** ḳabīle **dü** iki ‘adediñ ismidir **düvāzdehüm** on iki(nci) **dūd-ı ‘anber-ālūd** ‘anber ile bulaşıḳ olan tütün **düşvār** güç ve müşkil **dūş** omuz ve dün gece **dūşīne** dün gece **dūr** uzaḳ dėmek **dūr-pāş** çomaḳ ve ṭayaḳ ve degnek **dūçār** bulaşmaḳ ve mübtelā olmaḳ **dūzaḫ** cehennem **dūşīze** ḳızoġlan **dūr-bīn** uzaḳ görici **dūde** mürekkepe ḳuyduḳları is ve ḳavm ve ḳabīle **dūşāne** dün gece ve omuzluḳ dėmekdir **düvüm** ikinci dėmekdir **dūz** dūḫten lafẓından emrdir dikici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl **(21 b)** olunur cāme-dūz ve dīde-dūz gibi **dü-bār** iki kere **dü-bālā** iki ḳat **dü-rū** iki yüzlü, münāfiḳ dėmekdir **dü-pā** iki ayaḳlu **dūḫte** dikilmiş **düyūn** deyniñ cem‘idir borclar dėmekdir

Bābü'ẕ-ẕāli'l-meftūḥa

Ẕebīḥ boġazlanmış **ẕebḥ** yarmaḳ ve boġazlamaḳ ma‘nāsına daḫı gelür **ẕātü'l-burūc** burclar ṣāḥibi **ẕātü'l-ḳınā‘** ḳınā‘ ṣāḥibi, ḳınā‘ şol bezdir ki mıkna‘adan büyücekdir ve ḳınā‘ ḫurmā çubuḳlarından ve ḫurmā yapraġından urılan ṭabaḳa dėrler ve muṭlaḳ meyve ṭabakına daḫı dėrler **ẕātü'l-‘imād** ‘imād kesr-i ‘ayn ile yüksek binālar **ẕātü'l-beyn** beyn feṭḥ ve sükūn ile vaṣla ve firāḳa dėrler ażdaddandır **ẕerrāt** ẕerreler **ẕereb** ẕāliñ ve rānıñ

[82]Kuran kerimden bir ayettir. "Gerçekten siz bize, sağ taraftan (Allah taraftarıymış gibi) geliyordunuz." dediler.(28), saffat suresi.

[83]**Durra** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **dırradır**. Metinde ötreli dāl kısmında **durra** olarak geçmektedir.

fetḥiyle mi‘deniñ fāsid olması **ẕemīme** ṣoyı az olan ḳuyu **ẕeheb** altun **ẕevi'l-iḳtidār** iḳtidār ṣāḥibleri iḳtidār bir nesneye ḳādir olmaḳ **ẕeyl**[84] etek, dāmen ma‘nāsına

Bābü'ẕ-ẕāli'l-meksūre

ẕibḥ boġazlanan nesne **ẕirve** deve örkici ve ‘ālī mekāna da dėrler **ẕikr** nisyānıñ muḳābilidir ve ṣīt ü ṣadaya ve medḥ ü ṣenāya daḫı dėrler **ẕillet** ḥaḳīrlik ‘izzetiñ muḳābilidir **ẕimmet** ‘aḳd ve emān ma‘nāsınadır **ẕi'l-celāl** celāl ve ‘aẓamet ṣāḥibi dėmekdir ‘azze şānüh **Ẕi'n-nūreyn** künyet-i ḥażret-i ‘Oṣmāndır rażiya'llāhü ta‘ālā ‘anhü

Bābü'ẕ-ẕāli'l-mażmūme

Ẕürre teşdīd ile ḥubūbāt nev‘inden olan darı **ẕüll** teşdīd ile ẕelīl olmaḳ dėmedir **ẕū-şücūn** şol ḥadīṣe dėrler ki birbirine girmiş ola ḳarışmış sözler dėmekdir **Ẕülfekār** ‘aleyhi's-sellām efendimiziñ ‘Alī rażiya'llāhü ‘anhü ḥażretine vėrdikleri ḳılıcıñ ismidir feḳār, arḳa kemüklerine dėrler **ẕühūl** bir nesneden ġaflet olunmaḳ **ẕüyūl** ża‘f-ı pīrī ve etek ma‘nāsına olan ẕeyliñ cem‘i

Bābü'r-rā’i'l-meftūḥa

Rāyet āyet vezni üzre bayraḳ, ‘alem ma‘nāsına **rāst** ṭoġrı ve emīn ve ṣaġ el ve ṣaġ ṭaraf **re’y-i ferdā-bīn** gelecegi mülāḥaẓa ile olan tedbīre dėrler **re’y-i rezīn** maṣlaḥatı fetḥ ėdici tedbīre dėrler zīrā re’y tedbīr ve rezīn rānıñ kesr-i ve zānıñ kesr ve med ile sürme kilid ve miftāḥ ma‘nāsınadır **rāh** yol, ṭarīḳ ma‘nāsına **rāh-vār** yorġa yürüyen ḥayvān **rāh-rev** yola gidici **rādde** maḥv içün çekilen ḫaṭṭ **rāde** teşdīdsiz şol ‘avretdir ki ḳoñşılara varmadan ḫālī olmaya ve mülāyim esen yele daḫı rāde dėrler **rānde** sürilmiş **rāḥat-baḫş** rāḥat baḫş ėdici **rāġıbūn** raġbet ėdiciler **rāz** sırr ya‘nī ḫafī olan iş **rātibe** vaẓīfe ve da’im ve ṣābit olan nesne **rāġ** ṭaġ depesi ve etegi ve bāġ ḥucresine dėrler **rāz-dār** sırr ṭutucı **re’fet** ziyāde raḥmet ma‘nāsına **rāh-şinās** yol añlayıcı **rāst-gū** ṭoġrı söyleyici **rāhib** zāhid-i naṣārā olan kimse cem‘i ruhbāndır **rāyic** revāc bulıcı revāc metā‘-ı merġūbe olmaḳ ya‘nī ṣatılub alınmasına raġbet olmaḳ **re’y-i ṣā’ib** ṣā’ib re’y pesendīde ṣāḥibi meşhūr kimsedir **rāsiḫ-dem** nefsi ṣebāt bulmuş dėmekdir **rāḥile** göçe yarayan deveye dėrler **rākib** binici ve binmiş dėmekdir **rācil** yaya, piyāde ma‘nāsına **rāst-rev** ṭoġrı yürüşli **rābi‘** dördünci Baṭn-ı rābi‘ bir maḥallıñ ismidir **rām** muṭī‘ ve münḳād ma‘nāsınadır **re’s** baş, ser ma‘nāsına **re’īs** baş olan kimse **(22 a)** ve başa urılan nesne **rāyiḥa** ḳoḳu, būy ma‘nāsına **ra’ūf** raḥmet ėdici dėmekdir lābe[85] yalvarmaḳ **rabṭ** baġlamaḳ, şedd ma‘nāsına **rebī‘** yaz faṣlı **Rabb** besleyici ma‘nāsınadır **raca‘nā** rücū‘

[84]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[85]Bu kelime aslında üstünlü lām kısmında olması gerekirken metinde üstünlü rā’ kısmında geçmektedir.

etdik dėmekdir **recā** istemek ve ḫavf ma‘nāsınadır ḳavlühü ta‘ālā mā leküm lā tercūn lillāhi veḳārā[86] ey lā teḫāfūna ‘aẓameta’llāh **recül** er kişi **rücūliyyet** er kişilik **recḥ** ziyādelik ve aġır gelmek **recm** ḳatl ma‘nāsınadır bunuñ aṣlı ṭaş ile atmaḳdır remy bi'l-ḥicāre ma‘nāsına ve bir nesneyi ẓan ile söylemege recm dėrler ḳavlühü ta‘ālā recmen bi'l-ġayb[87] **recs**[88] ziyāde şedīd olan āvāz ra‘d ve deve āvāzı gibi **raḥl** rānıñ fetḥi ve ḥānıñ sükūnıyala bir kimseniñ meskeni ve eṣāṣ-i beyti her ne vār ise eṣāṣ hemzeniñ fetḥiyle ev esbābı, metā‘-ı beyt ma‘nāsına ve raḥl şol pālāna daḫı dėrler ki ḳatabdan aṣġar ola **raḥīl** isimdir göç ma‘nāsına ve seyri ḳavī olan deveye dėrler **raḥm** fetḥ ve sükūn ile riḳḳat ve şefḳat ma‘nāsınadır Raḥmān ve Raḥīm esmā’u'llāhdandır celle şānüh **raḫş** yıldırım ve alaca beneklü boz at ve abraş at ve şu‘le ve Rüstemiñ atınıñ adıdır **raḫşān** raḫşīden lafẓından ṣīġa-i mubālaġadır yıldırıcı dėmekdir **raḫne** gedik ve yay gezi ve her şikestelik ḳılıc yüzünde ve dīvārda ve her nerde olursa **raḫt** ḳumāş-ḫāne ve şenlik **redd** döndürmek, ṣarf ma‘nāsına **redīf** bir kimseye ardlaşan kimse, mürtedif ma‘nāsına **redd-i kelām** sözi döndürmek ve cevāb vėrmek **rezzāḳ** mubālaġa ile rızḳ vėrici cellet ‘aẓametühü **rez** üzüm tegegi **rezm** sükūn ile cenk ve ġavġā **rezele** rezīller **rezdaḳ** ṣaf, reste ma‘nāsına **resūl** gönderilen kimse **res** uġrı ve ėrişici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur rāḥat-res meded-res gibi **resīd** ėrişdi **resīde** ėrişmiş **resān** ėrişici **resānende** ėrişdirici **resānīd** ėrişdiren dėmekdir **ressām** yazıcı **resm** sükūn ile eṣer ma‘nāsına ve bir kimse içün vaẓīfe yazmaġa ve bir kimseye bir nesne yazmaġa dėrler oña göre işlesün dėyü **reste** ḳurtulmuş dėmekdir **resm**[89] fārisīde ḳānūn ve tāṣım ve çizi **reşāşe** cem‘i ḳalīl olan maṭara ve ṣu ve ḳan sepindisine dėrler **reşḥ** derlemek ve vėrmek ma‘nāsına daḫı gelür **reşeḥāt** ṣıçrandı dėmekdir **reşk** ḥased **reşād** azġun olmanıñ ḫilāfı **raṣad-ḫāne** raṣad gözetmek ve intiẓār ma‘nāsına da gelür ehl-i nücūm bir mu‘ayyen çāh içinde billūr ile eflākıñ devr ü vuḳū‘ātını vāḳıf olmaḳ içün gözedirlerimiş **raṣad-şinās** raṣad añlayan işte ev raṣad nişīn olanlardır **raṣīn** miṣl-i ḥaṣīn muḥkem dėmekdir **raḍ‘** meme emmek **raḍī‘** süd emen ve süd emmekde yoldaş olan ṭıfl ma‘nāsına da gelür hem-şīre ma‘nāsına **reḍā‘at** emişmek taḳūl hāẕā eḫī min e'r-reḍā‘a **rażīnā bihi** ya‘nī biz oña rāżīyız **raṭb** yābisiñ muḳābili olan yaş **ra‘nā** ṣalḳı olan ‘avret, istirḫā ma‘nāsına aḥmaḳ ḳarıya ve maḥbūba daḫı dėrler istirḫā bir nesneniñ ṣalıverilmesi **ra‘iyye** ‘āmme-i

[86]Kuran kerimden bir ayettir. " Size ne oluyor da Allah için bir vakar (saygınlık, büyüklük) ummuyorsunuz?" (13), Nuh suresi.
[87]Kuran kerimden bir ayettir. " Ve gaybı taşlayarak (bilmeden tahminde bulunarak) " (22), kehf suresi.
[88]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[89]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ḫalāyıḳ **raġūl** buldıġın ekl ėden kimse **reftār** eşkin ve yürüş **refī‘** yüce, ‘ālī ma‘nāsına **refref** şol yeşil ḳumāşdır ki ondan maḥbesler ya‘nī perdeler ittiḫāẕ olunur ve çādırıñ yere ḳarīb olan cānibleri ve dır‘ıñ aşaġı ṣarḳın cānibleridir **rafż**[90] feṯḥ ve sükūn ile terk ėtmek **reften** gitmek **refīḳ** yoldaş **refīḳān** yoldaşlar **refāhiyye** vech-i ma‘āş vüs‘at üzre olmaḳ **ref‘** sükūn-ı fā ile ḳaldırmaḳ **raḳabe** ḥarekāt ile boyun mu’aḫḫarında nihāyet **(22 b)** buldıġı yer **reḳābe** şol gözcidir ki kārbānıñ yüklerin gözedir **raḳīḳ** yufḳa olan nesne ġalīẓiñ ve ṣaḫīniñ żıddıdır ve memlūka daḫı raḳīḳ dėrler vāḥide ve cam‘a ıṭlāḳ olunur **raḳṣ** ḳāfıñ sükūnuyla ḥareket ėtmek ve oynamaġa dėrler **raḳam-zede** ya‘nī yazılmış **raḳda** mevt ile ḥayāt-ı ṯānī arasında olan berzaḫa dėrler ve yatub uyuduḳları yere de dėrler **raḳam-kerde** yazmış dėmekdir **raḳḳ** şol yufḳa deridir ki üzerine yazı yazarlar ḳavlühü ta‘ālā fī raḳḳin menşūr[91] **rekb** şol kimselerdir ki seferde deveye binüb ata binmeyeler onlar on nefer yāḫud daḫı ziyāde olur **rekīb** rākibe ve merkūba dėnür **rekā’ib** cem‘idir **reg** ṭamar dėmedir **rekīz** bir nesneyi yere ṣançmaḳ **irtikāz** bir nesneniñ ucun yere ḳoyub üzerine ṭayanmaḳ **rekīn** ‘ālī ṭarafları olan ṭaġ **rekve** ekṣer ṣāḫtiyāndan olan ṣu ḳabına dėrler **remende** ürkek dėmekdir **remīde** ürkmüş **remḥ** feṯḥ ve sükūn ile nīze ile urmaḳ **rümḥ** rānıñ żamm ile gönder, nīze ma‘nāsına **reme** sürekli ma‘nāsına **ramḳ** mīmiñ sükūnuyla bir nesneye naẓar ėtmek **ramaḳ** feṯḥateynle baḳiyye-i rūḥ ve bir süri ḳoyuna dėrler remeniñ mu‘arrabidir **remżā** ıssı ṭaş ve ḥarāret ve ev öñünde yapdıḳları örtü **remz** işāret **remād** kül ḫākister ma‘nāsına ve süpründüye ve helāk olmaġa dėrler **renc** emek ve zaḥmet ve ḫastalık **rencūr** ḫasta ve miḥnet **reng-āmīz** renk ḳarışdırıcı ve ḫaber-dār ve ḥīle-bāz ma‘nāsına **rengīn** renklü **renciş-pezīr** zaḥmet ḳabūl ėdici **revende** yürüyici ve yelici ma‘nāsınadır **revende-i taḫt-gāh** taḫt-ı revāna ḳoşulan ḥayvāna dėrler **revābıṭ** baġlayıcılar **revzene** pencereye dėrler veznen ve ma‘nen **revzen** pencere ve bace aġacı **ravża** sebze-zāra dėrler cem‘i rüvaż ve riyāżdır **revāḳ** çarṭaḳ ve yüce ev **revāc** metā‘ merġūbe olmaġa ya‘nī alım ṣatımda raġbet olunmasınıa dėrler **revāḥ** ṣabāḥ muḳābilidir zeval-i şemsden geceye erince olan vaḳtına dėrler ve rücū‘ ve sühūlet ma‘nāsına da gelür **reviş** ism-i maṣdardır yürüş dėmekdir **revātib** cem‘-(i) rātibe dā’im ve ṣābit olan nesneler **revān** aḳıcı ve yürüyici ve cana daḫı revān dėrler **revnaḳ** yaraşıḳ ve leṭāfet **Ravżatü'ṣ-ṣafā** ṣafā baġçesi dėmekdir bir kitāb ismidir **Ravżatü'l-aḥbāb** yine nām-ı kitābdır **ravżü'l-ünf** elifiñ żammı ve nūnuñ sükūnuyla şol çemenzārdır ki onı kimse otlamamış ola **raḥṭ** ricāldan on neferden aşaġı

[90]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[91]Kuran kerimden bir ayettir. " yayılmış ince deri üzerine " (3), tur suresi.

olan ḳavma dėrler **reh-zen** yol urucı **reh-nümā** yol gösterici **reh-güẕār** yol uġraġı ve geçid ve yolcıya daḫı dėrler reh-güzer daḫı luġatdır **reh-nümūn** reh-nümā ma‘nāsına yol gösterici **reh-ber** kılaġuz **reh-kirāy** yola meyl ėdici kiray kesr-i kāf ile kirāsten lafẓından emr ve vaṣf-ı terkībīdir **kirāsten** meyl eylemek ve ṣanmaḳ, ẓann ma‘nāsına **rehīn** rehn vėrilen nesne, girev ma‘nāsına girev kāfiñ kesri ve rānıñ feṯḥ ve sükūnladır **rehīne-i emān** emīnlik rehni **rehā** yolcı ve ṣu yolı ve mūṣiḳīden bir maḳām **rehā**[92] bol olan yere daḫı dėrler, arż-i vāsi‘ ma‘nāsına **reh-vār** yorġa ḥayvān **reyyān** ṣuya ḳanan kimse ‘aṭşānıñ muḳābili **raviyye** rānıñ feṯḥi ve yānıñ teşdīdiyle ḥācet ve bir nesneyi tefekküre daḫı dėrler ve deyn ve deyne şebīh nesneden bāḳī ḳalana dėrler **reyye** feṯḥ ve teşdīd ile ṣulanmaḳ ve ṣuyı coḳ olan pıñara dėrler.

Bābü'r-rā’i'l-meksūre

Ribāṭ şol nesnedir ki onuñla ḳırba yāḫud ḥayvān yā emṣāli nesne bağlanur **ribve** yüksek **(23 a)** yer **ricāl** erler dėmekdir recülüñ cem‘idir **ricz** kesr ve sükūn ile necāset, rics gibi veznen ve ma‘nen ve żamm ile daḫı luġatdır żamm-ı rā ile ‘aẕāb ma‘nāsına da olur **rics** daḫı ḳaẕar ma‘nāsına ve ‘iḳāb ve ġażab ma‘nāsına da gelür ġāliba rics ile ricz bir luġatdır sīn zāya tebdīl olunmuşdur arslan ma‘nāsına olan esede ezed dėdikleri gibi **ridā’** eṣvābıñ üzerinden ve boyuna atılan nesne, ma‘rūfdur **rizīn** kilid ve miftāḥ kemā merra **risālet-penāh** resūlluḳ melce’i, melce’ ṣıġınacak yer **rişte-keş-i niẓām** incü dizilecek tele çekilmiş dėmekdir zīrā rişte iplige dėrler ve niẓām şol ipdir ki oña incü dizerler **rişvet** ma‘rūfdur ḳāḍīler ve sā’ir kār-güẕār kimseler alurlar **riḍā‘** meme emmek **Rıḍvān** ḫāzin-i cennetiñ ismi ve bir nesneden ḫoşnūd olmaḳ **ri‘āyet** bir kimseniñ ḥürmetin ṣaḳlamaḳ ve vālī vilāyeti ẓabṭ ėtmek **rıfḳ** mülāyemetle ṭutmaḳ ki ‘unfuñ żıddıdır **rıfḳa** şol cemā‘atdır ki seferde arḳadaş olursun żamm-ı rā ile daḫı luġatdır **rif‘at** ḳadri ‘ālī olmaḳ **rıḳḳ** teşdīd ile mülkden bir nev‘dir ki ol ‘ubūdiyyet ṭarīḳiyle olan mülkdür ve yufḳa nesneye daḫı dėrler, raḳīḳ ma‘nāsına bu cihetden mülāyim olan yere rıḳḳ dėrler **riḳḳat-engīz** riḳḳat ḳoparıcı riḳḳa yufḳalıḳ dėmekdir **rikāb** üzengü ve şol develere dėrler ki üzerine binüb seyr ėderler müfredi rāḥile gelür kendü lafẓından müfredi yoḳdur cem‘i rüküb gelür żammeteynle kitāb ile kütüb gibi **rik‘āt**[93] namāz rek‘atınıñ cem‘idir **rimāḥ** rumḥuñ cem‘idir süñüler ya‘nī nīzeler ma‘nāsına **rind** ‘ayyār ve ṭurfe ve ṭaġ keçisi **rivī** ṣuya ḳanmak **rivāyet** ḥadīṯ yāḫud şi‘r naḳl ėtmek **riyāset**

[92]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[93]**Rik‘āt** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **rek‘ātdır**. Metinde esreli rā’ kısmında **rik‘āt** olarak geçmektedir.

re’īslik ya‘nī baş olmaḳ **rīzān** aḳıcı dėmekdir **rīg** ḳum imāle ile **rīg-istān** ḳumlu yer **rīze rīze** pāre pāre dėmekdir **rīḫte** dökülmüş **rīḳ** aġız yarı, rüżāb ma‘nāsına rüżāb żamm-ı rā iledir **rīḳa** aġız yarından bir mıḳdār dėmekdir **riyāżet** turṭaya binen ve baş ögürdüb rām ėtmek **rīşe** ṣaçaḳ ve kirpik ve ḳuş telegi ve oḳ telegine dėrler **rīş** ṣaḳal, liḥye ma‘nāsına **rişīde** gözgöz naḳşlanmış ḥarīr **rīş** imāle ile bārūt ve cerāḥat **rīş-sāz** cerrāḥ **rīġ** kīn ma‘nāsına **rīḳa** boġaza geçen ḥalḳaya dėrlerimiş, ṭavḳ ma‘nāsına **rīz** rīḫten lafẓından emrdir aḳıdıcı ma‘nāsıyla vaṣfı terkībī isti‘māl olunur ḫūn-rīz gibi **riyāż** cem‘dir baġçeler ve çimen-zārlar dėmekdir **reyb**[94] feṭḥ-i rā ile şekk ve ṣol nesne ki seni şekke bırakmış ola ve ḥācet ma‘nāsına gelür **reybü'l-menūn**[95] yine rānıñ feṭḥiyle ḥavādiṯ-i dehr **rīḥūn ‘āṣifa** ḳatı ve muḥkem esen yel **riyāḥ** rīḥiñ cem‘idir ve revāḥ ma‘nāsına da gelür **rīs-mān** ip ve urġan **rīzān** rīzīden lafẓından mubālaġaten ism-i fā‘ildir dökici dėmek olur **rīv** ḫayāl ve ḫurde ve göz ḳapamaḳ ve göz batmaḳ ve mekr ve āl ve siḥr **rīkāse** miṯl-i rīkāşe kirpi dėdikleri cānver.

Bābü'r-rā’i'l-mażmūme

Rubāh dilkü miṯl-i **rūbāh** ṣa‘leb ma‘nāsına **rubb** her nesneniñ ‘aḳīde olmuş ṣuyı **rubbātü'l-ḥicāl** ḫāne-i zifāfı ya‘nī gerdek evini tezyīn ėdiciler dėmekdir **rub‘ı-meskūn** baḥrıñ ġayrı olan rūy-ı arża dėrler **rub‘** dört bölükde bir bölüġe dėrler **rü’esā** re’īsler ya‘nī baş olan kimseler **rütbe** ḳadr ve menzileye dėrler **ruḫ** yañak **ruḫ-sār** büyük ve degirmi yañak, sār lafẓı sitan gibi ve zār lafẓı gibi kelimeniñ āḫirine lāḥiḳ olunca büyüklügüne ve keṯretine delālet ėder küh-sār ve gam-güsār ve gül-istan ve lāle-zār gibi ve daḫı zār lafẓı aḫiri ḫā olan kelimeye **(23 b)** lāḥiḳ olsa zā sīne ḳalb olub büyüklügüne delālet ėder ruḫ-sār gibi **ruḫām** mermer ṭaş **ruḫ-sāre-sūz** yüzi yaḳıcı ve acıdıcı dėmekdir **Rüstem-nijād** Rüstem bir pehlevān ismidir, nijād kesr-i nūn ile aṣl ve neseb ma‘nāsınadır **rüst-ā-ḫīz ve rüst-e-ḫīz** ḳıyāmet ma‘nāsınadır **rüste** bitmiş **rüsvā** daḫı **rüsvāy** melāmet **ruṭūbet** tāze ve yaşlıḳ **ru‘b** ḳorḳu, ḫavf ma‘nāsına ve ṭoldurmaġa da dėrler yuḳāl ru‘bü'l-ḥavż **ruġb** ḥırş ma‘nāsına, ṭama‘ dėmekdir **rüfeḳā** refīḳler **rüfte** süpüründi **rüft-rūb** süpürge **ruḳ‘a** kāġıd pāresi ve bez pāresine daḫı dėrler onuñla meremmet ėdüb yama ururlar **ruḳye** efsūn **rükbān** rākibler cemā‘ati **rükūb** binmek Vehbi merḥūm

[94]Bu kelime aslında üstünlü rā’ kısmında olması gerekirken metinde esreli rā’ kısmında geçmektedir. Metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

[95]**Riybü'l-menūn** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **reybü'l-menūn**dur. Metinde esreli rā’ kısmında **riybü'l-menūn** olarak geçmektedir.

her ne olur ise binme rükūb

dėdigi gibi **rükn** bir nesneniñ ḳavī olan ṭarafı **rükīn**[96] ʻālī ṭarafları olan ṭaġ **rükūn** żammeteynle bir nesneye meyl ėtmek **rükūʻ** egilmek, inḥinā maʻnāsına namāzıñ rükūʻı da bundan meʼḫūẕdur ve pīrlikden egilmege de dėrler **rümmān** yemiş nevʻinden olan anār **rūzgār** yeldir, dehre ve feleke daḫı dėrler **rū-gerdān**[97] yüz döndürüci **rūz** gün, yevm maʻnāsına **rūz-ı miʻād** rūz-ı ḥaşr dėmekdir, miʻād feṯḥ-i mīm gerü varacaḳ yer maṣīr ve merciʻ maʻnāsına ḫalāyıḳıñ varacaḳ yeri oldıġıçün āḫirete dėrler **rūz-ı pesīn** gerü ki gün-i ḳıyāmet dėmekdir **rūz-ı cezā** ʻarṣa-i ḥaşra cemʻ ola cemʻimiz günüdür ki her kes ḫayr ve şerden ʻameliniñ cezāsıyla cezā alınur **rūzī** naṣīb **rūze** oruc **rūze-dārān** oruc ṭutucılar **rūz-ı dīger** bir ġayrı gün **rūz-ı maḥşer** cemʻ olacaḳ gün **rūz-be-rūz** gün-be-gün **rūz-ı kāfir-sūz** kāfir yaḳıcı gün **rūy** daḫı **rū** yüz, vech maʻnāsına **rūbeh** dilkü kemā merra **rū-gerdān** yüz döndürici **rūḥ-baḫşā** cān baḫş ėdici **rūḥullāh** ḥaḳḳıñ raḥmeti dėmekdir, ʻĪsā ʻaleyhi's-selāmdır **rūḥü'l-emīn** Cebrāʼīl ʻaleyhi's-selāmdır **rūşen-dilān** göñülleri rūşen dėmekdir **rūḥ** diñlenmek, istirāḥat maʻnāsına ve nesīm ve gökçek ve raḥmet maʻnālarınadır **rūḥānī** rūḥa mensūb her kesde ki rūḥ ola oña rūḥānī dėrler ve baʻżılara ėytdi melāʼikeye ve cinne nisbet maḥallinde rūḥānī dėrler **rūd** çay, nehir maʻnāsına **rūy-māl** yüz sürici dėmekdir **rūḥī fidākümā** cānım size fedā olsun dėmekdir **rüvāt** rāviler dėmekdir, rāvī ḥadiṯ naḳl ėdici ve ṣuya ḳanıcı dėmekdir **rūmiyye** rūma mensūb

Bābü'z-zāʼi'l-meftūḥa

Zāmile şol devedir ki ṣāḥibi seferde onuñla istimdād ėdüb üzerine metāʻın ve ṭaʻāmın yükledir **zāhil** ġāfil maʻnāsna **zāviye** bucaḳ ve köşe **zānū** diz, rükbe maʻnāsına **zāġ** ḳarġa dėdikleri ḳuş **jāle** çise dėrler, şeb-nem maʻnāsına **zāhid** ittiḳā ėden kimse **zāʼil** mekānından ayrılan nesne **zāhire** şol güzel yüzlü ʻavratdır ki ziyāde muṭahhar ola ve aya ve güneşe ve berrāḳ nesneye dėrler ve ḥayż görmemiş pākīze Fāṭımatü'z-zehrā gibi **zārī** zārlıḳ **zāy** ṭoġurıcı **jāj-ḫā** bīhūde söz söyleyici **jāle-bār** çise yaġdırıcı **zāyiçe** ġaybdan vāḳiʻ olacaġı müneccimler ḫaber vėrüb oña dėrler **zebān** dil, lisān maʻnāsına **zebān-zed** dil urıcı yaʻnī dilde müstaʻmel olan **zeberced** maʻrūf cevāhirdendir **zebān-dirāz** dili uzun **zebānī** ʻaẕāb melekleridir **zecr** menʻ ve nehy maʻnāsına **zaḫm** yara **zaḫm-kārī** yara urucılıḳ dėmekdir **zaḫm-ḫūrde** yara yemiş **zaḫm-nāk** yaralu **zede**

[96]**Rükīn** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **rekīndir**. Metinde ötreli rāʼ kısmında **rükīn** olarak geçmektedir.
[97]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

urılmış vaṣf **zer** altun **zed-ü-bürd** urmaḳ ve götürmek ġavġā ve ġalebe dėmedir **zede-bürd**[98] ṣaf eyletmek ya‘nī ṭābūr yürütmek **zerrin-niṭāḳ** altun kemerlü ve altun ḳubbelü **zerībe** ṣayyādıñ ṣayd içün gizlendigi **(24 a)** çuḳur ev ve aġacdan yapılan aġıl ve şol mekāna dėrler ki sab‘ anda yurt ṭuta **zer-mencūḳ** altun ‘alem ucı **jerf** derin ve çuḳur ve tārīk **zer-endūd** altun yıldızlu **zer ṭilādan rīḫte** kesr-i ṭā ile ṭilā şol ḫamra dėrler ki s̱ülṣānı gidince ṭabḫ oluna a‘cām oña mey-i puḫte dėrler ḥāṣili ḫālış ve ṣāfi altundan dökülmüş dėmekdir **zer‘** ekin **zer-çenber** altun kemerlü kemer, binā kemeridir çenber dėrler **zer-dūz** altun tel ile dikilmiş ve işlenmiş dėmekdir **zer-beft** altun tel ile ṭokunmuş **zer-tār** altun telli **zerrīn-gūy** altun ṭob dėmekdir meram güneşdir **zer-kār** altundan maṣnū‘ **zer-ḫırīde** altun ile ṣatun alınmış **zer-keş** altun çekici **zer-kūb** altun ile dökülmüş **zerd** ṣarı, ṣafra ma‘nāsına **za‘ferān** meşhūr ṣarı otdur za‘ferān nev‘-ı nebātıñ ḫˇāce Naṣrü'd-dīn’idir dėdigi gibi pek müferreḥdir ḥattā bir buçuḳ miṣḳālini ekl ėden ġāyet neşāṭından yüregi patlayub ölecegi mervīdir **zaġan** çaylaḳ dėdikleri ḳuş **zemīn** yer, arż ma‘nāsına **zemen** zamān ma‘nāsınadır **zemzeme-serā** serā ayrılmaġa dėrler zemzeme ra‘d āvāzı ve taġniye ve mecūsileriñ ṭa‘ām yerken söyleşmesine dėrler **zen** ‘avret **zenān** ‘avretler ve urucılar **zenād**[99] zindiñ cem‘i çaḳmaḳlar ki āteş çıḳarlar ve mu‘āvenet ėden kimseye dėrler **zanbaḳ** bir çiçek ismidir **zenīm** şol le’īmdir ki lü’mi ile ma‘rūf ola **zencī** zence mensūb zenc ḳaralardan bir ṭā’ifedir **zenādıḳa** zındīḳ ṭā’ifesi **jeng** kir ve pās dėmekdir **jengār-zedāy**[100] **zevāhir** zehreniñ cem‘idir zehre beyāż ve ḫāliş dėmekdir **zevāl** bir nesne mekānından ayrılmaḳ **zehr-āb-dār** zehirlü şu ṭutucı **zehre** öd **zehr-çeş** zehir dadıcı **zehrī-nijād** aṣlı zehirlü dėmekdir **jiyān** esrük ṣīre ve deveye ṣıfat olur **zeyn** zīnet

Bābü'z-zā’i'l -meksūre

Zib āsān ve rāygān **zi-tū** senden **zırh-ı dāvūdī** ḥalḳalardan dizilen zırıhdır ki Dāvūd ‘aleyhi's-selāmıñ ṣan‘atıdır **zişād** ġībet ėtmek **zifāf** gerdek **zi-mā** bizden dėmekdir **zimām** yular cılbır da dėrler **zinde** diri **zindegānī** ḥayāt ve ma‘īşet ma‘nāsına **zih** yaḳa ve zencef ve yay kirişi **zihī** kelime-i taḥsīndir **zih-gīr** ḥalḳa **zībende** yaḳışıḳlu **zīb** zīnet **zībā** güzel ve benizlü ve yaraşıḳlu **zīver** zīnet **zīn** zīnet ma‘nāsına **zīnet-sāz** zīnet düzici **zīnet-gerān** zīnet vėriciler **zīr** alt, taḥt ma‘nāsına **zīr ü zeber** altı üstüne **zīrīn** aşaġıda

[98]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[99]**Zenād** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **zināddır**. Metinde üstünlü zā’ kısmında **zenād** olarak geçmektedir.
[100]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

ve altda olan **zīnhār** daḫı **zinhār** meded ve ḫarāc-güzar ve kelam-ı men‘ dėrler **zīc** binālar ṭoġrı yapılmaḳ içün ḳullandıḳları ipdir, mıṭmar ma‘nāsına ve zırha dėrler **zīr-teng** ḳolan **zīr-dest** ra‘iyyet ve alçaḳ ḥāllu kimse **zīrek** cüst ü çāpük ve ‘aḳl ve rāy ṣāḥibi **zīn** at arḳasına urduḳları eyer **zībaḳ** jıva zīv aġac ḳurdı

Bābü'z-zā’i'l-mażmūme

Zübān[101] dil, lisān ma‘nāsına **zücāc** zücāceniñ cem‘idir ṣırçalar dėmekdir **Zübeyr** kibār-ı ṣaḥābeden olan ‘Abdullāhıñ babası adıdır **Züḥal** sab‘a-i seyyāredendir **zu‘m** zānıñ feṭḥi ve kesri ve żammı ile ve ‘aynıñ sükūnuyla söylemek, ḳavl ma‘nāsına ve kefīl olmaḳ ma‘nāsına da gelür **zülāl** āb-ı āsān-güvar ma‘nāsına **zümürrüdīn** zümürrüd ile muraṣṣa‘ nesne **zümürrüd-i zibābī** rāygān zümürrüd rāygān müft ma‘nāsınadır **zümürrüd-i ẕibābi** a‘lā zümürrüde dėrler hind sülününün renginde oldıġıçün **(24 b) zünnār-güsil** zünnār üzici dėmekdir zünnār, küffār beline baġlarlar **zūr-āver** zūr getirici ḳuvvetlü ve bahādır dėmek olur **zūd** tīz ya‘nī ‘acele **Zühre** sab‘a-i seyyāredendir felek sāzendesidir ve Zühre beyaz ve ḫālişe dėrler kemā merre **zühd** ṣalāḥ ve taḳvādan ‘ibāretdir **züyūf** yaramaz, ḳalb aḳçaya dėrler **züyūl** müfāreḳat ve muḫālefet ma‘nāsınadır

Bābü's-sīni'l-meftūḥa

Sā ḫarāc ve bāc ve kelimeniñ āḫirine sā lafẓı lāḥiḳ olıcaḳ edāt-ı teşbīhdir ve ezici müşk-sā ve ‘anber-sā ve şeker-sā ve semen-sā gibi **sār** ḫāliş ve ḳoḳulı dėmekdir nitekim ‘anber-sār dėrler ve iḫtimāldir ki bir yeriñ adı olub ḫāliş ‘anber ondan oña nisbet ėdeler dėmişler **sāye-bān ve sāye-vān** gölgelik **sāye** gölge **sāye-vār** gölge gibi **sāye-dār** gölge ṭutucı **sāy** sāyīden lafẓından ve vaṣf-i terkībī ezmek ve sürmek ve sürüşdürmek ve dörpilemek, sāvīden miṣlüh **sāmān** ārām ma‘nāsına ve ‘aḳl ve ṣalāḥ ve ḳudret ve ḥadd ve ṣınır nişānı ve evvel ṭaraf ma‘nāsına **sālimen** ya‘nī selāmet olaraḳ dėmekdir **sāl** yıl, ‘ām ma‘nāsına **sāmī** mürtefi‘ olan nesne **sāḥa** ev ortası, bāḥa ma‘nāsına **sāḳıṭ** düşici **sāṭı‘** irtifā‘ bulıcı dėmekdir suṭū‘ żammeteynle tozuñ ve rāyiḥanuñ ve ṣubḥuñ ḳalḳub yükselmesine dėrler **sāmi‘a-ı hūş** ‘aḳl ḳulaġı **sāmi‘a** üẕn ma‘nāsına hūş, ḫıred ma‘nāsına **sādāt** seyyidler **sā’iḳ** sevḳ ėdici, sürici dėmekdir **sāḫte** düzilmiş **sāhire** yer yüzi **sābıḳa-i ta‘ārüf** eskiden olan ülfete ve bilişliġe dėrler **sā‘id** ḳolda olan bileġe dėrler **sāyiġi'l-‘ayş** dirligi sühūletle olan kimse **sābiġa** vāsi‘ olan zırha dėrler **sāḳ** bāldır dėmekdir **sāḥil** deryā kenārı, ṣāṭi’ü'l-baḥr ma‘nāsına **sābiġāt** vāsi‘ zırhlar **sāye-perver**

[101]**Zübān** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **zebāndır**. Metinde ötreli zā’ kısmında **zübān** olarak geçmektedir.

gölgede beslenmiş **sā‘ī** şol kimsedir ki bir ḫuṣūṣa vālī ola zekāt cem‘ ėden kimseye ıṭlāḳ olunur imiş **sāye-güster** gölge döşeyici **sāye-veş** gölge gibi **sāz** düzici ma‘nāsıyla vaṣf-i terkībī isti‘māl olunur cilve-sāz gibi **sālār** re’īs ma‘nāsınadır **sālik** dāḫil olıcı **sālife** gerdānda küpe aṣılan yerdir köprücik dėdikleri kemigün çuḳur yerine gelince **sā’il** su’āl ėdici ve isteyici dėmekdir **sālib** serī‘ ve yegni ve kapmaḳ ve ṭavīl ma‘nāsına **sāġar** ḳadeḥ **sāsānīyān** sās laṭīf ma‘nāsına ve bir ḳabīle adıdır ol ḳabīle ehline sāsān dėrler ve zebān-ı ‘Acemde Erd-şīr dėrler āḫir-i mülūk-ı ‘Acem olan ḫüsrev pervīze gelince ḳadar sāsān ve sāsānīyān dėrler **sān** resm ve üslūb **sebz** yeşil **sebze-zār** çimenlik **sebz-püş** yeşil giyinmiş ve yeşil ile bürünmüşe ve örtünmüşe dėrler **sābıḳ** ilerü geçmek, muḳaddem ma‘nāsına **sāde-levḥ** derūnı ṣāf olan kimseye dėrler **sāḳī** ṣu erici dėmekdir **sāḳatü'l-ceyş** ‘askeriñ verādan gelenlerine dėrler **sā‘at-ı nücūmiyye** ma‘rūf olan bir sā‘at altmış daḳīḳadır **sā‘at-ı şar‘iyye**[102] **sāniḥa** şol ṣayddır ki ḳarşudan gelürken ṣaġ cānibi ṣayyādıñ ṣaġ ṭarafına gele ve ẓāhir olıcı ma‘nāsına da gelür **sāfile** alçaḳ olan nesne ki ‘ālīniñ muḳābilidir **sāl-ḫūrde** çoḳ yaşamış müsinn kimseye dėrler **sābiġatü'l-beyże** başa giyilen miġferiñ aşaġı ṣarḳan etekleridir **sāye-efgen** gölge bıraḳıcı **sebük-seyr** ḫafīf yürüşli **(25 a) sebük-māye** ḫafīf sermāyelü ḳalīlü'l-biḍā‘a gibi **sebük-cevlān** nāzik-āne pertāv ėtmek **sebük-ser** yegniciklik ve veḳārsızlıḳ **sebük-sār** yegni başlu, sebük-ser ma‘nāsına **sebz-gūn** yeşil renklü **sebbābe-gezān** barmaḳ dişleyici maḳām-ı ta‘accübde sebbābe barmaġı ki şehādet barmaġıdır dişlerler **sepā** ev tozı ġubār-ı beyt ma‘nāsına **seb‘** feṭḥ ve sükūn ile yedi ‘adedde ve yedinci olmaġa ve yırtıcı cānvere ve yeleli ḳurda dėrler **sebū** desti, sebil, yol, ṭarīḳ ma‘nāsına **sebaḳ** feṭḥateynle ders **sebḳ** feṭḥ ve sükūn ile yarışmaḳ ve geçmek ma‘nāsınadır **sebā’** esīr ėtmek ve nisā’ ṭā’ifesi ricāliñ gönlüñ almaġa ve ḫamrı bir şehirden bir şehire alub gitmege dėrler **sebā’et** ḫamrı içmek içün ṣatun almaġa dėrler **sebük-pā** yegni ayaḳlu **sebük-dest** eli yegni kimse **sebük-rūḥ** dā’imā şād olan kimse **setr** örtmek **Settār** celle celālühü esmā’-ı ef‘āldendir mübālaġa ile setr ėdici dėmekdir **sete** rencūr ve ża‘īf **seciyye** ḫuy ve ṭabī‘at **secdāt** namāz secdeleri **secencel** sīniñ ve cīmleriñ feṭḥi ve nūnuñ sükūnuyla āyīne, mir’āt ma‘nāsına bu lafẓ rūmīden mu‘arrebdir **secāyā** seciyyeniñ cem‘i **seḥer-ḫīz** seḥer vaḳti ḳalḳıcı **seḫb** çekmek ve ziyāde yeyüb içmege dėrler **seḫben ‘ala'l-vech** yüz üzre sürünmek **Seḫbān** Vā’il ḳabīlesinden bir kimseniñ ismidir ki faṣāḥatla ma‘rūfdur **seḫāb** bulut, ebr ma‘nāsına **seḫḫār** siḥr ėdici **saḫt** ḳatı ve berg **saḫan** söz żamm ile daḫı

[102]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

luġatdır **saḫīfe** ‘aḳlı az olan kimse **saḫfe** sīniñ fetḥi ve ḫānıñ sükūnuyla açlıḳdan ḥāṣıl olan ża‘īflik **sedef** fetḥateynle ve **sedfe** sīniñ fetḥ ve sükūn ile ẓulmete ve aydınlıġa dėrler eżdāddandır **sedene**[103] fetḥateynle ka‘beye ve büt-ḫāneye ḫiẕmet ėden kimseler vāḥidi sādindir **sedīf** deve (h)örgüci, kūhān ma‘nāsına **seref** fetḥateynle i‘tidāldan ḫāric olmaḳ ḳaṣdıñ muḳābilidir ḳaṣd i‘tidāl üzre olmaḳ ve seref iġfāl ve ḫaṭāya daḫı dėrler **serif** sīniñ fetḥi ve rānıñ kesriyle ḳalbi ġāfil olan kimse **sedd** men‘ içün öñe çekilen nesneye dėrler **sedd-i tehi-gāh** aclığı żabṭ ėtmege dėrler **sedd-i ramaḳ** ramaḳ rūḥuñ baḳıyyesine dėrler **sedīd** ṭoġrı iş ḳavl-ı ṣavāb ve fi‘l-i ṣavāb ma‘nāsına **sedād** ṣavāb ma‘nāsınadır ve istiḳāmet ma‘nāsına da gelür **ser-güẕeşte** başa geçmiş nesneler **ser-der-hevā** ser-keş ve havāyī kimseye dėrler **ser-pūşīde** başı örtüli **ser-pūş** ḳapaḳ ma‘rūfdur **ser-pīç** baş bükmek ya‘nī bir umūrda muḫālefet ve muġāyeret ėtmek **ser-beḫāk** başı ṭopraḳda **ser-bürīde** başı kesilmiş **ser-dār** baş ve baş ṭutucı **serd** ṣoġuk, berd ma‘nāsına **ser-nigūn** başı aşaġı **serrā**[104] **serā-çe** ḥücre ve ay ve gün aġılı **ser-ḫaylān** vücūdda olan beñler ḫaylān dėrler ḫāliñ cem‘idir ḫāl dayıya da dėrler ve ḫayl atlar ve atlular ma‘nāsınadır kemā merre **ser-zede** başa urıcı ma‘nāsına da olur ṣaffıñ büyügi ya‘nī ṭābūrda re’īs olan kimseye dėrler **serī‘** sür‘at ėdici sür‘at bir nesneyi tīz ėtmege dėrler **ser-tā-pā** başdan ayaġa ḳadar **ser-āġāz** ibtidā-yı süḫan ve ayrılmaġa başlamaḳ **ser-nihāde** baş ḳoyucı **serāb** ṣaḥrāda ıraḳdan ṣu gibi görünen aġartı dėrler **serīre-şinās** sır añlayıcı ya‘nī aḥvāl-ı ḳulūba āgāh **ser-pençe** pençe ma‘lūm el pençesidir **ser-gerdān** ḥayrān ve perīşān dėmekdir **ser-girān** maḫmūr kimseye dėrler **(25 b) ser-beste** başı baġlu **ser-efrāz** başı yüksek dėmekdir rif‘at bulmuş kimseye dėrler **ser-be-mühr** başı mühürlü dėmek mektūm nesneye dėrler **ser-çeşme** pınār başı **ser-endāḫte** baş ṣalıcı bahādır dėmekdir **ser-āmed** her ṣan‘atıñ a‘lā mertebesinde olan kimseye ve başḳa çıḳmış ve tamām olmuşa dėrler **ser-ḥadd** sınur başı **ser-ḥadd-ı beḳā** āḫiretiñ sınur başı besbellü ḳabrdır **ser-ā-ser** başdan başa **serīre-dān** sır bilici dėmekdir cem‘i serāyirdir **serd-āb** ṣoġucaḳ ṣu **ser-kūfte** başı dögülmüş **serāyā** naġme ėdici ayarlayıcı **ser-zeniş** başa ḳaḳmaḳ isim-i maṣdardır tevbīḫ ma‘nāsına **ser-fürū** başı aşaġı ṣalmaḳ **ser-ā-pā** başdan ayaġa ḳadar dėmekdir **serv** bir ma‘rūf yüce aġacdır **serīr** köşk, ḳaṣr ma‘nāsına **server** re’īs ve bahādır ve ulu iş ma‘nāsına **ser-süfre** sofra başı yāḫud sofra başı oturıcı i‘tibārlu kimseye dėrler **serā-perde** perde ardına dėrler, verāy-ı perde ma‘nāsına **ser-geşte** ḥayrān ve serāsime, ser-gerdān ma‘nāsına ve başı dönmiş dėmekdir **sere ve nā-**

[103]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[104]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

sere geçer ve geçmez akca **ser-‘alem** bayrak ucı **ser-germ** kafası kızgın ser-hoş **ser-mest** esrik ve ziyāde mest dėmekdir **ser-ḫˇāb** uykı evveli **ser-tīz** ucı keskin **serāsime** perīşān ve seme **ser-sām** mişlüh **ser-keş** baş çekici **ser-bāz** bahādır ve başı açık dėmekdir **serī‘ü's-seyr** ‘acele yürüşli **ser-encām** āḫir-i kār ma‘nāsına **ser-ṭāḳ** ‘āmme taḥrīf ėdüb çār-ṭāḳ dėrler **ser-nibişt** ser-nüvişt ma‘nāsına ya‘nī başa yazılan taḳdīr-i rabbānī **sezā** lāyık **sezā-vār** lāyık ve cezā olmak ve çār-ṭāḳ **sezd** lāyık ve yarar ma‘nāsına **saṭḥ** ṭam üzerine ve her nesneniñ yukarusına dėrler ve döşemege dėrler, bast ma‘nāsına **saṭvet** bir kere ḳahr ėtmek **saṭevāt** fetḥateynle cem‘i **sa‘lāb** ādem azdırıcı **sa‘y** segirtmege ve işlemege ve kesb ėtmege dėrler **sa‘īd** ehl-i sa‘ādet olan kimse **sa‘d** fetḥ ve sükūn ile mübāreklik su‘ūd cem‘idir **sa‘ādet** şaḳāvetiñ żıddıdır **sa‘ādet-me’āb**[105] sa‘ādet merci‘i ve menba‘ı dėmekdir **sa‘īr** od, āteş ma‘nāsına ve ‘anze ḳabīlesine maḫṣūṣ olan bir bütüñ ismidir ve mes‘ūr ma‘nāsınadır **sefḥ** fetḥ ve sükūn ile bir nesneniñ mā-dūnı ve şu dökmege ve ḳan dökmege dėrler **seffāḥ** söze ḳādir kimse **sefk** fetḥ ve sükūn ile dökmek taḳūl sefektü'd-deme ve'd-dem‘ ez ahraḳtühü **seffāk** fetḥ ve teşdīd ile söze ḳādir kimse seffāḥ ma‘nāsına **sefer** mesāfe ḳat‘ ėtmege dėrler **sefere** yazıcılar ketebe gibi veznen ve ma‘nen sefere sāfiriñ cem‘idir kātib ile ketebe kāfir ile kefere gibi **sefīr** aġacdan düşen yapraḳdır ve buña sefīr dėdikleri rūzgār onı süpürdügi içündür zīrā mesfere süpürgeye dėrler ve sefīr resūla ve kimseniñ beyniñ işlāḥ ėdene daḫı dėrler sifāret kesr-i sīn ile işlāḥ ėtmek süfāret żamm-ı sīn ile süpüründi, künāse ma‘nāsına **sefeh** fetḥateynle sefāhat ki ‘aḳlı olanıñ żıddıdır ve sefāhetiñ aṣl ma‘nāsı bir kimse ḫafīf ve mütaḥarrik olmaḳdır **saḳıyye** şāz ḳısmından olan ḳamışa dėrler **saḳy** fetḥ ve sükūn ile şu ırmaḳ gerek yaġmur ile gerek ġayrıyla olsun ve daḫı saḳy istisḳā’ marażına mübtelā olmaġa da dėrler ki ol batında şār ve şu cem‘ olmaḳdır ve ḳırbaya şu ḳomaġa da saḳy dėrler **seḳā’et** mişli **seḳāye** şol ‘avretdir ki şu ulaşdıra **siḳāye** kesr-i sīn ile maşlaḳ ki āyende ve revende ondan şu içe ve Ḳur’ān-ı ‘aẓīmde olan siḳāyeden murād şol ḳadeḥdir ki melik onuñla içerdi **saḳf** eviñ tavanı, āsmāne-i ḫāne ma‘nāsına ve **saḳf** fetḥ **(26 a)** ve sükūn ile maṣdar daḫı gelür eve saḳf ėtmek ma‘nāsına **saḳaf** ṭūl-ı ḳāmetdir ki onda fi'c-cümle egrilik daḫı ola **asḳaf** aṭvel vezni üzre ṣıfat-ı meẕkūr üzre olan kimse **saḳām ve saḳam** ḫastalık, maraż ma‘nāsına dėrler **sekretü'l-mevt** sīniñ fetḥi ve kāfiñ sükūnuyla ölüm şiddeti dėmekdir **sekrān** ser-hoş olan kimse, mest

[105]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ma‘nāsına **sekre**[106] **sekene** sākin olan kimseler **sekn** fetḥ ve sükūn ile bir evde sākin olan kimseler **seken** fetḥateynle āteş, nār ma‘nāsına ve şol nesneye dėrler ki oña ṣıġınub onuñla ārām ėdeler ev gibi ve ehl ü ‘iyāl gibi **sekīne** bir nesneye ārām vėrmek ve vaḳār üzre olmaḳ **sekine** sīniñ fetḥi ve kāfiñ kesriyle başıñ boyun üzerinde ḳarār etdigi yerdir **sekte** fetḥ ve sükūn ile bir ma‘rūf maraż imiş **seg** kelb **segān** itler, kilāb ma‘nāsına **seg-i ‘aḳūr** yırtıcı kelb **sekre** ınçḳırıḳ **selāṭīn** sulṭānlar cem‘dir **selḫ** ay āḫirine ve deri ṣoymaġa dėrler fetḥ ve sükūn iledir **selīḫ** ṣoyulmuş **selḫ-ḫāne** ḳaṣṣāb ḫāneye dėrler **sell-i seyf** ḳılıç ṣıyırmaḳ **selef** muḳaddem olan nesne ve geçmek, maży ma‘nāsına **selīṭ** şol recüldür ki faṣīḥ olub cerī-lisān ola **selīṭa** bed-zebān ‘avrete dėrler **selīḳa** deveniñ yanında ḳolan yerinden bāḳī ḳalan eṣer ve ṭabī‘ata da dėrler ve kimseyi arḳa üzerine bıraḳmaġa ve belāġata da dėrler **selb** fetḥ ve sükūn ile ḳapmaḳ **selib** lāmıñ kesriyle uzun, ṭavīl ma‘nāsına **seleb** fetḥateynle arḳadan ṣoyulan eṣvāb **selāmet-baḫş** selāmet baḫş ėdici dėmekdir **selīm** ılan ṣoḳmuş gūyā ki selāmet ricāsıyla tefā’ülen selīm dėmişlerdir ve ṣaḥīḥ ma‘nāsına gelür yuḳāl ḳalbün-selīm ey sālim **selāmet** āfetden berī olmaḳ **es-selām** taḫfīfle ṣaġlıḳ, selāmet ma‘nāsına ve istislāma daḫı dėrler ya‘nī iṭā‘at ve esmā’u’llāhdandır celle celālühü ve ‘uyūbdan berī olmaḳ ma‘nāsnadır **müsāleme** iki kimse ṣulḥ ėdişmek **tesālüm** bir niçe kimse ṣulḥ ėdişmek, teṣāluḥ ma‘nāsına **semen** bir beyaz çiçekdir **semen-zār** semen ile ārāste olan bāġçe **semen-sā** āġ tenlü olan maḥbūb zīra sā lafẓı edāt-ı teşbīhdir **semend** ḳula at **semender** āteş böcegi āteşden ḫāṣıl olur imiş ėderler ki bir yerde biñ yıl yansa bir semender peydā olur **semavāt** gökler semānıñ cem‘idir **sem** delik, ṣuḳub ma‘nāsına ve minhü semmi'l-ḫiyāṭ igne yurdusı ma‘nāsına aġız ve burun ve ḳulaḳ deligine de dėrler ve zehre dėrler żamm ile daḫı luġatdır ve ḥemm ma‘nāsına yuḳāl mā-lehü semm velā ḥemm ey hemm ve ḳaṣd ve işlāḥ ėtmek ve ni‘met ḫāṣ olmaġa ve bir nesneniñ ġavrına naẓar ėtmege dėrler **semūm** ıssı yeldir ki beriyyede eser mü’enneṣ isti‘māl olunur **sem‘** işidicilik ki ḥayāt ile ḳā’im olur bir ṣıfatdır **semede‘** feteḥāt ile şol ulu kimsedir ki mevṭū’ü'l-eknāf ola ya‘nī āyende ve revendesi çoḳ ola **semā‘** raḳṣ ėtmek ve dönmek **semn**[107] ṭa‘āma yaġ ḳatmaḳ ve muṭlaḳ ġanem ve ṣıġır derūndan çıḳan yaġa da dėrler **seng-lāḫ** ṭaşlu yer **seng-rīze** ṭaş pāreleri **sengīn** aġır **seng-sār** ṭaş ile recm ėtmek **seng** ṭaş **seng-i ḫārā** ḳara ṭaş **seniyye** yüksek olan nesne, refī‘ ma‘nāsına **sened** fetḥateynle ṭaġıñ muḳābileye gelen yeri ve mü‘temedün-‘aleyh ma‘nāsına da gelür **senc** sencīden lafẓından emrdir ṭartıcı

[106]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[107]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur **sencīde** ṭartılmış, mevzūn ma‘nāsına **senābikü'l-ḫayl** atlarıñ ön dırnaġı dėmekdir **senām**[108] (h)örgüc ki deveniñ arḳasında olan mürtefi‘ yerdir **sevdā-zede** sevdā urġunı ki ‘aşḳa mübtelā dėmekdir **sevāniḥ** ẓuhūr ėdici nesneler **sevāḥil** deryā kenārları **sevḳ** sürmek **sevgend** yemīn, and ma‘nāsına **sevdā’** siyāh ma‘āsına ve yaramaz söze dėrler ve eski ma‘nāsına da gelür **sevād** ḳara renk ve sevād şaḫṣa daḫı ıṭlāḳ olunur **sevret** feṭḥ **(26 b)** ve sükūn ṣıçramaḳ ma‘nāsına **sevāyim** otlaḳda yürüyen ṭavarlar **se** üç ‘aded **se-per** üç perli **sehī** ṭoġrı dėmekdir sehī ḳadd ve serv-i sehī dėrler **sehm** feṭḥ ve sükūn ile oḳ, tīr ma‘nāsına **sihām** kesr-i sīn ile sehmiñ cem‘idir **sehl** feṭḥ ve sükūn ile ṭaġın muḳābilidir ki düz yer dėmekdir **sehil** sīniñ feṭḥi ve hānıñ kesriyle ırmaḳdır ki ḳavmi ḳatı ḫurde olmaya ve sehil ḥüzūnetiñ muḳābilidir ki bir yer ṣarp olmaġa dėrler yuḳāl sehilü'l-mevżi‘ **sehv** feṭḥ ve sükūn ile ġaflet ėtmek ve bir nesneniñ ġavrına ėrişmemek ve ‘avret ḥālet-i ḥayżda ḥāmile ḳalmaġa da dėrler **seyāḥet** gitmek, ẕehab ma‘nāsına **seyyid** feṭḥ ve teşdīd ile ulu olan kimse ve keçiniñ yaşlusına daḫı seyyid dėrler **seyyidetü'n-nisā’** ‘avretleriñ ulusı ve büyügi **seyyāle** aḳıcı dėmekdir **seyr**[109] gezmek **seyr-i ḳahḳari**[110] giderken dönüb arḳa üzerine gitmekdir türkcesi

Bābü's-sīni'l-meksūre

Sipeh-sālār ser-‘asker **sipeh ve sipāh** leşker dėmekdir **siper** ḳalḳana dėrler ki ḥīn-i muḥārebede kendüyi ḥıfẓ içün isti‘māl ėderler **sipār** mengene **sipihr** gök **sipihr-berīn**[111] **sipās** şükr ve minnet ya‘nī ni‘meti şükr etdigi kimseden bilmek **sibār** vaşiyyet **sitem-kār** cevr ve ẓulüm ėdici **seti** sīniñ feṭḥi ve tānıñ kesriyle ḳuyruḳ ‘acz ma‘nāsına ve ḥalḳa-ı dübüre de dėrler **sitīz** ‘inād ve cedel **sitāyiş** ögmek ve medḥ eylemek **sitāden** almaḳ **sitāre** yıldız, aḫter ma‘nāsına ve perdeye de sitāre dėrler **sipeh-büd** çeri başı **sipeh-keş** ‘asker çekici **sitāne** miṣli āstāne **sitti**[112] yā seyyidetīden muḫaffefdir ki ‘Arabda köle ve cāriye maḳūlesi mālikelerinee nidā ėder yāḫud yā sit ciheti dėmekdir kemāl-i mālikiyyetden kināyedir **sebaḳ**[113] feṭḥateynle öñdil dėmekdir öñdil şol metā‘dır at ḳoşdırub ḳanḳısı evvel varursa öñdili alur, ol yarışda ilerü geçene sebba dirler. **sidde** eşik ‘atebe **siccīn** şedīd ma‘nāsınadır ve bir mevżi‘dir ki ehl-i fücūr olanlarıñ defter-i

[108]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[109]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[110]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[111]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[112]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[113]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

a‘māli ondadır dėrler **sicill** ḳāḍī defteri **sicāl** ḫaşmıñ işlediginiñ miṯlin işlemege dėrler at sürmekde gerek ġayrı tedbīrde ve bunuñ aşlı sicāleden me’ḫūẕdur büyük ḳavġa ma‘nāsına ḳavlühüm elḥarbü sicāl ya‘nī ḥarbıñ şānı ẓafer çekişmekdir ya‘nī gāh bu ve gāh ol ġālib olmaḳdır **sicn** zindān **siḥr-āferīn** siḥr īcād ėdici ve siḥr beginici dėmekdir **Sidre** bir nehriñ ismidir ve ba‘żılar ḳaşrıñ ismidir dėdi maḳām-ı Cebrā’īl ‘aleyhi's-selāmdır sedele kelimesinden mu‘arrabdır ḳaṣr-ı mezbūruñ birbiri içinde üç ḳubbesi oldıġından dil daḫı yürege dėrler **sirişt** ḫū ve ‘anāṣır-ı ṭabī‘at ve ism-i maṣdar yoğuruş ma‘nāsına **sirbü'l-milāḥa** sirb, nefs ma‘nāsına yuḳāl fülān vāsi‘ü's-sirb ve bölük ma‘nāsınadır ve milāḥat gökçek olmaḳ **sirāyet** te’ṯīr ėtmek **sirişk** gözyaşı **sirḳat** ḫırsızlıḳ, uġrı ma‘nāsına **sifāḥ** ve **müsāfeḥa** zinā ma‘nāsına dėrler **sifāl** ṭopraḳdan olan ḳab ḳacaḳ **sifālīn** ṭopraḳdan yapılmış ḳablara ve ṣatıcısına dėrler **sikke-ḫāne** ḍarb-ḫāne ma‘nāsına **sikkīn** bıçaḳ **Sikender** ma‘rūf olan İskenderiñ muḫaffefidir **silsile** zincīr **silk** iplik, ḫayṭ ma‘nāsına **sinīn** seneler yıllar dėmekdir ve mübārek ve yemiş aġacı ve ėyü nesneye dėrler **sinān** sünü temreni ve bilegü ṭaşına dėrler **sinn** yaş ‘adedine dėrler **sinn-i temeyyüz** yedi yaşından bulūġa ḳadar olan zamān **sinc** avc servan ma‘nāsına **sivüm**[114] üçinci **siyf**[115] ḳılıç **simṭ**[116] incü ve boncuḳ dizilmiş ipe dėrler üzerinde boncuḳ olmayana silk dėrler **sīr** imāle ile ṭoḳ ki ac olmayandır **sīr** ṣarımsaḳ **sīylāb**[117] seyl ṣuyı **sīm** gümüş **sīmīn** gümüşlü ve gümüşden yapılmış nesne **sīm-āb-gūn** jīve renklü dėmekdir **sīr-āb** ṣuya ḳanmış **siyeh-pūş** siyāh giyinmiş **siyer** sīniñ kesri ve yānıñ feṯḥ ve sükūnuyla sīretiñ cem‘i sīret, ṭarīḳat ma‘nāsınadır **sīne-bī-kīne** sīne gögüs kīne yaramaz ḥālet dėmekdir **sīne-kūpān (27 a)** gögüs dögici **siyyāre**[118] gezici yıldızlar **sīm-nāb** ḫāliş gümüş **si ve heşt** otuz sekiz[119] ‘aded **sīḫ** şiş ve çuvalduz **sīmurg** ‘anḳā dėdikleridir ki ismi mevcūddur dėrler **siyāḳ** sürmek, sevḳ ma‘nāsına **siyah-çerde** türkide karayaġız **siyāset** ṣuçluyı te’dīb ėtmek **siyādet** ulu olmaḳ **siyah-kār** ‘āṣī ve günāh-kār dėmekdir **sivüm**[120] otuzuncı **siyr-i menāzil**[121] menzilleri gezmek **sīmā** beñiz ve çehre **siyyidü'ṣ-**

[114]**Sivüm** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **süvümdür**. Metinde esreli sīn kısmında **sivüm** olarak geçmektedir.
[115]**Siyf** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **seyfdir**. Metinde esreli sīn kısmında **siyf** olarak geçmektedir.
[116]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[117]**Sīylāb** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **seylābdir**. Metinde esreli sīn kısmında **sīylāb** olarak geçmektedir.
[118]**Siyyāre** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **seyyāredir**. Metinde esreli sīn kısmında **siyyāre** olarak geçmektedir.
[119]Metinde otuz yedi şeklinde geçmektedir.
[120]**Sivüm** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **süvümdür**. Metinde esreli sīn kısmında **sivüm** olarak geçmektedir.

ṣıddīḳīn[122] ṣıddīḳlarıñ büyügi ḥażret-i Ebū Bekri'ṣ-ṣıddīḳdır raẕiya'llāhü ʿanhü **siyyide-kübrā** Ḫadīce raẕiya'llāhü ʿanhādır **siyāh-rūz** bed-baḫt şaḳī **siyah-kāse** baḫīl ve ḥasīs

Bābü's-sīni'l-mażmūme

Sütūn direk **suḫan** söz **suḫan-şinās** söz añlayıcı **Sübbūḥ** ḫudā taʿālīniñ celle celālüh şol ism-i şerīflerindendir ki ʿuyūb ve naḳāyıṣdan berī olmaġa delālet ėder **sübūḥa** żamm ve taḫfīfle Mekke-i mükerremeniñ ismidir şerrefaha'llāhü taʿālā baʿżılar ʿarafātda bir dereniñ ismidir dėdi **sübḥa** şol boncuḳlardır ki tesbīḥ ėderler ve teṭavvuʿa da dėrler **sübḥāna'llāh** tesbīḥ maʿnāsınadır **sübbāḳ** geçicilere dėrler **sübḥa-gerdān** tesbīḥ çevirici **sübūġ** niʿmet bol olmaḳ **sütürg** büyük gövde istiʿmāl olunur büzürg gibi ama büzürg lafẓ-ı ʿāmdır ve ser-keş ve yüzsüz ve bahādır maʿnāsınadır **sütūde** ögülmüş, memdūḥ maʿnāsına **sübül** sebīliñ cemʿi yollar dėmek **sütūde-kirdār** beginilmiş şanʿatlu dėmekdir **sürūr** şādlıḳ **sürūr-engīz** şādlıḳ ḳoparıcı **sürḫ** ḳızıl renk **sürḫ-āb** ḳırmızı şu ki ḳana dėrler **sütre** namāzda öñe naṣb olunan nesne **sürre** göbek ki ʿużv-ı maʿrūfdur ve deriniñ orta yerine de dėrler **sürūd** dikilmiş saḫtiyāna dėrler **sürādıḳ** perde **sürādıḳāt** cemʿidir ve çāderlere de dėrler **suṭū‘** tozuñ ve rāyiḥanıñ ve şubḥuñ ḳalḳub yükselmesi **suṭūr** cemʿdir saṭr sükūn ile şaff u başmaḳ maʿnāsına **süfīd ve süpīd**[123] aġ renk **süfīdāc** kulac dėrler aṭʿime nevʿindendir **süfehā** sefīhler yaʿnī ʿaḳılsızlar **süflā** alçaḳ kimse **süfle** miṣlüh **sü‘edā** saʿīdler **suḳāṭa-çīn** döklündi devşürici **sükkān** sākin olucılar **sükūn** sākinlik **sülāleh** bir nesneden ṣızılub çıḳan ve nuṭfeye sülāle dėdikleri bundan meʾḫūẕdur **süllem** nerdbān **sülāfe** her nesne ki ṣıḳılur onuñ ibtidā çıḳan şīresidir **su‘ūd ve su‘ūde** żammeleriyle nüḥūsetiñ muḳābilidir **sümm-i semend** at ṭırnaġı **sümāṭ**[124] **sünbül** maʿrūf çiçekdir **sünbül-zār** sünbüllü bāġçe **sünūḥ** bedāhetle ẓāhir olmaḳ **sūdmend** fāʾidelü **süvār** atlu **sündüs** cennetde bir yeşil ḳumāşdır **süveydā** ḳalbda olan noḳṭadır sırr-ı süveydā dėrler **sünnet** ṭarīḳ maʿnāsınadır **sū’-ı edeb** edebsizleġe dėrler **sūr** dügün ve cemʿiyyet ve ḥişār barusı **sūre** binādan bir menzile dėrler ki ma-ʿadādan maḳṭūʿ ve mümtāz ola ve **sūre-i Ḳur’ān** daḫı bundan meʾḫūẕdur zīra sūre-i Ḳurʾān daḫı bir menziledir ki mā-ḳablinden ve mā-baʿdındandır maḳṭūʿadır **sülūk** ṭarīḳa yürümek **sūde** ezilmiş, ẕevb maʿnāsına ve yoḳlanmış, lems maʿnāsına **sūd**

---

[121]**Siyr-i menāzil** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **seyr-i menāzildir**. Metinde esreli sīn kısmında **siyr-i menāzil** olarak geçmektedir.

[122]**Siyyid** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **seyyiddir**. Metinde esreli sīn kısmında **siyyid** olarak geçmektedir.

[123]**Süfīd ve süpīd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **sefīd ve sepīddir**. Metinde ötreli sīn kısmında **süfīd ve süpīd** olarak geçmektedir.

[124]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

assı ribḥ maʿnāsına **sūz** sūḫten lafẓından ism-i maṣdardır ve ṣīġa-ı emr ve vaṣf-ı terkībīdir

tā nümūdī ruḫet bī-şīve ü nāz
kār-ı men şüd be-dūr-ı sūz u güdāz

ve **sūzende** mübālaġa ile acıdıcı **sūziş** göyniş sūḫten ve sūzīden lafẓından ism-i maṣdardır **sūḫte** yanmış **sūrāḫ** delik, ṣuḳb maʿnāsına **sūy** ṭaraf **sū-be-sū** ṭaraf ṭaraf **sūzān** yanıcı **sūhān** ege ve dörpü **sūzen** igne **sūz-nāk** yanġınlu **sūfce** sebīke yaʿnī altundan ve gümüşden dökülmüş çubuk dėmekdir **(27 b) sūs** ṭabīʿat maʿnāsınadır ve güve dėdikleri böcekdir **süyūf** seyfiñ cemʿidir ḳılıçlar dėmekdir

Bābü'ş-şīni'l-meftūḥa

Şāmiḫ yüce dėmekdir **şāhiḳa** yüksek ṭaġ cebel-i mürtefiʿ maʿnāsına ve gāh ġażab maʿnāsına da istiʿmāl olunur **şāheti'l-vücūh**[125] **şāhed** feṭḥ-i hā ile maḥbūba dėrler **şāh-vār** ġāyet aʿlā incü **şāne** ṭaraḳ, muşṭ maʿnāsına **şe'āmet** ṣumluḳ **şād-āb** tāze ve ter sebze ve çayır çemen **şāḫ-sār** çoḳ dallu **şāḫ** budaḳ ve boynuz **şām** aḫşam ve maʿrūf bir belde **şāmī** şāma mensūb **şāygān** padişehlere lāyıḳ olan ve gizlü genc ve ücretsiz iş ve bir nevʿ ḳāfiyedir ve her maʿnā ki mubālaġa murād oluna şāygān onda istiʿmāl olunur **şāh-bāz** büyük ve aʿlā ṭoġan dėdikleri ḳuşdur **şāyeste ve şāyān** lāyıḳ ve sezā dėmekdir **şāyeste-gū** münāsib söyleyici **şāh-rāh** cadde-i ʿaẓīm **şāb** genc yigit dėmekdir on ṭokuz yaşından otuz dört yaş aralaġında olandır **şāhīn** merġūb bir ḳuşdur **şāḫ-dār** dallu ve boynuzlu dėmekdir **şākirü'n-niʿam** niʿmetlere şükr ėdici **şāh-ı velāyet** murād ʿAli raẓiya'llāhü ʿanhü dėmekdir **şād-mān** feraḥlu kimse **şādān** ṣīġa-ı mubālaġa ve ism-i maṣdardır ġāyet feraḥ kimse ve seviniş ki sevinc dėrler **şāfī** şifā vėrici **şāḳ** ıraḳ sefere dėrler **şāmil** cümleyi iḥāṭa ḳılan nesne **şebāb** şābbıñ cemʿidir yigitler ve yigitlik maʿnāsına da gelür **şeb** gece **şeb-i mīlād** vilādet gecesi mīlād bir kimseniñ ṭoġdıġı vaḳte dėrler **şeb-çirāġ** mücevherāta dėrler ki çirāġ gibi şuʿle vere **şeb-nem** çise, jāle maʿnāsına **şeb-dīz** yaġız at **şeb-gerd** gece ṭolanıcı bekci ve ḳaravul gibi **şeb-i ḫūn** ḫufyeten bir ʿaskeri yā bir yeri başmaḳ **şeb-gūn** gece renklü **şeb-pere** gece uçıcı yarasa ḳuşıdır **şeb-tāb** yıldız böcegi **şebāne** gecelik ṭaʿām ve geceki maʿnāsına **şebān-rūz** gece gündüz **şebīke** ṭuzaḳ ve alaca yaʿnī ḳafes gibi delik delik olan nesne **şetti** tānıñ kesr ve teşdīdiyle ḳış gününde yaġan yaġmur **şetm**[126] sögmek, sebb maʿnāsına **şecer** dikilü olan aġacıñ her cinsine dėrler **şecā'at** bahādırlıḳ **şecī'** bahādır olan kimse **şüc'ān** şınıñ

[125]Metinde sayfa kenarında kelimenin anlamı verilmemiştir.
[126]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

żamm ve sükūnuyla şecī‘iñ cem‘i **şaḫm** etde ḥāṣil olan yaġına iç yaġına dėrler **şaḫş** insānıñ ve ġayrıñ ıraḳdan görünen ḳarartısıdır **şedd** segirtmek ‘adv ma‘nāsına ve irtifā‘ ve ḳavī ḳılmaḳ ma‘nālarına da gelür **şedd-i ḫatavāt** sür‘atlu adım admaḳ **şedāyid** şiddetler **şedīdü'l-metn** metn feṭḥ ve sükūn ile berg ve yüksek yer ve arḳa kemigin örten et ve ṣaġ ve ṣolda olan sinirler ve oḳuñ yeleginden ortasına varınca ve berk olan ve bir gün tamām seyr etmege dėrler **şerīk** bir nesnede ortaḳ olmaḳ **şerek** feṭḥateynle ṣayyādıñ ṭuzaḳ içün ḳullandıġı iplere dėrler ve ulu yollar ma‘nāsına **şerer ve şerāre** āteşden çıḳan çıġılcımlardır **şerāre-bār** şerāre yaġdırıcı **şerāre-i şerr ü şūr** ya‘nī şerr ü şūr şerāre şūr ġavġā ve fitne ve ḳarışıḳlıḳ ma‘nāsınadır **şerze-şīr** şerze ḫışmından dişlerin gösterüb ṣıçrayan arslānıñ ṣıfat-ı memdūḥasındandır **şer-ẕimme** ẕimmeti şerli ya‘nī şerr iltizām ėtmiş **şerāre-feşān** şerāre ṣaçıcı **şeref** feṭḥateynle ‘uluvv-ı şān ve mekān-ı ‘āliye daḫı dėrler **şerīf** ṣol kimsedir ki ḥālā ‘uluvv-ı şān ṣāḥibi ola **şerāyif** cem‘idir **şerḥ** ġāmıżı ya‘nī müşkili keşf ėtmek ve ḳalbi açub pāk ėtmege dėrler **şeref-nāme**[127] **şerāyiṭ** şarṭıñ cem‘i **şarṭ** sükūn ile ve şerīṭa bir nesneniñ mevḳūfün ‘aleyhine ve ḳan almaġa da dėrler ikisi de **(28 a)** bir ma‘nāyadır **şerm** ḥayā ve kes zen ma‘nāsına **şerm-sār** utanmış ve baḫīl ma‘nāsına **şermende** utanıcı kimse **şer-gīr** şer ṭutucı **şerāret** şerlülüḳ **şerr** ḫayrıñ muḳābilidir **şarḳ** güneş ṭulū‘ ėden ṭaraf **şest** balıḳ aġı ve oltası **şeş-māh** altı māh **şeşüm** altıncı **şeşt** oḳ atarken baş barmaḳ ve şehādet barmaġıyla ki yay kirişin dutarlar ol ṭutuşa **şeşt** der(ler) ve nişter ve altmış ‘adede daḫı dėrler **şaṭrü'l-mescid** şaṭr bu maḳāmda cānib ma‘nāsınadır **şa‘bede-bāz**[128] ḫayāl oyunlu ḳaragöz ve hoḳḳa oynadandır **şa‘ā’ir-i ḥacc** a‘māl-i ḥacca dėrler ve her nesne ki Ḥaḳ ta‘ālānıñ ṭā‘atına ‘alāmet ḳılına oña ṣa‘āyir dėrler **şa‘ab** feṭḥateynle ḳabīle-i ‘aẓīme ve ṣol ḳabā’ildir ki cümle-i ḳabīle oña nisbet olunur ya‘nī ḳabā’iliñ cümlesin ol cem‘ ėder **şa‘b** feṭḥ ve sükūn ile müteferriḳ olan ḳabā’ilden ‘ibāretdir **şeġab** ḥayā ve edeb ve teşnī‘ ve āvāz ḳaldırub feryād ėtmek **şefīr** kirpik bitdigi yer ve dere kenārı żamm ve sükūn-ı şīn ile olan şüfr ma‘nāsına **şefān** ṣol rüzgārdan ḥāṣıl olan bürūdetdir ki onda nem eṣeri ola **şefī‘ān** şüf‘a ṣāḥibleri ve şefa‘at ṣāḥibleri olan kimseler **şüf‘a** şīnñ żamm ve sükūnuyla bir ḥaḳḳ-ı şer‘īdir ki dārda yāḫud yerde ṣābit olur **şefīḳ** merḥamet ėdici **şaḳrā** bir atıñ ismidir ki ṭoġur ḳulununı depme ile urub öldürmüşdür **şaḳḳü'ṣ-ṣadr** gögüs yarmaḳ **şaḳī** sa‘īdiñ muḳābilidir **şaḳāvet** şaḳīlik **şaḳā-perest** şaḳīlige ṭapıcı **şaḳīḳ** iki

[127]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[128]**şa‘bede-bāz** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **şu‘bede-bāzdır**. Metinde üstünlü şīn kısmında **şa‘bede-bāz** olarak geçmektedir.

bölük olan nesne bir pāreniñ eşi ve ḳarındaşa da dėrler **şaḳīḳa** ḳumdan olan depeniñ arasında olan otlu yer **şaḳāyıḳ-istān** şaḳāyıḳ-ı nu‘man gelincik çiçegi dėdikleri ma‘rūf çiçekdir lale-i kūhi dėrler Nu‘man-nām kimse meẕkūr çiçek tekṣīri içün bir yeri korımışdır oña binā’en lāle-i nu‘man dėrler **şeker-istān** şekerlü yer **şeker-ḫand** ṭatlu gülüş **şeker-rīz** şeker aḳıdıcı **şeker-çīn** şeker devşirici **şeker-pāş** şeker ṣaçıcı **şeker-fürūş** şeker ṣatıcı **şekīme** nefs-i şedīd ve serkeş ve uyan dizgini ma‘nasına **şekm** rüşvet vėrmek ve ışırmaḳ ma‘nāsına **şell** fetḥ ve teşdīd ile deveyi sürmek **şem‘** yanıcı mum **şem‘-i bezm-efrūz** meclisi şu‘lelendirici şem‘ **şem‘-ı şeb-istan-ı viṣāl** vuṣlat gecesiniñ şem‘-i żiyā-dārı **şems** güneş **şemārīḫ** ṭaġ başları ve atıñ alnında aġ ḳıllardır ġurre-i feres ma‘nāsına **şemem** fetḥateynle burun kemiginiñ yüksek ve düz olması eger ortası yüksek olursa oña ḳanā dėrler ḳāfiñ fetḥi ve elifiñ ḳaṣriyle **şemāl** ḳıbleniñ muḳābili olan ṭarafdır **şemāyim** iyi ḳoḳular **şemāme** ḫoş ḳoḳulu nesne **şemā’il** şimāl yelleri ma‘nāsına ve ḫulḳ ma‘nāsına olan şemālıñ daḫı cem‘i gelür **şemāte** düşmān belāya mübtelā oldığını sevinmek **şeml**[129] fetḥ ve sükūn ile ṭaġılan nesne **şenbih** cum‘a ertesi **şevher** ḳarınıñ ḳocası zevc ma‘nāsına **şevārid** ḳaçan develer şāridiñ cem‘idir **şenf**[130] fetḥ ve sükūn ile yuḳaru olan küpe ḳurṭa-ı a‘lā ma‘nāsına **şevāyib** cem‘dir şāyibe kīr ve lekeye dėrler denes ma‘nāsına **şevāri‘** ulu yollar **şevket** şiddet mene‘a ve ḳudrete dėrler ve silāḥin keskinligine ve ‘aḳrebiñ ignesine **şehr-yār** padişāh **şehd** mumlı ve ḫāṣ bal **şehādet** ḫaber-i ḳaṭ‘ī ma‘nāsına yüḳal şehida'r-recül ve gazāda şehīd olmaġa da şehādet dėrler **şeh-bāl** büyük ḳanadlu **şehenşāh** ulu pādişāh dėmekdir **şehr-bend** ḥişār ve ḥavlu ma‘nāsına **şeh-per** ḳanad yelekleri ucunda uzun olan yelegiñe ḳuş oñunla ėyü uçar **şeydā** āşüfte ve dīvane dėmekdir şīn fetḥ ve sükūn ile zīniñ ḫilāfıdır ki ḳabīḥ ėtmek

Bābü'ş-şīni'l-meksūre

Şitab ivmek **şitabān** ivici **şirẕime** ‘asker ve bölük ma‘nāsına **şiddet** mülāyimiñ muḳābili **(28 b) şirrīr** teşdīd ile keṣīrü'ş-şerr olan kimse **şirāk** ṭarīḳ ma‘nāsına ve na‘lın taşmasına dėrler **şirāk-ı işrāk** müşriklik ṭarīḳi dėmekdir **şirā** ṣatmaġa ve ṣatun almaġa dėrler eżdāddandır **şirk** ismdir ortaḳ ma‘nāsına ve küfre de şirk dėrler **şirket** ortaḳlıḳ **şi‘rāt**[131] tüyler **şi‘ār** şol libāsdır ki cesedle onuñ beyninde āḫir libas olmaya ve şol nesneye dėrler ki ḳavm onı ‘alāmet ḳılur ḥālet-i ḥarbda birbirlerin bilmek içün **şifā-cūy**

[129]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[130]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[131]**Şi‘rāt** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **şe‘rātdır**. Metinde esreli şīn kısmında **şi‘rāt** olarak geçmektedir.

şifā isteyici **şiḳāḳ** muḫālefet ve ‘adāvet ma‘nāsına **şıḳ ve şuḳḳa** bir nesneniñ nışfı ve ṭağıñ bir yanına ve yaraya ve meşaḳḳat ma‘nāsına ve şuḳḳa ırak sefere de dėrler yuḳāl şuḳḳatun şāḳḳah iẕa kānet ẕa meşaḳḳat ve ‘alemiñ mehcesine şuḳḳa dėdikleri nışf-ı māha müşābeheti içündür **şikāf** yarıḳ ve ṣīġa-ı emr ve vaṣf-ı terkībī ve kelave-i ibrişim **şikāfte** yaralamış ve ḳulunc zaḥmeti ve bir nev‘ ḥoḳḳa adıdır **şikāl** köstek ve bende urmaḳ **şikār** av ṣayd ma‘nāsına **şikār-gāh** av yeri av-gāh dėrler **şiken** büklüm ve çīn ve şikesten lafẓından ṣīġa-ı emr ve vaṣf-ı terkībī **şikeste** ṣınıḳ ve ḫaste ma‘nāsına **şikence** ‘uḳūbet ve ta‘ẕīb ve ḳāleb ve cendere şell-i ḥarbe ma‘nāsına **şikīb**[132] ṣabr **şimşīr** ḳılıc **şimşīr-bāzān** ḳılıc oynadıcılar **şimşīr-zen** ḳılıc urıcı **şimşīr-endāz** ḳılıc ṣalıcı dėmekdir **şimşād** ma‘rūf olan serv aġacına dėrler **şinās** añlayıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur **şināsendegān** añlayıcılar **şināver** yüzgeç şinā ma‘nāsına **şinevā** işidici **şinīden** işitmek **şinşine** şīnleriñ kesr ve sükūnuyla ḫulḳ ve ṭabī‘at **şīr** arslan ki ma‘rūf cān-verdir ve süde de şīr dėrler leben **şīr-i jiyān** esrük arslan **şīr-dār** arslan ṭutıcı bahādır ṣıfatıdır **şīrīn** ṭatlu **şīr-ḫˇār** süd yiyici ṭıfl **şīr-i ḫudā** Allāh ta‘ālā ḥażretleriniñ arslānı ki ‘Ali raẕiya'l-lāhu ‘anhüdür **şiyem** şīmeniñ cem‘idir **şīme** ḫūy ve ṣan‘at **şīrāze-bend** şīrāze baġlayıcı **şīrāze** evrāḳ-ı perīşānı ibrişim ile devşerüb baġlamaġa dėrler **şiyḫeyn**[133] Ebū Bekri'ṣ-ṣıddīḳ ve ‘Ömeri'l-fārūḳ raẕiya'llāhü ta‘ālā ‘anhüm ḥażarātıdır **şeyḫ** feṭḥ ve sükūn ile ḳoca ya‘nī pīr ma‘nāsınadır **şīrīn-meẕāḳ** ṭatlu kāmlu kām murād ma‘nāsına **şīrīn-güvār** haẕmı ḫoş ve ṭatlu haẕmlu **şīve** ẓarīf ve maḥabbet ve maḥbūblarıñ girişmesi ve ‘işvesi nāz daḫı dėrler **şī‘a** bir kimseniñ etbā‘ ve enṣārı **şiyṭānī**[134] şeyṭān ya‘nī şeyṭān ṭarafından iġvā ve ilḳā olunan nesne raḥmānīniñ żıddıdır **şīven** efġān ve çalḳu **şīv-zeban** faṣīḥ olan kimse **şīfte** müteḥayyir ve ḳarış muruş ṣīr-i garīn ḳaḳıcı ve esürüb böğüren arslan şīr-i garrān ma‘nasına

Bābü'ş-şīni'l-mażmūme

Şobān çūban ma‘nāsına **şübe** boncuḳ **şübühāt** şübhelü nesneler **şütür** ve elif ile **üştür** deve dėmekdir **şücā‘** bahādır kimse **şücā‘a** bahādır ‘avret **şüd** oldı **şüden** olmaḳ **şürb** içmek **şurṭa-ı selāmet-baḫş** selāmet-baḫş ėdici muvāfıḳ rüzgār **şürfe** żamm ve sükūn ile ḳaṣrıñ kenārları küngüre-i ḳaṣr ma‘nāsına **şürefāt** cem‘i **şürefā’** şerāfetlü kimseler **şürūr** şerler **şürū‘** bir nesneye başlamaḳ ve ṭavar ṣuya girmege dėrler **şüst-şū** yıḳamaḳ

[132]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[133]**Şiyḫayn** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **şeyḫayndır**. Metinde esreli şīn kısmında **şiyḫayn** olarak geçmektedir.
[134]**Şiyṭānī** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **şeyṭānīdir**. Metinde esreli şīn kısmında **şiyṭānī** olarak geçmektedir.

maʿnāsına **şuʿbe** budaḳ ġuṣn maʿnāsına **şuʿūr** bilmek **şuʿāʿ** güneş ṭoġarken iplik gibi görünen żiyālar **şufre** büyük bıçaḳ ve ḳılıçıñ keskin yeri ve başmaḳcınıñ saḫtiyān kesecek bıçḳısı **(29 a) şüfaf** kāsede bāḳi ḳalan ṣudur **şuḳḳa-ı perniyān** şuḳḳa żamm ve teşdīd ile bir pāre ḳumaş ve öñi bütün olmayan ḳaftandır dėmişler perniyān vāle ve ḥarīr çīnidir dėmişler **şüküfte** taʿaccüb ve heybet maʿnāsına **şükūfe** çiçek **şükūh** heybet ve ʿaẓamet ve yaraşıḳlu **şükvar** ġamgīn ve yaslu **şümār** ism-i maṣdar ṣayış dėmek ve vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur bī-şümār gibi ṣayısız dėmekdir **şüml**[135] iḥāṭa ėtmek **şümmü'l-ʿarānīn** burunları yüksek olan kimseler ve ulular dėmek olur yuḳāl hüm şümmü'l-ʿaranīn ʿaranīn ḳavmıñ ulularu sādātü'l-ḳavm maʿnāsına ve ʿarnīnü'l-enf burnuñ iki ḳaş buluşdıġı yeriñ altı ki ḳuvve-i şemm ondadır **şenef** fetḥateynle buġż ve ʿadāvet ėtmek **şūḥ** maṭbūʿ ve mevzūn ve ṣıcaḳ ḳanlu olub insāna yaḳın ve ḥayāsız ve kir denes maʿnāsına **şūre-zār** duzlu ve ṣoraḳlu olan yerler **şūrābe-feşān** gözyaşı ṣaçıcı **şūr-engīz** fitne ḳoparıcı **şöhret-şiʿār** şiʿr bilmek maʿnāsınadır ḳavlühüm leyte şiʿri leyteni ʿalimtühü şöhret-şiʿār şöhretle bilinmiş yāḫud şöhret ʿalāmetlü şiʿār ʿalāmet maʿnāsınadır **şöhret-peẕīr** şöhret ḳabūl ėdici **şühūr** şehriñ cemʿi aylar dėmekdir **şühedā** şehīdler **şühūd** ḥāżir olmaḳ ve cemʿ maʿnāsına ve şühūd şehdiñ daḫı cemʿi gelür şehd feth ve sükūn ile şāhidiñ cemʿidir **şāhid** şehādet ėdici ve dile daḫı dėrler lisān maʿnāsına ve melike yaʿnī pādişāha daḫı iṭlāḳ olunur **şühüb** żammeteynle şihābıñ cemʿidir yıldıran āteş ṣuʿleleri dėmekdir **şüyūʿ** ṣāyiʿ olmaḳ ve iḥāṭa maʿnāsına da istiʿmāl olunur

Bābü'ṣ-ṣādi'l-meftūḥa

Ṣādıḳ ṭoġrı ve dürüst maʿnāsına **ṣāḥibü'l-verā** verā ḫalf ve ḳuddām maʿnāsınadır eżdāddandır veled-i veled dėmekdir **ṣādır** vāḳıʿ maʿnāsına **ṣādırāt** cemʿidir **ṣāʿiḳa** gökden düşen āteşdir ki yıldırım dėrler **ṣārife** dişi kelbdir ki erkek ṭaleb ėder **ṣāʿ** biñ ḳırḳ dirhemdir **ṣārim** keskin ḳılıca ve bahādır kimseye dėrler **ṣāḥib-ḳırān** ḳırān muṣāḥib maʿnāsına ve ḳırān kevkeb bundan meʾḫūẕdur **ṣabīḥa** ṣabāḥ maʿnāsınadır **ṣabā** bir rīḥ-i feraḥ-baḫşa dėrler ki gece gündüz beraber oldıġı vaḳtlerde şarḳ cānibinden eser **ṣabā-reftar** ṣabā yürüşli dėmekdir **ṣabb** teşdīd ile dökmek maʿnāsına **ṣabāvet** ṣabilik **ṣaḫn** eviñ ortasına ṣaḥnü'd-dār dėrler vasaṭü'd-dār maʿnāsına ve büyük kāseye dėrler ve şol legençe miṣālında olan nesneye dėrler ki sāzendeler ikisin birbirine urub çalarlar **ṣaḫre-i ṣammā** muḥkem ve berk ṭaş dėmek olur **ṣaḫre** ḳaya ve ṣammā

[135]**Şüml** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **şemldir**. Metinde ötreli şīn kısmında **şüml** olarak geçmektedir.

āfet ve şedīd ma‘nāsınadır **ṣaẖre-güzār** ya‘nī berk olan ṭaşa te’s̲īr ėdüb geçici **ṣaẖretullāh** ma‘rūf olan seng-i mu‘allaḳıñ adıdır **ṣad** yüz ‘adediñ ismidir **ṣad-hezār** yüz biñ dėmekdir **ṣadme** çāresiz belā ve muṣībet **ṣademāt** cem‘dir **ṣadr** gögüs sīne ma‘nāsına **ṣudḳ** żamm ve sükūn-ı dāl ile ‘avretiñ mehri ḳavlühü ta‘ālā ve ātü'n-nisā’a ṣadaḳatihinne niḥle[136] ve niḥle bir nesneyi da‘vāsız ve nizā‘sız iḥsān ėtmege dėrler **ṣadāḳ**[137] miṣli ṣudḳ **ṣadīḳ** dost olan kimse ve **ṣadūḳ** bi-ma‘nāh **ṣadīḳa** ṣadīḳiñ mü’enne̲si **ṣadāḳat** dostluḳ **ṣadef-kāri** ṣadefle maṣnū‘ nesne **ṣaded** fetḥateynle oldıġımız maḳṣūd dėmekdir mā neḥnü fīhi dėrler **ṣad-gane** yüz-dāne dėmekdir **ṣarṣar** rīḥ-i şedīde dėrler **ṣarṣar-reftār** ṣarṣar yürüşli dėmekdir **ṣarḥ-ı mumerred** düz ve rendelü köşk **ṣarḥ** ḳaṣr ma‘nāsına **ṣarf-ı evḳāt** vaḳtleriñ **(29 b)** ṣarf ėtmek **ṣa‘b** fetḥ ve sükūn ile ẕelūluñ muḳābilidir ẕelūl ḳullanmışa dėrler yuḳāl imre’etün ṣa‘betün ve nisā’ün ṣı‘āb li-ennehu ṣıfa **ṣa‘ūd**[138] yüksek yer hubūṭuñ muḳābilidir **ṣaġāyir** ṣaġīriñ cem‘i küçükler **ṣaf-der** bahādır ve şecī‘ ma‘nāsına **ṣafḥa** her nesneniñ cānibine dėrler **ṣafaḥāt** ṣafāyiḥ yüzüñ cāniblerine ve ḳapunuñ ḳanadlarına ve iñlü ḳılıca ve iñlü ṭaşa dėrler diyü Vanḳulı’da mesṭūrdur ṣafḥıñ cem‘idir ve Aẖteri’de terk ve i‘rāż ma‘nāsına oldıġı mübeyyendir **ṣafvet** bir nesneniñ ẖāliṣi yuḳāl muḥammedün ṣafvetü'l-lāhi min ẖalḳihi ve muṣṭafāh **ṣafv** fetḥ ve sükūn ile bir nesneniñ ṣāfīsin almaḳ **ṣafā** bir nesneniñ ṣāfī olması ki kederiñ muḳābilidir **ṣaf-zede** ṣaf urıcı **ṣaf-şiken** ṣaf ḳırıcı bozub perīşān ėdici dėmekdir **ṣalābet** berklik **ṣalavāt** du‘ā’ ve Ḥaḳḳ Ta‘ālādan raḥmet ma‘nāsına daẖı gelür ve erkān-ı ma‘lūme ve ef‘āl-i maẖṣūṣa ma‘nāsına daẖı gelür **ṣalāḥ** fesādiñ muḳābilidir **ṣalāye** şol mücellā ṭaşdır ki üzerinde misk ve oña şebīh nesne ezerler **ṣalāḥ-keş** derūnunda fesād olmayan kimse dėmekdir **ṣalāḥiyyet** ṣāliḥlik **ṣamṣām** şol ḳılıcdır ki bir nesneye urduḳda aġzı dönmeye **ṣamīm** bir nesneniñ ẖāliṣi ve bir nesneniñ eşeddine daẖı dėrler ṣamīmü'l-berd gibi ve şol recüle dėrler ki ġalīẓ ola ve cerī olub keskin olana da ṣamīm dėrler **Ṣamed** esmā’u'llāhdandır celle celālühü seyyid ma‘nāsınadır zīrā iḫtiyāc ḥālinde her kes oña ‘arż-ı ḥācete ḳaṣd eyler **ṣanādīd** ṣındīdiñ cem‘idir ulular ve bahādırlar dėmekdir ve belālar ve āfetler ma‘nāsına da gelür devāhī gibi **ṣanem** bütdür ki kāfirler ṭaparlar **ṣanavber** çam aġacı **ṣan‘at** ṣınā‘at işlemek ṣınā‘at

[136]Kuran kerimden bir ayettir. " Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin ". (4), Nisa suresi.

[137]**Ṣedāḳ** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ṣıdāḳdır**. Metinde üstünlü ṣād kısmında **ṣedāḳ** olarak geçmektedir.

[138]**Ṣa‘ūd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ṣu‘ūddur**. Metinde üstünlü ṣād kısmında **ṣa‘ūd** olarak geçmektedir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ehl-i ṣanʿatıñ pīşesi ve ata ḫūb tīmār ėtmege de ṣanʿat dėrler **ṣavn** feṭḥ ve sükūn ile bir nesneyi ṣaḳınmaḳ ṣıyānet maʿnāsına **ṣavb** yaġmuruñ gökden nāzil olması işābet ve cihet maʿnāsına da gelür ve maṣdardır nüzūl maʿnāsına da olur **ṣavlet** uzanmaḳ ve ḥamle ḳılmaḳ **ṣavmaʿa** ʿibādet-ḫāne **ṣavāmiʿ** cemʿi **ṣavāb** ḫaṭānıñ muḳābilidir **ṣavāb-dīd** ṣavāb görici **ṣavm** epsem olmaḳ ve ṭaʿāmdan imsāka daḫı ṣavm dėrler **ṣahbā** ḳırmızı şarāb oldıġı nigāşte-i ḥavāş-ı pīş-ḫūn-ı Niʿmetu'llāhʾdır lakin uzun ḳulaḳdan işitmişim dėyü taʿbīr etdikleri gibi bir ʿacemiñ taḳrīrinden şu ṭarz üzre zīver-yab-ı kāḫ-ı ṣımāḫ olmuş idi kim bir tehī destiniñ aġzıñ ḫamīrleyüb mey ile memlū ḫum-ı ser-şār derūnuna āvīḫte ėderler bir müddet tevḳīf ile mey-i meẕkūrdan destī-i mezbūr derūnına ceẕb ve cebẕ etdigi mül-i nā-yāba ṣahbā-yı nāb dėrler her çend ceyb-i reyb-ālūd-ı ʿacemden maḫrec kelam-ı nā-fercām ise de zümre-i mestānı leb-rīz-i ṣafā ėder bir maʿnā-yı neşāṭ-efzā oldıġından kāse-i sāmiʿadan ṣürāḫi-i ḳalbe ifrāġ olunaraḳ mānend-i yatuġ mey-ḫˇārān pehlū-bend-i muḥāfaẓa olunmuşdı şimdi āvürde-i bezm-i beyān olundı **ṣayyit**[139] ṣādıñ feṭḥi ve yānıñ kesr ve teşdīd ile pek āvāze dėrler şedīdüʾṣ-ṣavt maʿnāsına **ṣayd** av olmaġa ve ṣayd olunan nesneye dėrler

Bābüʾṣ-ṣādiʾl-meksūre

Ṣıḥḥat ṣaġlıḳ yaʿnī marīż ve bīmārlıḳdan sālim dėmekdir **ṣıdḳ** kesr ve sükūn ile ḫaber gerçek olub vāḳıʿa muṭābıḳ olmaḳ **ṣıddīḳ** dāʾimā taṣdīḳ üzre olan ve ḳavlin fiʿliyle taṣdīḳ ėden kimse **ṣıddīḳa** müʾennesi **ṣırāṭ-ı müstaḳīm** ṭoġrı yol dėmekdir **ṣıġar-ı sinn** yaşınıñ küçükligi **ṣıgar** ṣādıñ kesri ve ġaynıñ feṭḥiyle küçüklükdür **ṣıfat-ı kāşife** bir kimseniñ ḥāl ve ṣıfatı olan nesne ile taʿrīfdir **ṣıla-i raḥm** mevlūdı olan beldeyi ve aḳrabā ve taʿalluḳātını ziyārete dėrler **ṣınv** kesr ve sükūn ile birḳaç fidān bir kökde olan ḫurma aġacıdır **ṣınv** kesr ve sükūn-ı **(30 a)** ṣād ile teṣniyesi ve **ṣınvān** şol iki ḳuyuya dėrler ki birbirine ḳarīb olub ṣuyı bir gözeden alalar **ṣıfat**[140] miṣl maʿnāsına da istiʿmāl olunur **ṣıhr** kesr ve sükūn ile aḥmāya ve aḫtāna ıṭlāḳ olunur aḥmā ḳayın pedere ve ḳayın vālideye dėrler aḫtān güyegülere eniştelere dėrler **ṣıhr** uyanıḳlıġa da dėrler bīdār maʿnāsına **ṣīt** şol ẕikr-i cemīl maʿnāsınadır ki beyneʾn-nās meşhūr ola ẕikr-i ḳabīḥe ṣīt demezler **ṣıyānet** bir nesneyi ṣaḳınmaḳ **ṣıyḳal**[141] ḥaydar vezni üzre şol kimsedir ki ḳılıc açmaḳ yaʿnī cilā vėrmek ṣanʿatı ola

[139]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[140]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[141]**Ṣıyḳal** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ṣayḳaldır**. Metinde esreli ṣād kısmında **ṣıyḳal** olarak geçmektedir.

Bābü'ṣ-ṣādi'l-mażmūme

Ṣubḥ-ı ṣādıḳ ṣubḥ-ı kāẕibden ṣoñra olan ṭulū‘-ı fecre dėrler **ṣubḥ-gāh** seḥer vaḳti **ṣudūr** vuḳū‘ ma‘nāsına ve ṣadrıñ cem‘i **ṣurāḫ** tekellüf ile āvāz vėrmek yuḳāl et'taṣarrüḫ bihi ḥumḳ ya‘nī aḫsırmaḳ ḫīninde tekellüfle āvāz çıḳarmaḳ ḥamāḳatdır **ṣu‘ūd** nerdbāna çıḳmaḳ **ṣuḥuf** cem‘dir ṣaḥīfe kitāb ma‘nāsına **eṣ-ṣuḥba**[142] aṣḥabū ilā āḫiri'ṣ-ṣuḥba **ṣufūf** cem‘dir ṣaff-ı ḥarbde yā ġayri alay bağlayan kimselerdir **ṣuleḥā** ṣāliḥ kimseler **ṣulb** beldir miyān ma‘nāsına **ṣuffe** eviñ yüksek yerine ve eviñ ortasına dėrler **ṣulḥ** ismdir müẕekker ve mü’enneṯ isti‘māl olunur **ṣunūf** cem‘dir ṣınf bölük ve cins ma‘nāsınadır **ṣun‘** sükūn ile işlemek ma‘nāsına **ṣun‘-ı ṣāni‘** ṣan‘at ṣāḥibiniñ işlemesi ve ṣan‘atı **ṣūret-i ḳażiyye** hükmleriñ ṣūreti dėmekdir **ṣūret-gerān** muṣavvirler dėmekdir **ṣūret-bāz** ṣūret oynadıcı

Bābü'ż-żādi'l-meftūḥa

Ḍāll teşdīd ile azmış kimse **ḍaḥk** żād fetḥi kesri ve sükūnlarıyla dört vechle cā’iz gülmek ḫande ma‘nāsına **żābıṭa**[143] ḥıfẓ ėdici **ḍarabān** segiren ṭamara dėrler nabżdan ‘ibāretdir **ḍarb-i ṭavīle-i iḳāmet** ḍarb urmaḳ ṭavīle otlamaḳ içün ḥayvāna bağladıḳları ipe dėrler iḳamet eglenmek **ḍarb** ḫayme ve **ḍarb-ı ṭavīl** isti‘māli ışṭılāḥdır **ḍarb-bī-uṣūl** şeddetlü dögmek **ḍarb-kārī**[144] **żerġama**[145] daḥrace vezni üzre arslān gibi birbirine ḥamle ḳılmaḳ **ḍarīr** kör ẕāhibü'l-baṣar ma‘nāsına **żarūriyyāt** cem‘dir żarūret ḥācet ma‘nāsınadır **ḍarrāb** cem‘dir **ḍarīb** miṯl ve şekl ve ḳıraġu ve jāle ma‘nāsına **żamān** kefīl olmaḳ ve beden ‘illetlü olmaḳ ma‘nāsına da gelür **żamme** ḥarekeden olan ötre dėrler **żamīr** ḳalbde bir nesneyi gizlemege dėrler cem‘i żamāyirdir **żamīme** żamm olunan nesne żamm bir nesneyi bir nesneye ḳoşmaġa dėrler **ḍalāl** azmaḳ ki reşādıñ muḳābilidir **ḍalālet** miṯlüh ve ḍalālet ḫafā ve helāk ma‘nāsına da gelür **żavāḥi**[146] **żayā‘**[147] bir nesne helāk olmaḳ **żayf** ḳonuḳ mihmān ma‘nāsına ve meyl ėtmek ve oḳ nişāndan ‘udūl ėtmege de żayf dėrler

Bābü'ż-żādi'l-meksūre

Ḍırġām arslān esed ma‘nāsına **żırab** erkek dişiye varmaḳ **żınn** kesr ve teşdīd ile baḫīl olmaḳ ve bir kimseye muḫtaṣṣ olan nesneye de dėrler **żiyā-baḫş** ṣu‘le-baḫş ėdici

[142]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[143]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[144]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[145]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[146]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[147]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

żiyāfet-ḫāne żiyāfet yeri dėmekdir **żiyāfet** bir kimseye ḳonuḳ olmaġa dėrler **żiyā‘** yerler ve yurdlar ve ‘aḳārlar ma‘nāsına **żīf** żādıñ kesr ve meddiyle yan cenb ma‘nāsına

Bābü'ż-żādi'l-mażmūme

Żu‘afā ża‘īfiñ cem‘i ża‘f ile muttaṣıf olanlar dėmekdir **żu‘f** żamm ve feṭḥ ile luġatdır bī-mecāl olmaġa dėrler ki ḳuvvetsiz olmaḳdır

Bābü'ṭ-ṭā’i'l-meftūḥa

Ṭā’if nām-ı belde ve gece ṭolaşan ‘ases **ṭā’ife** bir nesneniñ bir pāresine ve vāḥide ve mā fevḳ[148]

(Bābü'l-‘ayni'l-meftūḥa)

(30 b)[149] şefḳat olan ve ḥālet ve **‘aṭf** ḥamle ėtmege daḫı dėrler **‘āriża** kesr-i rā ile ḥācet ma‘nāsına **‘ālem-tāb** ‘ālemi şu‘lelendirici dėmekdir **‘ām** yıl sene ma‘nāsına **‘āṭır** güzel ḳoḫu vėrici dėmekdir **‘ādil**[150] ‘adl ėdici ‘adl bir nesneyi maḥalline vaż‘ ėtmek **‘ālem-i melekūt** ‘ālem-i ‘ulvīden bir ‘ālemdir **‘ārif** ṣabr ėdici dėmekdir ve bilici ma‘nāsına da gelür **‘ācizāne** ‘ācizcesine dėmekdir ‘acz ḳudretsizlige dėrler **‘āşire**[151] onuncı **‘ālī-baḫt** baḫt-ı ġınā ma‘nāsınadır fārisīden mu‘arrebdir **‘āriye** bir nesne kimseniñ yanında emānet olmaġa dėrler **‘Āyişe-i ṣıddīḳa** rażiya'llāhü ‘anhā ezvāc-ı muṭahharātdandır duḫter-i sa‘d-aḫter-i Ebū Bekri'ṣ-ṣıddīḳ rażiya'llāhü ‘anhü **‘āṣim** ḥıfẓ ėdici ve gāh ma‘sūm ma‘nāsına da gelür **‘āḳıbet-endīş**[152] ṣoñını fikr ėdici kimse **‘āḳir** ṣol ḳumlu yerdir bir nesne bitürmeye ve ṣol ‘avrete dėrler ki ḥāmile olmaya ve ṣol ere daḫı dėrler ki veledi olmaya **‘ālī-şān** şānı ‘ālī olan kimse **‘āṭıl** boynı ārāyişden ḫālī olan ‘avrete dėrler **‘ālīyāt** yuḳarular **‘āfiyet** Ḫudā-yı ta‘ālā celle celālühü bendeden mużırr olan nesneyi def‘ ėtmek **‘ā’ide** fā’ide menfa‘at ma‘nāsına ve merḥamet ve şefḳat ma‘nāsına da gelür **‘ādiyy** yānıñ teşdidiyle ḳadīm olan nesne **‘abd** ḳul **‘abde** ġażab ėtmek ma‘nāsına **‘abede**[153] feteḥāt ile ‘abdıñ cem‘idir **‘abīd** ‘abdıñ cem‘i **‘abā’** ma‘rūf kisādır **‘atebe** nerdbān pāyesi cem‘i ‘etebdir fetḥateynle ve ‘atebe ḳapunuñ eşigine daḫı dėrler **‘atīḳ** āzād olan ‘atīḳa mü’enneṯi ve ‘atīḳ Ka‘beye dėrler şerrefaha'llāhü ta‘ālā ve Ebū-Bekiri'ṣ-ṣıddīḳıñ laḳabıdır rażiya'llāhü ‘anhü ḥüsn ve cemāl ṣāḥibi oldıġıçün ba‘żılar itdi resūlu'llāh ṣalla'llāhu ‘aleyhi ve sellem ente ‘atīḳ mine'n-nār buyurduġıçün ‘atīḳ

[148]Metinde bu bölümde sadece iki satır yazılmıştır. Geri kalan bölüm metinde 55-56 sayfalar bulunmamaktadır.
[149]Metinde 56 sayfası bulunmamaktadır.
[150]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[151]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[152]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[153]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

denmişdir ismi şerīfleri ʿAbdü'llāh bin ʿOs̱māndır ve ʿatīḳ eskiye daḫı dėrler ve bir nesneniñ kerīmine ve muḫtārına ve çabük ata daḫı ʿatīḳ dėrler **ʿacz** ża‘fa ve bir nesneniñ mu’aḫḫarına ıṭlāḳ olunur teẕkīr ve te’nīs̱i cā’izdir **ʿaceze** ʿācizler dėmekdir ʿāciziñ cem‘idir **ʿacūze** ḳarı olan ʿavret **ʿAdnān** ecdād-ı resūlü'llāhdan ṣallallāhü ta‘ālā ʿaleyhi ve sellem Ma‘d’ıñ babasıdır Ma‘d bir kimsedir ki ʿArab ṭā’ifesi cümle onuñ evlādıdır **ʿadem** fetḥateynle bir nesneyi yavı ḳılmaḳ **ʿadm** fetḥ ve sükūn ile faḳr ma‘nāsına **ʿadvā** ʿaynıñ fetḥ ve sükūn ile sārī marażıñ sirāyetine dėrler **ʿadeviyye** bahār ayından ṣoñra biten nebātātdır ki küçük aġaclar ol ḥīnde yapraḳlanur anı deve yer **ʿadn** fetḥ ve sükūn ile bir yerde vaṭan ṭutmaḳ ve deve bir yeri ögrenüp ondan ayırılmamaġa dėrler ve cennāt-ı ʿadn dėdikleri bu ma‘nādan me’ḫūẕdur ey cennāt-ı iḳāmet **ʿaden** fetḥateynle bir şehriñ adıdır **ʿadīmü'l-eṭrāf** ṭarāfları yoḳ **ʿadüvv** dālıñ żamm ve teşdīdiyle düşmān ki dostuñ muḳābilidir **ʿaded** ṣayı dėmekdir **ʿadāvet** düşmānlık **ʿadd** teşdīd ile ṣaymaḳ ma‘nāsına **ʿadn-āyīn** cennet gibi cennet resmlü dėmekdir **ʿadese** bir maraż imiş **ʿadv** fetḥ ve sükūn ile yelmek ve segirtmek **ʿaẕb** fetḥ ve sükūn ile ṭatlu ṣu **ʿarīn** arslān yatağı me’vā-yı esed ma‘nāsına **ʿarūs** güyegüye ve geline müşterekdir cem‘i ʿarāyisdir **ʿarm** ʿaynıñ fetḥi ve rānıñ kesr ve sükūnuyla ṣol yüksek ṭoprāḳdır ki ṣuyı bağlamaḳ içün ėderler **ʿarime** bed-ḫūy olana dėrler **ʿārim** ma‘nāsına **ʿareme** fetḥateynle ḳum cem‘ oldığı müctemi‘ü'r-reml ma‘nāsına **ʿarīke** baḳiyye ve ṭabī‘at ma‘nāsına fülān leyyinü'l-ʿarīke iẕā kāne selisen ya‘nī muṭī‘ ve münḳād olsa ve mütekebbirlik zā’il olmaḳ maḳāmında daḫı isti‘māl olunur **ʿarāyıḳ**[154] **ʿarża** bildirmek **ʿarża-dāşt** bildirmek dutıcı **ʿaraḳ-pāş** der ṣaçıcı der ḫoy ma‘nāsına **ʿarṣa** meydān **(31 a)** dėmekdir ya‘nī ṣol feżā-yı vāsi‘a dėrler ki dīvār-ı beytde ola ve onda binā olmaya **ʿaraṣāt** fetḥateynle ve ʿirāṣ kesr-i ʿayn ile ʿarṣanıñ cem‘i **ʿarāfa** taḫfīfle re’īs olmaḳ **ʿarrāf** teşdīd ile fālcı olub muġayyebātdan ḫaber vėrene dėrler kāhin ma‘nāsına yāḫud ṭabībe dėrler **ʿarş** taḫt-ı mülūka ve saḳf-ı beyte ve gölgelik ėtdikleri nesneye dėrler **ʿarş-sā** ʿarş gibi dėmekdir **ʿarīş** maḥaffeye şebīh bir nesnedir ve ʿarīş ol ḫaymedir ki onı aġacdan ve s̱emām dėdikleri otdan yaparlar **ʿarīḳ** nesli pāk olan kimse **ʿarūḳ**[155] ṭamarlar ʿırḳıñ cem‘idir ʿırḳ kesr-i ʿayn iledir **ʿarş-ı berīn** ʿālīliġe mensūb ʿarş dėmekdir **ʿarf** fetḥ ve sükūn ile at yelesin kesmek **ʿarabāne** ya‘nī ʿArab ḳā‘idesi üzre **ʿarabiyyet** ʿArablık **ʿArabī** ʿAraba mensūb dėmekdir **ʿarabi**y fetḥateynle ve yānıñ teşdīdiyle ʿarablıgı ẓāhir olan kimse

[154]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[155]**ʿArūḳ** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ʿurūḳdur**. Metinde üstünlü ʿayn kısmında **ʿarūḳ** olarak geçmektedir.

beyyinü'l-ʿurūbe maʿnāsına ki onlar şehirde sākin olanlardır **aʿrāb** bādiyede sākin olanlardır **ʿaraż** fetḥateynle şol nesnedir ki insāna ʿārıż olur marażdan ve maraża şebīh nesneden ve dünyāya ve māl-ı dünyāya ve ʿaskeri gözden geçürmege de dėrler ve şol oḳa yāḫud ṭaşa dėrler bir nesneye ḳaṣd ėdüb atarken ġayriye ṭoḳuna yuḳāl sehmün ʿaraż ve ḥacerün ʿaraż bil-iżāfe ve minhü ḳavlühüm ʿallaḳtüha ʿaraża bu kelāmi şol kimse tekellüm ėder ki bir ʿavret arḳuru geçerken bilā-iḫtiyār oña göñül bağlaya **ʿarabī-dān** ʿarab lisānıñ bilici dėmekdir **ʿazze ve cell** ʿazīz ve celīl oldı dėmekdir **ʿazīz** ʿizzetlü dėmekdir ʿizzet ẕilletiñ muḳābilidir celīl ʿaẓamet ṣāḥibi dėmekdir **ʿazm** fetḥ ve sükūn ile bir nesneyi işlemege tamām teveccüh ėtmek **ʿazīmet** daḫı ʿazm maʿnāsınadır **ʿasel-i muṣaffā** ṣāfi bal **ʿaselī-perde** bütkede olan ṭalaḳıñ şebekesine örümcek yapdığı perdeyi teşbīhdir **ʿaşiyye** aḫşamdan yatsu vaḳtine ḳadar olan zamāna dėrler **ʿaşerāt** on ʿadedden ṭoḳsana ḳadar mi'eden aşaġı olan āḥādıñ ġayrına dėrler **ʿaşre** fetḥ ve sükūnla on ʿaded **ʿaşīre** ḳabīle maʿnāsına **ʿaṣab ve aʿṣāb** ʿaṣabanıñ cemʿleridir sinirler dėmekdir ve eşrāf-ı ḳavma daḫı ʿaṣab ıṭlāḳ olunur fetḥateynledir **ʿaṣb** fetḥ ve sükūn ile bir nesneyi muḥkem dürmek ve bir nevʿ berd-i yemāniye dėrler **ʿaṣr** sükūn ile zamān dehr maʿnāsına **ʿaṣrān** gece ile gündüz ve evvel-i nehār ile āḫir-i nehār maʿnāsına da gelür ġadāt ve ʿaşiy gibi ve ṣalāt-ı ʿaṣra bu sebebden ṣalāt-ı ʿaṣr dėrler ve ʿaṣr baṭī' maʿnāsına da gelür ve ṣıḳmaġa da dėrler ʿaṣr melce' ve penāh maʿnāsına ve toza da dėrler ġubār maʿnāsına **ʿaṣā** degnek **ʿaḍud** ʿaynıñ fetḥi ve żādıñ żammıyla ḳol ki dirsekden omuz başına varınca **ʿażd** fetḥ ve sükūn ile muʿāvenet ėtmek muʿāżade maʿnāsına **ʿaṭf** fetḥ ve sükūn ile meyl ėtmek ve bir nesneyi iki ḳat ėtmek ve şefḳata da dėrler **ʿaṭfe** fetḥ ve sükūnla şol boncuḳdur ki onuñla nisā ṭā'ifesi ricāla efsūn ėderler **ʿaṭf-ı kemer-gāh** beline bağlamaġa dėrler **ʿaṭaş** fetḥateynle ṣusuzluḳ **ʿaṭā-pāş** ʿaṭā şaçıcı **ʿaṭā'** isimdir baḫşiş dėmekdir **ʿaṭiyye** fetḥ-i ʿayn ve kesr ve teşdīd-i yā ile baḫşiş maʿnāsına **ʿaṭāyā** cemʿdir baḫşīşāt maʿnāsınadır **ʿaẓamet** büyüklük **ʿafīf** perhīz-kar kimse **ʿafīfe** mü'enneṯi **ʿafv** fetḥ ve sükūn ile günāh muḳābelisine ʿıḳāb ėtmeyüb terk ėtmek **ʿaḳl** bir cevherdir ki onuñla idrāk olunur **ʿaḳīle** insānıñ ve deveniñ ve her nesneniñ ėyüsine ve ekremine dėrler ve incüye ʿaḳīletü'l-baḥr dėrler **ʿaḳyān** ufaḳ incüye dėrler **ʿaḳīḳ-i Süheyl-i ʿizz ü temkīn** ʿizz ü temkīn süheyliñ ʿaḳīḳi **ʿaḳīḳ** maʿrūf ṭaşdır Süheyl şol ırmaḳdır ki ḳumı ḳatı ḫurde olmaya **ʿaḳd-ı munākaḥet** nikāḥ ėtmek ʿaḳdı ʿaḳd bağlamaḳ nikāḥ cimāʿ maʿnāsına da gelür **ʿaḳabe** feteḥāt ile ṭaġda olan yoḳuşlu ve inişlü ṣarb **(31 b)** yol **ʿaḳab** bir nesneniñ gerüden geleni veled ve ḫalef maʿnāsına da

olur **‘aḳab-gīr** ‘aḳab ṭutucı ya‘nī veled ṣāḥibi ve kimseniñ ‘aḳabınca cāhına ve yerine geçmege dėrler ‘aḳab-dār daḫı bu ma‘nāyadır **‘aḳīb** ‘aḳabınca gelen kimse **‘aḳreb** ma‘rūf ḥaşerātdandır ve bir yıldızıñ adıdır **‘aḳārib** cem‘idir **‘aḳārāt** cem‘dir ‘aḳār mülk yere ve ekinlik ve meyve aġacına dėrler **‘aḳanḳal** fetḥateynle ve ḳāf-ı ş̲ānīniñ daḫı fetḥiyle şol ḳum yıġınıdır ki ḳumları birbirini yetişüb tedāḫül ėtmiş ola **‘aḳīd** ḳalbde muḥkem olan nesne ‘aḳāyid cem‘i **‘aḳīḳa** ana ḳarnından çıḳan tüy benī ādemde olsun gerek ḥayvānda olsun ve şol oḳa dėrler ki göge atarlar imiş ve deveye ‘alef etdikleri mülāyim çekirdeġe daḫı dėrler **‘aḳl-ı evvel** kelāmıñ me’āline tīz varıcı kimseye dėrler ya‘nī serī‘ü'l-intiḳāl **‘aḳl-ı kül** rūḥ-ı Muḥammedīden ‘ibāretdir ṣalla'llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem **‘aks** bir nesneniñ āḫirin evveline döndürmege ve mir’āta ve āba ve ḳalb-i pāke ‘aks ėden ṣūret-i eşyāya daḫı ‘aks dėrler **‘alā-ḥükmi'l-kitāb** kitāb ḥükmi üzre **‘ale'l-icmāl** cümle vechi üzre **‘ale'l-fevr** fevr üzre fevr ḳaynamaġa dėrler ışṭılāḥda şol nesnedir ki ḳalbden ḳaynayub ẓuhūr ėden ḫülya ḥuṣūlına ‘aḳabınca mübāşeret oluna **‘ale'l-‘amyā** görmemek üzre ya‘nī ḫabersiz vāḳi‘ olan nesne **‘ale'ṣ-ṣabāḥ** ṣabāḥ üzre ya‘nī ṣabāḥ erken **‘ala-hāz̲a'l-ḳıyās** bu ḳıyās üzre ‘**ale's-seviyye** berāberlik üzre **‘alā-rü’ūsi'l-eşhād** şāhid ṭutmaḳ başları üzre ya‘nī şāhidler maḥżarında dėmekdir **‘alem-dār** sancaḳ-dār dėmekdir **‘aliyye** ‘aliy kelimesiniñ cem‘idir şerīf ve refī‘ ma‘nāsına ṣabi ile ṣabiyye gibi **‘aliyyü'ṣ-ṣān** ṣānı ‘ālī **‘alīm** bilici dėmekdir **‘allām** ziyāde bilici dėmekdir **‘alāyim ve ‘alāmāt** ‘alāmetiñ cem‘idir **‘alaḳ** fetḥateynle ḳoyu ḳan dem-i ġalīẓ ma‘nāsına ve ‘alaḳanıñ cem‘i daḫı gelür sülükler ma‘nāsına ve şol nesnedir ki oña ḳapu bekeresin aṣarlar ve ‘alaḳ hevāya daḫı dėrler maḥabbet ma‘nāsına ve bir işe ṭolaşmaġa dėrler ve bir nesne bir nesneye baġlanmaġa da dėrler ve ‘avret ḥāmile olmaḳ ve āhū ṭuzaġa ṭutulmaḳ ma‘nāsına da gelür **‘alem** ḳaftāna ḳıldıḳları ‘alāmete ve sancaġa rāyet ma‘nāsına ada daḫı ‘alem dėrler **‘alemiyyet** şol nesnedir ki bir kimse onuñla ma‘rūf ola **‘aleyke ‘avnü'llāh** allāh ta‘ālāniñ yardımı seniñ üzerine olsun dėmekdir **‘allāme** ziyāde bilici dėmekdir ‘allām gibi **‘alemhā** ‘alemler dėmekdir fārisī cem‘idir **‘alāyif** cem‘dir ‘alef fetḥateynle yemdir ki devāb onuñla ġıdālanur **‘alāḳa** ḫuṣūmet ‘alāḳası ve maḥabbet ‘alāḳasıdır ve ‘alāḳa şol nesnedir ki ma‘īşetde onuñla iktifā olunur **‘amāme** ṣarıḳ destār ma‘nāsına **‘amm** teşdīd ile babanıñ ḳarındāşına dėrler **‘amme** teşdīd ile pederin ḳız ḳarındaşına dėrler ki bizim beldede bibi deriz **‘amel** fetḥateynle iş işlemek **‘amel-mānde** kārdan ve işden ḳalmış dėmekdir **‘ammāl**[156] **‘amel-nāme**[157]

[156]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır. Kelimenin anlamı verilmemiştir.

‘amūd degnek **‘amīm** tamām olan nesne **‘amīmü'l-berekāt** tamām bereketlü **‘amīmü'l-himem** tamām himmetlü kimse ‘umūm-ı himmet dėmekdir **‘amīḳ** derīn ya‘nī bir nesneniñ dibi derin olunca ‘amīḳ dėrler **‘emven ṣabāḥen** zamān-ı cāhiliyetde selām maḳāmında isti‘māl ėderlerdi **‘anber-sā** ‘anber gibi dėmekdir **‘anber-sāy** ‘anber ezici **‘anber-i sārā** sārā ‘Ummān sāḥillerinde bir yeriñ adıdır ḫāliṣ ‘anber onda oldıġıçün oña nisbet ėdüb ‘anber-i sārā dėrler **‘anber-pāş** ‘anber ṣaçıcı **‘anberīn-niḳāb** ‘anberlü niḳāb **‘anber-fām** ‘anber renklü **‘anber-toz-ı ebruvān** toz yay tozına dėrler ebrūlar yaya müşābih oldıġıçün tozı ‘anber gibi olan ebrūlar dėmekdir **‘anīd** ‘inād ėdici **‘anede** feteḥāt ile ‘inād ėdiciler **‘ankebūt** örümcek **‘andelīb** bülbül hezār ma‘nāsına **‘anāḳīd** ‘unḳūduñ cem‘idir ḫurma ve üzüm ṣalḳımları dėmekdir **‘unḳūd** żammeteynledir **‘anūd (32 a)** ‘inād ėdici **‘anter** ‘anber vezni üzre bir gök siñekdir ki ẕübāb-ı ezraḳ ma‘nāsına **‘anter-gīr** ‘anter ṭutucı **ġażūb** arslāna ṣıfat ėderler **‘anḳā** bir ḳuş adıdır kūh-ı ḳāfda Süleymān ‘aleyhi's-selām ile söyleşmişdir dėrler **‘an‘ane** zelzele vezni üzre bir ḥadīṯiñ rāvīlerin beyān ile tafṣīle dėrler **‘aneze** feteḥāt ile ṣol nesnedir ki ‘aṣādan uzun olur ve günderden ḳıṣadır ucunda demurı vardır ki ḥarbe dėdikleri oldur ve ‘Aneze bir ḳabīleniñ babası adıdır ve bir cāriye ismidir **‘anākīb** ‘ankebūtuñ cem‘i örümcekler dėmek örümcek nāsice ma‘nāsına **‘avn** yardım ėtmek **‘avdet** dönmek rucū‘ ma‘nāsına **‘avārıż** ‘ārıżıñ cem‘i ḥācetler ma‘nāsına ve ṣol develerdir ki diken otlaya ve ‘ārıża cür'ete ve tekellüme ḳudrete daḫı dėrler **‘ahd-ı hümāyūn**[158] ‘ahd bu maḳāmda zamān ma‘nāsınadır hümāyūn mübārek ma‘nāsına **‘ayn** göz çeşm ma‘nāsına ve ṣu çıḳan gözeye de ‘ayn dėrler **‘ayn-ı im‘ān** seyrde uzaġa gitmege im‘ān dėrler **el‘ayn ṭalī‘atü'l-ḳalb** göz ḳalbıñ ṭalī‘asıdır ṭalī‘a ḳaravula ve cāsūsa dėrler kemā merre ‘ayyūḳ muḳābil-i ṣüreyyāda bir ‘ālī kevkebdir **‘ayr** fetḥ ve sükūn ile ḥimār dėmekdir vaḥşisine ve ehlisine ıṭlāḳ olunur **‘ayyār** fetḥ ve teşdīd ile neşāṭından ol cānibe bu cānibe ṣıçrayan at ve arslāna daḫı dėrler ṭaleb şikār içün ṣıçrayub gezdigiçün **‘ayā’** ṣol marażdır ki ḳābil-i ‘ilāc olmaya **‘eyāẕen**[159] **bi'l-lāh** Ḥaḳḳ Ta‘ālāya cellet ‘aẓametühü ṣıġınıruz dėmekdir ‘iyāẕ ṣıġınacaḳ yer dėmekdir melce’ ma‘nāsına **‘ayş**[160] ‘aynıñ fetḥi ve yānıñ sükūn ile dirlik ḥayāt ma‘nāsına

Bābü'l-‘ayni'l-meksūre

---

[157]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[158]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[159]**‘Eyāẕen** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **‘iyāẕendir**. Metinde üstünlü ‘ayn kısmında **‘eyāẕen** olarak geçmektedir.
[160]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

‘İbret-bīn ‘ibret görüci ya‘nī naẕar-ı ‘ibret ṣāḥibi dėmekdir ‘ibret geçmiş nesnelere i‘tibār ėtmek ma‘nāsına **‘ibādet** ḳulluḳ ve ṭā‘at **‘ibād** ‘abdıñ cem‘i ḳullar dėmekdir **‘ibādet-gāh** ‘ibādet yeri **‘ibādet-ḫāne** ma‘nāsına **‘ibārāt** cem‘dir ‘ibāre ta‘bīr ma‘nāsına düş yormaḳ **‘itāb** ḫışm ėtmek ba‘żılar itdi nāzlanmaḳ ile mükāleme ėdüb ġażab ḥāletiñ söyleşmekdir **‘iẕār** şol ḳıla dėrler ki ‘iẕār mevżi‘inde biter ya‘nī yüzüñ kenārında biter ve ḥayvānıñ yüzünde olan yular başlıġına dėrler ve fesād u ḍalāletde azgun olan kimseye ḫala‘a ‘iẕārahü dėrler **‘irf** bir nesneyi ṣoñradan bilmek **‘ırḳ** ṭamar reg ma‘nāsına **‘irfān** ṣabr ėdicilik ve bilicilik **‘izz** teşdīd ile ‘izzet ma‘nāsına ẕüllüñ muḳābilidir ve şedīd yaġmura ve bir nesne nādir olmaġa ve ẕilletden ṣoñra ‘azīz olmaġa dėrler **‘izz-i mülāzemet** mülāzimlik ‘izzeti mülāzemet bir nesneden ayrılmamaġa dėrler **‘izz-i teşrīf** şerīf ḳılmaḳ ‘izzeti **‘izzet-ḫāne** ‘azīzlık yeri **‘işrīn** yigirmi ‘adediñ adıdır **‘işret** isimdir iḫtilāṭ ma‘nāsınadır **‘işve-fürūş** ‘işve ṣatıcı ‘işve ṣalını gezmek cilve gibi **‘işā** yatsu **‘işyān** ‘āṣīlik günāh işlemek **‘işmet-ābād** ‘işmet-istān dėmekdir **‘ışābe-i zer-dūz** altun ile işlenmiş ‘ışābe dül-bend ‘imāme ma‘nāsına ve her nesne ki başa ṣarılur ve başı onuñla iḥāṭa ėderler oña ‘ışābe dėrler ve nāsdan ve devāb ve ṭuyūrdan bir cemā‘ata da ‘ışābe dėrler **‘ışmet-penāh** ‘ışmet pāklik melce’i dėmekdir **‘ıṭr-sāy** ‘ıṭr ezici ‘ıṭr güzel rāyiḥalu nesne ṭīb ma‘nāsına **‘iffet** perhiz-kārlıḳ **‘ıḳd** sükūn ile ḳılāde ki boyun bağı dėrler ve dili revān olmuyub ṭutḳun söyleyen kimse **‘ıḳd-ı s̱üreyyā** s̱üreyyānıñ incü dizilmiş olan ḳılādeye nev‘en müşābeheti oldıġıçün ‘ıḳd-ı s̱üreyyā dėrler **‘iḳāb** ‘aẕāb ma‘nāsına **‘iḳāl** şol ipdir ki onuñla deveniñ diziñ bağlarlar **‘ilāve** deveniñ yüki tamām olduḳdan ṣoñra üzerine yāḫud yanından aṣdıḳları nesneye ve sā’ir lāyıḳsız żemūmāta dėrler **‘ilm** bilmek **‘ilm-i ledün** ledün lāmıñ feṭḥi ve dālıñ żamm ve sükūnuyla ġāyet ve nihāyet ma‘nāsınadır **‘illiyyīn** ‘ālem-i ‘ulvīden bir ‘ālemdir **‘illet** maraż ve şol ḥadeṣ ki ṣāḥibini teveccüh etdigi cihetden **(32 b)** alıḳor gūyā ki ol maraż oña şuġl-ı s̱ānī olur ki şuġl-i evvelden māni‘ olur **‘imād** taḫfīf ile yüksek binālar **‘imāde** ‘imādıñ vāḥidi **‘inān-keş** dizgin çekici **‘inān-gīr** (dizgin) ṭutucı **‘inān-rīz** dizgin aḳıdıcı **‘inān-pīç** dizgin bükici **‘inān-tāb** dizgin büküci ya‘nī ‘avdet ėdici **‘ināyet** dilemek ve zaḥmet çekmege ve bir nesne fehm olmaġa dėrler **‘ineb** üzüm engūr **‘ivec** pusu yeri kemīn-gāh ma‘nāsına **‘iyār** kile ve terazuyı ‘iyar ėtmek **‘iyar-dān** ‘iyar bilici **‘ıyāl** şol kimsedir ki onları besleyüb nafaḳalarıñ veresin **‘īr** yānıñ kesr ve meddiyle üzre yüklü deve **‘īd** bayram fārisīde çeşn dėrler

Bābü'l-‘ayni'l-mażmūme

‘Ubbād[161] **‘ubūdiyyet** ḳulluḳ **‘utull** tā ve lāmıñ żamm ve teşdīdiyle ġalīẕ olub ehl-i cefā olan kimse ḳavlühü ta‘ālā ‘utllun ba‘da ẕālika zenīm[162] ve zenīm le’īm ma‘nāsınadır ve ḳalın göndere de ‘utull dėrler rümḥ-i ġalīẕ ma‘nāsına **‘ucāb** şol emrdir ki ondan ta‘accüb olunur ‘acīb ma‘nāsınadır **‘udva** deriniñ bir cānibi ki oña yar dėrler ḳavlühü ta‘ālā ve hüm bi'l-‘udvati'l-ḳuṣvā[163] kesr-i ‘ayn ile daḫı luġatdır ḳuṣvā żamm-i ḳāf ile ıraḳ olan yer aḳṣānıñ mü’enneṯidir **‘udvān** żamm ve sükūn ile ẓulm-ı ṣarīḥ ma‘nāsınadır **‘udūl** ‘adlıñ cem‘i ‘adl miṯl ma‘nāsına ve iki kimseniñ beynin beraber ḳılmaġa da dėrler kemā merre ve ‘udūl yoldan ṣapmaġa da dėrler **‘uẕūbet** ṭatlu olmaḳ ma‘nāsınadır **‘urża** ḳavī olub muḳāvemet ėtmek muḳrin ma‘nāsınadır ki muḳrin mīmiñ żamm ve sükūnı ve rānıñ kesr ve sükūnuyla ġālib ve żābiṭ dėmekdir ve himmet ma‘nāsına da gelür ve bir kimse bir kimse cānibinde bir nesneyi ėtmege dėrler ve güreş oyununda bir fenne de ‘urża dėrler ve ḳalḳana ‘urża dėmek oña ittikā ile muḳāvemet ve muḫāṣamet olundıġıçündür **‘urūḳ** bir ṣarı otdur boya boyarlar ve aġac köklerine ‘urūḳ dėrler ve gitmege de dėrler **‘urub** żammeteynle ‘urūbuñ cem‘idir minhü ḳavlühü ta‘ālā ‘uruben etrāben[164] etrāb turbuñ cem‘idir yaş-dāş ma‘nāsına ‘arūb feṯḥ-i ‘ayn ile nisā ṭā’ifesinden şol kimseye dėrler ki zevciniñ āşüftesi ola **‘örf** żamm ve sükūnla bilinmek ve ‘ādet ve iḥsāna daḫı dėrler ve at yelesine daḫı dėrler **‘uruf** żammeteynle yüksek olan ḳuma dėrler remle-i mürtefi‘a ma‘nāsına **‘uryān** çıplaḳ olan kimse ‘ārī ma‘nāsına **‘urūc** yuḳaru çıḳmaḳ dereceye olsun sülleme olsun derece muṭlaḳ pāye dėmekdir ve süllem żamm ve teşdīd ile nerd-bāna dėrler **‘urve-i vuṯḳā**[165] **‘urve** şol ilikdir ki dügme geçirürler ve bardaḳ ḳulpına dėrler ve şol aġacdır ki yerde pāy-dār olub zā’il olmaya ve pāy-dār olan cemā‘ata ‘urve diyüb meẕkūr aġaca teşbīh ėderler ve arslāna daḫı ‘urve dėrler bu sebebden ba‘żı ricāle ‘urve tesmiye olunur **‘urāża** şol ṭa‘āmdır ki zeḫīre çeken kimse onı refīḳlerine iṭ‘ām ėder ve armaġana daḫı dėrler ve buña fārisīde reh-āverd dėrler ve enlü ma‘nāsına da gelür **‘uzlet** ayrılub çıḳmaḳ ma‘nāsına isimdir yuḳāl el‘uzle ‘ibāde **‘uzzā** e‘azzıñ mü'enneṯidir ve gāh olur e‘azz ‘azīz ma‘nāsına da gelür pes ‘uzzā ‘azīze ma‘nāsına olur ve ‘uzzā Ḳureyş ile Benī Kināne bütiniñ ismidir ṣanem-i maḫṣūṣ ma‘nāsına **‘usr** yüsrüñ muḳābilidir müşkil ve güc nesne **‘uşr** mi‘şār ma‘nāsınadır ikisi

[161]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[162]Kuran kerimden bir ayettir. " Kötülük yapan zorbalara, bundan başka haram yiyen günahkârlara (itaat etme)." (13), Kalem suresi.
[163]Kuran kerimden bir ayettir. " ve onlar (da) vadinin uzak tarafında" (42), Enfal suresi.
[164]Kuran kerimden bir ayettir. " Eşlerine düşkün, aynı yaşta olarak." (37), vakia suresi.
[165]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

de mālıñ ‘öşrini almaġa dėrler ġayri yerde isti‘māl olunmaz **‘öşür** żamm ile onda bir dėmekdir **‘uḍāl** çāresiz müşkil emr-i ‘uḍāl ve dā’-ı ‘uḍāl dėrler **‘Uṭārid** seb‘a-ı seyyāreden bir yıldızdır **‘uḳāb** ṭavşancıl dėdikleri yırtıcı ḳuşdur **‘uşbe** ricāldan on ile ḳırḳ beyninde olan cemā‘ata dėrler **‘uḳūd** ‘uḳdeniñ cem‘i **‘uḳde** dügüm **‘uḳde-güşā** dügüm açıcı **‘uḳalā** ‘āḳıllar **‘ulüv-i şān (33 a)** ‘ālī-şān ma‘nāsınadır **‘ulüvv** mekān cihetinden ‘ālī olmaġa dėrler **‘ulvī** yükselige mensūb dėmekdir **‘ulā** rif‘at ve şeref ma‘nāsınadır **‘umre** ḥacda olan ef‘āl-i maḫṣūṣadır **‘umūm** şāmil olmaḳ **‘ummān** yemen vilāyetinde bir şehiriñ ismidir **‘unṣur** aṣl ve ḥaseb ma‘nāsınadır **‘ünvān** kitābıñ dībācesine dėrler **‘ūd** aġac ḫaşeb ma‘nāsına **‘uhde** bir nesne henūz vuḳū‘ bulmamaġa ve ża‘fa ve dönmemek ma‘nāsına ve şirā kāġıdına ve kefālet ma‘nāsına da gelür **‘uhūd** ‘ahdiñ cem‘idir ‘ahd yaġmūra ve emāne ve yemīne ve peymāna ve ẕimmete ve vaṣiyyete ve gözetmege ve mulāḳāta ve meveddete dėrler **‘uyūn** ‘aynıñ cem‘i gözler gözeler **‘uyūb** ‘aybıñ cem‘idir

Bābü'l-ġayni'l-meftūḥa

Ġāşiye-keş ġāşiye çekici **ġāşiye** şol nesnedir ki atıñ üzerine örterler bizim gördüklerimiz çuḥadan olub sāyis ve serrāc maḳūlesi büyük kimseleriñ yanınca omzunda götürüb rākib meẕkūr atdan indikde eyeriñ üzerine örterler işte ġāşiye-keş onlardır **ġāşiye**[166] ḳıyāmete ve içerüde olan maraża ve egere daḫı derler serc ma‘nāsına **ġār** maġāra **Ġār-ı ṣevr** bir mu‘ayyen maġāra adıdır ṣevr öküze dėrler gāv ma‘nāsına **ġānim** ġanīmet mālı alıcı kimse **ġanīmet** düşmāndan alınan māla dėrler luġatda ṭoyumluḳ māl dėmekdir **ġāyib** ḥużūrda olmayana dėrler **ġāret** yaġmā **ġāret-ger** yaġmacı dėmekdir **ġālib** ġalebe ėdici **ġāzī** ġazā ėdici ya‘nī cenge gidici **ġāliye-bīn** ġāliye görüci **ġāliye** ṭīb ḳısmından ma‘rūf nesnedir Süleymān bin ‘Abdi'l-melikiñ tesmiyesidir **ġāniye** şol ‘avretdir ki zevcine ḳanā‘at ėde ve ḥüsn ü cemāl ile istiġnā ėdene dėrler **ġāb ve daḫı ġābe** mīşe-zāra dėrler **ġabrā** yer arż ma‘nāsına ve nebātātdan bir nev‘e ġabrā dėrler **benü'l-gabrā** faḳīrlere dėmek ıṣṭılāḥ olmuşdur **ġaddār** ġadr ėdici ġadr vefāsızlıḳ ėtmege dėrler **ġaden** yarın dėmekdir ferdā ma‘nāsına **ġars** fidan dikmek **ġarīv-keş**[167] na‘ra ve feryād çekici **ġarāyib** ġarīb nesneler ‘acāyib gibi **ġarībān** ġarībü'd-diyār olan kimseler **ġarānīḳ** tāze yigitler dėmekdir bütlerde o ṣūretde yapıldığı içün ġarānīḳ denilmişdir **ġarb** şarḳıñ muḳābilidir **ġarāyim** ġarāmıñ cem‘idir **ġarām**

[166]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[167]**Ġarīv-keş** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **girīv-keştir**. Metinde üstünlü ġayn kısmında **ġarīv-keş** olarak geçmektedir.

dā'im olan nesneye ve 'aẕāba dėrler ḳavlühü ta'ālā inne 'aẕābehā kāne ġarāmen[168] ve ḥırṣa daḫı dėrler ve lev' ma'nāsına **ġarrā-perest** maġrūrluġa ṭapıcı yāḫud **ġarra** ġāyet gökçek nesneye dėrler oña ṭapıcı dėmek ola **ġarrende** maġrūr dėmekdir ve bī-endām olana da dėrler **ġazāl** āhū ḳuzusı **ġazāle** genc ḳuşluḳ evvel-i ḍuḥā ma'nāsına ba'żılar ėtdi ġazāle güneşiñ ẕātından 'ibāretdir **ġazā ve gazv** ġaynıñ fetḥi ve zā'-i mu'cemeniñ sükūnuyla düşmenle uġraşmaḳ ve ġazv ḳaṣd ėtmek ma'nāsına da gelür **Ġazze** nām-ı belde **ġazve-i Benī Nażīr** bir gazānıñ adıdır **ġaşy** fetḥ ve sükūnla uġunmaḳ **ġaşye** yine fetḥ ve sükūn ile bi-ma'nāh **ġaşāvet**[169] gözde olan perde ve ḳararmaḳ **ġażab-nāk** ġażablu kimse **ġażāża** gözde olan ża'fa ve ḫurma turfandasına dėrler ve tāze ma'nāsına da gelür **ġażanfer** feteḥāt ile ve ġayn ve nūnuñ sükūnuyla arslān esed ma'nāsına **ġafūr** maġfiret ėdici **ġaffār** ziyāde raḥmet ve maġfiret ėdici ya'nī yarlıġayıcı celle celālühü **ġalṭān** yuvarlanıcı **ġalṭīde** yuvarlanmış **ġallāt** fetḥ ve teşdīd ile ġalleniñ cem'i maḥṣūller dėmek **ġalġale** 'alā-vezni zelzele sür'at-i seyre dėrler **ġalāt** azgunlara daḫı dėrler imiş **ġaly** fetḥ ve sükūn ile ve **ġaleyān** fetḥateynle ḳaynamaḳ **ġalaṭ-kārān** ġalīṭ işlüler **ġam-ḫˇār** ġam yeyici **ġam-nāk** ġamlu ve ġuṣṣalu miṣlüh **ġam-güsār** yār ve yoldaşa dėrler **(33 b) gam-güsārī** yārlıḳ ve yoldaşlıḳ **ġamze** göz ḳıpmaḳ ya'nī göziyle şīve ṭarzında işāretler yapmaḳ **ġam-zede** gamm urġunı dėmekdir **ġammāz** ḳovucuya dėrler **ġamz** ḫalḳı birbirine ḳoġlamaḳ ve ġamz ile şıḳmaġa ve göz ḳapamaġa da dėrler ḳavlühü ta'ālā ve iẕzā merrū bihim yeteġāmezūn[170] **ġam-dīde** gam görüci **ġanem** ḳoyun fārisīde mīş dėrler **ġanāyim** ġanīmetiñ cem'i **ganīmet-gāh** ġanīmet yeri ġanīmetiñ ẕikri murūr ėtmişdir düşmenden alınan māla dėrler **ġavānī** şavtlar ve taġniyeler **ġavā'il** cem'-i ġā'ile fikr ve telāşlar dėmekdir **ġavr** fetḥ ve sükūn ile her nesneniñ dibine dėrler ḳa'r ma'nāsına ve düz yere ve tihāme ve yemene ḳarīb olan yerlere ve yere batan şuya ve diyet vėrmege ve bir nesneniñ nihāyetine ermege de dėrler **ġavṣ** şuya ṭalmaḳ **gams** ma'nāsına **ġavāyet** azġunlık **ġayb-dān** ġayb bilici **ġayẓ** şol ġażabdır ki intiḳām almaġa 'āciz olanlarıñ ḳablinde gizlü olur **ġayṣ-ı midrār** aḳıcı yaġmur **ġayṣ** yaġmura ve yaġmur yaġmaġa ve yaġdırmaġa dėrler midrār aḳmaḳ

---

[168]Kuran kerimden bir ayettir. " Cehennemin azabı daimî bir şekilde kişiyi helâk edici bir hüviyet taşır. Orada insanlar sadece azap çekerler. Helâk olup sonsuz defa tekrar hayata döndürülürler. Azapları hiç bitmez." (65), Furkan suresi.

[169]**Ġaşāvet** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ġışāvettir**. Metinde üstünlü ġayn kısmında **ġaşāvet** olarak geçmektedir.

[170]Kuran kerimden bir ayettir. " Mü'minler yanlarından geçtiğinde, birbirlerine kaş göz ederek onlarla alay ediyorlardı ". (30), muttaffifin suresi.

Bābü'l-ġayni'l-meksūre

Ġırīv āvāz ve feryād **ġırbāl** ḳalbur dėdikleri müşebbek nesne ki ṭopraḳ ve zaḫīre alırlar **ġılāf** ḳılıc ve bıçaḳ ḳını niyām maʿnāsına **ġılāẓ** serdlik ve ḫoyradlıḳ **ġıll** teşdīd ile bir nesneniñ içinde olan yaramaz şey ve göñülde olan kīne dėrler ve boyuna urduḳları zencīr ki cemʿi aġlāldır **ġınā** zenginlik yaʿnī māl-dārlıḳ **ġıyābe** bir nesneniñ dibi ḳaʿr maʿnāsına **ġīl** mīşeye ve arslān yatdığı yere dėrler ḫīs gibidir veznen ve maʿnen ve buña hā daḫıl olmaz **ġīlān** mīşeler **ġīb** ġā'ib olmaḳ

Bābü'l-ġayni'l-mażmūme

Ġurfe çārṭāḳ ve pencere **ġurre-i garrā** ġurre ayıñ evveline ve her nesneniñ evveline ve ekremine dėrler ve atıñ alnında olan şol beyāżdır ki dirhemden büyükdür ve ġurre şerīf maʿnāsına da gelür **ġarrā** ġāyet gökçek nesneye dėrler **ġurbet** ġarīblik **ġubār** toza dėrler gerd maʿnāsına **ġurūr** şol metāʿ-ı dünyāya dėrler ki onuñla aldanılur ve aldamaḳ maʿnāsınadır **ġuzāt** ġāzīler dėmekdir **ġulġule** ġavġā ve ġalabe ve dile düşmek **ġulām** oġlana ve köleye dėrler **ġulaẓā** ġalīẓler ḳatı ve serd olanlar dėmekdir **ġuṣūn** guṣnuñ cemʿidir aġac budaḳlarına dėrler **ġumūm** işte bu ġamlar **ġumme** żamm ve teşdīd ile tasa kürbet maʿnāsına bunuñ ṭarīḳi ẓulmetden ve müżāyaḳadandır ve ġumme keẕālik deryā ḳaʿrına ve ġayrı nesneniñ ḳaʿrına dėrler **ġonçe** gülüñ ve her çeçigiñ ṭomurcuġı **ġunūde** ımızġanmış nuʿās maʿnāsına **ġufrān** ġafr maʿnāsına ki setr ėtmek dėmek olur

Bābü'l-fā'i'l-meftūḥa

Fā'iżü's-sürūr sürūr ifāża ėdici **fā'iżü'l-cūd** cömerdlik ifāża ėdici ifāża dökmege ve ṭoldurmaġa dėrler **fāriġü'l-bāl** ḳalbi ḫayāl ve endīşeden ḫālī yaʿnī rāḥatlık dėmekdir **fāḫte** yaban güvercinidir ki üveyik ḳuşı dėrler **fāḫir** ḫūb olan nesne ve şol ḫurmaya dėrler danesi büyük olub çekirdegi olmaya **fā'iḳ** rütbede ve şerefde yuḳaru olan kimse **fāş** ẓāhir ve āşkār dėmekdir **fāris** atlu süvār maʿnāsına **fām** renge dėrler vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur gül-fām gibi **fāḍıl** bir nesnede ziyāde olan kimse **fāsıḳ** fısḳ ėdici **fā'ide-mend** fā'idelü **fā'iz** fevz bulucı fevz necāt ve ḫayra ẓafer bulmaḳ ve helāk olmaġa da dėrler **fātiḥa** bir nesneniñ evveli **Fārūḳ (34 a)** bir isimdir ki ʿÖmer rażiya'llāhü ʿanhü ḥażretlerine tesmiye olunmuşdur **fārıḳa** farḳ ėdici ayırıcı dėmekdir **fāṭır** īcād ėdici dėmekdir Vanḳulı'da mesṭūr olan şol devedir ki azusın yarmış ola **fātir** żaʿīf olan nesne ve ṭaraf-ı fātir şol naẓara dėrler ki keskin olmaya yaʿnī rü'yeti serīʿ olmaya fe-bihā bir kelāmdır ki fe-niʿm maḳāmında istiʿmāl olunur **fettāk** bir kimse düşmenini ḳatl içün ʿale'l-ġafle üzerine gelmekdir fānıñ kesr ve żammıyla daḫı luġatdır **fetret** iki peyġāmber

miyānesinde olan zamāna dėrler **fetā** yigit dėmekdir şābb ma‘nāsına **fett** bir nesneyi ufatmaḳ **fecere** fācirler fāsıklar ma‘nāsınadır **fecā’ire** daḫı cem‘-i mü’enneṣidir **faḫr** ululanmaḳ **faḫūr** faḫr ėdici dėmekdir lākin Vanḳulı’da ẕekeri büyük olan at ve özdeği ve budaḳları ḳalın olan ḫurma aġacına ve memesi büyük olub delikleri küçük olan nāḳaya dėrler dėyü tefsīr ėtmişdir **fecī‘a** muṣībet ma‘nāsına **feẕleke** fānıñ fetḥi ve sükūnı ve lāmıñ daḫı fetḥiyle maḳām-ı tafṣīl içün ẕeyl olub ẕikr olunan mübāḥaṣe delīl olur **fermūde** buyruḳ dėmekdir **fertūn** pīr olan kimse **fermān-rev** fermān yürüdici **fermān-dih** dālıñ kesr ve żammıyla fermān vėrici dėmekdir **fercām** ṣoñ ya‘nī bir nesneniñ āḫir ve ‘āḳibeti **feraḥ-nāk** feraḥlu dėmekdir **ferīd** büyük incü ve ṣol incüye dėrler ki dizide aralarına başḳa nesne dizilmiş ola **ferāyid** ġāyet iri olan incüler dürr-i şāh-vār gibi **ferzend** oġula ve ḳıza dėnür **ferḫunde-fāl** mübārek ve ḳutlu ṭāli‘lu dėmekdir **ferruḫ-fāl** miṣlüh **ferāhem** birbirine muttaṣıl dėmekdir **ferāhem-keş** ġuṣṣa çekici ferā taḥsīn-i lafẓ içündür **ferbih** semīz dėmekdir **fer-sūz** ṭāḳat yaḳıcı **ferīse-i şīr** arslān avı ferīse ṣayd şikār ma‘nāsınadır **ferş** bir nesneyi döşemek **ferāġ-ı bāl** bir nesneyi ḫāṭırdan çıḳarub vazgelmek **fermā** buyurıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur fermān-fermā ve ḫande-fermā gibi **feres** at esb ma‘nāsına müẕekker ve mü’enneṣe ıṭlāḳ olunur **ferāset** atluluḳ ma‘nāsınadır ve añlamaġa da ferāset dėrler **farṭ** bir nesneyi taḳṣīr ile żāyi‘ ėtmek ve bir nesne ḥadden tecāvüz ėtmege dėrler **farīża** isimdir vācib ḳılmaḳ dėmekdir **farāyiż** cem‘i **ferā-ḫor** yemege yaḳın dėmekdir ferā lafẓı ḳarşu ve girü ve yuḳaru ma‘nāsınadır ve taḥsīn-i lafẓ içün de gelür **ferīḳayn** iki fırḳa dėmekdir tefrīḳ olmuş ayrılmış dėmekdir **fermān-ber-dār** buyruḳ ṭutucı **Ferḳad** bir yıldızdır ve bir yıldız daḫı yanında vardır ikisine ferḳadān ve ferḳadeyn daḫı dėrler **fersūde** sürünmüş ve aşınmış **farḳ** bir nesneniñ üzerine ve baş depesine de dėrler hāmme ma‘nāsına **ferāġat** bir nesneden ṣarf-ı ẕihn yāḫud keff-i yed ėtmek **ferāmūş** unutmaḳ nisyān ma‘nāsına **fersā** üzici vaṣf-ı terkībīdir felek-fersā **fezā**[171] artırıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur cān-fezā gibi **feza‘** fetḥateynle ḳorḫu ve yardıma daḫı dėrler **fesḫ** sükūn ile meclisde yeri vāsi‘ ėtmek **fesede** azıcı kimseler **faṣṣ** fetḥ ve teşdīd ile yüzük ḳaşı **fe'ṣda‘** fe'nẓür ma‘nāsınadır **feṣāḥat** kelāmı ḳavā‘id-i ‘arabiyyeye muvāfıḳ olub ḫaṭā ėtmemege deler **feżāḥat** rüsvā(y)lıḳ feżāyiḥ rüsvā(y)lıḳlar **fażīlet** bir nesnede ziyāde olmaḳ **feżā’** ev ortasında yāḫud ḫāricinde olan vāsi‘ yere dėrler **fe'ḍribū** emirdir siz uruñ dėmekdir **fażā’il** cem‘dir ziyādelikler **faṭīm**

[171]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

çocuḳ memeden kesilmek **faḳr** fetḥ ve sükūn ile māla mālik olmamaḳ żamm-ı fā ile daḫı luġatdır **faḳīr** mālı olmayan kimse İbnü's-sekīt ėtdi faḳīr ol kimsedir onuñ fi'l-cümle vech-i ma‘āşı ola ve miskīn ol kimsedir ki aşlā nesnesi olmaya ve Aşma‘ī ḳavlince faḳīrden ḥāli aḥsen **(34 b)** olana miskīn dėrler ve Yūnus’uñ ḳavlince faḳīr miskīnden ḥāli aḥsen olandır delīli budur ki bir faḳīre efaḳīrün ente dėmişler lā vallāh bel miskīn dėyü cevāb vėrmişdir **faḳd** fetḥ ve sükūn ile bir nesneyi yavı ḳılub aramaḳ fıḳdān kesr ve sükūn ile ve fuḳdān żamm ve sükūn ile aramaḳ **fekk** teşdīd ile bir nesneyi ḳurtarmaḳ ve örülmüş nesneyi birbirinden ayırmaḳ **felāẕ**[172] **felaḳi'ṣ-ṣubh** felaḳ fetḥateynle ṣubḥ ma‘nāsınadır yuḳāl felaḳa'ṣ-ṣubḥ fāliḳüh ey ḫāliḳüh ve ammā bārī ta‘ālāniñ celle celālüh ḳül a‘ūẕu bi-rabbi'l-felaḳ buyurdıġı ba‘żılar ėtdi ve felaḳ ṣubḥ ma‘nāsınadır ba‘żılar ėtdi felaḳ mecmū‘-ı ḫalḳ ma‘nāsınadır ve iki depeniñ arasında olan alçaḳ yere daḫı felaḳ dėrler **felḳ** fetḥ ve sükūn ile şaḳḳ ma‘nāsınadır **felāsife** fenn-i ḥikmet ‘ālimleri **felek** āsumān **felekü'l-eflāk** gökleriñ ṭabaḳa-i a‘lāsı **fe'le ni‘me'l-mecī'** ne güzel gelicidir dėmek **felc** fetḥ ve sükūn ile bölmek ve bir nesneyi iki yarmaḳ şaḳḳ ma‘nāsına ve kelīde dėrler dėyü Nuḫbe'de manẓūmdur **felteten** bir nesne ansızıñ olmaḳ yuḳāl kāne ẕālike'l-emrü felteten ey fec’eten ve ayıñ son gecesine de dėrler **felāḥ** bir nesneye ėrişmek ve bāḳi olmaḳ ve necāt bulmaḳ ve seḥer vaḳti yenilen ṭa‘āma dėrler zīra ṣavmıñ beḳāsı saḥūr iledir ve fi'l-ḥadīṯ ḥattā ḫifnā en yafūtene's-saḥūr ve yuḳāl ḥayya ‘ale'l-felāḥ ey en-necāt **felāḫen** ma‘rūf ṣapandır ki içine ṭaş ḳoyub atarlar

niçe seng-i felāḫen gibi feryād ėtmeyim ben kim
atıldım (ben) bir yabana kimiñ başına döndümse

fenn nev‘ ma‘nāsınadır **fevḳ** üst **fevḳānī** yuḳaruda olan nesne **fevḳa'l-‘ulā** ziyāde refī‘ ve ‘ālī dėmekdir **fevvāre** ziyāde ḳaynayıcı dėmekdir **fevc** insān ṭā’ifesinden bir cemā‘ata dėrler **fehm** fetḥ ve sükūn ile bilmek **feyrūz**[173] muẓaffer ma‘nāsına **feyrūze**[174] cengārī gibi bir ṭaşdır **feyāfī** cem‘idir **feyfā** fetḥ ve sükūn ile ve elifiñ meddiyle şol ṣaḥrādır ki otı ve ṣuyı olmaya **feyż** nehriñ ṣuyı ṭaşub eṭrāfına cārī olmaġa ve ḫaber şāyi‘ olmaġa ve sırrı āşkār ėtmege ve ṣu çoḳ olmaġa da dėrler **feyeżān**[175]

Bābü'l-fa’i'l-meksūre

[172]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır. Kelimenin anlamı verilmemiştir.
[173]**Feyrūz** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **fīrūzdur**. Metinde üstünlü fā’ kısmında **feyrūz** olarak geçmektedir.
[174]**Feyrūze** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **fīrūzedir**. Metinde üstünlü fā’ kısmında **feyrūz**e olarak geçmektedir.
[175]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

Fi'eteyn[176] iki ‘asker **fityān** kesr ve sükūn ile yigitler dėmekdir cem‘dir vāḥidi fetādır **fi'e** ṭā'ife ma‘nāsınadır **fitrāk** süvārüñ terkisi **fiten** fitneler **fitile** fidan dėmekdir **fitne-zā** fitne ṭoġurıcı ya‘nī īcād ėdici ve mā ca‘alna'r-rü'yā elleti araynake illā fitneten li'n-nās[177] fitne bu naẓm-ı kerīmde tecribe ve iḫtibār ma‘nāsınadır dėyü bir sīretiñ ḥāşiyesinden yazdıḳ el-‘uhde ‘ala'r-rāvī **fidye** fidā ma‘nāsınadır **fidā** şol nesnedir ki kişi onuñla kendin ḳurtarır ve ve ẕikr olunan bedeli vėrmege de fidā dėrler **firīb** aldamaḳ ve aldayıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-firīb gibi **firāḳ** ayrulıḳ **firāş** döşek **firişte** melek **firīfte** aldanmış **Firdevs** cennet **firāvān** bol vāsi‘ ma‘nāsına **firār** ḳaçmaḳ **fıstıḳī** fıstıḳ renklü dėmekdir fıstıḳ ma‘rūf yemişdir **fıṭm** memeden kesilmek faṭīm ma‘nāsına **fıḳra** arḳada boyundan bele ḳadar olan kemükleriñ her birine fıḳra dėrler fıḳarāt cem‘i ve inşāda ve tekellümde maḳṭa‘-ı kelāmıñ her birine fıḳra dėrler **filḳ** āfet ve emr-i ‘acīb **filḳa** bir nesne paresi ve çanaḳ içinde olan nesne yarusı **fi‘l** iş **fıḍḍa** gümüş **fikār** kötürüm ve efkār ve teşvīşler **fıṭrat** yaradılış ḫilḳat ma‘nāsına **fıṭr** kesr ve sükūn isimdir oruc açmaḳ ve muftır ma‘nāsına da gelür **finā** eviñ cānibinde olan meydān **fiyṣal**[178] ḥaydar vezni üzre ḥākim ma‘nāsına ve ḥaḳḳı bāṭıldan farḳ ėtmekdir **fi'l-ḥāl** o ḥāldedir ‘aḳab gibi bir sözdür **(35 a) fī-hāẕa'l-emr** işte bu emrde dėmekdir

Bābü'l-fa'i'l-mażmūme

Fütūr żammeteynle ża‘īf olmaḳ **fürū** aşaġı dėmekdir **fürū-māndegān** aşaġı ḳalmışlar dėmekdir **fürū-güẕāşt** terk ėtmege dėrler **fürū-nihāde** aşaġı ḳoymaḳ ve aşaġı indirmege dėrler **fürūġ** şu‘le ve żiyā ma‘nāsına **fürū‘** cem‘dir fer‘ bir nesneniñ a‘lāsı bu cihetden fer‘ü'l-ḳavm ḳavmıñ eşrefine dėrler **fürūz** şu‘lelendirici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-fürūz gibi **fürüstāde**[179] gönderilmiş nesne **fürūş** ṣatıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur nāz-fürūş ve ḫod-fürūş gibi **fürūḫt ve fürūḫt** ṣatdı dėmekdir **fürū-bürde** aşaġı götürülmüş **fürū-māye** bī-aṣl u ḫor kimse **Fürāt** bir ma‘rūf ırmaḳdır **fürūzān** żiyālanıcı ve yanıcı **fürce** divārda ve divār miṣillüde olan delikler ve aralıḳlar ve gāh muṭlaḳ aralıḳ ma‘nāsına da gelür yuḳāl beynehümā fürce ey infirāc **fürhetü'ṭ-ṭarīḳ** fürhe fārihiñ cem‘i ṣāḥib ile ṣoḥbete gibi fārih yürürken

[176]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[177]Kuran kerimden bir ayettir. " Sana (kalp gözü ile) gösterdiğimiz o rüyeti ve Kur'ân-ı Kerim'deki lânetlenmiş ağacı (zakkum ağacı), insanlara sadece fitne (imtihan) kıldık." (60), İsra suresi.
[178]**Fiyṣal** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **fayṣaldır**. Metinde esreli fā' kısmında **fiyṣal** olarak geçmektedir.
[179]**Fürüstāde** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **firistādedir**. Metinde ötreli fā' kısmında **fürüstāde** olarak geçmektedir.

dėmekdir ve bir nesnede ḥāẕıḳ olana dėrler **füzūn** artıḳ ve artırıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībīde isti‘māl olunur **füsürde** ṭoñmuş ve söyünmüş nesne **füşürde** ṣıḳılmış nesne **fuṣūl** cem‘dir faṣl mevsim dėmekdir ve kesmek ve çıḳmaḳ ya‘nī ḫurūc ėtmek ma‘nāsına **füżāle** bāḳī ḳalan nesne **fuḳahā’** ‘ilm-i şerī‘atda ‘ālim olan kimseler **fülāḳ** pārelenmiş dėmekdir **fülūḳ** şuḳūḳ ma‘nāsınadır yuḳāl fī riclehi fülūḳ ey şuḳūḳ **fünūn** nev‘ler envā‘ ma‘nāsınadır **fu’ād** ḳalb göñül ma‘nāsına **fülād** ma‘rūf demürdür **führüs**[180] kitāb evveline yapdıḳları fihrist daḫı dėrler **füyūż** cem‘dir feyż fā’-ı meftūḥada mürūr ėtdi

Bābü'l-ḳāfi'l-meftūḥa

Ḳāfile şol cemā‘atdır ki seferden dönmüş olalar ve muṭlaḳ kervāna da dėrler **ḳāfile-sālār-ı enbiyā** nebīler ḳāfilesiniñ re’īsi dėmekdir **ḳāṣid** ḳarīb ma‘nāsına **ḳāṣıratü'ṭ-ṭarf** şol ‘avretdir ki zevcinden ġayriye naẓar ėtmeye ḳāṣırāt cem‘dir **ḳābile** gelecek gece ve ebeye de dėrler ḳabīl ma‘nāsına **ḳābil** bir nesneyi ḳabūl ėdici **Ḳāf** meşhūr ṭaġdır **ḳā’imetü's-seyf** ḳılıc ḳabżası **ḳāmūs** deryānıñ ortası **ḳā’im** daḫı ḳılıc ḳabżasına dėrler **ḳavāyim** cem‘idir **ḳāyif** şol kimsedir ki iz izler ya‘nī izi birbirinden teşḫīṣ ve temyīz ėder **ḳāmet** boy **ḳāṭı‘ü'l-burhān** ḥücceti ḳaṭ‘ ėdici şol delīl-i ḥaḳḳdır ki ḫaṣmıñ ḥüccetini bir ḥayṣiyetle ḳaṭ‘ ėde ki cevāba ḳudreti ḳalmaya **ḳādime** ḳavādimiñ vāḥididir **ḳavādim** ḳuşuñ ḳanādında ön yelege varınca muḳaddem olan yeleklerdir **ḳāni‘** su’ālda ibtiẕāl ėden kimse ve rāżī ma‘nāsına da gelür bu taḳdīrce ėżdāddan olur Vuḳarā’ ėtdi ḳāni‘ oldur ki su’āl ėde ve her ne vėrirseñ rāżī ola **ḳātil** ḳatl ėdici kimse **ḳāżib ve ḳażīb** ziyāde kesici ḳılıc ve aġac budaġına daḫı ḳażīb dėrler ġuṣn ma‘nāsına **ḳā’id** yedici ḳāde ve el-ḳuvvād cem‘leridir yediciller dėmekdir **Ḳāṭıbe** bir isimdir ki ‘ümūma delālet ėder yuḳāl cā’e el-ḳavmü ḳāṭıbeten ey cemī‘en **ḳārūre** şīşe **ḳāṣımetü'ẕ-ẕahr** arḳa ḳırıcı ve ufadıcı **ḳāyil** ḳaylūle ėdici feṭḥ ve sükūn olan ḳaylıñ cem‘idir ḳaylūle ḳuşluḳ vaḳtinde uyumaḳ **ḳāyile** öyle vaḳti ve ḳaylūle ma‘nāsına da olur **ḳāl u ḳīl** isimlerdir kelimāt ma‘nāsına ve çocuḳlar aġacdan yapub oynadıḳları çelige ḳāl dėrler **ḳāhire** ḳahr ėdici ve ġālibe ma‘nāsına **(35 b) ḳabā’il** cem‘dir ḳabīle başda olan kemük pāreleridir ki birbirine yapışub bitişmişdir ve ḳabā’il ‘Arabıñ her birine ḳabīle dėdikleri bundan me’ḫūẕdur ve onlar şol cemā‘atdır ki cümlesi bir babanıñ oġullarıdır **ḳable'l-hicre** hicretden evvel dėmekdir **ḳabż** feṭḥ ve sükūn ile almaḳ aḫẕ ma‘nāsına ve devşürmege de dėrler basṭıñ muḳābilidir ve ḳabż ve ḳabże mülke daḫı dėrler yuḳāl ṣāra'ṣ-ṣey'ü fī

[180]**Führüs** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **fihrisdir**. Metinde ötreli fā’ kısmında **führüs** olarak geçmektedir.

ḳabżik ve fī ḳabżetik ey fī mülkik ve ḳabż sürʻat ėtmege de dėrler **ḳabāyiḥ** cemʻdir ḳabīḥ çirkīn olan nesne **ḳabbānü'l-vezn** ḳabbān feṯḥ ve teşdīd ile terazu ḳıṣṭās maʻnāsına muʻarrebdir ve emīn maʻnāsınadır vezn feṯḥ ve sükūn ile ṭartmaḳ **ḳabā** ḳaftān **ḳabūl** bir nesneyi ḳabūl ėtmek ve ṣabā yeline daḫı dėrler **ḳatl** öldürmek **ḳatīl** ḳatl olunmuş kimseye ve ḳātile dėnür **ḳaḫṭ u ġılā** ḳaḫt sükūn ile ḳıtlıḳ cedb maʻnāsına ve ḫalḳ ḳıtlıḳ yılına dāḫil olmaġa da dėrler ġılāʾ ġaynıñ kesriyle narḫ bahāsı ziyāde olmaḳ **ḳadīm** ḥudūṯuñ muḳābilidir **ḳıdem** kesr-i ḳāf ve dālıñ feṯḥ ve sükūn ile ḳadīm maʻnāsınadır **ḳadem** feṯḥateynle ayaḳ ricl maʻnāsına baʻżılar ayaġıñ altı ve baʻżılar ilerüsidir dėmiş **ḳadem-cāy** ḫāk-i pāy maʻnāsına ıṣṭılāḥdır **ḳadd** boy **ḳadeḥ** feṯḥateynle piyāle şaraba ve sāġara piyāle dėrler **ḳadḥ** feṯḥ ve sükūn ile çaḳmaḳ ile od çaḳmaḳ ve ṭaʻn ėtmek **ḳaddāḥ** feṯḥ ve teşdīd ile ve **ḳaddāḥa** keẕālik çaḳmaḳ ṭaşına dėrler **ḳademe** nerdbān ayaġı pāye-i süllem maʻnāsına **ḳadīmü'r-resm** eṣeri ḳadīm dėmekdir **ḳaẕf** feṯḥ ve sükūn ile ṭaşla atmaḳ yuḳāl hüm beyne ḥāẕif ve ḳāẕif ḥāẕifle murād aġac ile atandır ḳāẕifle murād ṭaşla atandır ve istifrāġ ėtmege ve bir ehl-i ʻırża sögmege de ḳaẕf dėrler **ḳadeḥce** küçük ḳadeḥ **ḳarāb**[181] ḳılıcıñ şol ḳabına dėrler ki bağıyla ve ḳını ile içine ḳorlar ve muḳaddime-i Cārü'llāhda ḳınıñ kendüsine ıṭlāḳ olunur ġılāf maʻnāsına ve ḳarāb yaḳın olmaġa da dėrler **ḳarābet** isimdir raḥimde yaḳınlıḳ maʻnāsına **ḳarār** ārām ėtmek ve ārām ėdecek yer **ḳarāʻ**[182] şedīd maʻnāsına **ḳarʻ-ı bāb** ḳapuya ḳaḳmaḳ **ḳarīb** yaḳın dėmekdir **ḳarīn** muṣāḥib **ḳarye** köy **ḳarār-dāde** ḳarār vėrici **ḳarār-gāh** ḳarār yeri **ḳarīrü'l-ʻayn** gözi ḳararlaşmış ve ḳalbi muṭmaʾin olmuşa dėrler **ḳarīne-i ḥāl** maʻnāda olan ʻalāmete dėrler **ḳarīḥa** ḳuyudan ibtidā çekilen şu ve minhü ḳavlühüm li-fülān ḳarīḥa ceyyide ki bundan murād cevdet-i ṭabʻla olan istiḫrāc-ı ʻilmdir cevdet ḥadīdü'l-ḳalb maʻnāsına ve bir nesne ėyü olmaḳ **ḳess**[183] teşdīd ile ʻilm-i naṣrāniyeti bilene dėrler **ḳasvet** ḳalbiñ ġalīẓ olması **ḳasāvet** maʻnāsına **ḳaṣab** feṯḥateynle ḳamışa ve ṣuyuñ mecrāsına ve uzun cevherlere dėrler ki ḳamış gibi ola ve fi'l-ḥadīṯ beşşir Ḫadīce beytün fi'l-cenne min ḳaṣab ḥāṣir ḳaṣabü's-sebḳdan murādın bu beyt[184] olmaḳ gerekdir **ḳaṣb** kesmek ḳaṭʻ maʻnāsına **ḳaṣīde** şol şiʻre dėrlerdir ki onda taṭvīl ola **ḳaṣā'id** cemʻidir **ḳaḍīb** keskin ḳılıc ve aġac budağı **ḳażā** yemek ekl maʻnāsına **ḳażā'** elifiñ

[181]**Ḳerāb** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḳırābdır**. Metinde üstünlü ḳāf kısmında **ḳerāb** olarak geçmektedir.
[182]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[183]**Ḳess** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **ḳıssdır**. Metinde üstünlü ḳāf kısmında **ḳess** olarak geçmektedir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[184]Metinde beyt yazılmamıştır.

meddiyle ḥükm maʿnāsınadır **ḳażżā'-ı ẕāyil** ḳażżā teşdīd ile muḥkem urılan zırh ve baʿżılar ḳatı ve ḫaşin zırhdır dėdi ẕāyil etekli ṭavīl olan muḥkem zırh dėmekdir **ḳażiyye** teşdīd ile ḥükm maʿnāsına ḳażā gibi **ḳaṣṣ** kesmek ḳaṭʿ maʿnāsınadır **ḳaṣabāt** ḳaṣabanıñ cemʿi küçük şehirler **ḳaṣr** köşk ve gece ve ġāyet ve ḥabs ve bir nesneyi ṣalıvermek ve bir nesneniñ bir mıḳdārıñ terk ėtmek maʿnālarınadır **ḳaṣr-ı yed** el çekmek **ḳaṭīfe** maʿrūf olan emtiʿadandır **ḳaṭʿ-ı naẓar** baḳmaġı kesmek **ḳaṭre** ṭamla ḳaṭarāt cemʿi **ḳaṭṭ** teşdīd ile bir nesneyi arḳurı kesmek ḳalem gibi ve narḫ bahālu olmaġa ve ḳıvırcıḳ ṣaçluya dėrler **ḳa'ḳa'a** zelzele **(36 a)** vezni üzre silāḥ āvāzını ḥikāyet eylemek **ḳafā** eñse verā' maʿnāsına **ḳafā-dār** yardımcıya dėrler **ḳalb u ḳālebī** yaʿnī ẓāhiren ve bāṭınen dėmekdir **ḳal'** ḳoparmaḳ ve şol ḳābdır ki çoban azıġın ḳor **ḳal'a-ı ḳal'ī-renk** ḳalʿ bir maʿdeniñ ismidir ki ondan ėyü kalay çıḳar **ḳalem-sāyān** ḳalem sürüciler **ḳalīl** az **ḳall** teşdīd ile ḳalīl oldı dėmekdir **ḳalem-vār** ḳalem gibi **ḳalem-i 'abbāsi-'imāme** siyāh 'imāmelü ḳalem **ḳalem-rev** padişāhıñ zīr-i ḥükūmetinde olan yerler dėmekdir **ḳallāş** yan kesici ve ḫarābātī ve müflis ve bī-direm **ḳalb-gāh** öñ yaʿnī ilerü ṭarafa dėrler **ḳamer** ay **ḳamer-ṭal'at** māh ṭalʿatlı **ḳand** şeker **ḳanṭara** köpri cisr maʿnāsına **ḳanṭar** āfet dāhiye maʿnāsına **ḳavām**[185] 'adl maʿnāsınadır ve ḳavāmü'r-recül recülüñ ḳāmetine ve ḥüsn-i ṭūlına dėrler ve bir ḫuṣūṣa ḳā'im olmaġa dėrler **ḳavāyim** ḳā'imiñ cemʿidir ḳabżalar dėmekdir kemā merre ve erkān maʿnāsına da gelür **ḳavā'id** ḳā'idiñ cemʿidir veledden ve ḥayżdan ḳalmış 'avretlere dėrler ve bünyād maʿnāsına da gelür **ḳavāfī** ḳāfiyeniñ cemʿidir ḳāfiye şol ḥarfdir ḳaṣīde onuñ üzerine binā ola ve ḳāfiye ḳafāya daḫı dėrler **Ḳahhār** celle celālühü ḳahr ėdici dėmekdir mübālaġa maʿnāsıyla **ḳahḳarī** bir cins dönmekdir ki ricʿat-ı ḳahḳarī dėrler muḳābelesinde olana taʿẓīmen dönüb arḳa üzerine gitmege **Ḳayyūm** 'azze şānühü esmā'u'llāhdan bir isimdir

Bābü'l-ḳāfi'l-meksūre

Ḳıbleteyn iki ḳıble biri Ḳudüs-i mübārekdir ki taḥvīl-i ḳıbleden muḳaddem teveccüh-gāh-ı 'ibād idi ve biri daḫı ḥālā ḳıble-i ehl-i īmān olan Kaʿbetü'llāhdır **ḳıble-nümā** ḳıble gösterici **ḳıble-gāh** ḳıble yeri dėmekdir **ḳıbāle** vilādet ḥīninde ebe oġlan ṭutmaḳ ve kefīl olmaġa ve cemāʿatiñ ket-ḫüdāsı olmaġa daḫı dėrler **ḳıtāl** ḳatl edişmek muḳātele maʿnāsına **ḳıdve** muḳtedā olan kimse üsve maʿnāsına żamm-ı ḳāf ile daḫı luġatdır **ḳıdḥ** şol oḳdur ki yeleklenmemiş ve demirlenmemiş ola ve ḳumar oḳuna da dėrler **ḳıddīs** ġāyet pāk olan kimse **ḳırṭās** kaġıd **ḳırā'at** oḳumaḳ **ḳırba** sāḫtiyāndan olan maʿrūf ṣu

[185]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ḳabı **ḳıssīs** ‘ilmde ve dīnde naṣārīniñ ‘ālimlerine dėrler **ḳısṭ** ‘adl ma‘nāsınadır ve şol kīleye dėrler ki nıṣf-ı ṣā‘dır ve ḥiṣṣe ve naṣīb ma‘nāsına daḫı gelür **ḳışāş** cināyetde ödeşmek ḳavad ma‘nāsına **ḳıṭ‘a** bir nesneden bir bölüge dėrler **ḳıfār** ṣusuz yabān yerler **ḳıllet-i māl** māl azlığı dėmekdir **ḳımāṭ**[186] şol ipdir ki ḳoyunı ẕebḥ ederken bağlarlar ve beşikde çocuġuñ dest ve pāyını bağladıḳları nesnedir **ḳınā‘** şol bürünecek bezdir ki mıḳna‘adan büyücekdür ve ḫurma çubuḳlarından urılan ṭabaḳa dėrler ve muṭlaḳ meyve ṭabaḳına da dėrler **ḳıyām** ṭurmaḳ ve bir işiñ üzerine ḳā’im olan kimseye daḫı derler **ḳīrāṭ** nıṣf dāniḳdir

Bābü'l-ḳāfi'l-mażmūme

Ḳubāle ḥüccet ve muḳābelesine isimdir ẓarf isti‘māl olunur yuḳāl fülān celese ḳıbāletehü ey tücāhehü **ḳubāb** ḳubbeler **ḳutelā** ḳātillere ve maḳtūlına dėnür **ḳudme** sebḳat ma‘nāsınadır **ḳudemā** dālıñ feṭḥiyle ḳadīmler ve eskiler ma‘nāsına **ḳudūm-ı feyl** ḳudūm seferden gelmek **ḳudsī-pertev** ḳuds cennete ve Cibrīle ıṭlāḳ olunur bu maḳāmda Cebrā’īl pertevli dėmek olur ‘aleyhi's-selām **Ḳureyşī** ḳabīlesine mensūb dėmekdir **Ḳureyşiyān** Ḳureyşīler dėmekdir **ḳurretü'l-‘ayn** göz bebegi merdüm-i çeşm ma‘nāsına **ḳur‘a** ma’rūfdur remāllar isti‘māl ėderler ve bir nizā‘i def‘ ėderler ki biz oña ficek deriz taḳsīm içün atarlar **ḳurāża** bir nesneyi keserken dökülen ḫurdevāt ḳurāżatü'ẕ-ẕeheb daḫı bundan me’ḫūẕdur **ḳurḥa** şol beyāżdır ki atıñ alnında olub ġurreden az ola ġurre dirhemden ziyāde olandır kemā merre **ḳurūḥ** çıbanlar dėmekdir ḳarḥanıñ cem‘idir ḳarḥa feṭḥ-i ḳāf iledir ve ḳurūḥ nāḳanıñ ḥamlı ẓāhir olmaġa ve bütün ṭırnaḳlı **(36 b)** ḥayvānıñ dişi tamām bitmek ve bu beş senede tamām olur **ḳurṭa** küpe ḳulaġa ṭaḳarlar **ḳurb** yaḳın olmaḳ **ḳurnās** burun miṣāli ṭaġdan ilerü çıḳan nesne **ḳurrā’** teşdīd ile vücūhātı bilenlerdir **ḳurā** taḫfīfle ḳaryeniñ cem‘i **ḳuṣvā** aḳṣānıñ mü’enneṯidir ırak olan yer **ḳuṭb** çarḫ ağacı ki degirmen onuñ üzerinde döner ḳāfıñ żammı ve kesri ve feṭḥi cā’izdir ve ḳāfıñ żammıyla Ḳutb şol yıldızdır ki Cedy ile Ferḳadān beyninde olur ve felek onuñ üzerinde döner ve bir ḳavmiñ ulusuna dėrler ki onlarıñ umūrı onuñ üzerinde devr ėder **ḳufl** żamm ve sükūn ile kiliddir ki ma‘rūfdur **ḳufūl** seferden dönmek ve ḳorımaġa da dėrler **ḳullāb** teşdīd ile ḳalb olıcı dönüci dėmekdir **ḳulle-i küh-sār** ṭaġıñ başı ve her nesneniñ a‘lāsına ḳulle dėrler ve ḥattā insānıñ başına daḫı dėrler **Ḳulzüm** bir deryānıñ ismidir **ḳulūb** ḳalbiñ cem‘idir **ḳum** ḳalḳ dėmekdir ber-ḫīz ma‘nāsına **ḳumāş-pāre** ḳumāş parçası **ḳuvve-i ḍāḥike** gülmek içün ḳuvvet **ḳuvvet-i māsse** māsse şedīde

[186]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

maʿnāsınadır yuḳāl ḥācetün māsse ey mühimme ve messet ileyhi'l-ḥāce ey işteddet **ḳuvā** ḳuvvetiñ cemʿidir ḳuvve żaʿfıñ muḳābilidir

Bābü'l-kāfi'l-meftūḥa

Kātibü'l-ḥurūf kātibü haẕa'l-ḥurūf dėmekdir **kātib** yazıcı dėmekdir ḥurūf ḥarfıñ cemʿidir **kāfil** şol kimsedir ki insānı beslemegi ʿuhdesine ala **kāffe** cemīʿi ḫalāyıḳ yuḳāl laḳītühüm kāffeten ey küllühüm **kār-gīr** iş ṭutucı **kār-dān iş** bilici **kār-sāz** iş düzeyici **kārbānyān** kervān ḫalḳı **kār-āzmūde** iş tecrübe ėtmiş başına çok şey geçmiş dėmekdir **kār-gāh** iş yeri dėmek **kār-bend** iş baġlayıcı **kār-güẕār** iş güẕār dėrler güẕār güẕārīden lafẓından geçici maʿnāsıyla böyle vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur **kār-ḫāne** ṣanʿat ḫānesi **kār-fermā** iş buyurucı **kār-zār** ṣavaş yerine dėrler **kār u bār** iş güc dėmekdir **kābīle** hevange içinde edviye dögerler **kāḫ** köşk ve teferrüc-gāh **kāhine** ġaybdan ḫaber vėrici ʿavret **kāhin** müẕekkeri **kevāhin** cemʿi **kāhinān** daḫı kāhinler ve ḳabīller dėmekdir **kā'ināt** maḫlūḳāt maʿnāsınadır **kān** maʿden **gām** murād ve adım ḫaṭve maʿnāsına **gām-zen** adım urucı **kārd** bıçaḳ sikkīn maʿnāsına **kālbüd** ḳālıb dėmekdir **kānūn** āteş yaḳacaḳ yer **kānūne** miṣlüh ve kānūn ricāldan ṣaḳīl olan kimseye de dėrler **kāne** feṭḥ-i nūn ile oldı dėmekdir **kāyin** olucı dėmekdir **kāş kāşkīden** muḫaffefdir **ke'l-evvel** evvelki gibi **kām-yāb** murād bulucı **kām-res** murāda ėrişici **kām-kār** murādıñ işleyici **kār-nāme** örnek ki işi oña göre işlerler **gāv** öküz **kāfir-kīş** kāfir öldürüci **kāmil** kemāla ermiş ve tamām olmuş dėmekdir **ke'l-ḥalaḳatı'l-mufraġa** mīmiñ żammı ve fānıñ sükūnuyla ḥalaḳa-ı mufraġa şol ḥalaḳadır ki dögme olub her cānibi beraber ola **kāşāne** ḳış evi ve şehnişīn ve şoḫbet yeri **kālbe** buḳaġu ve buḳaġu urucı ve ḥabs ve teʾḫir ėdici dėmekdir **keʾsü'l-menūn** dehriñ keʾsi keʾs şol çanaḳdır ki içine meşrūbātdan nesne ḳorlar **kābin** nikāḥ **kābūs** aġır başmaḳ **kale** metāgāh kāf-ı ʿacemiyle vaḳt ve müsned ve ḳuyumcı fūtası ve dāmād ki güyegü maʿnāsına ve ism-i mekān taḫt-gāh gibi **kebş** ḳoç **kebed** feṭḥateynle ve dālıñ sükūn ile ciger **kebūd** gök renk **kebūter** güvercin ḥamām(e) maʿnāsına **Kebkeb** bir ṭaġıñ ismidir fuṣaḥā şiʿrinde munṣarif ve ġayrı munṣarif istiʿmāl olunmuşdur **kebīrü'l-müteʿāl** kebīr büyük el-Müteʿāl esmāʾu'llāhdandır celle celālüh **kebā'ir** büyükler büyük günāhlara dėrler **gebr** kāf-ı ʿacemīniñ feṭḥ ve sükūnuyla āteş-perest olan mecūsīlerdir **kebg** feṭḥ ve sükūn ile keklik dėdikleri ḳuş **ketībe** ʿasker dėmekdir **(37 a) keṯīf** ġalīẓ olan nesne **keṯīb** ḳum yıġını yaʿnī rīg bir yere müctemiʿ olub depe gibi olsa oña keṯīb dėrler **keṯīr** çoḳ **kec-kerde külāh-ı naḫvet** maġrūrluḳ külāhını egici kecmec-edā yaʿnī egri bügrü ve şikeste edā ile **kedū** ḳabaḳ ḳarʿ

ma‘nāsına **gedā** faḳīr ve dilenci **geẕlik** ol demürdür ki naḳḳāşlar naḳşı perdāḫt ėderler **ke-ẕālik** böylece dėmekdir **kerrema'llāhu vechehu** Ḥaḳḳ ta‘ālā onuñ yüzüni mükerrem eyledi dėmekdir ‘Ali rażiya'llāhu ‘anhu ḥażretlerine ḫāṣdır **gerden-firāz** boynı yuḳaru ya‘nī maġrūr ve mütekebbir dėmekdir **gerden-keş** daḫı o ma‘nāyadır **kerīm** nīk-nām olan kimse ehl-i ‘afv olan kimseye daḫı dėrler ṣafūḥ ma‘nāsına kirām ve küremā kāf-ı evveliñ kesri ve ş̱ānīniñ żammıyla kerīmiñ cem‘leridir **kerāyim** kerīmiñ cem‘-i mü’ennesidir yuḳāl nisvetün kerāyim ve kerem ṣıfat ma‘nāsına daḫı isti‘māl olunur bu taḳdīrce müẕekker ve mü’enneş ve cem‘i ve müfredi beraber olur yuḳāl recülü kerem ve imra’atü kerem ve nisvetü kerem **germ-gāh** ıssı vaḳti ve ıssı yer dėmekdir **kerem-peyvest** kerem ‘ādetlü ya‘nī her dem kerem ėdici **Kerrūbiyān** kerrūbiler ki ‘arş ḫiẕmetinde olan melā’ikedir **gerdān** boyun ve döndürüci ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur rū-gerdān gibi **kerīme** şerīfe ma‘nāsınadır **kerem-kār** kerem ṣıfatlu ve kerem ‘ādetlü dėmekdir **gergedān** ma‘rūf cān-verdir **ker** kāf-ı ‘arabīyle ṣaġır aṣamm ma‘nāsına **germā-germ** ülfet ve mü’āneset ḫuṣūṣunda ziyāde ḳızışmış **germ ü serd** ıssı ve ṣoġuḳ **kerāhet** bir nesneyi ḳabīḥ görmek **gez** arşun **gezāy** gezīden lafẓından ışırıcı ya‘nī dişleyici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur sebbābe-gezāy gibi **gezīde** ışırılmış **kesr** dehr vezni üzre ḳırmaḳ **kesre** ḥarekeden esre cerr ma‘nāsına **kesel** fetḥateynle aġırlanmaḳ tenbel dėmekdir el-kesel aḥlā mi'ne'l-‘asel kesel baldan ṭatludur **kes** kimse **kesī** bir kimse yā yā’-ı vaḥdetdir **keşf** fetḥ ve sükūn ile bir nesneyi açmaḳ **keşīde** kāf-ı ‘arabīyle çekilmiş **keş** keşīden lafẓından emr ve çekici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-keş ve ḥasret-keş gibi **keş-me-keş** öte beri çeküb rāḥat vėrmemek maḳāmında isti‘māl olunur **keşeş** ism-i maṣdardır çekiş dėmekdir **keşān keşān** çeke çeke dėmekdir **kef-endāz** avuc ṣalıcı **Kefr** nām-ı ḳarye **kefā** kifāyet ėdici ḥasb ma‘nāsına kifāyet vefā ma‘nāsınadır taḳūl kefā mü’neteh **kefāf**[187] bir nesneniñ miş̱li ve miḳdārı ve ḳut olacaḳ rızḳa dėrler ki dilenmeden muġnā olan rızḳdır **kelāle** veledi olmayana dėrler ve kelāle ‘ammī-zādelerdir dėmişler ve yorulmaġa de kelāle dėrler ve bölük ṣaça gül-destesine de kelāle dėrler imiş **kelām** söz **kelimāt** kelimeler **gelū-sūz** boġaz yaḳıcı **kelīm** söyleyici **kelālīb** żamm ve teşdīd ile olan küllābiñ cem‘idir **kellāb** bir egri demürdür ḳanca dėrler ve atlu cizmesinde olan demüre daḫı dėrler mihmāz ma‘nāsına **kelāḫ** ṭoprаḳdan olan kesek **kelle-germ** ḳafası ḳızġın dėrler keyfli kimse **kelend** baġ çapası **kem-ter** ġāyet az ve eksikrek **kem-‘ayār** ‘ayārı eksik ya‘nī

[187]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

alçaḳ **kemend-endāz** kemend ṣalıcı **kemer-bend** kemer bağlayıcı **kemā-kān** evvelki gibi **kemān-dār** yay ṭutucı **kemān** yay ḳavis ma‘nāsına **kemīn** puṣu ki ḥarbda ėderler **kemūn** şol nāḳadır ki yükli oldığın gizleye ya‘nī yükli olan nāḳalar gibi ḳuyruġın ḳaldırmaya **kemīn-gāh** puṣu yeri **genc** kāf-ı fārisīyle ḫazīne **gencīne** miṣlüh **genc-ver** ḫazīne-dār **kenār** ḥālet-i vuṣlatdan kināyedir **kenf** feṭḥ ve sükūn ile bir nesneyi iḥāṭa ėdüb ṣaḳlamaḳ ve deveye ağıl yapmaḳ **kenef** feṭḥateynle cānib ma‘nāsına **kenefü'ṭ-ṭāyir** ḳuşuñ ḳanadı **gendīde** ḳoḳmuş **kenīse** ma‘bed-i naṣārā kenāyis cem‘i **kenz** gömülü olan māl genc-i medfūn gibi ve fil'ḥadīṯ küllü mālın lā yü’eddā zekātühü fe-hüve kenz ve cem‘ ėtmege de kenz dėrler **kenīzek** cāriye **gevher-i yektā** a‘lā cevher **gevher-niṣār** cevher ṣaçıcı **kevneyn** dünyā ve ‘uḳbāya dėrler **kevkebe** ṭanṭana ve ḫadem ve ḥaşem **kevkeb** yıldız **kevākib** cem‘i **kevā‘ib** memesi yeni ẓāhir olan ebkār **kevā‘ib**[188] cem‘-i kā‘ib şol ḳız oġlan henüz anda belirmiş ola ṣedyān min naḳl-i Ṣubḥa-i Ṣıbyan **(37 b) keh-rübā** ṣaman ḳapıcı nām-ı türkisi daḫı keh-rübārdır **kehānet** kāhinlik ġaybdan ḫaber vėrene dėrler **gehvāre** beşik mehd ma‘nāsına **gāhvāre** miṣlüh **gesū**[189] bölük ṣaç **keyfiyyet** bir isimdir niçelik ve nigūne ma‘nāsına **keyd**[190] mekr ėtmek

Bābü'l-kāfi'l-meksūre

Kibriyā celle celālühü büyüklük **kiber-i sinn** yaşda büyüklük **kitābe** bir nev‘ naḳş imiş **kitābet** kātiblik ve ḳulı kitābete kesmek şu ḳadar şey getür seni āzād ėdeyim dėyü muḳāveledir **kitāb-ı āsmānī** nebīlere nāzil olan kitāblardır **kitf** kesr ve sükūn ile arḳada olan küreklerdir **kitmān** bir nesneyi gizlemek **kiẕb** yalan **girih-gīr** dügüm ṭutucı **girih-bend** dügüm bağlayıcı **girih-güşāy-ı ḳahḳaha** gülmek girihini açıcı **girih-nümā** girih gösterici **girīzān**[191] ḳaçıcı **girīḫtegān**[192] ḳaçıcılar **girīz**[193]**-gāh** ḳaçacaḳ yer **girīz** ism-i maṣdardır ḳaçış ve vaṣf-ı terkībī ve maṣdar daḫı isti‘māl olunur **gird** kāf-ı fārisī ile degirmi ve yuvarlaḳ ve dā’ire ve çevre **gird-ā-gird** ḥalḳa ḥalḳa **girdār** ṣan‘at **girdānīd** oña teveccüh etdiler dėmekdir **girīzende** kaçḳın **girān** ağır **girān-bahā** ağır bahalu **girān-māye** miṣlüh **girībān** yaḳa **giriftār** ṭutsaḳ **girifte** ṭutulmuş **kirām** kerīmiñ

[188]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[189]**Gesū** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **gīsūdur**. Metinde üstünlü kāf kısmında **gesū** olarak geçmektedir.
[190]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[191]**Girīzān** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **gürīzāndır**. Metinde esreli kāf kısmında **girīzān** olarak geçmektedir.
[192]**Girīḫtegān** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **gürīḫtegāndır**. Metinde esreli kāf kısmında **girīḫtegān** olarak geçmektedir.
[193]**Girīz** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **gürīzdir**. Metinde esreli kāf kısmında **girīz** olarak geçmektedir.

cem‘idir nīk-nām ve ‘afv ėdici kimseler **girānī** aġırlıḳ ve bahāluluḳ ve ḳıtlıġa da dėrler **girān-bār** aġır yük **girift** giriften lafẓından emrdir ve ṭutdı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur cā-girift gibi girīve ṭaġ girişi ve bölük ve çetin ve yoḳuş yol **girāy** girāsten lafẓından emr ve kesici ve meyl ėdici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur burāḳ-ı sidre-kirāy gibi **girye** aġlayış **giryān** aġlayıcı **gird-āb** deryāda ṣuyuñ dönmesi ve çevrindisi **kirişme** nāz ve şīve ve göz ucuyla baḳmaḳ ve gamze kāfiñ fetḥi daḫı luġatdır **Kisrā** ‘acem pādişāhlarınıñ laḳabıdır **kisvet** kesr ve sükūn ile kiyāsī libās ma‘nāsına żamm-ı kāf ile daḫı luġatdır **kisā-yı müşk-sāy** misk gibi kisā dėmekdir **kisā** kilim ve kilim ḳısmından örtünecek nesne **kişver** iḳlīm dėmekdir **kifāf** bir nesneniñ ulusu olan nesneler **kifāyet** bir nesneye vefā ėtmek **kilāb** kelbiñ cem‘idir **gil** çamur **gil-endūd** çamur ṣıvalu **kilīlü'l-lisān** dili ṭutḳun ve söylemekde ‘āciz **kilīm-i ḫafā** gizlülük kilīmi **kilān** yümri ve büyük **kilān-ter** büyükrek **gile-mend** şekvācı **gilīn** çamurlı **kimām** yeñi ẓuhūr ėden yemiş ve çiçek üzerinde olan ḳablar **kīmyā** meşhūr nesnedir **kināye** bir nesneyi tekellüm ėdüb ġayrı nesne dilemege dėrler **gītī** cihān **gītī-fürūz** cihānı yaḳıcı **giyāh** ḳurı ot **Kiyvan**[194] seb‘a-ı seyyāreden olan züḥaldır **kiyāset** ḥamāḳatiñ muḳābilidir ehl-i ẕekā olmaḳ **kīş** millet ve ṭabī‘at **kīne-dār** kīn ṭutucı

Bābü'l-kāfi'l-mażmūme

Kübrā ekberiñ mü’enneṯidir ekber ziyāde ulu kimse **kütüb-i semāvī** nāzil olan kitāblar semāye mensūb **kütüb-i luġaviyye** luġat kitābları **küḥeylü'ṭ-ṭırf** küḥeyl ismi taṣġīr veznince küḥeylān ṭırf kesr ve sükūn atıñ a‘lāsına dėrler **kudam** ḳanḳı (hangi) dėmekdir **güdāz** eridici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī cān-güdāz gibi **güẕār** geçmek **güẕer** miṯlüh **güẕerān** geçiciler **güẕeşte** geçmiş **güẕāşte** miṯlüh **güẕeşt** geçdi **güẕāriş** geçiş dėmekdir ism-i maṣdardır **güẕer-gāh** geçecek yer **güẕārende** geçici kimseler **güẕāf** bīhūde iftiḫār ve yalan **küre-zemīn** küre ṭob ve müdevver zemīn yer **gürāz** ḳurd ve büyük fīl **gürāzān** cem‘idir **gürde** yufḳa nān **kürūb** ġuṣṣalar **gürūh** bölük **gürg** ḳurd **gürgān** ḳurdlar **gürg-i süḫen-gū** söz söyleyici ḳurd **kürte** nīm-tene ḫaftān **güzīn** üründü ve toḳmaḳ **(38 a)** ve çekic **küzend** kāf-ı ‘arabiyle ḫasār ve żarar ma‘nāsına feṯḥ-i kāf ile daḫı luġatdır **güzīde** begenilmiş **küstāḫ** bī-tekellüf ve edebsiz ve utanmaz **güster** vaṣf-ı terkībī döşeyici ma‘nāsıyla ‘adālet-güster gibi **küsūf** güneş ṭutulmasına ve ay ṭutulmasına dėrler ammā faḳaṭ güneşde müsta‘meldir ay ṭutulmasına ḫüsūf dėrler **küştenī** yüzi gözi

[194]**Kiyvan** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Keyvāndır**. Metinde esreli kāf kısmında **Kiyvān** olarak geçmektedir.

egri bed-manẕar **küşte** ölmüş ve söyünmüş **küşte-i ġadr** be-ġayr-ı ḥaḳḳ ḳatl olan **küşten-gāh** ṣavaş ve güreş yeri **küşende** ḳatl ėdici **güşāde** açıḳ **güşā** açıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-güşā gibi **güşāyende** açıcılar dėmekdir **güftār** söz **güfte** söylenmiş **güft ü şinīd** söylemek ve işitmek muṣāḥabet dėmekdir **güft ü gū** söz ṣoḥbet **külfet** zaḥmetle işlenen nesneye dėrler **külbe** ḥücre ve küçük ḫāne **gül-güne-i taġyīr** rengi ḳızarmaḳ gül-güne gül rengi taġyīr ġayrı dürlü olmaḳ **gül-‘iẕār** gül yüzlü **gül-şen-sarāy** gül-şen gibi olan sarāy **külāh-güşe** güşe-i külāh dėmekdir **gül-bīz** gül alıcı **gül-bāng** āvāz bāng-i eẕān namāz vaḳti āvāz **gül-bün** gül aġacı **gül-feşān** gül ṣaçıcı **gül-istān** güllük **gül-zār** miṯlüh **gül-çīn** gül devşirici **gül-ḳand** gül şekeri **gül-nār** nār çiçegi **gül-deste** menāre **gül-mīḫ** ḳapularda olan ḳullāb ve yaṣṣı mīḫlerdir **gül-āb** gül ṣuyı **gül-rīz** gül aḳıdıcı **gül-būy** gül ḳoḳulı **güm-geşte** (y)itmiş ve żāyi‘ olmuş **güm-kerde-rāh** yolı (y)itirmiş **gümāşte** ḥavāle ve ışmarlamaḳ **gümāştegān** ışmarlanmışlar **güm-rāh** azġın **güm-rāhān** azġınlar ve yolı azmışlar **kümeyt** ṭorı at **kümūn** gizlenmek **güncāyiş** ṣıġışmaḳ **güncīde** ṣıġmış **künye** laḳab **künd ü kelīl** kesmez ḳılıc ve bıçaḳ ve isti‘āre ṭarīḳiyle zīrek olmayan kimse ve eli baġlu olan ṭutsaḳ **künān** ėdici ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur ḫande-künān gibi **künāse-rūb** süpüründi ya‘nī zebīl süpürüci **künūz** cem‘dir kenz defīne kemā merre **küngüre** şürfe **künūn** şimdi **künende** ėdiciler **kūdek** ṣabī **güşe-gīr** güşe ṭutucı **kūs** ṭabl **kūh** ṭaġ **kūhān** deve örgücü **kūy** imāle ile maḥalle ve semt **gūy** ṭopdur ki çevgān ḳaldırırlar imiş **gūş** ḳulaḳ **gūş-zed-i sāmi‘ān** işidicileriñ ḳulaġına degmiş **kūçe-gerd** soḳaḳ ve bazār ṭolaşıcı **gūl** ebleh ve nā-dān ve yuġun ve taşlaḳ ādem **güvāh** şāhit **güşiş** dürişmek **kūtāh** ḳıṣa **kūteh-naẕar** ḳıṣa naẕarlu **gūşt-pāre** et parçası **kūb** kūften lafẓından emr ve dögüci ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī pāy-kūb ve sīne-kūb gibi **kūfte** dögülmüş **kūhe** deve örgüci kūhān ma‘nāsına ve eyer
ḳaşı ve ṣu mevci **gūyā** söyleyici **gūyān** söyleyiciler **gūr-ḫāne** ḳabr **gūş-güẕār** işitmek **gūsfend** ḳoyun **gūyende** söyleyici **güş-vār** küpe mengüş ma‘nāsına **güş-vāre** miṯlüh **güvār** güvārīden lafẓından vaṣf-ı terkībī ḫoş-güvār gibi ḫoş-ḳandırıcı ve haẕmı āsān dėmekdir **güşe-güzīnān** inzivā iḫtiyār ėdiciler **güş-māl** te’dīb eylemek **kūh** kāf-ı ‘arabīyle ṭaġ **kūh-sār** ṭaġlıḳ **kūh-istān ve kūh-sār** miṯlüh **kühen-sāl** yaşlu pīr **güher-endūz** güher ḳazanıcı

Bābü'l-lāmi'l-meftūḥa

Lā-yezāl celle celālühü zevālı yoḳ dėmek olur **lāhūt** ‘ālem-i ‘ulvīden bir ‘ālem **le’āli’** cem‘dir lü’lü’ incü **lāḫ** gözyaşı çoḳ olmaḳ ve ḳarışmaġa dėrler **lāḥiḳ** yetişici **lāġar** arıḳ

ża‘īf ma‘nāsına **lā’im** melāmet ve le’īmlik **lāle-zār** lālelik **lā-yenām** uyumaz dėmekdir **lā-yüred** redd olunmaz **Lāt** ṭā’if-nām vilāyetde bir ṣanemiñ adıdır ki oña ṣeḳīf ḳabīlesi ṭaparlar idi **lā’ime** levm **(38 b)** ėdici ya‘nī kimseyi ḳınayıcı **lā ve ne‘am** heh ve yoḳ **lāf** övüñmek **lā-cerem** elbetde ve şübhesiz ve ḫuṣūṣen ve çāresiz **lā-mekān-peymā** lā-mekān ṣaḥrāsın geşt ėdici **la’y** renc **lāyıḥa** yıldırayıcı **lālā-yı mihrbān** maḥabbetlü lālā atanıñ ḳuluna dėrler **lāne** yuva āşiyān ma‘nāsına **lābe** yalvarmaḳ **lā-übālī** müseyyeb ve ḳayıtsız **leb** ṭuṭaḳ **leb-i iḳbāl** teveccüh lebi **leb-rīz** aġzına ḳadar ṭolu olan nesneye dėrler **leb-cünbān** leb depredici **lebināt** lāmıñ fetḥi ve bānıñ kesriyle olan lebineniñ cem‘idir şol kerpiçlerdir ki yapu yaparlar **leben** süd şīr ma‘nāsına **lebbeyk** ben saña ḳat ḳat ta‘ẓīm ėderim **lett** teşdīd ile bir nesneyi muḥkem baġlamaḳ ve bir kimseyi kimse ile yaḳışdırub muṣāḥib ḳılmaḳ ve ‘amūd ma‘nāsına **laḥd** mezārıñ laḥdı **laḥẓa** zamān-ı ḳalīl ve göz ucuyla baḳmaġa laḥẓ dėrler **laḥm** et gūşt ma‘nāsına **laḫlaḫa** söz añlatamamaḳ ve ma‘cūn ḫoş-būy ve ḫoş-ḳokulu nesneleri birbirine ḳatmaḳ **lerzān** ditreyici kimse **lerze** ism-i maṣdardır ditreme **leşker** ‘asker **laṭm** fetḥ ve sükūn el ayasıyla sille urmaḳ **laṭīme** şol devedir ki ṭīb götürür ve tüccār esbābıñ götürür ve gāh ‘aṭṭārlar çarşusuna da dėrler **laṭīm** şol atdır ki alnınıñ beyāżı yüzünüñ bir cānibine inmiş ola **leṭāyif** laṭīfeler **la‘l** ma‘rūf cevāhirdendir ve ḳızıl renge de dėrler **la‘l-gūn** la‘l renklü **la‘l-fām** miṣlüh **la‘l-leb** la‘l gibi ṭuṭaḳlu **la‘īn** la‘net olunmuş kimse **la‘n u ṭa‘n** la‘net ve ḳınamaḳ **la‘ḳatü'd-demm** ḳan yalayıcı ve la‘aḳa fülan ışba‘ahü dėmek māte ma‘nāsınadır gūyā ni‘met-i ḥayātı tamām ėdüb dünyādan el çekdi dėmek ṭa‘āmdan şoñra barmaḳları yaladıḳlarıçün **la‘alle** fetaḥāt ile ve āḫirinde lāmıñ fetḥ ve teşdīdiyle kelime-i şekkdir **leff** teşdīd ile dürmek **lafẓ** bir nesneyi aġızdan atmaḳ ve tekellüm ma‘nāsına da gelür ve melfūẓ ma‘nāsına da gelür aṣlında maṣdardır **lafẓa-i celāl** ismi ẕātdır **leked** ṭabanca ve depme **leked-kūb** depme urucı kūb dögüñmekdir **leme‘ān** yıldırayıcı **lem-yensic** ṭoḳumadı **lem-yeḥmi** ḥıfẓ ėtmedi żann etdi **lemḥa** cüz’ī naẓar ėtmek ve yıldıramaḳ berḳ gibi ve müşabehet ma‘nāsına da gelür **lemḥatü'l-baṣar** bir anda dėmek olur **leng** aḳsaḳ kimse **levlāk** ẕāt-ı resūlü'llāh ṣalla'llāhü ‘aleyhi ve sellem ḥaḳḳında ṣādır olan kelam-ı kibriyādır levlāke lemā ḫalaḳtü'l-eflāk Siyer’de pīrāye-baḫş-ı serīr-i levlāk ta‘bīrinden murād ya‘nī bu ḫiṭāb-ı ‘izzete maẓhar ve sezā-vār dėmekdir **levḥa** şol yaşşı taḫtadır ki üzerine yazı yazarlar **levn** renk **levm** ḳınamaḳ ‘aẕl ma‘nāsına **levāzım** lāzimler **levş** ḳuvvet ve ṣarmaḳ ve ṣıġınmaḳ ilticā ma‘nāsına ve imtinā‘ ve bulaşmaḳ **levāyiḥ** ẓāhir ve āşkāre olan nesneler **lehce** ṣūret-i şekilde ve kelāmda isti‘māl olunur ve diliñ söyleyecek

yeri **leheb** od yalıñı lisānü'n-nār maʿnāsına **Ebu-leheb** bir recülüñ ismidir cemāllı oldığıçün Ebu-leheb dėrler **lehv** bir nesne ile oynamaḳ ve gāh olur lehv cimāʿdan ve gāh ʿavretden kināye olur **leyl** gece **leyālī** geceler **leyyinü'l-ʿarīke** ʿarīke ṭabīʿat maʿnāsınadır yuḳāl fülān leyyinü'l-ʿarīke iẕā kāne selīsen yaʿnī muṭīʿ ve münḳād olsa ve mütekebbirlik zā'il olmaḳ maḥallinde daḫı istiʿmāl olunur **le'īm** deniyyü'l-aṣl olub baḫīlü'n-nefs olan kimse

Bābü'l-lāmi'l-meksūre

Libās giyilen nesne **licām** oyan **ligām** maʿnāsına gem dėmekdir **liḥye** ṣaḳal rīş maʿnāsına **lisān** dil zebān maʿnāsına **liḳā'** buluşmaḳ **lillāhi derrüke** āferīn maḳāmında saña ḫayr keẕīr olsun dėmekdir **livā'** sancaḳ **liyāḳat** bir nesneye lāyıḳ olmaḳ

Bābü'l-lāmi'l-mażmūme

(39 a) Lübāb ḫāliṣ maʿnāsınadır **lücce** deryā **lüḥme** ḳarabet maʿnāsınadır ve beziñ arḳacına dėrler **laḥāẓa** lāmıñ fetḥiyle göz ḳuyruġuna dėrler **lüzūm** lāzım olan nesneler **luʿāb** şol ṣalyadır ki aġızdan aḳar **luʿābü'n-naḫl** ʿasel **luʿābü'ş-şems** ḥarāret şemsde örümcek aġı gibi görinür **lü'lü'-bār** incü yaġdırıcı **lü'lü'-i lālā** bī-hemtā ve bī-miẕl incü **lūk** ur dėdikleri şiş ve eli ayaġı kesik kimse

Bābü'l-mīmi'l-meftūḥa

Mā'il meyl ėdici meyl bir nesneye teveccüh ėtmek **māde-şīr** dişi arslān **māsike** ṭutucı **māhiyyet** bir nesneniñ künh ve netīcesi **māder** ana vālide maʿnāsına **māhce** bayraḳ ve menāre ucunda olan ʿalem **māhī** balıḳ semek maʿnāsına **māh** ay **mā** biz **mā'** ṣu **mā'ü'l-ḥayāt** ṣaġlıḳ ṣuyı **mālīde** sürülmüş **mācerā** ḳażiyye **mār** yılan ḥayye maʿnāsına **mār-gezīde** yılan ışırmış **mālikü'r-raḳabem** dėmek yaʿnī baña mālik ḳulı ve esīri oldığım kimse dėmekdir **māl u menāl** māl maʿlūm menāl nā'il oldığı nesne ki yine māl maʿnāsınadır **Māriye-i ḳıbṭiyye** ezvāc-ı muṭahharātdan mıṣr melikinden ihdā olunan cāriyedir **mānend** miẕl maʿnāsına **māliyye** māl ile olan nesne **me'āb** merciʿ maʿnāsına **māni'-i men'** menʿi māniʿ yaʿnī bir nesneyi menʿ ėden kimseye ėtdirmemek **me'rib** dilekler **me'vā** eglenecek yer **mā'ide-keş** ṣofra ve nevāle çekici **mālik** bir nesneyi mülk ėdici kimse **mā-fi'ż-żamīr** ḳalbde olan fikr **māżī** geçmiş nesne **me'nūs**[195] ünsiyet eylemiş kimse **mālike** mālikiñ mü'enneẕi **me'kūl** yenilmiş **mānde** ḳalmış **mey'ūs** nā-ümīd olmuş kimse **mā-lā-yelzem** lāzım olmayan nesne **me'men** emīn ola selāmet yer **me'mūnü's-sāḥa** meydānı emniyetde **mā-'adā** ġayrı maʿnāsına **māder-zād** cibillī

[195]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

maʿnāsına **māder-be-ḫaṭā** ṣoysuz nesli alçaḳ dėmekdir **mā-zāġa'l-baṣar** gözi meyl ėtmedi **me'mūriyyet** bir ḫuṣūṣa emrlenmiş olmaḳ **māl-ā-māl** ṭopṭolu **māye** ṭamızlıḳ ve ḫamīr māyesi ve her nesneniñ aṣlı **mā-lā-kelām** söz olmaz şey **me'āl** mażmūn maʿnāsına **māye-dār** ġanī māl-dār maʿnāsına **mā-ṣadaḳ** lāyıḳ olan şey **me'lūf** ülfet olunmuş nesne **mebānī** binālar dėmekdir **me-bād** olmasın dėmekdir **mebrek** mīmiñ ve rānıñ fetḥiyle deve çökecek yer yuḳāl fülān leyse lehü mebreku cemel **mebādi'-i ḥāl** ibtidā-yı ḥālde dėmekdir **mebāsim** tebessüm çoḳ olmaḳ **mebḥaṣ** baḥiṣ ve müẕakere yeri **mebāḥiṣ** baḥişler **meb'ūṣün bi'l-ḥaḳḳ** ḥaḳḳı ḫaber vėrmek içün gönderilmiş dėmekdir **mebāliġ** cem'dir meblaġ bāliġ olacaḳ nesne **mebsūṭ** döşenmiş nesne **metn** şol yerdir ki berk ola ve yüksek ola ve arḳa kemügin örten ete ve siñire dėrler ve arḳaya urmaġa ve oḳuñ yeleginden aşaġısıdır ortasına varınca ve bir gün tamām seyr ėtmege **metīn** muḥkem **meṣ**l mīmiñ fetḥi ve ṣānıñ sükūnuyla bir kimseye ʿaẕāb ėdüb ġayra ʿibret ḳılmaḳ **meṣābe** şol mekāna dėrler ki oña mürācaʿat oluna merreten baʿda uḫrā ve her menzile meṣābe dėdikleriniñ vechi budur ki ol menziliñ ehli ḫāricde maṣāliḥıñ gördükden ṣoñra oña mürācaʿat ėderler ḳavlühü taʿālā ve iẕ ceʿelna'l-beyte meṣābeten li'n-nās[196] **meṣāb** meṣābeniñ cemʿidir ve meṣāb ṣayyād ṭuzaḳ ḳurduġı yere daḫı dėrler **mecārī** aḳmaḳ maʿnāsına **mecrā** ke-ẕālik aḳmaḳ maʿnāsına maṣdardır **mecālis** meclisler **mecāz** ṭarīḳ maʿnāsınadır **mā-siva'llāh** Ḥaḳḳ Taʿālādan mā-ʿadā **mecīd** kerīm maʿnāsınadır **mecāmi'** ʿazm olunan nesneler ve cemʿ ėdiciler **mecma'un 'aleyh**i onuñ üzerine ʿazm ve cemʿ olunmuşdur **mecc** aġızdan ṣuyı atmaḳ **(39 b) mecelle-i mücellā** celāle-i mecelle şol ṭaşdır ki üzerinde misk ve oña şebīh nesne ezerler **mecbūrü'l-ḫāṭır** bir nesneye bi'ṭ-ṭabʿ meyl ėtmek ve kimseye münḳād olmaḳ **mecbūl** cibillilenmiş yaʿnī ḫılḳat iḳtiżāsınca **meczūm** cezm olunmuş bir nesneyi ḳaṭʿī bilmege dėrler **mecrūḥ** yaralanmış **mecmū'a** cemʿ olunmuş nesne **mecma'** cemāʿat cemʿ olacaḳ yer **mecma'un 'aleyh** üzerine ittifāḳ olunan nesne **mecāl** ṭāḳat maʿnāsına **maḥāsin** iyilikler mesāvīniñ żıddı **maḥzūn** ḥüzünlenmiş kimse **maḥmūlāt** yüklenmiş nesneler **maḥāfil** cemʿdir maḥfel cemʿ olacaḳ yer **maḥrūse** maḥfūẓa maʿnāsına ve ḳalʿaya de ıṭlāḳ olunur **maḥfūẓ** ḥıfẓ olunmuş **maḥsūs** ḥiss olunmuş fehm olunmuş dėmekdir **maḥsūd** ḥased olunan nesne **maḥfel-i ḥālif** ʿahidleşmek meclisi **maḥmil**[197] **maḥkiyye**[198] **maḥmūl**

[196]Kuran kerimden bir ayettir. "Ve Biz beyt'i (Kâbe'yi) insanlar için sevap (kazanılan) ve emin olan (bir yer) kılmıştık." (125), bakara suresi.
[197]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[198]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

ḥaml olunmuş nesne **maḥrūr** ḥarāretlenmiş **meḥākī**[199] beñzemek **meḥākāt**[200] beñzetmek ve bir nesneye beñzemege ve işini kimseniñ işine beñzetmege dėrler **maḥfaẓa** ḥıfẓ olunacaḳ yer **maḥakk** ma‘rūf ḳara ṭaşdır **maḥakk-zede** maḥakka ururlmuş **maḥmūd** ḥamd olunmuş dėmekdir ve Ḳur’ān-ı ‘aẓīmde ẕikr olunan fīliñ adıdır **maḥrem**[201] **maḥabbet** sevmek **maḥcūc** ḳaṣd olunmuş **maḥşūr** ḥaşr olunmuş **maḥāl** büyük bekeredir ki oñunla deve ḳuyudan ṣu çeker ve **maḥale** miṣlüh ve arḳa kemigine de maḥale dėrler faḳare ma‘nāsına **maḥbūs** ḥabs olunmuş **meḫā’il** nişāne **maḫtūm** ḫitām bulmuş nesne **maḫrūṭ** şeker kellesi resmī **meḥaccel**[202] ayaġı sekili at **maḫṭ** bir nesneyi yerinden ḳoparmaḳ **maḫdūm** ḫaddām ṣāḥibine dėrler ya‘nī ins ve cinden tābi‘i olan kimse **medīne** şehir **medhūş** ‘aḳlı gitmiş **Medd ü Cezr** ṣu ṭaşmaġa medd ve çekilmege cezr dėrler **meded-resān** meded ėrişdirici **medrāc**[203] **medfūn** gömülmüş dėmekdir **medlūlāt** delīllenmişler **medīḥa-gūy** kimseyi medḥ ėdici **meda'd-dehr** uzun vaḳt zamān-ı ṭavīl ma‘nāsına **medd-i nigāh** uzun baḳmaḳ **medād**[204] mürekkebdir ki yazı yazarlar **meddāḥān** mübalaġa ile medḥ ėdiciler **medlūl** bir nesne ile delīllenmiş ve miṣāllenmiş **medeniyān** mīmiñ ve dālıñ fetḥiyle ehl-i medīne **meded-kār** meded ėdici **me-dār** fārisīde nehydir ṭutma dėmekdir ve mu‘ayyen ma‘nāsına da gelür **meded-māsike** ṭutmaḳ ve żabṭ ḳuvveti **meẕellet** ẕelīl olmaḳ ẕillet ma‘nāsına **meẕbūḥ** boġazlanmış **meẕbaḥa** boġazlanacaḳ mekān **meẕmūm** ẕemm olunmuş yaramaz kimse **meẕāḳ** ṭadılan nesne **meẕāb** eriyici ve ṣafvet-i kesb ėdic **meẕkūr** ẕikr olunmuş **meẕemmet** ẕem ėtmek **merā’ī**[205] **merṣūṣ** yapışmış raṣṣ teşdīd ile yapışdırmaḳ ilṣāḳ ma‘nāsına ve bünyān-ı merṣūṣ bundan me’ḫūẕdur **merdüm-ḫˇār** ādem yiyici öldürüci dėmekdir **mervī** rivāyet olunmuş **merḳad** uyuyacaḳ yer mażca‘ ma‘nāsına **merṣiye** mevtā yād ėtmek **merdān** merdler **me-rev** gitme dėmekdir nehydir **merkiz** dā’ireniñ ortasına dėrler **merkūz** ḳarārlaşmış ve cāy-gīr olmuş **merdānegī** merdlik

[199]**Meḥākī** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **muḥākīdir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **meḥākī** olarak geçmektedir.
[200]**Meḥākāt** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **muḥākātdır**. Metinde üstünlü mīm kısmında **meḥākāt** olarak geçmektedir.
[201]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[202]**Meḥaccel** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **muḥacceldir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **meḥaccel** olarak geçmektedir.
[203]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[204]**Medād** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **midāddir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **medād** olarak geçmektedir.
[205]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

mervārīd[206] ayrı ve yek-tā incü **mercū‘** rucū‘ olunmuş **mergūle** nāziklik ve örülmüş ṣaç ve ḳıvırcıḳ zülf **merāret** acılıḳ **merāsim** rüsūmlar **merzūḳ** rızıḳlanmış **merselenümā** sühūlet gösterici **merdümek-i çeşm** gözbebegi **merdüm-i dīde** ve ḳurretü'l-‘ayn ma‘nāsına **merḳā’** çıḳılacaḳ mevżi‘ **merdüm-şikār** ādem **(40 a)** avlayıcı **merdüm-firīb** ādem aldayıcı **merḥale** bir yerden āḫer yere varmaḳlıḳ **merre-i ṯāliṯe** üçünci kerre **mersūm** resm ve naḳş olmuş **merreteyn** iki kerre **merd-i rüstem-āverd** Rüstem cengli merd **merkūb** binilmiş ḥayvān **merhūb** ḳorḳaḳ **merg** ölüm mevt ma‘nāsına **mürāhene** żamm-ı mīm ile bir nesnede baḫṯ ėdüb öñdül ḳomaḳ **merhem-res** merhem ėrişdirici **merātib-şināsān** mertebe añlayıcı ve ḳadr bilici **mer‘āt** mer‘alar otlayacaḳ yere dėrler **mertebe-nişīn** mesned ve rütbede oturucı **merdān** merdler **merdüm-bīn** ādem görüci **merd** ādeme ve şecī‘ kimseye de dėrler **merdūd** redd olunmuş **merḥabā bi's-sa‘di ve'l-ḥilm** ḥilm ve sa‘ādetle ḥāliñ vüs‘at üzre olsun dėmekdir **mezra‘a** ekin yeri **me-zen** fārisīde nehiydir urma dėmekdir lā-taḍrib ma‘nāsına **mezīd-i ‘ilm** ziyāde bilmeklik **mezlaḳa** ayaḳ ḳayacaḳ yer **mesāfe** bu‘d ya‘nī ırаḳ ma‘nāsınadır ve bunun aṣlı şemmden me’ḫūẕdur zīrā beriyyede delīl olan kimse ‘azm ėtdigi ciheti teşḫīṣ edemese ṭopraġı ḳoḫular teveccühünde istiḳāmet üzre midir değil midir ma‘lūm ėdene ḳaçan deve necāseti rāyiḥasın alsa bilürdi ki istiḳāmet üzredir ṣoñra keṣret-i isti‘māl ile bu‘da mesāfe tesmiye olundı **mesā‘ī** ṣol ef‘āl ve evżā‘dır ki cūd ve keremden nāṣī ola **mestūr** örtüli ve maḫfī nesne **mesned-ṭırāz** mesned bezeyici **mesned** ṭayanacaḳ yer ve manṣıb **meslūb** ṣoyulmuş ve ḳapılmış nesneye de dėrler **mesdūd** baġlanmış **mesāḳ** sevḳ olunacaḳ yer **mesīl** ṣu aḳındısı olan yer mevżi‘-i seyelān ma‘nāsına **Mesīḥ bin Meryem** ‘Īsā ṣalavātü'llāhi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi ḥażretleridir ve **Mesīḥü'l-keẕẕāb** deccāldir **mesḥ** bir nesneye eli sürmege dėrler ve cimā‘ ėtmege ve kesmege ve yürümege dėrler **mesṭūr** ṣıraya dizilmiş **mesken** eglenecek yer **mesned-ārā** mesned bezeyici **meslek** sülūk ėdecek yer **mescid** secde-gāh **mesīḥā-meşreb** ‘Īsā ‘aleyhi's-selām ṭabī‘atlu **mesbūḳ** geçmiş nesne **mesmū‘** işidilmiş **mesāġ** cevāz ve ruḫṣat ma‘nāsına **mes‘ā** sa‘y ėdecek yer **meşreb** ṭabī‘at **meşy** yürümek **meşīme** şol deridir ki veled anası ḳarnından çıḳdıgı vaḳt başında bile çıḳar ve bir sa‘at terk olub alınmasa boġar öldürür **meşhed**[207] **meşāḳḳ**[208] **meşşāṭa** ṭarayıcı ve bezeyici **meşāyiḫ** şeyḫler **meşā‘il** ma‘rūf meş‘aleniñ

[206]**Mervārīd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **mürvārīddir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **mervārīd** olarak geçmektedir.
[207]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[208]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

cem‘idir ki içinde āteş yaḳarlar **meşdūd** ḳavī ve mürtefi‘ ve mu‘temedün ‘aleyh ma‘nālarına **meşhūd** görülmüş nesne **meşġale** şüġül **meşāhir** meşhūrlar **meşrūb** içilmiş nesne **meşiyyet** ‘ādet ve ṭarz ve ṭavr **meşġūl** şügüllenmiş **meşā‘ir** menāsik yerleridir **meşā’ib** muṣībetler **maşāff** cengde alay baġlayacaḳ yer **maşāffāt** cem‘i **maşdūḳa-ı iẕ hümā fi'l-ġār**[209] **maşlaḥat-peẕīr** maşlaḥat ḳabūl ėdici **maşlaḥat-nevāz**[210] maşlaḥat oḫşayıcı **maşīr** me’vā ve merci‘ ma‘nāsına **meşā‘ib** güc ve ṣa‘b olmuş işler **maşḥūb** ṣāḥiblenmiş **maşş**[211] **maşādi‘** ẓāhir olmuş nesneler **maşūn** maḥfūẓ ma‘nāsına **maşrūf** ṣarf ve ḫarc olmuş nesne **maşferr-i sitte**[212] **(40 b) maḍrıb**[213] **mażāżah** muṣībet acısına dėrler **mażbūṭ** żabṭolunmuş nesne **mażīḳ** ṭar yer dėmekdir **maḍā** bir nesne nāfiẕ olmaḳ **maḍḥik**[214] güldürmek ve güldürüci kimseye dėrler **mażmūn** żımnlu nesne żımn kesr ve sükūn ile bir nesneniñ dāḫili **mażān** döndürmek **mażarrat** żarar dėmekdir **maṭmūre** çuḳur yer **meṭāf** ṭavāf olunacaḳ yer **maṭrūḥ** ṭarḥ olunmuş atılmış nesne **maṭraḥa** ṭarḥ ėdecek yer **meṭālib** cem‘dir maṭlab istek vaḳtı **maṭiyye** binilecek ḥayvān **maṭāyā** cem‘dir **maṭvī** bir nesneyi ẕikr ėtmeyüb ẕikrin gözetmek maṭāvī cem‘idir **maṭāli‘** ṭulū‘ ve ẓuhūr yerleri **maẓhar** nā’il olmaġa dėrler **maẓanne** ẓann maḥallī ḥüsn-i ẓann maḥallinde müsta‘meldir **ma‘ālī** ‘ālī olan nesneler **ma‘şūḳa** zenāndan ḳābil-i ‘ışḳ olub ‘āşıḳıñ maṭlūbına dėrler **ma‘āḳıd-ı kelimāt** sözleriñ ‘uḳdeleri fıḳra gibi söz başına da ıṭlāḳ cā’izdir **ma‘ānī** ma‘nālar **ma‘mūriyye** ‘imāret olunmuş **ma‘şer** cem‘ olub iḫtilāṭ ėtmek **ma‘āşir** bir niçe cemā‘at **ma‘ādāt**[215] ‘adāvet dėmekdir **ma‘ haẕā** bunuñla beraber **ma‘ālī-fermā-yı her-dü-serā** ya‘nī iki cihānda emri ‘ālī ola ḫˇāce-i kā’ināt ‘aleyhi afżalü'ṣ-ṣalavāt **ma‘būd** ‘ibādet olunmuş kimse ki ẕāt-ı vācibü'l-vücūddur **Me‘āricü'n-nübüvvet** nām-ı kitābdır **ma‘āṣī** ‘işyānlar **ma‘lūm** bilinmiş nesne **ma‘hūd** mütekellim ile muḫāṭab beyninde sebḳat-i ẕikr ile ma‘lūm **ma‘ẕeret** ‘öẕür ma‘nāsına **ma‘ẕūr** ‘öẕürlenmiş **ma‘dūd** ṣayılmış **ma‘rifet** bilmeklik **ma‘ārif** ma‘rifetiñ cem‘i **ma‘reke** mevżi‘-i ḥarb ma‘nāsına **me‘āric** mi‘rācıñ cem‘idir mi‘rāc nerd-bān süllem ma‘nāsına ve me‘āric muṭlaḳa çıḳacaḳ yere de dėrler **meşā‘id** gibi **ma‘kūs** ‘aks olunmuş nesne **ma‘ḳūd** ‘uḳdelenmiş **ma‘rūf** bilinmiş **ma‘delet-penāh** melce’-i ‘adālet

[209]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[210]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[211]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[212]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[213]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir. Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[214]**Maḍḥik** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **Muḍḥiktir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **Maḍḥik** olarak geçmektedir.
[215]**Ma‘ādāt** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **mu‘ādāttır**. Metinde üstünlü mīm kısmında **ma‘ādāt** olarak geçmektedir.

melce’ ṣığınacaḳ yer **ma‘bed** ‘ibādet maḥalli **ma‘raż** bir nesneyi bildirmek i‘lām ma‘nāsına **maġz-pāş** beyin ṣaçıcı maġz başda olan beyine dėrler **maġlūb** alt olmuş kimse **meġfer**[216] başa giyilen fūlād ṭasdır **maġānim** ġanīmet mālı almaḳ **maġrūrān** aldanmışlar zīra gurūr ṣol metā‘-ı dünyāya dėrler ki onuñla aldanılur **maġşūş** ḫiyānet olunmuş nesne **mafṣel**[217] ṣādıñ fetḥiyle a‘żāda olan oynaḳ yerleri mefāṣıl cem‘i **mefrūz** ifrāz olunmuş ayrılmış dėmekdir **mefrūş** döşenmiş **mefātīḥ** miftāḥıñ cem‘i anaḫtarlar dėmekdir **mefārik̟** depeler **mefād** me’āl ve ma‘nā dėmekdir **mefrūża** farż olmuş **maḳbūḥ** ḳabīḥ olmuş nesne **maḳbūż** ḳabż olunmuş **maḳṣūrāt** maḳṣūreler dėmekdir ḳaṣrlar ve pencereler **maḳṣūd** ḳaṣdolunmuş nesne **maḳāmi‘** demür çevgānlar **maḳtele** ḳatl yeri **maḳarr** ḳarār ėdecek yer **maḳṣad** ḳaṣd yeri maḳāṣıd cem‘i **maḳāmāt** maḳāmlar **maḳbūl** ḳabūl olunmuş nesne **maḳlūb** ḳalb olmuş dönmüş **maḳūle** miṣillü **maḳdem** ḳudūm gelmek ma‘nāsına **maḳbel** taḳbīl-gāh **maḳāl** söylemek **maḳāle** bi-ma‘nāh **maḳ‘ar**[218] derin yer ḳuyuda olsun sā'ir nesnede olsun **me-kün** nehiydir eyleme dėmekdir **me-gū** söyleme **me-güşā** açma **mekkāre** mekr ve ḫīle ėdici zen **mekkiyān** ehl-i Mekke **mekr** ḫīle **Mekkī-maṭla‘** ṭulū‘ı Mekke’den olan āftāb-ı dü-cihān **(41 a) mekḥele**[219] içine sürme ḳoduḳları sürme-dāndır **mekrūh** ikrāh olunmuş ve kerih görülmüş nesne **meges** siñek z̟übāb ma‘nāsına **meksūr** ḳırılmış nesne **mekrūb** guṣṣalanmış **mekīdet** mīmiñ fetḥi ve kāfiñ kesr ve meddiyle mekr eylemek **mekāyid** mekr eylemekler **mekārim** cem‘dir evṣāf-ı ḥamīde ma‘nāsına vāḥidi mekrümetdir **mekīn** mekānlanmış bir yerde ḳarār ėtmiş **mele’-i a‘lā** ‘ālem-i ‘illiyīndir **melāl** melūl olmaḳ ve ḳasāvet çekmek **melaḫ** fetḥateynle çekirge cerād ma‘nāsına **melā’ike** melekler **melḥame** feteḥāt ile bir fitnede ‘aẓīm muḥārebe olmaḳ melāḥim cem‘idir **melek-firīb** melek aldayıcı ya‘nī meftūn ėdici **melek-sūz** ya‘nī ‘ışḳıyla melegi yaḳıcı **melikü'ş-şu‘arā-yı pāy-ı taḫt-ı risālet** ya‘nī risālet pāy-taḫtında mütemekkin şü‘arānıñ pādişāhı murād Ḥassān rażiya ‘anhü'r-raḥmāndır **melekü'l-mevt** ölüm melegi ya‘nī ‘Azrā’īl ‘aleyhi's-selām **melekūt** ‘ālem-i ‘ulvīden bir ‘ālemdir milkden me’ḫūẕdur żamm-ı mīm ile **melikü'l-ma‘būd** ‘ibādete lāyıḳ mülk ṣāḥibi **melāḥat** ṣol güzellikdir ki artar ḥüsni bakdıḳça **melālet** melūlluḳ **melsā** düz ve yumuşaḳ ṣaḥrā

[216]**Meġfer** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **miġferdir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **meġfer** olarak geçmektedir.
[217]Metinde ṣādıñ kesriyle olarak geçmektedir.
[218]**Maḳ‘ar** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **muḳa‘ardır**. Metinde üstünlü mīm kısmında **maḳ‘ar** olarak geçmektedir.
[219]**Mekḥele** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **mükḥüledir**. Metinde üstünlü mīm kısmında **mekḥele** olarak geçmektedir.

melāk her nesneniñ mā-yeḳūmü bihi **melāl-engīz** melūlluḳ ḳoparıcı ya‘nī ḥüzün götürüci **meleke** feteḥāt ile mālik olmaḳ **melā‘īn** mel‘ūnuñ cem‘i la‘net olunmuş kimseler **melevān** deverān-ı ruz (u) şeb ki murād dünyādır **mel‘abe** oyuncaḳ nesne **melāḥide** meẕāhibden ḫāric olan mülḥidler **melāmet** ḳınamaḳ ve ta‘yīb eylemek mülām gibi **melāẕ** ṣıġınacaḳ yer **melbūs** giyilmiş nesne **memnūn** minnetlenmiş **memerr** geçecek maḥall **memāt** ölüm **memālik-i ḥicāziyye** ḥicāz memleketleri **memālīk** ḳullar dėmekdir **memālek** mülkler **memnū‘** men‘ olunmuş nesne **mennān** ziyāde iḥsān ėdici **manẓara** naẓar-gāh görünecek yer **menḳūl** naḳl olunmuş nesne **manẓūm** dizilmiş nesne **manẓūme-i peren** Ülker yıldızınıñ dizisi **menā‘at** menī‘ olmaḳ el ėrişmeyen nesne **menī‘ü'l-cenāb** ‘ālī-cenāb dėmekdir **menī‘ü'l-ġāb** maḳāmı ‘ālī ve ‘ālī miṣe de mütemekkin arslānıñ ṣıfat-ı memdūḥasındandır **manṣıb** cāh-ı vālā **mensūḫ** ḥükmi zā’il olan naṣṣ **manṣūr** nuṣret-yāb olmuş ya‘nī ‘avn-i bārīye maẓhar olmuş **menāṣ** ḳaçmaġa ve girü ḳalmaġa da dėrler nevṣ ma‘nāsına feṯḥ-i nūn ile **menāmen** ża‘īf olmuş ve yorulmuṣa dėrler **menba‘** ṣu çıḳan göze **menhec** feṯḥateynle nehc ma‘nāsına **menaṣṣa** mürtefi‘ köşk **manẓara-ı ḳubūl** ḳubūl naẓar-gāhı **menāyā** mevtler meniyyeniñ cem‘idir muḳadder oldıġıçün meniyye dėdiler **mengūş** küpe **menhelü'l-‘aẕb** ṭatlu göze dėmekdir **menhel** mīm ve hānıñ feṯḥi ve nūnuñ sükūnuyla yerden ḳaynayan göze dėrler **Menāt** bir ṭaşdır ki Hüzeyl ve Ḫüzā‘a ḳabāyili bütleridir oña ṭaparlar **menāṭ (41 b)** maḥall-ı ta‘alluḳ ma‘nāsınadır yuḳāl fülān mennī menāṭü'ṣ-ṣüreyya ey fi'l-bu‘d **manṭūḳ** nuṭḳ olunmuş söz **mensūc** ṭokunmuş nesne **menāḫ** menzil **menṣūr** ṣaçılmış ve ṭaġılmış nesne **menḥūs** naḥslanmış **menḳabet** ėyü ṣıfatlu **menāḳıb** menḳabeler menḳabe delmek ma‘nāsına ve meṣlebeniñ żıddıdır meṣlebe yaramaz ṣıfatlu dėmekdir **menūn** āfāt **mendel** ma‘lūm nesnedir **mancınīḳ** yay gibi bir nesnedir ki onuñla ṭaş atarlar **menāmāt** cem‘dir menāme ḳaṭīfe dėdikleri uzun ṣaçaklu kilimdir ki örtünülür ve cāy-ı ḫ̆āba ve pistere ve dükkāna daḫı dėrler **menzil-gāh** nüzūl olunacaḳ maḥall **menşe’** neş’et maḥalli neş’et peydā ma‘nāsınadır **menāl** nā’il olunmuş nesne **mensūb** kimseye müntesib olmaḳ **menāzil** menziller **menşūr** neşr olmuş ṭaġılmış dėmekdir **menāṭıḳ** kelāmlar maḥalli **manẓūr** görülmüş nesne **mevḳi‘** maḥall ma‘nāsınadır yuḳāl vaḳa‘a'ş-şey mevḳi‘ahü **mevḳif** eglenecek yer **mevżi‘** maḥall **mevżū‘** vaż‘ olunmuş **mevṣūḳ** ‘ahd ma‘nāsına mevāṣiḳ cem‘i **mevc-ber-mevc** ṭalġa ṭalġa üzerine deryāda vāḳi‘ olan ṭalġaya mevc dėrler **mev‘ūd** va‘d olunmuş **mevrūd** vārid olmuş ve sıtma ṭutmuş kimseye dėrler **mevṣūl** ėrişmiş **Mevāhib** nām-ı kitāb vehbeniñ cem‘idir hibe-baḫş

eylemek **mevḳūf** tevaḳḳuf olunmuş ṭurulmuş nesne **mevīz** ḳuru üzüm **mevkib** mīmiñ feṯḥi ve kāfiñ kesr ve sükūnuyla bir nev‘ seyire ve bir bölük kimseye dėrler ki ata zīnetle biner **menhūbe** nehb ve ġārāt olunmuş nesne **mevlūd-ı mes‘ūd ṣāḥib-maḳām-ı maḥmūd** maḳām-ı maḥmūd ṣāḥibi ya‘nī ḥabīb-i ḥażret-i vedūduñ sa‘ādetlü mevlūdi **mevāzī** zaḥmet ve eẕiyyet vėrici kimseler **mevlī-i mülükü'l-muḥaddiṯīn** ḥadīṯ rivāyet ėden melikleriñ büyügi ve eşrefi dėmekdir **mevṣūf** bir ṣıfatla vaṣf ve ta‘rīf olunmuş **menām** uyḳu **mevzūn** ṭartılmış nesne **mevsūm** ‘alāmetlü olan kimse yuḳāl fülān mevsūmün bi'l-ḫayr **mevhibe-i ‘uẓmā** büyük hibe ve ‘ināyet cem‘i mevāhib gelür **mehere** feteḥāt ile māhir kimseler ‘ilminde ve ṣan‘atında **mehār** deve yuları ve teşdīd ile at ḳulunı **mehābıṭ** nüzūl olunacaḳ yerler **meh-ce** mināre ‘alemi ve bayraḳ ucunda olan hilāl resmi **meyān** bel ṣulb ma‘nāsına ve orṭa vasaṭ ma‘nāsına miyāne gibi **meyāmin** meymenetler **meymene** ṣaġ ṭaraf **Meysere** ṣol cānib ve nām-ı ġulām-ı Ḫadīce-i kübra rażya'llāhü ta‘ālā ‘anhā **meymenet-iḥtivā** yümn ve bereketi cāmi‘ ve meymeneti mūcib dėmek olur

Bābü'l-mīmi'l-meksūre

Mi’e yüz ‘adediñ ismidir **miṣl** mānend ve müşābih ma‘nāsına **miṣḳāl** bir buçuk dirhemdir **(42 a)** ma‘rūfdur **miḥrābü'l-ḳıbleteyn** ḥażret-i resūl-ı ḫudā ve imāmü'l-enbiyā muḥammed muṣṭafā ṣalla'llāhu ta‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥażretleriniñ elḳāb ve'l-enṣāblarındandır **miḫnet-güsar** miḫnetlü ve ġamgīn dėmekdir **midrār** aḳıdıcı **mir'āt** āyīne **mirḳāt** nerd-bān **mirvaḥa** yelpāze **mirvaḥa-cünbān** yelpāze deperdici **mirbed** mīmiñ kesr ve sükūnı ve bānıñ feṯḥ ve sükūnuyla Medīne ehālīniñ ḫurma ḳurudacaḳ yerleri **mizmār** düdük ki çalḳu ālātındandır **mizāc** ṭabī‘at ve ḫūy **mizāc-dān** mizāc bilici **misās** yapışmaḳ ve mücāma‘at ėtmek **miskiyyü'l-ḫitām** ḫitāmı misklü **misk-i eẕfer** ziyāde ḳoḳulu misk fārisīden mu‘arrebdir **miskīn** misk ile ālūde dėmekdir ve faḳīre daḫı miskīn dėrler fā’-ı meftūḥ bābında mufaṣṣal mürūr ėtdi **mişkāt** şem‘dānda ve ḳanādīlde yanan āteş çirāġ ma‘nāsına **mişvār** bāzār ve ṭavar ṣatacaḳ yer **mışdāḳ** bir nesneyi taṣdīḳ ėdici şey delīl ma‘nāsınadır **Mışr-ı Ḳāhire** ġālib şehir dėmekdir **mıżmār** at meydānı **mi‘rāc** ‘urūc olunacaḳ ya‘nī çıḳılacaḳ maḥall **mi‘yār** ‘ayār ma‘nāsına kile ve terāzū ‘ayār ėtmek **mi‘mār** ta‘mīr ėdici **mıḳna‘a** giyecekdir ki zenān ṭā’ifesi yaşmaḳ ėdüb bürünürler ḫimār ma‘nāsına **miḳdām** cengde bahādırlık ve ġayret ėden kimse **mıḳrāż-ı inḳirāż** inḳirāż ve zevāl mıḳrāżı **mıḳnātīs** ma‘rūf ṭaşdır **miknet** ḳuvvet ve ṭāḳat **millet-i ya‘ḳūbiyye** yehūd ṭā’ifesidir **minvāl** cülhalarıñ bezi üzerine bükdükleri ve

miṣl ma‘nāsıyla müsta‘meldir **minber** ma‘rūfdur **mınṭaḳa** kemerdir ki bele ḳuşanurlar **min-ba‘d** bundan ṣoñra **minḳār** ḳuş ḳaḳardı **mihd**[220] beşik gehvāre ma‘nāsına **mihād** döşekler **mih-ter** ġāyet büyük kimse **mihr** güneş ve maḥabbet ma‘nāsınadır **mihr-i mu‘accel**[221] ‘avretleriñ mehridir ki bizim beldede kesim ta‘bīr ėderiz ve mehr-i bāḳī nikāḥa dėrler **mihr-bān** maḥabbetlü **mihmān** misāfir **mihmān-nevāz** misāfir oḫşayıcı ya‘nī talṭīf ve nevāzişle misāfire ikrām ėdici kimse **mihmān-dār** misāfir ṭutucı **mühdī** ‘alemdir żamm-ı mīm ile hidāyet ėdici **mīlād** mevlūd ma‘nāsınadır **mī-güyem** söylerim **mīnā** şīşe **mīnā-püş** mīnā örtükli **mīnā-fām** mīnā renklü **mīzān** terāzū **mīz-bān** misāfir **mīzāb** oluḳ navdān ma‘nāsına **mīr-āḫūr** āḫūr büyügi ve re’īsi **miymenet**[222] ḫayrlu ve bereketlülüḳ **mīrāṯ** ma‘lūmdur **mey-kede** mey-ḫāne **mī‘ād** va‘de ėtmek **mīṯāḳ** ‘ahd ma‘nāsına **mīḳāt** vaḳt dėmekdir

Bābü'l-mīmi'l-mażmūme

Mübeşşir kesr-i şīn ile müjdeci **mübeşşerun bi'l-cinān** feṭḥ-i şīn ile cennet ile **(42 b)** müjdelenmiş **mübāşir** mübāşeret ėdici **mübāşeret** bir nesneye bi'ẕ-ẕāt yapışmaḳ **mübelled** keçelenmiş **mübrem** bükülmüş olan iki ipi büküb bir eylemek **mübāderet** sür‘at ėtmek **mübālaġa** ifrāṭ ma‘nāsınadır **mübeyyen** ẓāhir olan nesne **mübāriz** cengci **mübāhī** iftiḫār ėdici **mübāhāt** iftiḫār ve ögünmekler **mübāya‘a** bey‘leşmek **müteşerrif** şereflenmiş **mütevārī** gömülmüş ve setr olmuş nesne **müteyemmen** meymenetlenmiş **mütāba‘at** tābi‘ olmaḳ **müttefiḳü'l-ma‘nā** ma‘nāsında ittifāḳ olunmuş nesne **mütūn** cem‘dir metn kitāblar **mütezāyid** ziyāde ėdici kesr-i yā ile ve feṭḥ-i yā ile ziyāde olunmuş **mütemādī** ‘ale'd-devām ya‘nī her vaḳt **müterḳel** uzun ḫurma aġacı **mutaṣavver** ḫayāl ve taṣavvur olunmuş nesne **mütederri‘ān** zırh giyimlüler **mütedāvil** elden ele geçici **mütebettī** helāk ėdici nesne **müteşa‘‘ibe** dallanmış eṭrāflu dėmekdir **müte‘ahhid** bir nesneyi ‘uhdesine alub iltizām ėdici **müteġayyir** taġyīr olunmuş bozulmuş nesne **müte‘addide** ṣayılmış nesne **mütemevvil** māl-dār ġanī demek **müteveccih** teveccüh ėdici **müteḳaddimīn** selefde geçmişler **müte’aḫḫirīn** ṣoñradan gelenler **müteşābik** ḳarışmış ve birbirine girmiş ve ḫaşma ve aḳrabāya da dėrler **mutaraṣṣıd** gözėdici **müteraḳḳıb** yine gözėdici dėmekdir **mütimm-**

[220]**Mihd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **mehddir**. Metinde esreli mīm kısmında **mihd** olarak geçmektedir.
[221]**mihr-i mu‘accel** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **mahr-ı mu‘acceldir**. Metinde esreli mīm kısmında **mihr-i mu‘accel** olarak geçmektedir.
[222]**Miymenet** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **meymenettir**. Metinde esreli mīm kısmında **miymenet** olarak geçmektedir.

i **merām** merāmı tamām ėdici **mütefāḳım** ulu olucı nesne **müteşa‘‘ib** zaḥmetlü ve güc olucı iş **müteşa‘‘id** ṣu‘ūd ėdici yuḳaru çıḳıcı **müteḳallid** ḳılādelenmiş **müteḳalliden bi's-suyūf** ḳılıçlar ile ḳılādelenmiş ḳılāde gerdānlıġa ve zīnet içün boynuna aṣdıḳları nesneye dėrler **mütteḥid** birlik ve ittifāḳ ėdici **müte‘ālī** ẕātı ‘ālī olucı **mütevārid** vürūd ėdici nesne **müteneffiḥ** üfürülmüş ve şişmiş **mütenāvil** yiyici ekl ėdici **müteḳārib** ḳarīb olucı **müte‘āḳıb** bir nesne ‘aḳabından gelici ve bir kimseniñ terkisine binici **mütefāvit** ayrılmış ve ba‘īd olmuş **mütevaḳḳıf** ṭurucı **mutażammın** bir nesneniñ ẓāhir ve bāṭınını müştemil olmuş nesne **müte‘aṭṭış** ṣuṣamış **müte‘accin** ḫamīrlenmiş **müte‘aẕẕir** ‘öẕürlü **müteḫayyir** ḫayretde ḳalmış **mutaṣaddī** ta‘addī ėdici dėmekdir **mutażarrı‘** niyāz ėdici **müteḫayyile** ḫayāl ėdici **müterākim** ḳat ḳat yıġılmış **müttekā’** ṭayanacaḳ nesne **müṣūl** kimseniñ ḳarşısunda ayaḳ üzre ṭurmaḳ ve oturur gibi yere yapışmaḳ **mücmel** cümlelenmiş nesne **mücle** taḫfīf ile şol ṭaşdır ki üzerinde misk ve oña şebīh nesne ezerler **mücellā** teşdīd ile cilālanmış ve revnaḳlu nesne **mücennede** cem‘ olmuş ‘asker ve fi'l-ḥadīṣ el-ervāḥ cünūdün mücennede **mücmere**[223] buḫūrdān **mücāhade** cihād eylemek **mücūr** ḳoyunuñ ḳarnında ḳuzunuñ büyük olması **mücāmi‘** cem‘ ėdici **mücāveret** ḳomşuluḳ **mücrim** günāh-kār **mücessem** cisimlenmiş **mücelled** cildlenmiş **müctemi‘** cem‘ ėdici **muḥallā** ḥulellenmiş **muḥīṭ** iḥāṭa ėdici ḳaplayıcı dėmekdir **muḥarrer** taḥrīr olunmuş **muḥāfaẓa** ḥıfẓ ėtmek **(43 a) muḥāsibān** ḥisāb ėdiciler **muḥterem** hürmetlü **muḥarremāt** ḥarām olan nesneler **muḥaddiṣ** ḥadīṣ-i şerīf rivāyet ėdici **muḥaḳḳar** taḥḳīr olunmuş ḫor görülmüş kimse **muḥaḳḳıḳ-āne** taḥḳīḳ edilecekle **muḥannā** ḥınnālanmış ḥınnā zenān ṭā’fesi ellerin boyadıḳları nesnedir **muḥāḳ** ayın āḫiri üç gün **muḥarrik** depredici **muḥammed** sütūde ya‘nī ögülmüş **muḥrim** rānıñ kesr ve sükūnuyla iḥrāmlanmış **muḥaşşī** ḥāşiye ėdici **muḥāsebe** ḥisāb ėtmek **muḥākī** ḥikāyet ėdici ve beñzeyici **muḥakkiye** daḫı beñzeyici dėmekdir **muḥārib** cengci **Muḥteşem-i Kāşī** muḥaddiṣīnden bir ẕāt **muḥaḳḳıḳ** taḥḳīḳ ėdici **muḥaṣṣal** ḥāṣılı ve netīcesi dėmekdir **muḥtācān** muḥtāclar **muḥavvilü'l-aḥvāl** ḳullarınıñ ḥāllerini taḥvīl ėdici döndürüci ẕāt-ı vācibü'l-vücūd **muḫtār** şeçilmiş begenilmiş **muḫbir** ḫaber vėrici **muḫaddere** mestūre ve ehl-i perde **muḫtefī** gizleyici **muḫtelife** iḫtilāf olunmuş nesne **muḫāṭab** ḫıṭāb olunan kimse **muḫalliṣ** ḫulūṣ ṣāḥibi muḫalliṣān cem‘i **muḫālif** bir şey’iñ ġayrı ve ḫilāfına olan nesne **muḫayyele** ḫayālī olunmuş nesne **muḫtelif** iḫtilāf olunmuş nesne **muḫtaṣar** ḳıṣa ya‘nī tafṣīlsiz dėmek

[223]**Mücmere** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **micmeredir**. Metinde ötreli mīm kısmında **mücmere** olarak geçmektedir.

muḫtell iḫtilāl bulmuş nesne **müdrike** idrāk ėdici idrāk añlamaḳ **müdīr** idāre ėdici **müdebbir** tedbīr ėdici müdebbirān cem‘i **müdāvāt** devālar dermānlar **müdhişe** ḳorḳuducı nesne **müdde‘ī** da‘vā ėdici kimse **müdde‘ā** da‘vā olunan nesne **müddetü'l-‘ömr** ya‘nī ‘ömr içinde **müdeḳḳiḳ** diḳḳatlu kimse **müdfi‘āt** def‘ ėdici nesneler **müdāfa‘a** def‘ ėtmek **müdāḫale** daḫl eylemek ya‘nī ilişmek **müẕekkir** kesr-i kāf ile ẕikr ėdici ve ėtdirici **müẕnib** günāhkār müẕnibīn cem‘i **murtażavī** ‘Alī rażya'llāhü ‘anhü ḥażretine mensūb **murtażā**[224] rāżī olunmuş kimse **mürtaḳā** çıḳılmış mevżi‘ irtiḳā çıḳmaḳ ṣu‘ūd ma‘nāsına **murtāż** ehl-i riyāżet ve zühd ve vera‘ ṣāḥibi murtāżān cem‘i **mürtefi‘** irtifā‘ bulmuş ve ‘ālī **murżi‘a** meme emdirici ‘avret reż‘ ve reżā‘ ma‘nālarına **muraḳḳa‘** mīmiñ żammı ve rānıñ fetḥ ve teşdīdiyle yamalu câme **mürde-dilān** göñülleri ölmüş kimseler **mürġ** ḳuş mürġān cem‘i **mürūr** geçmek **mürhefāt-ı hindi nijād** hindi ḳılıcdan ‘ibāretdir **murabba‘** dört köşelü **mürtecā** umulmuş nesne ve te’ḫīr olunmuş ma‘nāsına **murādāt** murādlar **muraḫḫaş** ruḫṣatlanmış **murāfaḳat** refīḳlik **mürūret** geçmek mürūrdan olmalı **mürāca‘at** dönmek **müretteb-sāz** tertīb süzüci **mürsil** kesr ve sükūn-ı sīn ile irsāl ėdici **mürsel** irsāl olunmuş sīniñ fetḥ ve sükūnuyla **mürā‘āt** ḥürmet ve ri‘āyetler **müzd** kirā **müzd-ker ve daḫı müzd-kār** kirācı dėmekdir **müjgān** ve daḫı müje göz kiprigi **müzīl** izāle ėdici nesne **müzeyyen** zīnetlenmiş **müzaḫrefe** ufaḳ tefek ḫasīs nesne **müsāvāt** beraberlik **müstes‘ad** sa‘īdlenmiş **müstaḳīm** ṭoġrı **müstaḥkem** istiḥkām bulmuş metīn ve muḥkem **müsābaḳa** bir umūrda sebḳat ėdüb ilerü iş işlemek **(43 b) müsaḫḫar** tesḫīr olunmuş **müstezād** ziyāde olmuş ve artmış nesne **müsā‘ade** yardım ėtmek mu‘āvenet ma‘nāsına **müsevvede** ḳararılmış nesneye dėrler **müsevveme** mīmiñ żammı ve sīn ve vāvıñ fetḥ ve teşdīd ile güdilen atlar kemā ḳāl ‘azze ve cell ve'l-ḫayli'l-müsevveme[225] ve ‘alāmet ma‘nāsınadır **müsta‘id** ḥāżırlanmış ya‘nī bir nesneye kesb-i liyāḳatla ḥāżır olucı **müste‘ār** bir nesne ‘āriye ṭarīḳiyle elde bulunmaġa dėrler **müstaḳbel** gelecek nesne **müstevda‘** vedī‘a olunmuş ya‘nī ışmarlanmış **müstelzim** muḳteżī ma‘nāsınadır lāzım olmuş nesne **müstevlī** bir nesneniñ ġāyetine ėrişici **müstaġrıḳ** ġarḳ olmuş **müstaġnī** ġınā gösterici **müsta‘lāt** ‘ālī nesneler **müsebbiḥa** sebbābe barmaġı **müskit** iskāt ėdici **müstemirren** devām üzre her zamān dėmekdir **müsāra‘at** sür‘at eylemek **müsellem** teslīm olunmuş **musaṭṭaḥ** saṭḥlu ṭūl ve ‘arż ve ‘umḳ ṣāḥibi **müstemi‘ān** işidiciler **müstmend** faḳīr **müsri‘ān** sür‘at ve ġayret ėdiciler **müstaḥıḳḳān** müstaḥıḳlar **müsāfir** sefer ėdici **müsned** isnād olunmuş

[224]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[225]Kuran kerimden bir ayettir." salma atlar " (14), Âli İmran suresi.

nesne **müstedīr** uzanıcı ve ṭolaşıcı **mutsaṭāb** ṭayyib olmuş nesne **müstaḥżarān** ḥażırlanmışlar **müstaḳırr** ḳarārlaşmış **müşt** yumruḳ **müştemil** cem‘ ėdici **müşābik** ḳalbur ve aġ resminde ṭoḳunmuş nesnelere derler **müşennef** küpelü **müşennef-sāz** küpe düzici **Müşterī** seb‘a-ı seyyāreden bir yıldızdır ve māl ṣātun alıcı daḫı müşteridir **müşterā** ṣatun alınan nesne **müşārün-ileyh** ẕikri mesbūḳ ẕevāt-i ‘iẓāmıñ tekrār nāmı beyān olunmaḳ īcāb ėtdikde müşārün-ileyh yazarlar bayāġı kimselere merḳūm ve mümā-ileyh yazdıḳları gibi **müşārün bi'l-benān** barmaḳ ucuyla işāret olunmuş ya‘nī barmaḳla gösterilmiş meşhūr kimse **müşkil** güc iş **müşkil- (gü)şā** müşkil açıcı ḥall ėdici **müştāḳ** bir nesneniñ neyl ve vuṣūluna ziyāde iştiyāḳlu ya‘nī isteklü kimse müştāḳān cem‘i **müşābehet** beñzemek **müşaḫḫaş** şaḫṣı ẓāhir olmuş bilinmüş nesne **müşāhede** görmek **müşgīn-nefesān** nefesleri misklü **müşerref** şereflenmiş **müşrik** vācib ta‘ālā ḥażretlerine şerīk isnād ėden beynsiz gavur **müşābih** beñzeyici **müşeyyed** muḥkem **müşāreket** ortaḳlıḳ **müştaḳḳ** ṭoġmuş müvelled ma‘nāsınadır **müşevveş** ḳarışmış **muṣallī** lāmıñ kesr ve meddīyle namāz ḳılıcı **muṣallā** lāmıñ feṭḥ ve meddīyle namāzgāh **muṣaddıḳ** muvaḥḥid vezni üzre taṣdīḳ ėdici **muṣırr** bir nesnede işrār ve ibrām ėdici **muṣāḥabet** muṣāḥiblik kimse ile ṣoḥbet eylemek **muṣāfaḳa** vaḳt-ı bey‘ ve bey‘atda el ele ṭutuşmaḳ **muṣāfaḥa** el ele ṭutub esenleşmek **muṣādi‘** ṣol meydāndır ki pehlivānlar güreş ṭutarlar **muṣannefāt** taṣnīf olunmuş kitāblar **muṣāhere (44 a)** bir ḳavmdan nikāḥ içün ḳız almaḳ **muṣarraḥ** āşkāre olmuş nesne **muṣādif** teṣādüf ėdici **münāsece** rāst gelene dėrler **muṣammem** taṣmīm olunmuş taḫmīn gibi **muṣavver** ḫayāl ile bir ṣūret vėrilmiş nesne **muṣaffā** ṣāfī ve ḫāliṣ nesne **muḍārebe** kimse ile uruşmaḳ ve kimseye ser-māye vėrüb ḥāṣıl olan fā’ideye ortaḳ olmaḳ **mużġa-ı ṣanevberiyye-i ḳalb** çām meyvesi şeklinde bir pāre et olan ḳalb **mużṭarr** nā-çār **mużṭarib** ıżṭırāblanmış rāḥatsızlıga ve telāşa düşmüş **Mużer** żādıñ feṭḥ ve sükūnuyla ecdād-ı resūlü'l-lāhındandır ‘aleyhi's-selām **mużırr** żādıñ kesr ve sükūnuyla żarar ėdici kimse **mużmaḥill** zevāl bulmuş **mużā‘afa** kimseyiża‘fa nisbet ėtmek ve şol zırhdır ki ḥalḳaları ikişer geçmiş ola **muḍḥik** güldürici **müṭāla‘a** bir nesneye muttaşıl naẓar ėtmekle bilmege dėrler **muṭā‘** iṭā‘at olunmuş nesne **muṭarraz** müzeyyen vezni üzre zīnetlü dėmekdir **muṭābıḳ** bir nesneniñ ṭıbḳı ve ‘aynı olmaḳ **muṭma’in** sākin olmuş **muṭallā** ṭılālanmış yaldız ve sā’ir nesne sürülmüş şey’e dėrler **muṭāraḥa** iki kimse ṭarafından münāẓara söyleşmege dėrler **muṭavvelāt** uzunlar ya‘nī tafṣīllü nesneler **muṭṭali‘** bir nesneye ıṭṭılā‘ kesb ėtmiş vāḳif olmuş kimse **muṭahhar** pāk olmuş nesne

muẓaffer ẓafer-yāb olmuş **muẓlim-ḫāne** ḳaranlıḳ yer **mu‘tād** ‘ādet olunmuş nesne **mu‘ādāt** gitmekler ve tīz çekmekler **mu‘cizāt** mu‘cizeler **mu‘cize-nümā** mu‘cize gösterici **mu‘ārıż** ta‘arruż ėdici ya‘nī bir nesneye **mu‘asker** ordu ‘asker cem‘ oldığı yerdir ki meşhūrdur **mu‘ākib** ‘aḳablayıcı verāsından gelici dėmekdir **mu‘allelün bi'l-‘araż** ‘araż ile ‘illetlenmiş ‘araż maraża ve oña şebīh nesneye dėrler **mu‘āżade** bibirine mu‘āvenet ėtmek ya‘nī yardım eylemek **mu‘ammer** ‘ömürlenmiş **mu‘allā** ‘ālī olmuş **mu‘teber** ḥürmetlü ve i‘tibārlu **mu‘aẓẓam** ululanmış **mu‘allā-saḳf** saḳfı ‘ālī **mu‘āḳabe** ‘aḳablaşmaḳ ve birbiri terkisine binmek **Mu‘īni'd-dīn Miskīn** muḥaddiṯīnden bir ẕātdır **mu‘āviyān** tevābi‘-i Mu‘āviye rażiya'llāhü ‘anhü **mu‘taḳıb** terkiye binici **mu‘tedil** i‘tidāl üzre vasaṭ-ı ḥālda ve ḳarārında olan nesne **mu‘ālece** ‘ilāc eylemek **mu‘ciz-edā** mu‘cize edālu **mu‘ānid** ‘inād ėdici **mu‘teberāt** i‘tibārlular **mu‘āhede** ‘ahdlaşmak **mu‘ābir** ‘ubūr ėdici ya‘nī geçici **mu‘tesif** ẓulm ėdici **mu‘ānıḳ** mu‘ānaḳa ėdici ki gerdenine ṣarılub güreşmekdir **mu‘āmelāt** mu‘āmeleler **muġaylān-zār** dikenlü yer ḫār-istān ma‘nāsına **muġāk** çuḳur ve derin yer **muġāżıb** ġażab ėdici **muġber** kīnlü **muġtenim** ġanīmetlenmiş māl-i ġanāyime nā’il olmuş **müftereyāt** iftirālar **müfliḳ** pek ‘acīb iş işleyici kimse ve aġac budağına dėrler ki yarub iki pay ėdeler **müfevviż** vāvıñ kesr ve teşdīdiyle tefvīż ėdici umūrını kimseye ışmarlayıcı **müfevveż** vāvıñ feṯḥ ve teşdīdiyle tefvīż olunmuş nesne **müftereż** farż olmuş nesne **müfriṭ** ifrāṭ ėdici **müfāreḳat** ayrılmaḳ **mufaṣṣal** tafṣīllü[226]

(Bābü'n-nūni'l-meftūḥa)

(44 b)[227] **nā-dān** bilmez **nāḳūs** çañdır ki kiliselerde i‘lān-ı vaḳt içün ururlar **nā-mübārek** mübārek olmayan meymenetsiz nesne **nā’ibe** muṣībet ve her gün ṭutan sıtmaya dėrler nevā’ib ve nā’ibāt cem‘leridir **nādī** meclis **en-nār vele'l-‘ār** āteşi ḳabūl ėdüb ‘ārı ḳabūl ėtmeyiz dėmekdir **nāḳıd** ṣarrāf **nāṭūr** bāġbān **nāziş** ism-i maṣdardır nāz ėdiş nāz eylemek dėmekdir **nā-hem-vār** uyḳunsuz düzensiz **nātire** ‘uluv **nām-zed** ad urıcı **nābiġa** āşkāre ėtmek **nā-būd** olmamış **nā-çīz** bir şey degil **nāẓır-güdāz** göreni yaḳıcı **nāşirü'l-kerem** kerem ṭaġıdıcı mebẕūlü'n-ni‘am kimse **nā’im** uyucı **nā-be-kār** tenbel ve işsiz kimseye dėrler **nāẓır-firīb** gören kimseyi meftūn ėdüb aldayıcı **nā-dürüst** ṭoġrı degil **nā-sezā** lāyıḳsız nesne **nāmūs** ‘ār **nā’il** ėrişici muẓhir ve vāṣıl ma‘nāsına **nāmūs-ı ekber** nām-ı Cebrā’īl ‘aleyhi's-selām **nāfiẕ** geçici **nā-ḫudā-ters** allāhdan ḳorḳmaz **nā-ḫudā** gemici **nā-tırāşīde** ṣıġanub yonulmamış **nāciye** necāt bulucı

[226]Bu bölümün devamı metinde bulunmamaktadır.
[227]85-86 sayfaları metinde bulunmamaktadır.

nāzil nüzūl ėdici **nāṭıḳ** nuṭḳ ėden kimse **nāvek** oḳ temreni **nāy** ḳamış **nā-pāk** murdār **nāşī** neş'et ya'nī ẓuhūr ėdici **nā-gehān** añsızdan baġteten **nāḳış** noḳşān nesne **nā-müvecceh** vech vėrilmemiş nesne **nā-şinīde** işidilmiş **nāfile** şol 'aṭiyyedir ki lā 'an-vücūb ola ve nāfile veled-i velede daḫı dėrler **nā-gāh-gīr** añsızdan ṭutucı **nāme** mektūb **nāfi'** fā'idelü nesne **nā-bāliġ** yetişmemiş ya'nī kemāla resīde olmamış **nā-ḫalef** ṣoñsuz **nā-ḳa'r-yāb** dibi bulunmaz dibsiz dėmekdir **nā-kes** başı aşaġı ḳılmaġa ve baḫīl kimseye dėrler **nā-merd** deniyyü'ṭ-ṭab' kimse **nā-ḫoş** ḫoş degil **nā-be-dīd** görünmez **nāliş** ism-i maṣdardır iñleyiş dėmekdir **nā-bīnā** görmez gözsüz dėmekdir **nāsūt** bir 'ālemdir **nāmiye** bāġ çubuġı **nāḳa-ı ḳuşvā** cemmāẕe-i ḥażret-i peyġam-berdir ṣalla'llāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem **nāfiẕü'l-ḥükm** ḥükmi geçici **nā-murād** murādsız **nāfir** nefret ėdici **nāḳur** boynuz **nāṣiye** alın cebhe ma'nāsına nevāṣī cem'i **nebīyye** nebīniñ te'nīṣi **nebīre** oġul oġulı torun **ne-būde** olmadı **nebāt** bitici nesne **nebāhet** şeref ve iştihār **nebī** peyġam-ber 'aleyhi's-selām **nebevī** ḥażret-i peyġam-bere mensūb **nebātü'n-na'ş** yabrūḥü'ṣ-ṣanem dėrler insān ṣūretinde olur nebātātdandır **netīce** bir nesneniñ zübde ve ḫulāṣası netāyic cem'idir **neṣr** mevzūn kelāmıñ ġayri **nec nec**[228] zehī zehī ve ḫoşā ḫoşā dėmekdir **necm** yıldız **necm-i ṯāḳıb** parlaḳ ve şevḳlü yıldız **necīb** nesli pāk ve kerīmü'n-nefs kimse ve deveniñ bir adına necīb dėrler **naḫnü** biz fārisīde mā dėrler **neḫr** boġazlamaḳ **neḫs-i ekber** büyük neḫs **naḫl** 'arabīde ḫurma aġacı ve fārisīde şol aġaca dėrler ki gül ile ve sā'ir nesneler ile tezyīn ėderler ve faḳīr istanbulda görmemişdir bir büyük bal mumunı tezyīn ėderek dügünlere götürürler ve oña pīrāye-bend olan kimseye naḫl-bend dėrler **naḫl-berter** ġāyet yüksek aġac **naḫcīr** av ṣayd ma'nāsına **neḫāyib** ḳorḳaḳ kimseler cebān ma'nāsına **naḫl-istān** ḫurmalıḳ **naḫl-i berūmend** meyvelü **(45 a)** meyve-dār ḫurma aġacı **nedāmet** pişmānlıḳ **neẕr** allāh içün bir 'ibādeti 'uhdeye almaḳ **nergis** bir çiçekdir türkīde zerrīn ḳadeḥ dėrler şu'arā maḥbūblarıñ çeşm-i ḫumār-ālūdın oña teşbīh ėderler

Nergisi çeşmiñe dedim beñzer
işidenler dėdi ve fīhi naẕar)

ner erkek ve deryā mevci ma'nāsınadır **nerre-şīr** erkek ve yavuz arslān **nerm** yumuşaḳ nesne **nejād** aṣl ve neseb ma'nāsına kesr-i nūn ile daḫı luġatdır **nezīlān** nüzūl ėdenler **nezd** 'ind ve ṭaraf ma'nāsına **nezār** ḥaḳīr olmaḳ **nesl** veled **nesīl** şol baldır ki süzilüb mumundan ayrılur **nesy** unutmaḳ **nesaḳ** feteḥāt ile ṭarīḳ **nesḫ** zā'il ve taġyīr ḳılmaḳ

[228]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

nesīm ḫūb ve mülāyim rüzgār **nesīb** vālidesi cānibi ṭāhir olan kimse **nesāyim** nesīmiñ cemʿi **neseb** ṣoy **nesebiyye** aṣl ve ṣoya müteʿallik nesne **nesīc** ṭoḳunmuş **nesrīn** beyaz gül ve bir beyaz çiçekdir dėrler **neşābe** pertāv oḳı **neşīde**[229] dinilmiş ve ġazel **neşr** ṭaġıtmaḳ **neşāṭ** ḳalbda vāḳiʿ olan feraḥ ve sürūr **neş'et** ẓuhūr **neşv-nümā** artıcı ve ṭarāvet kesb ėdici dėmekdir **naṣr** ṣādıñ sükūnuyla yardım **naṣīr** yardım ėdici **naṣṣ** naẓm-ı kerīm ve sürmek ve seyr-i şedīd ve refʿ ve her nesneniñ müntehāsı **naṣb** bir nesneyi yere dikmek ve kimseyi bir umūr üzerine ḳomaġa da dėrler **naṣāyiḥ** pend ve naṣīḥatlar **naṣl** nāmlu ḳılıc ve bıçaḳ ve oḳ temreni ve süñgü **naṣārā** millet-i mesīḥīyye **naṣrāniyyet** naṣrānīlik **naṣīb** bir nesneden degen ḥişşe ve ḥavża ve ḳurulmuş duzaġa dėrler şirk-i manṣūb maʿnāsına **naḍīr** tāzelik ve ṭarāvet kesb ėtmiş **neḍāret** tāzelik **nażīde** ṭokunmuş ve dikeni pāklanmış **naṭʿ** mefrūṣātdan bir nevʿ nesnedir **naẓm-ı kerīm** Ḳur'ān-ı ʿaẓīmü'ş-şān naẓm-ı kelām-ı mevzūn **neẓẓāre** baḳmaḳ **naẓar-kerde** naẓar ėtmiş **naẓar-endāz** naẓar ṣalıcı **naẓar-ı daḳīḳa-bīn** diḳḳatla görüci naẓar yaʿnī kemāl-i dıḳḳat ṣāḥibi olan naẓar **naẓar-ı imʿān** diḳḳat naẓarı **naẓar-gāh** naẓar yeri **naʿl** ayaġa giyilen nesne **naʿl-i bāzgūne** ḥīleye dėrler ki izini billü ėtmemek içün bir maḥalle arḳa üzre gidüb ayaġın ʿaksine başmaḳdır **neʿūẕü-billāh-ı taʿālā** Ḥaḳḳ Taʿālā ḥażretlerine ṣıġınıruz **naʿş** içinde meyyit olan tābūta dėrler meyyit olmazsa serīr dėrler **naʿt** bir nesneniñ ṣıfatı ve bir nesneyi vaṣf ėtmek **naġme** maḳām ile ırlamaḳ naġamāt cemʿi **naġme-sāz** naġme düzici **nefīs** ḫāṣ ve aʿlā **nefir** bölük ve cemāʿat ve ẕikr olunan cemāʿatdan illerü çıḳan kimseler **nefrīn** ʿadāvet ve bed söylemek merā düşnām fermā bed ve ger nefrīn duʿā güyem **nefeḫāt** rāyiḥalar ve ḳıṭʿalar **nefḫa** üfürmek **nafaḳa** rızḳdan olan ḥişşe **naḳş-bend** naḳş bağlayıcı **naḳd** aḳçe **naḳd-ı maġşūş** ḫaşarlu aḳçe **naḳḳād** ṣarrāf naḳḳādān cemʿi **naḳdīne** naḳd olmuş **naḳale** naḳl ėdiciler **naḳż** bināyı yā ipi yā ʿahdi bozmaḳ **naḳāyış** ʿayıblar ve eksilmek ve eksiltmekler **naḳl** bir söz naḳl ėtmek yā bir maḥalle göçmek **naḳī (45 b)** ḫāliş **neked** ḫayrsız **nemī-keşt**[230] çekmedi dėmekdir **nemek** ṭuz **nemekīn** ṭuzlu ki ḥalāvetlü dėmekdir **nemek-rīz** ṭuz aḳıdıcı **nemek-be-ḥarām** niʿmet inkār ėdici **nem-nāk** nemlü nesne **neng** ʿār **nev** yeñi **nev-ʿarūs** yeñi gelin ʿarūs güvegiye ve geline derler müşterekdir **nevbet-zen** nevbet urucı **nev-ḫīz** yeñi ḳalḳıcı ve yeñi ürperici **nev-res ve nev-resīde** yeñi yetişici dėmek dirler **nevḥa** feryād **nevḥa-kerd** feryād ėdici **nevād** cevherlü temür **neverd** dürmek yaʿnī ṭay eylemek vaṣf-ı terkībī istiʿmāl olunur ṣaḥrā-neverd ṣaḥrā ṭay ėdici dėmekdir **nevend**

[229]Sözlüklerde şinīde olarak geçmektedir.
[230]Metinde verilen anlama göre kelime **nemī-kuşīd** olması gerekir.

çapḳun ḥayvān **nevāżıḥ** ṣu ericiler **nevāl** ‘aṭā ma‘nāsınadır **nevāyiḥ** nevḥalar **nevā‘ī** bir nesneye meyl ėtmek **nevāḥī** nāḥiye cem‘i ṭaraflar dėmekdir **nevāziş** ism-i maṣdardır talṭīf ėdiş oḫṣayış dėmekdir **nevāz** oḫṣayıcı ma‘nāsıyla vaṣf-ı terkībī isti‘māl olunur dil-nevāz gibi **nevāhī** nehyler **nevmīd** ümīdsiz kimse **nevādir** nādiriñ cem‘i **nev-sāl** ṭıfl **nāvek** ḳılıc ve nīze gibi nesneler ucı **nev-bāve** meyve turfandası **nevā-senc** naġme urıcı **nevāżiḥ** medīneniñ ṣu çekecek develeri **nev-ẕuhūr** yeñi çıḳma ve yeñi īcād **nevāh** beş dirheme dėrler **nevā** naġme ve naṣīb **nev-bāve-çīn** turfanda meyve devşirici **nevr** aġac çiçegi **nevā-zen**[231] naġme urucı **nehhāb** yaġmacı ve ġāret-ger kimse **nehc** ṭarīḳ yol ma‘nāsına **nehār** gündüz **nehz** depretmek **nehze** deve (h)örgüci ve ḳaṣṣāb ḳoyunı önünce giden kösem **nehr** ırmaḳ ki ṣu aḳar **neyyir** ziyāde nūrlu yıldız **ney-sitān** ḳamışlıḳ **neyām** ḳın ġılāf ma‘nāsına

Bābü'n-nūni'l-meksūre

Niḥrīr[232] **niḥle** nūnuñ kesri ve ḥānıñ feṭḥiyle millet ve ṭarīḳ ma‘nāsına **nıḫvet** ġurūr ve tekebbür ve serkeşlik **nıḫvet-peẕīr** naḫvet ḳabūl ėdici **nidā** āvāz ṣavt ma‘nāsına **nizā‘** ḫuṣūmetle çekişmek **nisbet** müntesib ḳılmaḳ kimseye bir nesne isnād eylemek **nisvān** nisānıñ cem‘i ‘avretler **nisyān** unutmaḳ **nişīmen-gāh** oturacaḳ yer **nişeste** oturmuş **nıṣf** yarı **nişāb** ṣol miḳdāra dėrler ki māl oña ėrişdikde zekāt lāzım olur ve bıçaḳ ṣapına nişāb dėrler **ni‘me'l-vekīl** ne güzel vekīl **ni‘me** nūnuñ kesr ve sükūnuyla maḳām-ı medḥde isti‘māl olunur bir kelāmdır cāy-ı ẕemde bi’s ta‘bīri gibi **ni‘me'l-me’āb** ne güzel eglenecek yer **ni‘met** ḫūb oldı dėmekdir ve māl ma‘nāsına **nifāḳ** münāfıḳıñ fi‘li **niḳāve** seçilmiş ve mümtāz ve naḳī ve naẕīf **niḳābet** bir ḳavmiñ kefīlligi ve re’īsligi **nigūn-sār** aşaġı sürülmüş ḫor ve ẕelīl olmuş **nikbet-fercām**[233] ṣoñı ummayıcı **nigeh-dār** ḥıfẓ ṭutucı **nigeh-bān** gözėdici **nikāye** ḳatl eylemek ve yaralamak **nikāl** çengel-i ‘aẕāb **nigāşte** naḳş olmuş **nigār** maḥbūbe ve naḳşa dėrler **nikhet**[234] ḫoş ḳoḳu **nikbet-medār** umdurmayacaḳ dirliklü **nigerān** baḳıcı **nigāh** göz ucuyla baḳmaḳ **nigīn** yüzük ḳaşı **nigārende**[235] **(46 a) nigār-ḫāne-i çīn** ḫıṭā vilāyetiniñ nigār-ḫānesi put-ḫāneden

[231]**Nevā-zen** kelimesi metinde **nevā-zende** şeklinde geçmektedir**.**
[232]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[233]**Nikbet-fercām** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **nekbet-fercāmdır**. Metinde esreli nūn kısmında **nikbet-fercām** olarak geçmektedir.
[234]**Nikhet** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **nekhettir**. Metinde esreli nūn kısmında **nikhet** olarak geçmektedir.
[235]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

‘ibāretdir **nivīd**[236] yazmaḳ **nivīs**[237] yaz dėmekdir **nivişte**[238] yazılmış **nihād** ṭabī‘at **nihāl** fidān **nihşetüh el-ḥayye** yılan ṣoḳması **nihmet** kemāl-ı himmet ve ḥarīşlik **nihāde** ḳonulmuş **nihāyetü'l-emr** ‘āḳibet-kār **nihān** gizlü **nīl** çivīd **nīl-gūn** çivīd renklü **nīk-nihād** ḫoş ḫuylu ve güzel ṭabī‘atlu **nīm-şüküft** yarı açılmış **nīm** yarım **nīm-keşīde** yarı çekilmiş **nīm-bismil** yarım boġazlanmış **nīm-mürde** tamām canı çıḳmamış yarım ölmüş **nīm-ḳadem** yarım ayaḳ **nīrū** ḳuvvet ve şevket **nīze** süñü **nīk** ėyü ḫūb ma‘nāsına **nīst** yoḳ **niyābet** vekīllik **nīz** daḫı dėmekdir **nīk-terīn** ġayet ėyü **niyāz-mend** niyāzlu ricā ėdici kimse **nīze-dār** süñü ṭutucı **nīk-ḫˇāhī** ėyü isteyicilik **nīk-vār** ḫoş hażm olucı

Bābü'n-nūni'l-mażmūme

Nübüvvet peyġam-berlik **nücūm** yıldızlar **nüḫūset** naḫslik ki sa‘īd olmamaḳ **nuḫbe** seçilmiş **nuḫustīn** pīşīn **nüdemā** nedīmler muṣāḥibler **nüzūl** inmek **nüzl** zānıñ żamm ve sükūnuyla şol nesnedir ki bir menzile ḳonacaḳ kimse içün iḥżār ve tedārük olunur ordularda olan nüzl emīnī budur **nüzl-i mihmānī** misāfir içün nüzl **nüsūr** ṭaġıtmaḳ **Nüsṭūrā** nām-ı rāhib **nuṣret** yardım **nuṭāḳ**[239] kemer **nuṭāḳ-bend** kemer baġlayıcı **nuṭfe-i ṭāhire-i muḥammediyye** ḥażret-i Muḥammediñ māye-i ṭāhire-i vücūd-ı ‘abīr-ālūdları olan menī **nuṭḳ** söylemek **nu‘ūt** vaṣflar **nu‘ūmet** nāziklik ve yumuşaḳlıḳ **nü‘āme** deve ḳuşı **nü‘ās** uyḳu **nüffāḳ** ġāyet fitenci kimse **nüfūẕ** geçmek **nuḳalā** naḳl ėdiciler **nuḳab** niḳābıñ cem‘i **nuḳre-i ṣāf** ḫāliṣ gümüş ıfaġı **nuḳūş** naḳşıñ cem‘i **nuḳabā** vekīller ve re’īsler **nuḳūd** naḳd aḳceler **nükte**[240] **nümūdār** gösterici **nümūde ve nümāyende** gösterilmiş **nümāyān** ẓāhir **nümūne-nümā** nümūne gösterici **nümāyiş** gösteriş **nūr-pāş** nūr ṣaçıcı **nūr-ı ẓulmet-sūz** ẓulmeti yaḳıcı ve maḥv ėdici nūr **nūr-pūş** nūr ile örtünmüş nūra müstaġraḳ dėmekdir **nūr-ı sehhāl**[241] **nüvvāb** nā’ibler **nūr-efşān** nūr ṣaçıcı **nūrānī** nūra mensūb **nūr-sirişt** nūr ṭabī‘atlu ya‘nī nūrānī dėmekdir **nühüft** gizlü **nühze** fırṣat **nühżat** ḥareket

Bābü'l-vāvi'l-meftūḥa

---

[236]**Nivīd** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **nüvīddir**. Metinde esreli nūn kısmında **nivīd** olarak geçmektedir.
[237]**Nivīs** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **nüvīsdir**. Metinde esreli nūn kısmında **nivīs** olarak geçmektedir.
[238]**Nivişte** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **nüviştedir**. Metinde esreli nūn kısmında **nivişte** olarak geçmektedir.
[239]**Nuṭāḳ** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **niṭāḳdır**. Metinde ötreli nūn kısmında **nuṭāḳ** olarak geçmektedir.
[240]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[241]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

Vāḳı‘a-ı hā’ile şiddetlü ve ḳorḳucı vāḳı‘a **vālid** veled ṣāḥibi peder **vālide** ana **vā-‘Abde'l-muṭṭalibāh** vāh ‘Abde'l-muṭṭalib hā’-ı nedbe dėrler ceze‘ içün **vālā** yuḳaru **vel'‘uhdetü ‘aleyhi** ‘uhde onuñ üzerinedir Türkçe vebāli onuñ boyununa dėrler **vārūne** şu’m ve ma‘kūs **vāsiṭatü'l-‘aḳd**[242] **vāye-gīr** ḥişşe ṭutucı **vācibü'l-ittibā‘** tābi‘ olmaḳ ve iṭā‘at eylemek vācib ve lāzım olan nesne **vārid** gelici nesne **vāridāt** ta‘āḳubıyla gelenler **vāsıṭa** tavassuṭ ėdici **vācibü'l-vücūd** ẕāt-ı ẕü'l-celāl ḥażretleridir ‘azze şānüh **vāḥid** bir **vāṣıl** yetişici ve ḳavuşucı **vāżıḥ** āşkāre **vācibāt** vācibler **vāḳıf** bir nesneye **(46 b)** vuḳūf ve iṭṭılā‘ kesb ėdici kimse **vallāhü yef‘alü mā yeşā’** Ḥaḳḳ Ta‘ālā bildigini işler **vālā-himem** himmetleri ‘ālī **vā-beste** menūṭ ve merbūṭ ya‘nī oña baġlu vāḥāl **vāreste** ḳurtulmuş **vāżı‘** bir nesneyi ḳoyucı **vāsıṭ** ḳāṣid tavassuṭ ėdici elçi **vallāhü ta‘ālā a‘lem** cümleden ziyāde bilici Ḥaḳḳ Ta‘ālā ḥażretleridir celle şānüh **vāhime** vesvese **vāsiḳ** viṣāḳ bend ma‘nāsınadır kemā ḳāl ‘azze ve cell feşuddü'l viṣāḳ[243] **vā-‘Ömerāh** ya‘nī vāh ‘Ömer bu hā daḫı hā’-ı nedbedir **vebāl** ṣaḳīl olub münhażım olmamaḳ ve naḥs yıldızlardandır ẕubāl daḫı dėrler

ey müneccim her ṭaraf baña vebāl oldı ne sūd
rūy-ı ḫūrşīde ‘uṭārid na9ır olmuş olmamış

ve bir daḫı boyununa aldıḳları vebāl ki günāhdır **vebā** meşhūr maraz-i mühlikdir **vetīre** ṭarīḳ ve yürüş **veṣīḳa** ḥüccet-i mu‘temed ve bir nesne muḥkem olmaḳ **veṣbe** ṣıçramaḳ **veṣṣāb** mubālaġa ile ṣıçrayıcı

Pertev-i iḳbāl dāred laġziş-i idbārhā
Yek dü ḫaṭve bāz-reften pür dihed veṣṣābra

düşmenden firār ėden pāşālara Ṣā’ibiñ bu ra‘nā beytiyle ehl-i riyā tesliyet-baḫş olurlar **veṣīḳü'l-‘ahd** ‘ahdı muḥkem ėdici ḥüccet **vech** yüze vichete dėrler ve sebeb ma‘nāsına da gelür **vecīh** yüzde vecāhetlü ve yaḳaşıḳlu kimse **veche-i yārān** yārān muvācehesinde ḥużūrunda dėmekdir **vecenāt** yañaḳ yumrusı **vaḥy** ilhām dėmekdir peyġam-berān-ı ‘ıẓām efendilerimize Cibrīl-i emīn vāsıṭasıyla nāzil olan āyāt-ı keṣīrü'l-berekātdır **vaḫşet** vaḥşīlik ḫalḳa yaḳın olmaġı istememek **vaḫşet-ābād** vaḥşet-istān dėmekdir **veḫāmet** ṣıḳlet ma‘nāsına **vedī‘a** emāneten bir maḥalle ḳonub ışmarlanmış dėmekdir **vedā‘** Ḥaḳḳ Ta‘ālāya ışmarlayub emānet vėrmek **Vedūd** esmā’ullāhdandır maḥabbet ėdici ma‘nāsına **vedd** maḥabbet **vedād** yine maḥabbet **Verne** yoḫsa dėmekdir **varṭa** bataḳ ve tehlike varṭāt cem‘i **verd** gül **Varaḳa** ‘amm-ı zāde-i Ḫadīce-i Kübra rażiya'llāhü ta‘ālā

[242]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[243]Kuran kerimden bir ayettir." Bağlarını kuvvetlendirin (esirleri sıkıca bağlayın)." (4), Muhammed suresi.

ʻanhā **varaḳ** yapraḳ **verḳā'** ṭavḳlu kebūter yaʻnī boġazı ḥalḳalu güvercin **verā** ḫalf ve ḳuddām maʻnāsına eżdāddandır **vezn** ṭartı **vezān** esici rüzgār **vesāde** yaṣdıḳ **vesme** rastıḳ dėdikleri boya ki ḳaşa çekerler **vesaḫ** kir ve leke **vesvese-fermā** vesvese buyurucı yaʻnī vesvese getürici **vesīle** bir ṭutanaḳ **veşāḥ** ʻArabda ṭā'ife-i nisvān sāḫtiyān üzerine boncuḳ dizüb zīnet içün gerdenlerine āvīze ėderler **vaṣl** yetişmek ve ḳavuşmaḳ **veṣāyā** vaṣiyet ve tenbīhler **vaṣī** vekīl maʻnāsına **vaż'** bir nesneyi bir maḥalle ḳomaḳ ve ṭarz ve ṭavr maʻnāsına **vażī'a** vaż' olunmuş nesne **vaż'-ı ḥaml** veled ṭoġurmaḳ **vaṭan** insānıñ oldığı yere dėrler **vaẓīfe** şol nesnedir ki her gün taʻyīn oluna ṭaʻām olsun sā'ir rızḳ olsun veẓāyif cemʻi **va'de** kimseye bir nesne vaʻd ėdüb inandırmaḳ **el-vaʻdü nāfiletün ve'l-incāzü farīża** vaʻd nāfiledir vefāsı farżdır **veġā** ceng **vefd** elçi **vefāt** ölmek **vefā-dār** vefālu kimse **veḳāḥat** ḳabāḥat maʻnāsına **vekiyye** ḳırḳ dirhemdir uḳıyye gibi **vaḳūd** odun ḥaṭab maʻnāsına **vaḳḳād** mubālaġa ile odunı çok vaḳāyiʻ-nüvīs vāḳıʻ olan nesneleri yazıcı **(47 a) vaḳ'a** vāḳıʻ olan nesne ve uġraş ḥālinde birbiriyle ṭoḳuşmaḳ **vaḳfe-i ḫafīfe** az acıḳ ṭurmaḳ **vaḳt-ı diger** ġayri vaḳt **veled** ḥāṣıl olan döl müẕekker ve mü'enneṯ ve müfred ve cemʻ maʻnāsında istiʻmāl olunur **velādet** ṭoġmaḳ **velīme** dügün żiyāfeti **velāyet** velīlik **velī-'ahd-ı taṣarruf** umūr vekīli **velāyet-medār** velāyet ṭolaşacaḳ mekānı **velāyā** velīlik dėmek olur **vehhāb** keṯīrü'l-hibe **vehhāc** parlaḳ ve yıldırayıcı **vehm-nāk** vehimlü vesveselü **veyl** cehennemde bir maḳām

Bābü'l-vāvi'l-meksūre

Vitr tek **viche** isimdir teveccüh maʻnāsına żamm-ı vāv ile daḫı o maʻnāya **viṣāl** ḳavuşmaḳ **vifāḳ** muvāfaḳat **viḳāye** esirgemek ḥıfẓ ve ḥimāye ve ṣıyānet gibi **vīrān-sāz** vīrān düzici dėmekdir

Bābü'l-vāvi'l-mażmūme

Vücūd-ı nāziket seniñ nazik vücūdüñ dėmekdir **vücūb** lāzım olmaḳ ve düşüb ölmege dėrler **vücūh** vechiñ cemʻi **vücūh-ı belde** beldeniñ ekābirī **vüḥūş** vaḥşī cānverler **vürūd** gelmek **vüs'at** geñişlik **vüṣūl** ḳavuşmaḳ ve yetişmek **vuṣlat** ḳavuşmaḳlıḳ **vużū'** ābdest **vużūḥ** āşikār olmaḳ **vüfūd** elçiler **vufūr** bir nesne çoḳ olmaḳ **vuḳū'** vāḳıʻ olmaḳ **vuḳūd** od yalıñlanmaḳ **vükelā** vekīller

Bābü'l-hā'i'l-meftūḥa

Hāle ḳameriñ eṭrāfında olan siyāhlıḳdır ki ay aġılı dėrler **hā'ile** ḳorḳuducı **hāşimī** Hāşime mensūb **Hārūnü'r-reşīd** ḫülafā-yı ʻAbbāsīye'den bir ẕātdır **haẕā fürāḳ beynī ve beynek** seniñle benim ayrılmamıñ işte zamānıdır dėmekdir **hāmūn** ṣaḥrā **hādimü'l-**

leẕẕāt mevtiñ künye-i bāridesidir **hādī** hidāyet ėdici **hebl** bānıñ feṯ ve sükūnuyla ana veledin yavı ḳılmaḳ ve bī-veled olmaḳ **hebā'en menṣūr** telef ve żāyi‘ olmuş nesneye dėrler **hebūn**[244] yurġa deve **heceme** şol deve sürüsidir aḳallī ḳırḳ ‘aded ola **hedāyā** hediyyeler **hedef** oḳ nīşānı **hedm** yıḳılub ḫarab olmaḳ **heẕeyān** herze söylemek şayıḳlamaḳ **herc ü merc** tār ü mār dėmek **herze-dār** yave götürüci **herze-ḫā** herze çineyici **herze-kerd**[245] **hezār** bin ‘adediñ ismi ve bülbüle de hezār dėrler **hejdeh hezār** onsekīz bin **hezār-āşnā** bin dostlı bī-vefā dėmekdir **hest-i kā'inā**t kā'inātıñ varlıġı kā'ināt maḫlūḳāt ma‘nāsınadır **heşt** sekiz ‘adediñ ismi **heft** yedi ‘adediñ ismi **heft-iḳlīm** yedi iḳlīm **heft-māh** yedi ay **heftād** yetmiş ‘adediñ ismi heft-gāne **helāhil**[246] zehr-i ḳātıl **hem-pehlū** yan yana yaḳın oturmaḳ **pehlū** ḳaburġalara dėrler **hem-vāre** düzgün ve muttaṣıl **hemāre** gibi **hemīşe** dā'im **hem-zebān** bir dil mütteftiḳ sözlü **hem-nişīn** beraber oturucı **hem-rāh** yoldaş **hem-rāz** sırdaş **hem-çü** miṯl ma‘nāsınadır **hem-dem** aḥbāb **hem-ḫˇābe** uyḳuda beraber ve muḳīm ma‘nāsına **hem-şīre** ḳız ḳarındaş **hem-nefes** yārān hem-dem ma‘nāsınadır **hem-meşreb** bir ḫūylu **hem-ḫāne** bir evlü **hem-kārān** işleri bir olanlar **hem-tā** beraber **hem-‘inān** at başı beraber **hem-zānū** dīz-be-dīz beraber oturmaḳ **hem-rikāb** üzengü beraber **heme (47 b)** ḳamu dėmekdir **hem-neseb** aṣl ve ṣoyı bir **hemes** feṭḥateynle fısıltı ya‘nī gizlü söylemek **hem-ser** ḳafadār dėmekdir **hemīn** böyle **hem-destān** bir ḥāllu dėmekdir **hem-seng** aġırlıḳda beraber **hencār** çarpıdır ki binālar ḳullanurlar **hengām** vaḳit **hevā-zede** hevā urmuş kimse **hevā-gīr** hevā ṭutucı **hevā-dār** hevā ṭutucı ḫoş hevālu maḥall-i refī‘e dėrler **hevdec** üstü örtüklü meḥāfe **hevān** ḫorluḳ ve ẕillet **hevām** canavarcıḳlar **hevl-nāk** şiddetlü ve ḳorḳulu nesne **heyūlā** her nesneniñ mā yaḳūmü bihi ve her bir şey'iñ ṣūret ėtmezden evvel olan hey'et-i aṣliyyesi **heybet** şükūh ve ‘aẓamet ma‘nāsınadır

Bābü'l-hā'i'l-meksūre

Hibe kimseye nesne baḫş eylemek **hicret** bir mekāndan āḫer maḥalle naḳl-ı ḳaṭ‘īdir **hicv-gū** hicv ėdici ya‘nī kimseye ḳadḥ ve żamm ėdici **hidāyet** tevfīḳ **hirās** ḫavf ve ḫaşyet **hirāsān** ḳorḳaḳ **hirāve** ḳalın ‘aṣā ve serdeste **Hirāt** diyār-ı Hind'de bir beldedir **hizebr** zānıñ feṭḥ ve sükūnula nām-ı arslān **hilāl** ay ġurresi **himmet** iyilik isteyicilik

[244]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.
[245]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[246]Bu kelime metinde sayfa kenarında bulunmaktadır.

himem cem‘i **himyān**[247] kīse **himyānce** küçük kīse **hindū siyah** ‘Arab **hiycā**[248] ceng ve ṣavaş **hīzem** odun ḥaṭab ma‘nāsına **hī’et**[249] **hī’āt** hey’etiñ cem‘idir

Bābü'l-hā’i'l-mażmūme

Hübūṭ nüzūl ma‘nāsına inmek **hübūn** deve **hücme-i ġayret** ġayret hücūmı **hūş-yār** ayıḳ ‘aḳlı başında nā-hūşyār mest **hümāyūn** mübārek **hümām** ulu kişi **hümā** işidilmiş ḳuşdur ki ismi mevcūddır **hūş** ‘aḳl **hūş-rübā** ‘aḳl ḳapıcı mest ėdici nesne **hūş-mend** ‘aḳıllu kimse

Bābü'l-yā’i'l-meftūḥa

Yārā ṭāḳat ve ḳudret **yāsemen-feşān** yāsemen ṣaçıcı yāsemen ma‘rūfdur çiçekdir **yār-ı gār** maġāra yoldaşı ve muḥibb-i vefā-dār ma‘nāsına **yārī** dostluḳ **yāve-gū** yāve söyleyici **yāve-dārī** yāve götürüci **yāve-güster** yāve döşeyici **ye’s** nevmīd olmaḳ ya‘nī ümīdi ḳaṭ‘ ėtmege dėrler **yāfte** bulunmuş **yāft** buldı **yāl ü bāl**[250] **yāḳūt-ı müẕāb** żamm-ı mīm ile eryiici ya‘nī ḫāliṣ ṭamla yāḳūt **Yeṯrib-zemīn** Medīne-i münevvere zemīni ve ṭoprağı **yed-be-yed** el-be-el **yed-i beyżā** Mūsā ‘aleyhi's-selāmıñ dest-i münevveridir ki ma‘lūmdur

Bir tecellī idi mūsāya daḫı el vėrdi
şecer-i ṭūr hemīşe yed-i beyżā vermez

yed-i mü’eyyed ḳavī olan el **yerā‘a** ḳalem ve ḳamışa da dėrler

Devātım içre nihāl-i yerā‘adan ġayri
şu kār-zārda maġrūs bir aġacım yoḳ

yarlıġ fermān-ı pādişāhī **yaraḳ** silāḥ ve tedārük-i sefer **yesār** ṣol ṭaraf ve ġanī olmaḳ **yesīr** ḳolay **ya‘sūb** arı beyi bāl arısınıñ büyüklerine dėrler **yaḳīn** bir nesneye tamām-ı i‘tiḳād ve i‘timāddır ki bir delīl ile yaḳīn ḥāṣil olur **yaḳaẓa** uyanıḳlıḳ **yem-i ‘aṭā** deryā vergili saḫī dėmekdir **yemīn** ṣaġ ṭaraf ve meymenetlü ve ḳuvvet **yemīn-i meymenet-ḳarīn** meymenete muḳārin olan ṣaġ **(48 a)** ṭarafı **yenbū‘** ṣu ḳaynayan göze **yenābī‘** cem‘idir gözler dėmekdir **yevme tüblā** rūz-ı rüstā-ḫīz ya‘nī ḳıyāmet güni **yevm-i iṯneyn** bazārertesi **yehūd**-ı **bed-būd** bed olmuş fenā cüfd

Bābü'l-yā’i'l-meksūre

[247]**Himyān** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **hemyāndır**. Metinde esreli hā’ kısmında **himyān** olarak geçmektedir
[248]**Hiycā** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **heycādır**. Metinde esreli hā’ kısmında **hiycā** olarak geçmektedir.
[249]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.
[250]Metinde kelimenin anlamı verilmemiştir.

Yik[251] bir ‘adediñ ismi **yik-ḳademe** müttefiḳ dėmekdir **yik-laḫt** bir pāre **yik-tā** mümtāz ve ṣānīsi nādir dėmekdir **yikke-süvār** atluluḳda bī-hemtā **yikke-tāz** yalnız yelici yektā dėmekdir **yik-sāle** bir yıllıḳ **yik-müşt** bir yumruḳ ya‘nī bir avuc **yik-dil sepāh** göñülleri bir olan ittifāḳlu ‘asker **yik-renk** bir renklü **yigāne**[252] nādirü'l-aḳrān kimse **yik-rān** bir üslūb dėmekdir **yik-rūze** bir günlük **yik-cihet** bir ṭaraf ve müttefiḳ ma‘nāsınadır

Bābü'l-yā’i'l-mażmūme

Yübūset ḳuruluḳ **yürā** görinür **yüsār** faḳr **yüsr** ḳolaylıḳ ve tāze ḫurma **yümn-i maḳdem** teşrīf meymeneti **yünū‘** meyve kemālin bulmaḳ **yūḥ** güneş şems ma‘nāsına

[251]**Yik** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **yektir**. Metinde esreli yā’ kısmında **yik** olarak geçmektedir.
[252]**Yigāne** kelimesinin sözlüklerde asıl yazılışı **yegānedir**. Metinde esreli yā’ kısmında **yigāne** olarak geçmektedir.

6. Sonuç

Türk edebiyatı tarihinde çok sayıda kültürel öğenin edebiyata katkısı olduğı için her zaman araştırılmaya ve incelenmeye değer kabul edilmiştir. Özellikle de İslamın kabulünden sonra başlayan Türk edebiyatı edebî yönden daha süslü ve derin bir hal almıştır. Öyle ki İslamiyet ile süregelen edebî devir, bu tezi kapsayan asıl dönemdir. Türklerin İslamiyeti kabulüyle beraber ilk önce Arapça, Türkçe üzerindeki etkisini göstermeye başlamıştır. İslamiyetin özünü, felsefesini ve gereklerini en doğru biçimde kavrayabilmenin bir gereksinimi olarak Arap diline en iyi şekilde hakim olma ihtiyacı doğmuştur. Bu gereklilik, İslam dininde çeşitli ilim ve bilim alanlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Edebî alanda ise dini anlaşılır hale getirmeye dayalı bilim dallarından birtanesi siyer ilmi ve siyer yazıcılığıdır. Siyer yazıcılığı, Hz. Peygamber'in hayatını inceleyen, başından geçen olayları, mucizelerini, açıklayan, aydınlatıcı bir alandır. Siyer yazıcıları eserlerini oluşturuken genel olarak süslü bir anlatıma başvurmuşlardır. Özellikle Türk siyer yazıcıları Türkçenin, Arapça ve Farsça kelimeleri içinde çokça bulundurmasından kaynaklı olarak bu üç dili harmanlayıp kullanarak, dili daha da ağır olan eserler oluşturmuşlardır. Dolayısıyla bu Edebî-İslamî eserleri kolayca okuyup kavrayabilmeyi zor hale getirmiştir. Siyerin ortaya çıkışı, sözlükçülükte de yeni bir türün doğması için uygun koşullar yaratmış ve eser-yazar sözlükçülüğünde, siyer yazarlarının eserlerini analiz eden sözlükçüler ve sözlüklerin türemesini sağlamıştır. Çok sayıda eseri daha iyi anlayabilmek ve açıklayabilmek için eser-yazar sözlükleri oluşturulmuştur. Bu sözlükler, eserlerin içindeki kelimelerin Türkçe karşılıklarını vermeye yönelik yapıtlardır. Bu eserlerin en önemlilerinden bir tanesi, Abdüllatif ibn Melek tarafından 1392 yılında yazılmış olan "*Luğat-ı Ferişteoğlu*" adlı ve manzum olan sözlüktür. Eser Arapça-Türkçe halinde yazılmıştır ayrıca amacı Kur'an-ı Kerim'de geçen kelimeleri incelemek ve Türkçe karşılığını bulmaktır. Aynı türde olan bir diğer sözlük ise Veysî tarafından yazılmış olan *Dürret'üt-tâc fî-sîreti ṣâḥibi'l-mi'râc* adlı eserin sözlüğü olan " *Lugat-ı Siyer-i Veysî*"dir.

Lugat-ı Siyer-i Veysî'nin yazarı ve yazılış tarihi belli değildir. Araştırmalarımıza göre tek nüshası vardır. Eserin zahriyesindeki temellük kaydından, kağıt özelliklerinden Lugat'in 18. Yüzyılın sonları ile 19. Yüzyılın başlarında yazılmış olabileceği tahmin edilebilir.

Eser, bir mukaddime ve kelimelerin sıraladığı bir bölümden oluşmaktadır. Hatime kısmı yoktur. Mukaddimede eserin neden ve nasıl yazıldığı konusunda bilgiler verilmiştir.

Eserde kelimeler, sözlükçülük geleneğine uygun olarak önce elif-ba sırasına göre sıralanmış, daha sonra her harf de kendi içinde kelimenin ilk hecesindeki harekeye göre fetha, kesre, zamme biçiminde verilmiştir.

Mukaddimedeki bilgiye göre yazar, kelimelerin anlamlarını Siyer-i Veysî'de geçtiği cümlelere vermiştir. Bu yüzden kelimenin tüm anlamlarını yığılmayarak işlevsel bir sözlük hazırlanmıştır.

Eserin kenarlarında kelimelerin bulunması eserin yazıldıktan sonra yeniden gözden geçirildiğini gösterebilir. Yazarın bazı kelimelerin anlamlarını vermediği, ya da kelimelerin bugünkü telaffuzlarına göre farklı seslendirilmiş şekilde yer aldığı da görülmektedir.

Yazar birkaç yerde kullandığı kaynaklar hakkında bilgiler vermiştir. Ayrıca birkaç kelimede kelimelerin ağızlardaki anlamalarını da eklemiştir.

Yazmanın bazı varaklarının eksik olduğu görülmektedir. Başka nüshası olmadığından bu eksikliklerin ne kadar olduğu konusunda bir şey söylemek mümkün değildir.

Lugat-ı Siyer-i Veysî adlı eser, sözlükçülük geleneğinde eser için yazılmış sözlüklere örnek olan önemli bir eserdir. Bu çalışmayla unutulmuş olan bir eserimiz daha, kütüphanenin tozlu raflarından gün ışığına çıkarılarak meraklıların hizmetine sunulmuş ve sözlükçülük tarihimize yeni bir eser eklenmiştir.

Kaynakça

Akçay, Y. (2011). Doğuda ve batıda sözlükçülüğün gelişimi ve Osmanlı dönemi sözlük metinlerine genel bir bakış. *Dil ve Edebiyat Ataraştırmaları Dergisi*, (4), s.281-300.

Altun, M. (2011). *Hab-name-i veysi*. İstanbul: MTV Yayıncılık.

Bingöl, Z. (2006). Sözlük ve sözlükçülük üzerine Bir araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*, (9), s.197-206.

Derleme Sözlüğü (1965), Türk Dil Kurumu. Ankara. c.II, s.677-678.

Devellioğlu, F. (2000). *Osmanlıca-türkçe ansiklopedik lûgat*. 7. baskı Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, C. (2009). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: türk dil kurumu yayınları.

El-harizmi, E. (1993). *Mukaddimetü'l-edeb*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

El-kavnavi, K. (1986). *Enisü'l-fukaha.* Cedde: el-Vefa Yayınevi.

Ez-zehebi, M. (1993). *Siyer alam en'nubela*. Beyrut: Er'risale Yayınevi.

Gültekin, H. (2013). *Nâbî*, *Zeyl-i Siyer*. İstanbul: Minval Yayınları.

Hişam, İbn. (1992). *HZ. Muhammed'in hayatı (es-siret'ün-nebeviyye)*. (çev: İzzet Hasan, Neşet Çağtay), Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basım Evi.

Kanar, M. (1997). *İslâm Ansiklopedisi(Veysî)* . Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] yayınevi.

Kaplan, M. vd. (1980). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul: Dergâh yayınları.

Kartal, A. (2003). *Tuhfe-i remzi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kemikli, B. vd. (2011). *Türk İslâm edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kılıç, A. (2007). *Türkçe-Farsça manzum sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (Metin)*. Klâsik Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler, 2(4), s.372-409.

Mahmud, K. (2005). *Divanü lugati't-türk*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Manzur, İ. (1919). *Lisanü'l-arap sözlüğü*. Kahire: Daru'l-Marif yayınları.

Mehmet Han, M. (1950). *Seng-lah lugat-i Nevaı* (yayınlayan: Besim Atalay). İstanbul: Tıpkıbasım, Yayınevi.

Muhtar, C. (1993). *İki kuran sözlüğü lugat-ı ferişteoğluve lugat-ı kanun-ı ilahi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı İstanbul.

Öztürk, M. (2009). *Burhân-ı Kâtı*. İstanbul: Türk Dili Kurumu Yayınları.

Öz, Y. (2010). *Tarih boyunca farsça-türkçe sözlükler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sami, Ş. (2009). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Tergip, A. (2010). Siyer yazıcılığı ve türklerin siyer ilmine katkıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), s.222-233.

Usta, H. (2010). Sözlükçülük ve sözlük araştırmacılığı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2), s.93-101.

Yaman, A. (2009). *İslâm Ansiklopedisi (siyer)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı [TDV] Yayınları.

Yıldız, S. (2011). Seyyid İbrahim Hanîf'in siyer-i mekkî'sinin ve Veysî'nin siyer'inin mevlid bölümlerinin karşılaştırılması. *SDÜ Fen Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), s.114-127.

Yılmaz, N. (1999). Veysī'nin dürret'üt-tāc adlı siyeri ve nüshalarının tanıtımı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), s.36-43.